

ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΓΥΡΕΩΣ ΚΑΙ ΚΟΡΡΙΑΛΛΕΩΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.—ΑΘΗΝΑΙ
4-ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ 4
1933

478p.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διὰ τὴν Α΄ τάξιν τῶν Γυμνασίων

ΕΚΔΟΣΙΣ Α΄.

Ἀντίτυπα 3.000

ἔγκριτ. ἀποφ.
γείου Παιδείας
τῆς 26 Αὐγού-
1933.

ΕΚΔΟΤΙ:

Ε. - ΑΘΗΝΑΙ

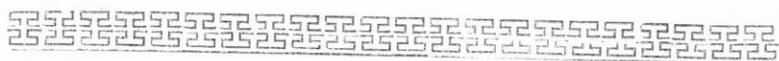
18768 1933

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

Handwritten signature or initials in the right margin.

PRINTED IN GREECE 1933
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἡ θέσις μιᾶς χώρας καὶ τὸ κλίμα της. Ἡ ἀπόλυτος θέσις μιᾶς χώρας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἤτοι ἡ θέσις τῆς χώρας ἐν σχέσει μετὰ τὸν Ἴσημερινὸν καὶ τοὺς πόλους (γεωγραφικὸν πλάτος) ἐπιδρᾷ σπουδαίως ἐπὶ τοῦ κλίματος τῆς χώρας. Τοῦτο δὲ διότι ἡ θερμότης βαίνει γενικῶς μειουμένη ἀπὸ τοῦ Ἴσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, καθόσον κατὰ τὴν ἀλήτην διεύθυνσιν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες πίπτουν ὀλοὴν πλαγιώτερον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ ἐπομένως θερμαίνουσι ὀλοὴν ἀσθενέστερον.

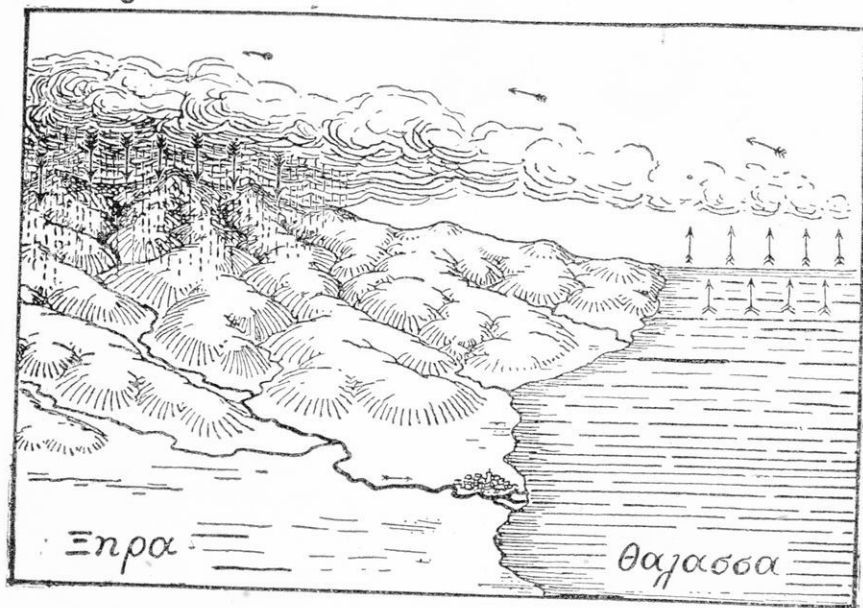
Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δυνάμεθα, ὡς γνωστόν, νὰ διαιρέσωμεν ἕκαστον ἡμισφαίριον τῆς γῆς εἰς τρεῖς κλιματολογικὰς ζώνας: τὴν διακεκαυμένην, τὴν εὐκρατον καὶ τὴν ψυχρὰν ἢ κατεψυγμένην ζώνην.

Ἄλλ' ἡ διαίρεσις αὕτη εἶναι πολὺ ἀνεπαρκής. Διότι τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ του πλάτους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας ἐπίσης σπουδαίους, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλουν τὴν διαίρεσιν ἐκάστης ζώνης εἰς διαφόρους ἀντοτελεῖς κλιματολογικὰς περιόχας. Οἱ παράγοντες οὗτοι εἶναι 1ον) τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὕψος χώρας τινός, 2ον) ἡ θέσις τῆς χώρας ἐν σχέσει μετὰ τὰ ρεῖματα τῶν ἀνέμων, 3ον) ἡ γειτνίασις χώρας τινός πρὸς θαλάσσια ρεῖματα καὶ 4ον) ἡ παράλιος ἢ ἠπειρωτικὴ θέσις μιᾶς χώρας.

Τὸ ὕψος. Τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὕψος χώρας τινός ἐπιδρᾷ οὐσιαστικῶς ἐπὶ τὸ κλίμα της, διότι μετὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ὕψους ἐλαττοῦται ἡ θερμότης καὶ αὐξάνουσι αἱ βροχαί.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἀτμοσφαῖρα θερμαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς θερμότητος τοῦ πυρωμένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐδάφους. Ὅσον λοιπὸν ἀνερχόμεθα εἰς τὰ ὕψη, τόσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς θερμότητος, ἤτοι τοῦ ἐδάφους, καὶ τὰ στρώματα τοῦ ἀέρος γίνονται ψυχρότερα. Ἐπομένως ἀνερχόμενοι εἰς ὑψηλὸν ὄρος δυνάμεθα νὰ ἀλλάξωμεν κλίμα χωρὶς νὰ ἀλλάξωμεν γεωγραφικὸν πλάτος.

Αἱ βροχαὶ αὐξάνουν μὲ τὸ ὕψος, διότι τὰ ὑψηλότερα στρώ-

Κυκλοφορία τοῦ ὕδατος διὰ τῆς ἐξατμίσεως τῆς θαλάσσης.

ματα τοῦ ἀέρος εἶναι, ὡς εἶδομεν, ψυχρότερα, φθάνοντες δὲ εἰς αὐτὰ οἱ ὕδρατμοὶ τῶν κατωτέρων καὶ θερμότερων στρωμάτων ψύχονται, ψυχόμενοι δὲ ὑγροποιοῦνται καὶ ἀποδίδουν βροχήν.

Οἱ ἄνεμοι. Οἱ ἄνεμοι εἶναι ρεύματα ἀέρος, τὰ ὅποια προκαλοῦνται ἀπὸ τὰς διαφορὰς τῆς θερμότητος δύο τόπων ὀλίγον ἢ πολὺ ἀπομακρυσμένων.

Ἡ θέσις μιᾶς χώρας ἐν σχέσει πρὸς τὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων

ἐπιδρᾶ πολὺ ἐπὶ τὸ κλίμα ταύτης, καθόσον τὰ ρεύματα ταῦτα αὐξάνουν ἢ ἐλαττώνουν τὴν θερμότητα καὶ προκαλοῦν ἢ ἐμποδίζουν τὴν πτώσιν τῶν βροχῶν, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς των ἀπὸ θερμᾶς ἢ ψυχρᾶς χώρας, ἀπὸ ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς περιοχᾶς. Ἐὰν οἱ ἄνεμοι ἔρχονται ἀπὸ μίαν ἠπειρωτικὴν ἔκτασιν εἶναι πολὺ θερμοὶ τὸ θέρος, πολὺ ψυχροὶ τὸν χειμῶνα. Ἐὰν ὁμως διὰ τὴν φθάσασαν ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπὸ μεγάλην θάλασσαν εἶναι ἠπιοὶ τὸν χειμῶνα καὶ δροσεροὶ τὸ θέρος.

Θαλάσσια ρεύματα. Τὰ θαλάσσια ρεύματα εἶναι εἶδη ποταμῶν, οἱ ὅποιοι ρέουν ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα εἶναι θερμότερα ἢ ψυχρότερα ἀπὸ τὴν γύρω εἰς αὐτοὺς ὑγρὰν ἔκτασιν. Καὶ τὰ μὲν θερμὰ ρεύματα ἐπιδροῦν εὐνοϊκῶς ἐπὶ τὸ κλίμα τῶν ἀκτῶν τὰς ὁποίας βρέχουν, τὰ δὲ ψυχρὰ τουναντίον αἴρουν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης ἐπὶ τὸ κλίμα.

Παράλιος ἢ ἠπειρωτικὴ θέσις. Πράγματι ἡ παράλιος θέσις μιᾶς χώρας ἐπιδρᾶ εὐνοϊκῶς ἐπὶ τὸ κλίμα της, διότι ἡ ἐξάτμισις τῆς θαλάσσης εἶναι μεγάλη. Ἡ ἐξάτμισις δὲ προκαλεῖ τὰς βροχὰς καὶ κάνει τὸ κλίμα ὑγρὸν, ἐνῶ ὅσον μακρύτερον τῆς θαλάσσης εὐοίσκεται χώρα τις, τόσον ὀλιγωτέρας βροχὰς ἔχει καὶ τόσον ξηρότερον κλίμα (Ἡ π ε ρ ω τ ι κ ὸ ν). Ἐπίσης, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα τὸ μὲν θέρος θερμαίνεται βραδύτερον τῆς ξηρᾶς, τὸν δὲ χειμῶνα ἀργεῖ νὰ κρυώσῃ ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ κάνει τὸ κλίμα τῶν παραθαλασσίων χωρῶν ἠπιόν καὶ γλυκὺ (θ α λ ᾶ σ σ ι ο ν κ λ ῖ μ α).

Διὰ τὴν Ἑλλάδα, χώραν εὐρίσκομένην εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἔχουσαν ἐκτεταμένα παράλια, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν γενικῶς ὅτι ἔχει τὸ κλίμα τὸ χαρακτηριστικὸν δι' ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, τὸ καλούμενον μεσογειακὸν κλίμα: ἦτοι θερμὸν θέρος μεγάλης διαρκείας, ἄνευ βροχῶν καὶ βραχύν, ἠπιὸν χειμῶνα μὲ βροχὰς. Τοῦτο ὁμως ἰσχύει μόνον γενικῶς. Διότι, ὡς εἶπομεν ἤδη, καὶ τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὕψος μιᾶς χώρας ἐπιδρᾶ ἐπὶ τὸ κλίμα της, ἐπειδὴ μὲ τὴν αὐξησιν τοῦ ὕψους ἐλαττοῦται ἡ θερμότης καὶ αὐξάνουν αἱ βροχαί. (Ἐν Ἑλλάδι ἡ θερμοκρασία καταπίπτει κατὰ 1° ἀνὰ 120 περίπου

μέτρα ύψους). Ἐπίσης ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος πλησίον μὲν τῆς θαλάσσης εὐρισκόμενα, ἀλλ' ἀποκλεισμένα πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων, ὡς ἡ Θεσσαλία, δὲν δέχονται τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουν τὸ κλίμα τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὰς ἠπειρωτικὰς χώρας, τὸ καλούμενον ἡπειρωτικὸν κλίμα, ἤτοι πολὺ θερμὰ θέρη καὶ πολὺ ψυχροὺς χειμῶνες.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὰς διαφορὰς κλίματος τῶν διαφόρων σημείων τῆς Ἑλλάδος θὰ τὰς γνωρίσωμεν ἐξετάζοντες αὐτὴν κατὰ φυσικὰς περιοχάς.

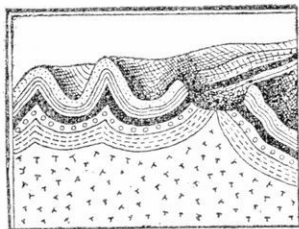
Τί εἶναι μία φυσικὴ περιοχὴ; Μία φυσικὴ γεωγραφικὴ περιοχὴ εἶναι τόπος μὲ ἐντελῶς ἰδιαίχοντα χαρακτῆρα, τόπος δηλαδή, τοῦ ὁποίου τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα—θέσις, πλαστικὴ μορφή, κλίμα, φυτεῖα, ζῶα, ἀσχολίαι τῶν κατοίκων—ἐξαρτῶνται ἀπ' ἄλλήλων ἀμοιβαίως καὶ ὁ ὁποῖος διαφέρει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σημαντικῶς ἀπὸ τοὺς γύρω του τόπους κατὰ τὰ στοιχεῖα τῶν. Οὕτω ἡ Θεσσαλία, διαφέρουσα ὡς πρὸς τὴν πλαστικὴν μορφήν, τὸ κλίμα κλπ. ἀπὸ τοὺς γύρω της τόπους, ἀποτελεῖ μίαν ἰδιαιτέραν φυσικὴν περιοχὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλαστικὴ μορφή ἐνός τόπου δηλ. ἡ ἐμφάνισις τῶν διαφόρων ὄρεων, ὀροπεδίων, κοιλάδων, πεδιάδων, ποταμῶν καὶ λιμνῶν κλπ. ἐπίδρᾳ οὐσιωδέστερον ἐπὶ πάντα τὰ λοιπὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα καὶ κάνει τὸν τόπον νὰ διαφέρῃ τῶν ἄλλων, δι' αὐτὸ ὡς βάσιν τοῦ χωρισμοῦ τῆς χώρας εἰς φυσικὰς περιοχάς (ἢ τοπεῖα) λαμβάνομεν συνήθως τὴν διάφορον πλαστικὴν μορφήν ἐκάστου τόπου, τὸν κάθετον καὶ ὀριζόντιον διαμελισμὸν τοῦ ἐδάφους του.

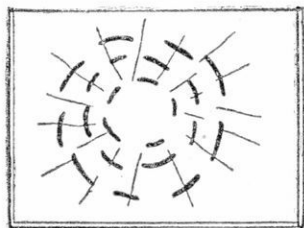
Ἀπὸ τί ἐξαρτᾶται ἡ πλαστικὴ μορφή ἐνός τόπου; Ἡ πλαστικὴ μορφή ἐνός τόπου εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποιότητος τῶν πετρωμάτων, ἐκ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ κλίματος τοῦ τόπου, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν κατοίκων ἐπ' αὐτῆς.

Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (τῆς λιθοσφαίρας) ἔχει τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς εἰς τὴν βραδείαν, ἀλλὰ συνεχῆ ψύξιν καὶ συστολὴν τῆς πυροσφαίρας τῆς γῆς. Συστελλομένης ταύτης κατ' ἀνάγκην τμήματα τῆς λιθοσφαίρας συμπύσσονται καὶ ρυτιδοῦνται (ὅπως ὁ φλοιὸς ξηροῦ δαμα-

σκήνου) και σχηματίζουν ούτω τεραστίως πτυχάς (ύψώματα, πτυχώδη ὄρη: βλέπε σχέδιον ἀρ. 1) και μεγάλα μεταξὺ αὐτῶν κοιλώματα (τὰ πεδινὰ μέρη και τὰς θαλάσσας). Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ μὲ τὴν συστολὴν σχηματίζονται κενὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς, τμήματα τῆς λιθοσφαίρας ὑπενδίδουν εἰς τὸ βάρος των, διαρρηγνύονται και ἐγκατακρημνίζονται, σχηματίζοντα οὕτω κοιλότητας, πέραν τῶν ὁποίων ἐξαίρονται ὡς μεγάλα ὑψώματα τὰ τμήματα τῆς λιθοσφαίρας, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἀδιάρρηκτα (βλ.σχέδιον 2). Ἄλλοῦ ἢ ἐγκατακρήμνις

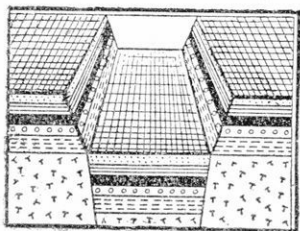

Σχ. 1. Πτυχώδη ὄρη.

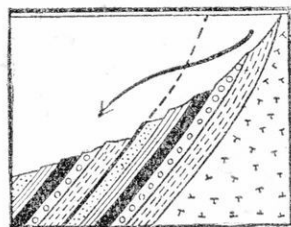

Σχ. 2. Κυκλοτερῆς ἐγκατακρήμνις

τοῦ ἐδάφους ἐγένετο ὑπὸ μορφήν βαθέων τάφρων (ταφροειδῆς ἐγκατακρήμνις). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ὁ Κορινθιακὸς και ὁ Σαρωνικὸς κόλπος και ὁ Εὐβοϊκὸς κόλπος ἐν Ἑλλάδι (βλ.σχέδιον 3).

Σχ. 3. Ταφροειδῆς ἐγκατακρήμνις

Σχ. 4. Ἐπικλινῆς ἐγκατακρήμνις

Ὅπου αἱ ὄρειναι μᾶζαι ἔχουν πτυχωθῆ ἀποτόμως, πίπτουν ἐνίοτε ἀπὸ τὰς ἀποτόμους κλιτῦς στρώματα πετρωμάτων, ὑπενδίδοντα εἰς τὸ βάρος των και ἐπιστρώνονται πολλάκις εἰς μεγάλας ἐκτάσεις ἐπὶ νεωτέρων πετρωμάτων (βλ.σχέδιον ἀρ. 4).

Ἡ διὰ τῆς ρυτιδώσεως καὶ διαρρήξεως συντελουμένη γεωλογικὴ κατασκευὴ καλεῖται τεκτονικὴ κατασκευὴ.

Ἄλλ' ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ὀφείλεται κατὰ δεύτερον λόγον καὶ εἰς τὴν ἐν ἐργεῖαν τῶν ὑδάτων (τῶν βροχῶν, τῶν ρυάκων, ποταμῶν, θαλασσῶν, χιόνων καὶ παγετώνων), ἡ ὁποία εἶναι ἀφ' ἑνὸς καταστρεπτικὴ, ὡς διαβρωτικὴ τῶν πετρωμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναδημιουργικὴ, ὡς σχηματίζουσα διὰ τῆς μεταφορᾶς καὶ ἀλαχοῦ ἐναποθέσεως τῶν ἀποσαθρωμάτων τῶν πετρωμάτων ν ἐὰ ἐ δ ἄ φ η.

Ἐπίσης καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν κλιματολογικῶν διακυμάνσεων (ψύχους, θερμότητος) ἔχει ἀποσαθρωτικὴν δύναμιν, λόγω τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς τῶν πετρωμάτων, τὰς ὁποίας προκαλεῖ. Τέλος καὶ οἱ ἄνεμοι ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς, διότι παρασύροντες τὰ λεπτὰ μόρια τῶν ἀποσαθρωμάτων συντελοῦν πολλάκις εἰς τὴν δημιουργίαν λέων ἐδαφικῶν σχηματισμῶν ὡς π. χ. τῶν θινῶν.

Ποιότης τῶν πετρωμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους. Εἶναι φανερόν ὅτι τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς προῖόν εἶναι κυρίως καὶ ἡ ποιότης τῶν πετρωμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους πάσης χώρας.

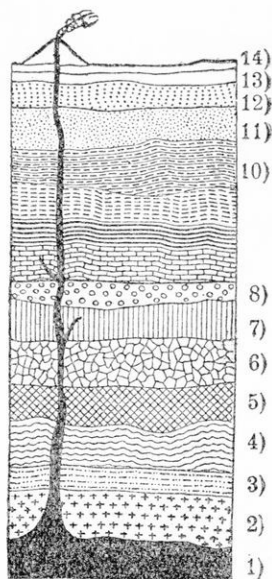
Τὰ πετρώματα δυνάμεθα νὰ τὰ διαιρέσωμεν εἰς ἀρχέγονα πετρώματα (πυριγενῆ πετρώματα) καὶ εἰς μεταγενέστερα πετρώματα (ὑδατογενῆ πετρώματα).

Οἱ γεωλογικοὶ αἰῶνες κατὰ τοὺς ὁποίους ἐσχηματίσθησαν τὰ πετρώματα διήρκεσαν πολλὰ ἑκατομμύρια ἔτη. Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα, τὸν ὀνομαζόμενον ἀζωϊκό, διὰ τῆς ψύξεως τῆς γῆς, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς διάπυρον κατάστασιν (μᾶγμα), ἐσχηματίσθησαν τὰ ἀρχέγονα πετρώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι σκληρότατα κρυσταλλικά, ὀγκώδη πετρώματα. Ταῦτα ἀνῆλθον ἀργότερον διὰ τῆς τεκτονικῆς κατασκευῆς τῆς γῆς.

Εἰς νεωτέρους αἰῶνας ἐκ τῶν ἀρχηγόνων πετρωμάτων διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος καὶ τῶν κλιματολογικῶν διακυμάνσεων ἔγιναν τὰ ἀποσαθρώματα, τὰ ὁποῖα τὸ ὕδωρ μετέφερον ἀλλοῦ καὶ ἐσχηματίσθησαν οὕτω τὰ νεώτερα, ὑδατογενῆ πετρώματα. Ταῦτα εἶναι μα-

λακώτερα τῶν πρώτων καὶ εἶναι τοποθετημένα κατὰ στρώματα. Ἔχουν ἀκανόνιστον καὶ πολυσύνθετον τὴν ὑφήν, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἀρχέγονα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐνιαίαν κρυσταλλικὴν ὑφήν.

Πάντα τὰ ἀρχέγονα πετρώματα ἔχουν εἰς μικρὰς μὲν, ἀλλ' ἐπαρκεῖς δόσεις ὅλα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν στοιχεῖα, ἥτοι τὰ θρεπτικὰ ἄλατα. Ἐκ τῆς ἀναλογίας δὲ τῶν θρεπτικῶν ἀλάτων, τὴν ὁποίαν περιέχουν τὰ ἐκ τῶν ἀρχηγόνων πετρωμάτων προερχόμενα πετρώματα καὶ ἀποσαθρώματα αὐτῶν, ἐξαρτᾶται ἡ θρεπτικὴ δύναμις τῶν τελευταίων.

Πίναξ γεωλογικῶν αἰῶνων καὶ πετρωμάτων.

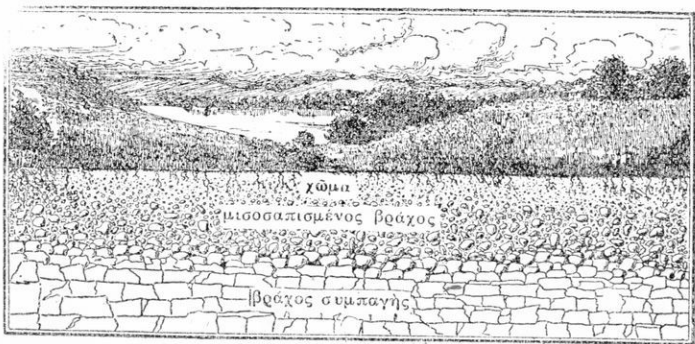
	Διαπλάσεις	Αἰῶνες
14) Προσχώσεις τοῦ παρόντος : (Ὀλόκαινος)	Τεταρτογενής	Καινοζωϊκὸς αἰὼν
13) Περίοδος τῶν παγετῶνων : (Πλειστόκαινος)		
12) Ἄνθρακες (Πλειόκαινος)		
11) Κιμωλία, ψαμμίται, ἀσβεστόλιθοι	Κρητιδικὴ	Μεσοζωϊκὸς αἰὼν
10) Ἀσβεστόλιθοι (θαλασσογενῆ στρώματα)		
9) Μάργαι γυψοθοχοί, ἀλατοῦχα Κογχίται ἀσβεστόλιθοι	Τριάσιος	Μεσοζωϊκὸς αἰὼν
8) Ἐρυθροὶ ψαμμίται, σχιστοὶ ἄργιλλοι		
7) Ἐρυθροὶ ἀμμόλιθοι καὶ πορφυρίται, Δολομίται, Μάργαι.	Πέρμιος Λιθάνθρακοφόρος Δεβόνιος Σιλούριος Κάμβριος	Παλαιζωϊκὸς αἰὼν
6) Νεώτερα γραουβακικά ὄρη.		
5) Παλαιοὶ γραουβάκοι		
4) Παλαιότατα ζωϊκὰ μορφά.		
3) Κροκαλοπαγή, ψαμμίται, πυριτικοὶ σχιστόλιθοι, ἀσβεστόλιθοι (πρωτόζωα ἀτελέστατα)	Κάμβριος	Ἀζωϊκὸς αἰὼν
2) Σχιστόλιθοι : Γνεύσιοι, μαρμαρυγιοκοὶ σχιστόλιθοι (*Ἄνευ ἐμφανῶν ἀπολιθωμάτων)		
1) Ρευστὴ λάβα (Μάγμα).		

Ἡ μορφή τῶν ὀρέων. Ἡ πλαστικὴ μορφή τῶν διαφόρων ὀρέων ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἐκ τῆς ποιότητος τῶν πετρωμάτων. Τὰ σκληρὰ πετρώματα ἀποσαθροῦνται πολὺ δυσκολώτερον τῶν μαλακῶν. Ὅθεν ὄρη μὲ σκληρὰ πετρώ-

ματα διατηροῦν τὰς ὀξείας κορυφάς, τὰς γωνιώδεις ράχεις καὶ τὰς ἀποτόμους κλιτῦς αὐτῶν. Τουναντίον δὲ ὄρη ἐκ μαλακῶν πετρωμάτων ἀποκτοῦν διὰ τῆς ταχείας ἀποσθρώσεως ὑπὸ τῶν ὑδάτων ὀμαλωτέρας καὶ μαλακωτέρας γραμμάς. Εἰς αὐτά, ἐπειδὴ ἡ ἀποσάθρωσις εἶναι μεγάλη, δὲν προλαμβάνει τὸ ὕδωρ νὰ μεταφέρῃ μακρὰν πρὸς ἀποσθρώματα, συσσωρεύονται ταῦτα εἰς τοὺς πρόποδας καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῶν κοιλάδων τῶν ὀρέων, οὕτω δὲ ἡ μετάβασις ἀπὸ τὰς κοιλάδας εἰς τὰ ὄρη εἶναι βαθμιαία καὶ ὀμαλή.

Ὅρη μὲ ὁμοιογενῆ πετρώματα ἔχουν ἀπλήν τὴν μορφήν, ἐνῶ τουναντίον ὄρη ἀποτελούμενα ἀπὸ ἀνομοιογενῆ πετρώματα, τὰ ὁποῖα διαφοροτρόπως κατατρώγει τὸ ὕδωρ, παρουσιάζουν ποικιλοτάτας μορφάς, ἔχουν σπήλαια καὶ κοιλώματα, ρήγματα καὶ αὐλακώσεις. Ἐπίσης καὶ αἱ κοιλότητες τῶν ὀρέων παρουσιάζουν διαφόρους μορφάς ἀναλόγως τῶν πετρωμάτων. Διὰ τῶν σκληρῶν πετρωμάτων σχημάτίζονται τὰ ὕδατα στενὰς φάραγγας καὶ σκοτεινὰς χαράδρας, τουναντίον δὲ διὰ τῶν μαλακῶν σχηματίζονται εὐρείας καὶ σκαφοειδεῖς ἐπιπέδους ἐκτάσεις. Γενικῶς πᾶσα εὐρυνσις κοιλάδες καταδεικνύει εἴσοδον τοῦ ποταμοῦ εἰς μαλακώτερα στρώματα.

Εἶδη καλλιεργησίων ἔδαφῶν. Καλλιεργήσιμα ἔδαφη προκύπτουν ἐκ τῆς ἀποσθρώσεως τῶν πετρωμάτων. Διακρίνον-

Τομὴ τοῦ ἔδαφους.

ται δὲ εἰς ἀμμώδη, ἀργιλλώδη καὶ ἀσβεστολιθικά, καθόσον πλεονάζει εἰς αὐτὰ ἡ ἄμμος, ἡ ἄργιλλος ἢ

ἢ ἄσβεστος, στοιχεῖα εύρισκόμενα εἰς πάντα τὰ πετρώματα. Ἡ εύφορία των έξαρτᾶται κατ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν θρεπτικῶν ἀλάτων τὰ ὁποῖα χρειάζονται τὰ φυτὰ διὰ νὰ ζήσουν. Τὰ πτωχότερα εἰς θρεπτικά ἄλατα ἐδάφη καὶ ἐπομένως τὰ ἀφορώτερα εἶναι τὰ ἀμμώδη.

Τὰ θρεπτικά ἄλατα προσλαμβάνονται ὑπὸ τῶν φυτῶν διαλυόμενα εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι εἰς τὴν εύφορίαν τοῦ ἐδάφους συντελεῖ καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ πρὸς ἀπορρόφησιν καὶ συγκράτησιν τοῦ ὕδατος ὡς καὶ ἡ συνοχή του.

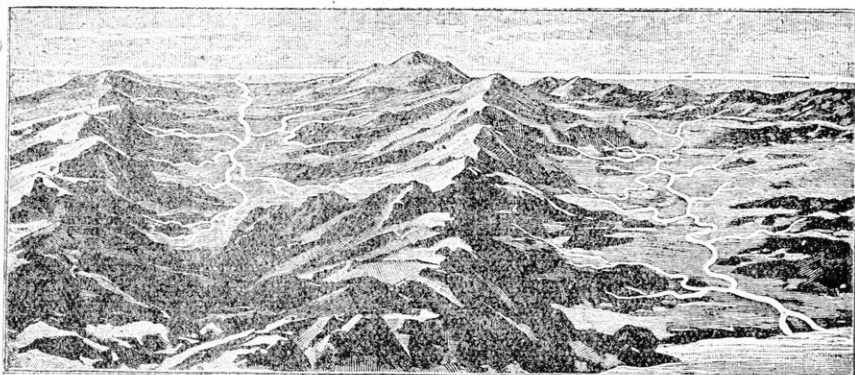
Τὰ ἀμμώδη ἐδάφη ἀπορροφοῦν ταχέως τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ δὲν τὸ συγκρατοῦν καὶ δὲν ἔχουν συνοχήν. Τὰ ἀργιλλώδη ἐδάφη δὲν ἔχουν μεγάλην ἀπορροφητικὴν δύναμιν, ἔχουν ὅμως μεγάλην δύναμιν συγκρατήσεως καὶ συνοχήν.

Τὰ ἀσβεστολιθικά ἐδάφη ἀπορροφοῦν τὸ ὕδωρ, ἔχουν ὅμως μικροτέραν δύναμιν συγκρατήσεως καὶ συνοχήν ἀπὸ τὰ ἀργιλλώδη. Τέλος τὰ πετρώδη ἐδάφη ἀπορροφοῦν ἐλάχιστα τὸ ὕδωρ καὶ εἶναι ἐπομένως ἄγονα.

Τὰ διάφορα μειονεκτήματα αἴρονται, ἂν ἀναμιχθοῦν ἀσβεστολιθικά ἐδάφη μὲ ἀργιλλώδη, ὁπότε σχηματίζονται τὰ γόνιμα μαργαϊκά ἢ ἀργιλλοασβεστώδη ἐδάφη.

Ἄλλ' ἡ αὔξησις τῶν φυτῶν έξαρτᾶται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ βᾶθος τοῦ γονίμου ἐδάφους, ἐπειδὴ, ὅσον βαθύτερον εἶναι τοῦτο, τόσο περισσότερο ἄλατα προσλαμβάνουν τὰ φυτὰ καὶ τόσο καλύτερον στηρίζονται, ὡς εἰσχωροῦντα βαθύτερον. Ἄρα πλουσία βλάστησις δύναται ν' ἀναπτυχθῆ μόνον, ὅπου ὑπάρχουν προσχωσιογενῆ μαλακά στρώματα γῆς ἢ ὅπου ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σκληροῦ πετρώματος ἔχει πολὺ ἀποσαθρωθῆ. Ἐπομένως αἱ εύφορώτεροι περιοχαὶ εἶναι αἱ βαθεῖαι κοιλάδες εἰς τὰς ὁποίας οἱ ποταμοὶ ἔχουν ἐναποθέσει εἰς μεγάλην ποσότητα τὴν ἐκ τῶν ὀρέων ἀποσαθρωθεῖσαν καὶ πλουσίαν εἰς θρεπτικά ἄλατα γῆν. Ἐπίσης τὰ βαθύπεδα, τὰ ὁποῖα, καλυπτόμενα ἄλλοτε ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἐσκεπάσθησαν μὲ μαλακά στρώματα γῆς. Τέλος αἱ νότιοι κλιτύες τῶν ὀρέων, ὅπου λόγῳ τῆς διαρκοῦς ἐναλλαγῆς τῆς θερμότητος ἢ ἀποσάθρωσις

εἶναι ἀρκετῆ. Διότι τὴν μὲν ἡμέραν ὁ ἥλιος τὰς θερμαίνει, τὴν δὲ νύκτα τὸ ψῦχος εἶναι ἰσχυρόν.

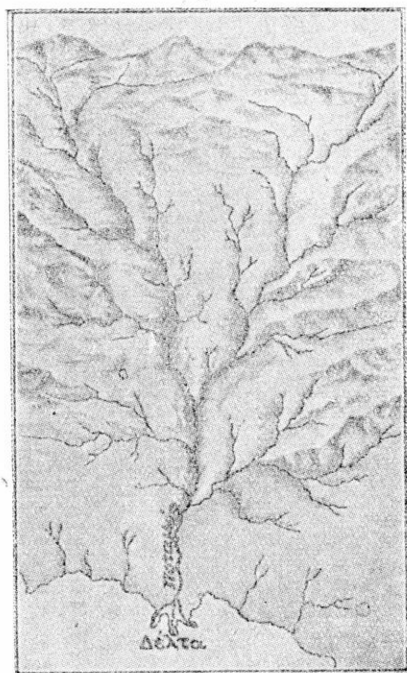
Τὰ ὑψίστα μέρη τῶν ὀρέων ἀποτελοῦν τὴν ὑδροκριτικὴν γραμμὴν τῶν ποταμῶν.

Περὶ ποταμῶν. Ἐκ τῆς πλαστικῆς μορφῆς τῆς χώρας ἐξαρτᾶται καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν ποταμῶν αὐτῆς. Ἡ πηγὴ παντὸς ποταμοῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ ὄρους. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀκολουθῶν οὗτος τὴν ὁδὸν τῆς μεγαλυτέρας κλίσεως φθάνει εἰς τὰ βαθύτερα πεδινὰ μέρη, διὰ τὰ ἐκβάλλει εἰς λίμνην τινὰ ἢ εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὑψίστα μέρη τῶν ὀρέων ἀποτελοῦν τὸ διακριτικὸν ὄριον, τὴν ὑδροκριτικὴν γραμμὴν τῶν ποταμῶν, ποὺ σχηματίζονται ἐφ' ἐκάστης τῶν πλευρῶν των.

Ἐπίσης ἡ πλαστικὴ μορφή τῆς χώρας καθορίζει τὰς καμπὰς τῶν ποταμῶν. Πᾶσα ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους, ποὺ συναντᾷ ὁ ποταμὸς, τὸν ἀναγκάζει νὰ μεταβάλῃ τὴν διεύθυνσιν. Τοῦναντίον εἰς τὰς ὀμαλὰς πεδιάδας ὁ ροῦς τοῦ ποταμοῦ εἶναι εὐθύς.

Τέλος ἐκ τῆς πλαστικῆς μορφῆς τῆς χώρας ἐξαρτᾶται καὶ τὸ ποσοστὸν τοῦ ὕδατος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ποταμῶν. Ὅσον ὑψηλότερα κεῖται ἡ πηγὴ τοῦ ποταμοῦ τόσον περισσότερον ὕδωρ ἔχει οὗτος, διότι τόσον περισσότερα βροχὴ καὶ χιῶν πίπτει εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη. Ἐπίσης ὅσον

μᾶλλον ἐκτεταμένον βαθύπεδον ἔχει χώρα τις, τόσον μεγα-
λυτέραν ἔκτασιν, τόσον μεγαλύτερον μῆκος ἔχουν αἱ κοίται

Χάρτης ποταμίου συστήματος.

τῶν ποταμῶν αὐτῆς. Οἱ μέγιστοι τῶν ποταμῶν τῆς γῆς
σχηματίζονται εἰς τὰ μεγαλύτερα βαθύπεδα αὐτῆς.

ΜΕΡΟΣ Α.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΚΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ

Ι. Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἡ μεγάλη χερσόνησος τοῦ Αἴμου, τῆς ὁποίας τὸ νότιον τιμῆμα ἀποτελεῖ ἡ Ἑλλάς. (Εἰς ποίαν ζώνην τῆς γῆς;)

Ἡ νοτιωτέρα ἡπειρωτικὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Πελοπόννησος.

Ἡ Πελοπόννησος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποῦ ἠνοίχθη ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου (1893), βρέχεται πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὡς μία μεγάλη νῆσος. Μεγάλῃ δέ, διότι ἡ ἔκτασίς της εἶναι 20.000 τετρ. χιλιόμετρα.

Πρὸς Β. βρέχεται ὑπὸ τῶν συνεχομένων κόλπων Κορινθιακοῦ καὶ Πατραϊκοῦ, καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου Πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης.

Ἡ Πελοπόννησος ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς ΝΑ εἰς σχῆμα φύλλου πλατάνου. Τὰ ὄρη της φαίνονται ὡς συνέχεια μεγάλης ὄροσειρᾶς, τῆς Πίνδου, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν Ἑλλάδα κατερχομένη ἀπὸ βορρᾶ, ὡς ἡ σπονδυλικὴ στήλη αὐτῆς. Μία μεγάλη ἐγκατακρήμνις τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποδιάπλασιν (βλ. σχέδιον ἀρ. 5), ὡς εἶδος πελωρίας τάφρου, ἐχώρισεν ἐγκαρσίως τὴν Κεντρικὴν ταύτην ὄροσειρὰν ἀπὸ δυσμὰς πρὸς ἀνατολάς. Ἡ τάφρος αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς κόλπους Πατρῶν καὶ Κορίνθου καὶ ἀπὸ τὸν Σαρωνικόν, οἱ ὅποιοι πρὸς Β. χωρίζουν τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Αἱ μεγάλαι ἐξάρσεις τῆς ξηρᾶς, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν εἰς τὴν Πε-

λοπόννησον τὴν σημερινὴν μορφήν της ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν πλειόκαινον. Ἡ βόρειος Πελοπόννησος, ὀλόκληρος ἡ δυτικὴ πεδινὴ τῆς χώρας καὶ μέρος τῆς νοτίου εὐρίσκετο τότε ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων μία ζώνη θαλασσογενῶν πετρωμάτων, ἧτις εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐφορος. Τούναντίον ἡ μέση καὶ ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος, χώρα ὄρεινὴ, ἔχουσα πολὺ ὀλίγα βαθέα γόνιμα ἔδαφῃ, δὲν εἶναι εὐφορος.

Ἡ τοιαύτη διάφορος πλαστικὴ μορφή τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Πελοποννήσου ἔχει ἀναλόγους ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ κλίματος καὶ ἐφ' ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς: τῆς φυτείας, τῶν ζώων, τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων, τῆς δημιουργίας συνοικισμῶν κλπ. Τὰς διαφορὰς ταύτας θὰ τὰς γνωρίσωμεν ἐξετάζοντες τὴν χώραν κατὰ φυσικὰς περιοχὰς.

Ἡ Πελοπόννησος, περιβρεχομένη πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θάλασσης, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν της κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔχει γενικῶς θεωρουμένη, κ λ ῖ μ α μ ε σ ο γ ε ι α κ ὸ ν (θερμόν, ξηρόν θερος, ἥπιον χειμῶνα μὲ βροχὰς).

Οἱ κάτοικοί της ἀνέρχονται εἰς 1.100.000. (Διὰ τὴν πυκνότητά καὶ τὰ αἷτια αὐτῆς βλ. κατωτέρω). Ἀσχολοῦνται δὲ οὗτοι κατὰ μέγα μέρος (72ο) μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Εἶναι καλοὶ καὶ ἐργατικοὶ γεωργοὶ καὶ σχετικῶς περισσότερον μορφωμένοι ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος. Ἡ ἀγάπη των διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὰς παραδόσεις των, ἡ ὁποία τοὺς ἔκανε ἐν μέσῳ φοβερῶν κινδύνων καὶ καταστροφῶν, νὰ κρατήσουν τὸν ἱερόν ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21 μέχρι τέλους, τοὺς διακρίνει πάντοτε.

Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ. Ἡ παραλία τῆς Πελοποννήσου τὴν ὁποίαν βρέχουν οἱ κόλποι Κορίνθου καὶ Πατρῶν, σχηματισθεῖσα ἐκ προσχώσεων, εἶναι ὁμαλὴ καὶ εἰς στενὴν λωρίδα γῆς πεδινὴ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀπέναντί της ὄρεινὴν καὶ ἀπότομον παραλίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Παραγικαὶ πεδιάδες, ἐξ Α πρὸς Δ, εἶναι ἡ τῆς Κ ο ρ ῖ ν θ ο υ , τοῦ Α ἰ γ ῖ ο υ καὶ τῶν Πα τ ρ ῶ ν.

Ὅπισθεν τῶν πεδιάδων τὸ ἔδαφος τῆς βορείου Πελοποννή-

σου ύψοῦται σχεδὸν συμμετρικῶς ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν πρὸς τὸ μέσον αὐτῆς.

Τὰ πτυχώδη ὄρη, τὰ ὁποῖα ὑφοῦνται εἰς μεγάλα ὕψη ὀπισθεν τῶν πεδιάδων, εἶναι ἐξ Α πρὸς Δ ἢ Ζ ἢ ρ ι α (Κυλλήνη), ὁ Χελμός (Ἀροάνια 2400 μ.), τὸ Κερύκειον καὶ ὁ Βοῖδιᾶς (Ἰβαναχαϊκὸν 1800—1900 μ.).

Τὰ ἐδάφη τῶν πεδιάδων περιέχουν ἄργιλλον, ἄμμον καὶ ἀσβεστολίθους. Ὑδατογενῆ ἐδάφη ἀπαντῶμεν εἰς σχετικῶς μέγα ὕψος καὶ εἰς τὴν ὀπισθεν τῶν πεδιάδων ὑψηλὴν χώραν (Πλειόκαινος ζώνη πετρωμάτων).

Μικρὰ σχετικῶς ἀνάβασις ἀπὸ τὰς εὐφόρους πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἐκ προσχώσεων καὶ καλύπτονται μὲ σταφιδαμπέλους καὶ ἐλαιῶνας μέχρι θαλάσσης, ὁδηγεῖ εἰς τὰ δάση τῶν ἐλάτων καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς γυμνὰς πανυψηλοὺς κορυφὰς τῶν ὄρέων. Ἡ τοιαύτη διάφορος μορφή τῆς φυτείας ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς πλαστικῆς μορφῆς τῆς χώρας ἐπὶ τοῦ κλίματος. Αἱ παραθαλάσσιοι πεδιάδες ἔχουν κλίμα μεσογειακὸν καὶ μεσογειακὴν φυτεῖαν: σταφιδαμπέλους, ἀμπέλους, ἐλαιῶνας. Ἡ ὄρεινὴ ζώνη εἶναι πλουσία εἰς δάση ἐλάτων, ἔχει περισσοτέρας βροχὰς καὶ κλίμα δροσερόν. Αὐτὸ ὅμως ἰσχύει μέχρις ὠρισμένου ὕψους τῶν ὄρέων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀρχίζουν νὰ ἐξαφανίζωνται τὰ δένδρα καὶ νὰ παρουσιάζεται μόνον ἡ χλόη, καθόσον αἱ βροχαὶ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη ἐλαττοῦνται καὶ τὰ ψύχη γίνονται δριμύτερα.

Εἰς τὴν βόρειον Πελοπόννησον μὲ μιᾶς ἡμέρας ταξείδιον ἀλλάσσομεν τὸ θερμὸν κλίμα τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ δριμύ κλίμα τῶν Ἄλπεων!

Ἀπὸ τόσον ὑψηλὰ βουνὰ εἶναι φυσικὸν νὰ πηγάζουν καὶ νὰ κατέρχωνται πολλὰ ὕδατα. Πράγματι πολλὰ ποτάμια κατέρχονται ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ χύνονται εἰς τὸν Κορινθιακόν, σχηματίζοντα μικρὰς κοιλάδας καὶ στενὰ εἰς τὴν ὑψηλὴν ὕδατογενῆ ζώνην, ἢ ὁποῖα συνεχίζει τὰ ὄρη μέχρι τῶν πεδιάδων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διαδρομὴ τῶν ὑδάτων εἶναι μικρὰ δὲν προφθάνουν νὰ σχηματισθοῦν μεγάλοι ποταμοὶ μὲ παραποτάμους. Οἱ σχετικῶς μεγαλύτεροι ποταμοί, μᾶλλον χείμαρροι ξηραίνο-

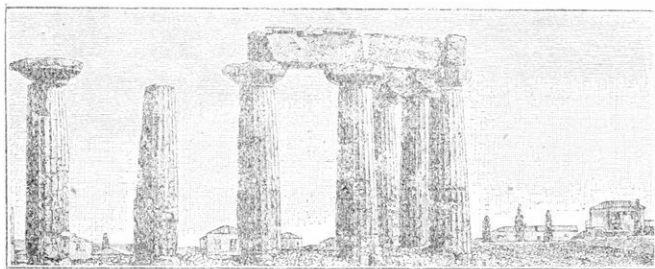
μενοι τὸ θέρος, εἶναι ὁ Ἄσωπός, ὁ Βοραϊκός καὶ ὁ Σελινοῦς. Εἰς τὰ ὕδατά των ὀφείλει ἐν μέρει τὴν εὐφορίαν τοῦ τὸ ἔδαφος τῶν πεδιάδων.

Μόνον τὰ μικρὰ κατοικίδια ζῶα, ἤτοι πρόβατα καὶ αἴγες, εὐρίσκουν ἀρκετὴν τροφήν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰ ὄπισθεν ὄρη καὶ συνεπῶς εἶναι ἀρκετά.

Ἡ εὐφορία τοῦ ἔδαφους τῶν πεδιάδων καὶ ἡ εὐκολος συγκοινωνία—παράλιος καὶ πεδινὴ περιοχὴ!—εἶναι οἱ συντελεσταὶ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πεδιάδων. Οἱ κάτοικοί των ἀσχολοῦνται βεβαίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, τῶν δὲ πόλεων μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ σπουδαιότερα καλλιέργεια τῶν πεδιάδων εἶναι ἡ τῆς κορινθιακῆς σταφίδος τῆς ὁποίας ἡ ποιότης εἶναι ἐξαιρετικὴ.

Ταξιδεύοντες μὲ τὸν σιδηρόδρομον Πελοποννήσου, ὅστις ἔρχεται ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ προχωρεῖ κατὰ μῆκος τῆς πεδινῆς παραλίας, ἀπαντῶμεν πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία, ἀνθηρὰ κέντρα σταφιδοπαραγωγῆς.

Παρὰ τὸν Ἰσθμόν, ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κεῖται ἡ πόλις ΚΟ-

Τὰ ἑρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Παλ. Κορίνθῳ.

ΡΙΝΘΟΣ, ἐντὸς ἐνὸς κλιμακωτοῦ τοπίου, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνοικτὸν χρῶμα εἶναι ἐκτυφλωτικὸν μέσα εἰς τὸ ἠλιόφως. Πολλάκις καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν, μᾶς ἐνθυμίζει μὲ τὰ ἑρείπιά της (τελευταία καταστροφή τῷ 1928) καὶ τὰς νέας της ἀντισεισμικὰς οἰκοδομὰς τὴν μεγάλην ἀστάθειαν τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα τοῦ

εδάφους, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ πετρώματα ἀσβεστοαμώδη, εὐρίσκεται ὁ ἀρχαῖος ναός. Ὑπὸ τὸν πρόβουνον τῆς Ἀκροκορίνθου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κόρινθος, πλουσία καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις. Πρὸς δυσμὰς, ἐπὶ τῆς παραλίας ἐν μέσῳ σταφιδαμπέλων καὶ ἀμπέλων εὐρίσκονται αἱ κωμοπόλεις Κιάντων, Ξυλόκαστρον καὶ Ἀκράτα. Δυτικώτερον ἀπὸ τὸ χωρίον Διακοφτόν, μικρὰ σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις ἀνέρχεται εἰς τὸ ὄρεινόν ἐσωτερικὸν μέχρι Καλαβρύτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πορεία του εἶναι πολὺ ἀνηφορικὴ ὁ σιδηρόδρομος εἶναι ὀδοντωτός.

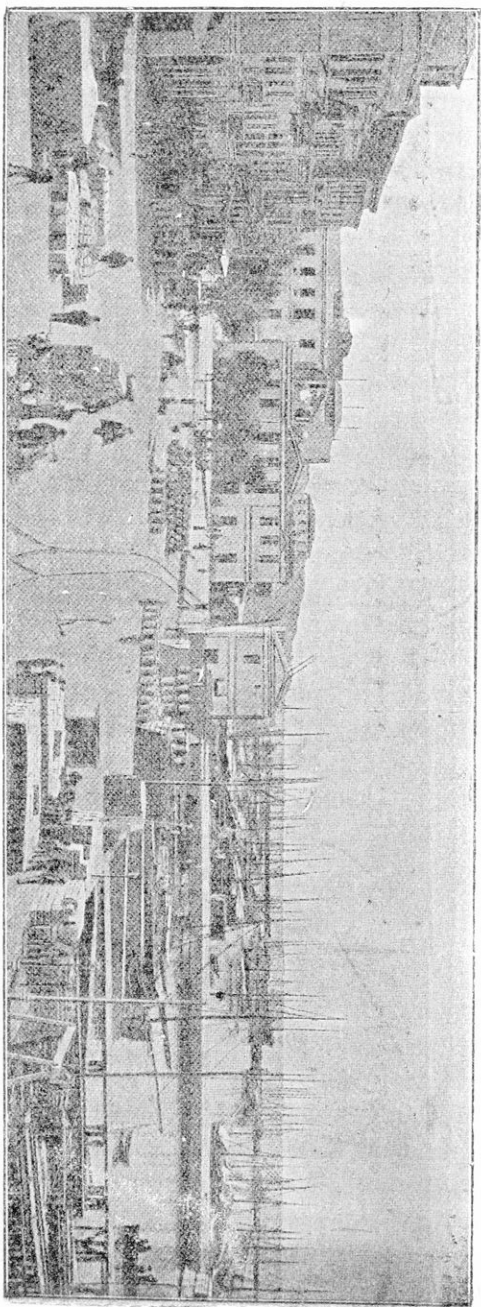
Εἰς τὴν πλουσίαν εἰς σταφίδα πεδιάδα τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας κεῖται ἡ παράλιος πόλις ΑΙΓΙΟΝ (11.000) ἔχουσα ἐργοστάσιον χαρτοποιίας καὶ οἰνοπνευματοποιίας.

Ἡ παραλία εἰσχωρεῖ πρὸς Β. ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ σχηματίζει τὸ βορειότατον ἀκρωτήριο Δρέπανον. Ὁ Κορινθιακὸς εἶναι ὁ μόνος κλειστὸς καὶ ἀσφαλὴς κόλπος τῆς Πελοποννήσου. Μία ἄλλη ἀμπελόφυτος πεδινὴ λωρὶς προχωροῦσα μέσα εἰς τὸν Κορινθιακὸν σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριο Ρίον. Ἀπέναντί του ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος φαίνεται τὸ Ἀντίρριον. Τὰ δύο αὐτὰ ἀκρωτήρια σχηματίζουν τὴν εἴσοδον πρὸς τὸν ἀνοικτὸν κόλπον τῶν Πατρῶν.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἰσχωρεῖ πρὸς Β ἡ πτυχῶδης ὄροσειρὰ τοῦ Βοϊδιᾶ (Παναχαϊκὸν). Ὑψηλὴ ζώνη ὕδατογενῶν πετρωμάτων περιβάλλει τὴν βόρειον ἄκραν τοῦ Βοϊδιᾶ μέχρι τῆς παραλιακῆς πεδιάδος τῶν Πατρῶν, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη ἀπὸ προσχώσεις.

Ἐκεῖ κεῖται ὁ ἀνοικτὸς λιμὴν τῶν ΠΑΤΡῶΝ (65.000), ἀρχὴ τῶν θαλασσίων καὶ σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ μεγαλύτερος οὔτος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Πελοποννήσου, ἔρχεται μετὰ τῶν πρώτων ἐξαγωγικῶν λιμένων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀνάπτυξις του ὀφείλεται εἰς τὴν πλουσίαν γεωργικὴν παραγωγὴν τῶν πεδιάδων, εἰς τὴν κατεργασίαν καὶ ἐξαγωγὴν τῆς σταφίδος καὶ τοῦ οἴνου καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ξένων προϊόντων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Πελοποννήσου. Ἄρα ἡ πόλις εἶναι ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ. Πλὴν τῆς οἰνοποιίας καὶ τῆς συσκευασίας σταφίδος ὑπάρχουν καὶ βιομηχαναίαι ἀ-

ΠΑΤΡΑΙ. Κιβώτια σταφίδος, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ φορτωθοῦν εἰς τὰ ἀτμόπλοια πρὸς ἐξαγωγήν.

λεύρων, ἐλαιουργίας, ξυλουργίας κ.ἄ. Εἰς τὰς Πάτρας προσεγγίζουν τὰ πλοῖα πού ἔρχονται ἀπὸ λιμένας ἄλλων κρατῶν καὶ ἐπομένως ἡ ἐπιβατική κίνησις εἶναι μεγάλη. Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχουν πολλὰ ξενοδοχεῖα. Ἡ πόλις ἔχει καὶ καλὰς ὁδοὺς, ὠραίους ναοὺς καὶ ἐκπαιδευτήρια. Ἡ ἀπόστασις Πηραιῶς— Πατρῶν σιδηροδρομικῶς εἶναι 230 χιλιόμε.

Νοτιοδυτικῶς τῶν Πατρῶν ἀπλοῦται τὸ παραλιακὸν β α θ ὑ πε δ ο ν τ ῆ ς δ υ τ ι κ ῆ ς ᾿Α χ α ῖ α ς. ᾿Αμπελοι, σταφιδάμπελοι, ἐλαιῶνες καὶ ἀγροὶ σιτηρῶν τὸ καλύπτουν ὁλόκληρον. Τὰ ὄπισθεν τοῦ ὄρη εἶναι χαμηλά. Ὁ σιδηρόδρομος ἀκολουθῶν τὴν παραλιακὴν γραμμὴν κατέρχεται μετὰ τὸ χωρίον Κ ά τ ω ᾿Α χ α ῖ α πρὸς νότον, πρὸς τὴν συνεχομένην μετὰ τὴν ἀχαϊκὴν παραλιακὴν πεδιάδα τῆς ᾿Ηλιδος.

Ἡ ΒΟΡΕΙΟΣ ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ. Ἡ ὄπισθεν τῶν παραλιακῶν πεδιάδων ὄρεινὴ χώρα τῆς Β. Πελοποννήσου συνορεύεται πρὸς νότον μετὰ τὸ κεντρικὸν ὄροπέδιον τῆς ᾿Αρκαδίας. Μία ἄλυσος μικρῶν βαθυπέδων χωρίζει τὰς δύο ταύτας ὄρεινὰς περιοχάς. Ἐξ Α πρὸς Δ συναντῶμεν τὸ βαθύπεδον τῶν Κ λ ε ω ν ῶ ν καὶ τὰς μικρὰς πεδιάδας τῆς Ν ε μ έ α ς καὶ τοῦ ᾿Α γ. Γ ε ω ρ γ ί ο υ, τὰς κλειστὰς περιοχὰς τῆς Σ τ υ μ φ α λ ί δ ο ς καὶ τοῦ Φ ε ν ε ο ῦ καὶ τέλος τὴν μικρὰν κοιλιάδα τοῦ ποταμοῦ Λ ά δ ο ν ο ς.

Ὅπισθεν τῆς πεδιάδος τῆς Κορίνθου μέχρι τῶν μικρῶν βαθυπέδων τῶν Κλεωνῶν, τῆς Νεμέας καὶ τοῦ ᾿Αγ.Γεωργίου ὑψοῦται βαθμηδὸν ὄροπέδιον μετρίου ὕψους μετὰ ὕδατογενῆ ἀμμοαργιλλώδη καὶ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα.

Πέραν ὁμως τοῦ Ζυλοκάστρου, ὅπου τελειώνει ἡ Κορινθιακὴ πεδιάς, τὰ ὄρη κατέρχονται ἕως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μόλις ἀφήνουν μέρος νὰ περάσῃ ὁ σιδηρόδρομος. Τὰ κατάφυτα αὐτὰ ὄρη εἶναι ὁ κορμὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον σχηματίζονται ὅλα τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου. Εἶναι δύο ὄροσειραὶ ἠνωμέναι. Ἡ μία ἀπὸ τὸ Ζυλόκαστρον ἕως τὸ Δερβένι ὀνομάζεται Κ υ λ λ ῆ ν η (Ζήρια), κατέρχεται δὲ πρὸς νότον καὶ σχηματίζει ἄλλας ὄροσειράς (᾿Αρτεμίσιον, Παρθένιον, Πάρνωννα) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα. Ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸ Δερβένι ἕως τὸ Διακοφτὸ ὀνο-

μάζεται Ἀροάνεια (Χελμός), σχηματίζει δὲ πρὸς νότον τὰ ὄρη Μαίναλον καὶ Ταῦγετον καὶ καταλήγει εἰς τὸ Ταίναρον. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ὄρη εἶναι ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα τῆς Ἑλλάδος (2350—2370 μ.). Τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματά των εἶναι κυρίως σχιστόλιθοι, μάρμαρα, φυλλίται καὶ χαλαζίται.

Τὰ ὕδατα τῶν ὀρέων τούτων κατερχόμενα εἰς τὴν παραλίαν ἐσχημάτισαν στενὰς κοιλάδας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν πολλὰ χωρία μέσα εἰς ἐλαιῶνας καὶ κυπαρίσσια Πρὸς νότον ὁμως τῶν ὀρέων τὰ ὕδατα δὲν εὐρίσκουν διέξοδον καὶ συναθροίζονται εἰς τὰ κλειστὰ βαθύπεδα τῆς Στυμφαλίδος καὶ τοῦ Φενεοῦ, ὅπου ἐσχημάτισαν ἐλώδεις λίμνας. Ἡ Φενεοῦ εἶναι ἀποξηραμένη σήμερον, διότι ἐκκενοῦται ὑπογείως εἰς τὸν ποταμὸν Λάδωνα, ὁ ὁποῖος πηγάζει 8 χιλιόμετρα μακρὰν τῆς λίμνης. Ὁ Λάδων ἐσχημάτισε νοτιοδυτικῶς μίαν κοιλάδα καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν.

ΒΔ. τῶν Ἀροανίων ὀρέων, ἐντὸς μιᾶς ὕδατογενοῦς ὑψηλῆς ζώνης, ὑψοῦται μέχρι 1750 μ. τὸ ὄρος Κερύνειον. Δυτικώτερον τούτου, ἄνωθεν τῶν πεδιάδων τοῦ Αἰγίου καὶ τῶν Πατρῶν, ὑψοῦται μεγαλοπρεπῶς τὸ κατάφυτον μέχρι θαλάσσης Παναχαϊκὸν ὄρος (Βοϊδιᾶς). Τὸ ὄρος τοῦτο ἐξαπλοῦται ἀπὸ Β. πρὸς Ν καὶ δεσπόζει ὅλης τῆς περιοχῆς μετὰ τὸ ἀπλοῦν, κυρτὸν του σχῆμα. Εἰς τὸ μέσον του, χωρὶς ἀπότομον κορυφήν, ὑψοῦται εἰς 1930 μ. Τὰ πετρώματά του εἶναι ἀνοικτοῦ χρώματος ἀψβεστολιθικά. Πρὸς νότον τὸ Παναχαϊκὸν ὄρος χαμηλάνει πολὺ καὶ συγχωνεύεται μετὰ τὸ ὄρεινόν σύστημα τοῦ Ὦλονοῦ.

Ὁ Ὦλονός (Ἐρύμανθος τῶν ἀρχαίων) εἶναι μία ἄλυσος ἀποτόμων ὀρέων, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴν ὑψηλότεραν τῆς κορυφήν πρὸς Β. (2224 μ. ὕψος). Ἡ ὄροσειρὰ αὕτη πίπτει ἀποτόμως πρὸς Δ. ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Ἡλείας καὶ πρὸς Ν. μετὰ εὐρείας βαθμίδας μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ. Πρὸς ἀνατολὰς ὁμως συνεχίζεται μετὰ παραλλήλους πρὸς αὐτὴν ὄροσειράς. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ὄρους Χελμοῦ (Ἀροάνια) ἀπλοῦται χαμηλὴ ὄρεινὴ χώρα.

Τὰ παλαιὰ πετρώματα τοῦ Ὦλονοῦ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀ-

νοικτοῦ χρώματος πλάκας ἀσβεστολίθου, ἀμμώδεις πέτρας καὶ σχιστολίθους.

Τὰ ὕδατα τοῦ ὄρους Ὦλωνοῦ, τὸ ὁποῖον σταματᾷ τὴν ὑγρασίαν τοῦ Ἰονίου Πελάγους, εἶναι πολλὰ καὶ κατέρχονται ἀπὸ ὅλας τὰς κλιτύς τοῦ ὄρους. Πρὸς Δ. κατέρχεται ὁ Πηνειὸς ποταμὸς εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἥλιδος. Ὁ κυριώτερος ὁμοῦ ποταμὸς τοῦ ὄρους εἶναι ὁ Ἐρύμανθος, χυνόμενος πρὸς Ν. εἰς τὸν Ἀλφειὸν καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ ὕδατα ἐσχημάτισαν κοιλάδα, εἰσχωροῦσαν ἐκ νότου βαθέως εἰς τὴν ὄρσειράν του.

Ἡ ἐξετασθεῖσα βόρειος ὄρεινὴ περιοχή τῆς Πελοποννήσου ἔχει βεβαίως κλίμα ψυχρόν. Εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ἡ χιών διατηρεῖται ἐπὶ πολὺ διάστημα. Τὰ μικρὰ κλειστὰ βαθύπεδα καὶ αἱ κοιλάδες τῶν ποταμῶν ἔχουν κλίμα ὑγρὸν, ἀνθυγιεινὸν (ἐλώδες).

Αἱ ὑψηλαὶ κορυφαί, λόγῳ τῆς δριμύτητος τοῦ κλίματος εἶναι γυμναί. Λόγῳ ὁμοῦ τῶν πολλῶν ὑδάτων αἱ κλιτύς τῶν ὄρων καλύπτονται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν ἐλάτης. Ἰδίως τὸ ὄρος Ὦλονός, μὲ τὰς πολλὰς του πηγὰς, καλύπτεται εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἀπὸ δάση δρυῶν μέχρι 1200 μ. καὶ ἐλάτων ἀπὸ 700—2000 μέτρα!

Εἰς τὴν ἀπότομον ὄρεινὴν ταύτην περιοχὴν ἡ στυγροινωνία εἶναι δύσκολος. Τὰ καλλιεργήσιμα ἐδάφη ὀλίγα. Τὸ κλίμα δριμύ. Ἐπομένως ἡ χώρα εἶναι ἀραιότατα κατωκημένη. Τὰ χωρία εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὄρων καὶ ὄχι εἰς τὰς κοιλάδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνθυγιναί. Οἱ κάτοικοί των ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν μικρῶν ζώων καὶ μὲ τὴν πτωχὴν καλλιέργειαν ἀραβοσίτου εἰς τὰς κοιλάδας (Μεσογειακὰ φυτὰ δὲν φύονται). Μόνον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Νεμέας καλλιεργεῖται ἡ ἀμπελος. Τὰ ὄροπέδια μὲ τὰ ὕδατογενῆ πετρώματα καλλιεργοῦνται ἐλάχιστα.

Χωρία εἰς τὰς ὁμωνύμους πεδιάδας εἶναι ἡ Νεμέα, ὁ Ἄγ. Γεώργιος, εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῆς Κυλλήνης ἡ Γκούρα καὶ τὰ Τρίκκαλα, εἰς τὰς νοτίους ὑπωρεῖας τοῦ Χελμοῦ τὰ Μαζέϊκα, καὶ ΒΔ. ἡ κωμόπολις Καλάβρυτα, τέρμα τοῦ ὁδοντωτοῦ σιδηροδρόμου. Πλησίον τῆς κεῖται ἡ

Ἄγία Λαύρα, ὅπου τὴν 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Βορειότερον, εἰς τὴν ρίζαν τεραστίου κρημνοῦ φαίνεται κολημένη ὡς ὄστρακον ἢ πλουσία μονὴ Μέγα Σπήλαιον. Ὅρεινὰ χωρία εἶναι τὸ Λειβάρτζι, τὸ Σοπωτόν, ἡ Δίβρη, τὸ Σιμόπουλον, ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Λάδονος ἢ Στρέζοβα καὶ ἡ Κοντοβάζαινα κ.ἄ.

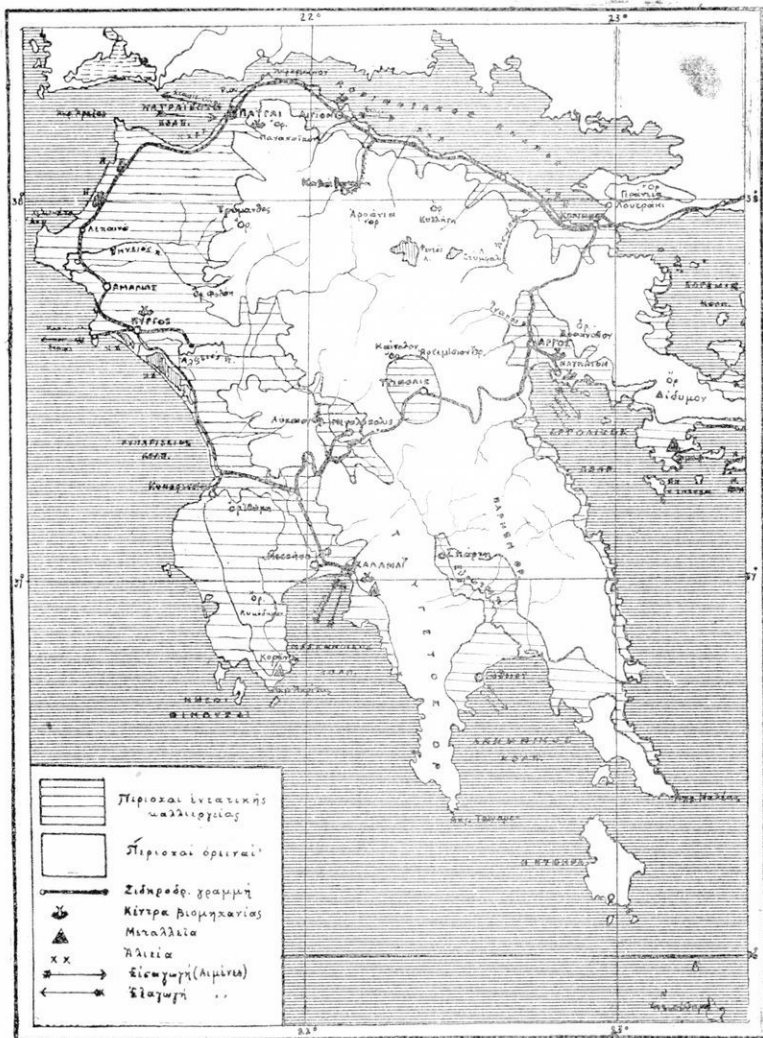
Ἡ ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ. Τὸ βαθύπεδον τῆς δυτικῆς Ἀχαΐας συνεχίζεται πρὸς νότον ἀπὸ τὸ μέγα βαθύπεδον τῆς Ἠλείας. Εὐρεΐα παραλιακὴ πεδιάς, σχηματισθεῖσα ἐκ προσχώσεων τῶν ποταμῶν, βρέχεται πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Ἴονίου Πελάγους. Ἡ παραλία εἶναι ὀμαλή. Τὰ ἐδάφη τῆς πεδιάδος εἶναι εἰς πολλὰ σημεῖα ἐλώδη.

Πρὸς Α τῆς πεδιάδος ἀπλοῦται εἰς μικρὸν ὕψος μία ζώνη ὕδατογενῶν στρωμάτων, ἀποτελουμένη ἀπὸ θαλασσίας μάργας καὶ ἄμμον, ὡς καὶ ἀπὸ πορώδη κροκαλοπαγῆ πετρώματα. (Κροκαλοπαγῆ λέγονται τὰ πετρώματα ποῦ περιέχουν κροκάλας δηλ. χαλίκια τῆς θαλάσσης στρογγυλευμένα. Ἡ δυτικὴ Πελοπόννησος ἦτο βυθὸς θαλάσσης κατὰ τὴν πλειόκαινον!). ΒΑ τῆς ζώνης ταύτης ὑψοῦται εὐρεΐα λοφώδης χώρα ἀποτελουμένη ἀπὸ φλοίσχον. Τὸ ἡμερον τοῦτο τοπεῖον τοῦ φλοίσχου σταματᾷ πρὸς Α, ὅπου τὸ ὄρος Ὦλωνὸς μὲ ἐν ἀπότομον πελώριον πήδημα φθάνει μέχρι ὕψους 2224 μέτρων.

Ὁ Πηνειὸς ποταμὸς πηγάζει ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ ἀκολουθῶν τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους πρὸς Δ, διασχίζει τὸ βαθύπεδον τῆς Ἠλείας σχεδὸν ἄνευ κάμπῶν. Μόνον ὀλίγον τι πρὸ τῶν ἐκβολῶν του κάμπτεται πρὸς νότον καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον.

Νοτίως τοῦ Πηνειοῦ τὸ μέγα τετράγωνον βαθύπεδον τῆς Ἄνω Ἠλείας μὲ τὰ ὕδατογενῆ του πετρώματα, διακόπτει τὴν ὄρεινὴν ζώνην τοῦ Ὦλονοῦ καὶ εἰσχωρεῖ ἀνατολικῶς μέχρι τῶν συνόρων τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄροπέδιου. Ὁ Ἄλφειὸς ποταμὸς, πηγάζων ἀπὸ τὰς Κεντρικὰς ὄροσειρὰς τῆς Πελοποννήσου, διήνοιξε τὴν πορείαν του ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ χαμηλότερον σημεῖον τοῦ ἐδάφους. Ὁ Ἄλφειός, δεχόμενος τὰ ὕδατα τῶν μεγάλων παραποτάμων τοῦ Λάδονος καὶ

Ἐρυμάνθου καὶ διασχίζων τὸ βαθύπεδόν τῆς Ἡλείας διὰ

Οἰκονομικὸς χάρτης Πελοποννήσου.

νὰ χυθῆ εἰς τὸ Ἴόνιον, εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου. Ὁ ποταμὸς οὗτος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ

ποταμοί τῆς Πελοποννήσου, λόγω τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας τοῦ θέρους καὶ τῆς μεγάλης ὡς ἐκ τούτου ἐξατμίσεως, δὲν ἔχουν σταθεράν ποσότητα ὑδάτων. Τὸ μὲν θέρος ἔχουν ὀλίγα ὕδατα, τὴν ἐποχὴν δὲ τῶν βροχῶν ὑπερεκχειλίζουν καὶ ἐπιφέρουσι πολ- λάκις καταστροφὰς εἰς τὴν ἐσοδείαν. Ἐπομένως δὲν εἶναι πλω- τοὶ καὶ ἡ χρησιμότης των διὰ τοὺς κατοίκους εἶναι μικρά.

Τὸ ἀνοικτὸν πρὸς τὴν θάλασσαν βαθύπεδον τῆς Ἥλιδος ἔχει κλίμα μεσογειακόν. Χάρις εἰς τοὺς νοτιοδυτικούς πνέοντας ἀνέμους, οἱ ὅποιοι περνοῦν τὴν Μεσόγειον θάλασσαν πρὶν φθάσουν, ἡ δυτικὴ Πελοπόννησος ἔχει μεγαλυτέραν ὑ- γρασίαν καὶ βροχὰς ἀπὸ τὴν ἀνατολικήν. (Διότι ὁ Ὕλωνος καὶ αἱ Κεντρικαὶ ὄροσειραὶ ἐμποδίζουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ὑ- γρασίας πρὸς ἀνατολάς).

Τὰ εὐφορα ὕδατογενῆ ἐδάφη τοῦ βαθυπέδου τῆς Ἥλιδος, χάρις εἰς τὸ κλίμα καὶ τὰ πολλὰ ὕδατα, εἶναι ἐντατικῶς καλλιερ- γημένα μὲ μεσογειακὰ εἶδη φυτῶν. Σταφιδαμπέ- λους, ἀμπέλους, ἐλαιῶνας, δένδρα ἐσπεριδοειδῶν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀγρούς σιτηρῶν ἀπαντῶμεν εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα καὶ τὴν ὀπισθεν λοφώδη χώραν μέχρι τοῦ Ὕλωνοῦ. Πολλὰ οἰκιακὰ ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα εὐρίσκουν πλουσίαν τροφήν εἰς τοὺς ἐκτεταμένους λειμῶνας. Ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ πτηνοτροφία.

Ἡ μεγάλη εὐφορία τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ εὐκολία τῆς συγκοι- νωνίας—διότι ἡ χώρα εἶναι πεδινή—εἶναι αἱ αἰτίαι τῆς σχετικῶς μεγάλης πυκνότητος τοῦ γεωργικοῦ πλη- θυσμοῦ εἰς τὴν πεδινήν δυτικὴν Πελοπόννησον. Ἡ πεδιάς τῆς Ἥλιδος ἔχει μέσην πυκνότητα πληθυσμοῦ 60 κατοίκους ἀνὰ 1 τετρ. χιλ. Οἱ μεγαλύτεροι συνοικισμοὶ εὐρίσκονται πλη- σίον τῆς παραλίας. Τοὺς ἐξυπηρετεῖ δὲ ἡ δι' αὐτῶν διερχομένη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πατρῶν—Καλαμῶν, ἀμαξίται ὁδοὶ καὶ ἡ θαλασσία συγκοινωνία διὰ τῶν μικρῶν λιμένων τῆς παρα- λίας.

Ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπαντῶ- μεν τὰς γεωργικὰς κωμοπόλεις Μανωλάδα, Λεχαϊνά, Ἀνδραβίδα καὶ Γαστούνη, παρὰ τὸν Πηνεῖον, μὲ

πληθυσμόν περί τὰς 3.000 ἑκάστη. Ἐπίγειον αὐτῶν εἶναι ἡ Κυλλήνη, με ἱαματικά λουτρά.

Νοτιώτερον κεῖται ἡ ΑΜΑΛΙΑΣ (10.000), νέα πλουσία γεωργικὴ πόλις καὶ ὁ ΠΥΡΓΟΣ (20.000), πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄλφειοῦ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἡλείας. Ἡ πόλις ἔχει βιομηχανίας καπνοῦ καὶ οἶνοπνευματοποιίας, συνδέεται δὲ σιδηροδρομικῶς μετὰ τὸ ἐπίγειόν της Κατάκωλον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξάγεται σταφίς.

Σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ τουρισμοῦ, προχωρεῖ δυτικῶς κατὰ μῆκος τοῦ Ἄλφειοῦ καὶ λήγει εἰς τὴν κοιλάδα τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας. Ἐδῶ ἐτελοῦντο οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Πολλοὶ ξένοι ἐπισκέπτονται τὸ Μουσεῖον καὶ τὰ ἱερά ἔρεπια.

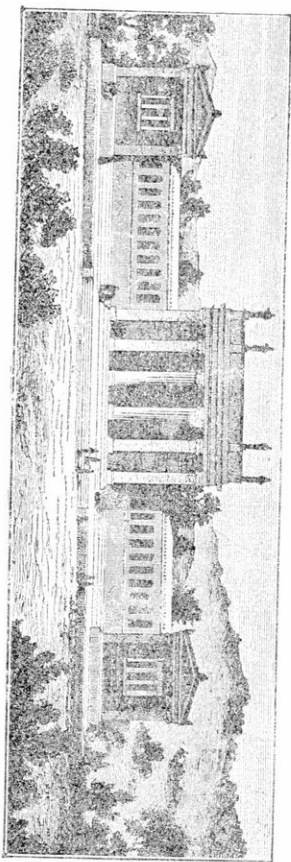
Ἡ ΤΡΙΦΥΛΛΙΑ ΚΑΙ Ἡ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ.

Νοτίως τοῦ Ἄλφειοῦ μέχρι τῆς κωμοπόλεως Κυπαρισσίας ὁ ἀνοικτὸς Κυπαρισσιακὸς κόλπος βρέχει τὴν παραλίαν τῆς Τριφυλλίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ στενὴν λωρίδα προσχωμάτων καὶ εἶναι ἐξαιρετικῶς ὀμαλή. Ἐπ' αὐτῆς ἀπαντῶμεν τὰ στενόμακρα ἐλώδη λιβάρια (λιμνοθάλασσας) τῆς Μουργιάς καὶ τῆς Ἀγουλινίτσας.

Ἡ εὐφορος ζώνη τῶν ὑδατογενῶν πετρωμάτων τῆς Ἡλείας ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τὴν Τριφυλίαν, ἀλλ' ἔχει μόνον 11 χιλιόμε. πλάτος. Ὅπισθεν τῆς πρὸς Α. ὑψοῦνται τὰ ὄρη τῆς Ἀνδρίτσαινας (Λύκαϊον ὄρος, Νόμια ὄρη), γεωλογικαὶ συνέχειαι τοῦ Ὠλονοῦ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου ὑψοῦνται τὰ χαμηλὰ ὄρη Ἰθώμη, Αἰγαλέον καὶ Λυκόδημον. Ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως Φιλιατρὰ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀποτόμου πλευρᾶς τοῦ ὄρους Αἰγαλέου σχηματίζεται εἰς ὕψος 500—350 μ. ἐν εἶδος φυσικοῦ ἐξώστου, 8 χμ. πλάτους, κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ Ἰονίου Πελάγους. Οἱ χωρικοὶ τὸν ὀνομάζουν Κάμπον. Τὸ ἔδαφός του εἶναι εὐφορώτατον, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ φλοίσχον καὶ ἀσβεστολίθους καὶ ἔχει κλίσιν πρὸς τὴν παραλίαν, ὅπου πίπτει ἀποτόμως. Ἀκριβῶς τὴν ἰδίαν πλαστικὴν μορφήν ἔχει

καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου (δυτικὴ παραλία τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου), ὅπου τὸ ὄρος Λυκόδημον πίπτει ἐπὶ ἐνὸς ἐξώστου 100 μ. ὕψους.

Τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ φυλάσσεται ὁ Ἐριμῆς τοῦ Πρωσίτηνους.

Ἡ χερσόνησος τῆς Μεσσηνίας καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίτας. Ἀπέναντί της κεῖνται αἱ νησίδες Οἶνοῦσαί. Νοτιοδυτικῶς τῆς χερσονήσου ἡ Μεσόγειος Θάλασσα βαθαίνει ἀποτόμως καὶ σχηματίζεται τὸ μέγιστον βάθος τῶν 4400 μέτρων.

Ἀπὸ τὰ μαλακὰ πετρώματα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χερσονήσου, τὰ ὅποια ἔχουν ὑπολείμματα θαλασσίας προελεύσεως, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὀλόκληρος ἡ Μεσσηνιακὴ χερσόνησος, ἐξαιρέσει τῶν ὀλίγων ὑψηλῶν κορυφῶν, ἦτο βυθὸς θαλάσσης κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποδιάπλασιν.

Ἐπομένως τὸ γόνιμον ἔδαφος της εἶναι βαθύ, ἄρα καὶ ἡ φύτεία πλουσία. Χάρις εἰς τὸ ἔδαφος καὶ τὸ γλυκύ της κλίμα, ἡ Μεσσηνιακὴ χερσόνησος καλλιεργεῖται σχεδὸν ὀλόκληρος πλὴν τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν. Ἴ-

δίως ὁ Κάμπος τῆς δυτικῆς παραλίας εἶναι εὐφορώτατος καὶ πυκνῶς κατοικημένος: ὑπὲρ τοὺς 70 κάτοικοι ἀνὰ 1 τ. χμ. ἀπὸ Κυπαρισσίας μέχρι Γαργαλιάνων. Οἱ ἐργατικοὶ κάτοικοι τῆς χερσονήσου καλλιεργοῦν τὴν σταφιδάμπελον, τὰ σιτηρά, τὴν ἐλαίαν καὶ ἐκτρέφουν αἶγας καὶ πρόβατα. Ἐπίσης καλλιεργοῦν καὶ ὀλίγον καπνόν.

Οἱ συνοικισμοὶ εἶναι κέντρα κυρίως γεωργικὰ εἰς τὴν Τριφυλίαν καὶ τὴν χερσονήσον. Ἡ Ἀγουλινίτσα ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου λιβαριοῦ ἔχει ἰχθυοτροφεῖα, ὡς καὶ ὁ Καϊάφας, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ ἱαματικὰς πηγὰς.

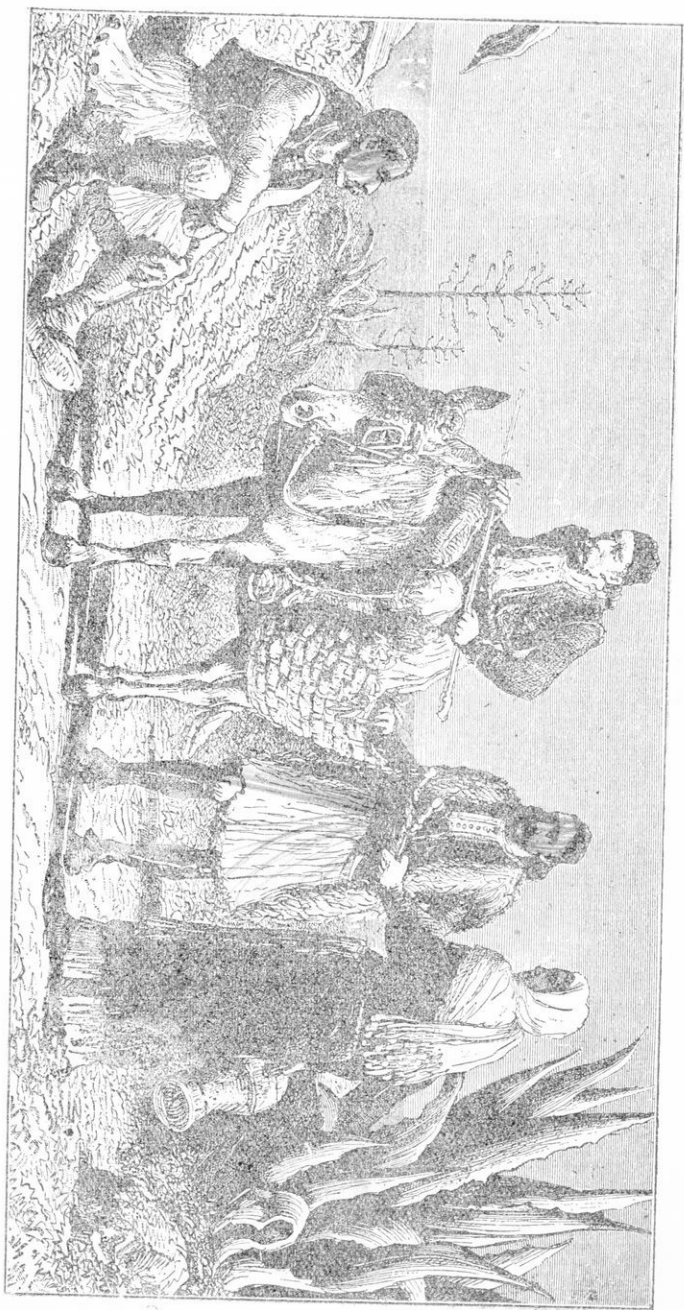
Ἡ μεγαλύτερα κωμόπολις εἶναι ἡ Κυπαρισσία, τέρμα τῆς παραλιακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Πρὸ αὐτῆς, ἀπὸ τὸ χωρίον Καλονερό, ὁ σιδηρόδρομος προχωρεῖ ἀνατολικῶς πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, διερχόμενος μετὰ κόπου μίαν ἀγρίαν τοποθεσίαν βαθέων χαραδρῶν, ἡφαιστειογενεοῦς προελεύσεως, μεταξὺ τῶν Νομίων ὁρέων καὶ τῆς Ἰθώμης.

Σημαντικαὶ κῶμαι τῆς χερσονήσου εἶναι τὰ Φιλιατρά, οἱ Γαργαλιάνοι καὶ ἡ Πύλος, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κολπίσκου τὸν ὁποῖον κλείει ἡ νησίς Σφακτηρία. (Ἀπέναντί της κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἔκειτο τὸ Ναυαρῖνον). Νοτιώτατα κεῖται ἡ Μεθώνη καὶ ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἡ Κορώνη.

Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ. Ὁ ἀνοικτός Μεσσηνιακὸς κόλπος προῆλθεν ἀσφαλῶς ἀπὸ τεκτονικὴν καταβύθισιν τῆς ξηρᾶς. Εἰς τὸν μυχὸν του ἀπλοῦται ἡ μεγάλη πεδιάς τῆς Μεσσηνίας, ὡς φυσικὴ συνέχεια τοῦ κόλπου. Πτυχώδεις ὄροσειραὶ τὴν περικλείουν: πρὸς δυσμὰς τὰ ὄρη τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου, πρὸς βορρᾶν τὰ Νόμια ὄρη καὶ ἀνατολικῶς αἱ βόρειαι συνέχειαι τοῦ Ταυγέτου.

Ὁ ποταμὸς Πάμισος, πηγάζων ἀπὸ τὰ Νόμια ὄρη διασχίζει τὸ βαθύπεδον τῆς Μεσσηνίας, ἐναποθέτει προσχώματα καὶ χύνεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου. Ἐκεῖ λόγῳ τῶν προσχώσεων ἡ παραλία εἶναι πολὺ ὀμαλή.

Καὶ τὸ βαθύπεδον τοῦτο ἦτο βυθὸς θαλάσσης κατὰ τὴν πλειόκαινον. Τὸ ἔδαφός του, ἀποτελούμενον ἀπὸ προσχώματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμμώδη, εἶναι εὐφορώτατον. Εἰς τοῦτο συντελεῖ ἰδίως ἡ ἐπίδρασις τῆς θέσεως τῆς πεδιάδος ἐπὶ τοῦ κλίματος. Ἡ πεδιάς προστατεύεται γύρω ἀπὸ τὰ ὄρη, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν νοτιώτατον ἄκρον της δέχεται τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης. Τὸ κλίμα της πλησιάζει τὸ βορειοαφρικανικόν: πολὺ θερμὸν θέρος καὶ

Τύπτοι Μεσσηνίαν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως.

ἤπιος χειμών. Ἡ φυτεία της ἔχει καθαρῶς μεσογειακὸν τύπον καὶ εἶναι ἄφθονος.

Ἡ εὐφορία τῆς περιοχῆς καὶ ἡ εὐκολος συγκοινωνία πρὸς νότον διὰ τῆς θαλάσσης, πρὸς Β διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἐπεξηγοῦν διατὶ ἡ Μεσσηνιακὴ πεδιάς εἶναι ἐκ τῶν πλέον πυκνῶς κατοικημένων γεωργικῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος: 75 κάτοικοι κατὰ τ.χμ. Χάρις δὲ εἰς τὴν καλὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εὐνοϊκῶν φυσικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τῶν πολλῶν της κατοίκων ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι ἕνας πρόσχαρος, θαυμάσιος κῆπος ὀπωροφόρων δένδρων τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος. Συκαῖ, συκομωρέαι, δένδρα ἐσπεριδοειδῶν, ἄμπελοι καὶ σταφιδάμπελοι καλύπτουν ὀλόκληρον τὴν πεδιάδα. (Ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος, τὴν ὁποίαν παρηκολουθήσαμεν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν βορείων καὶ δυτικῶν πεδιάδων τῆς Πελοποννήσου σταματᾷ μετὰ τὴν Μεσσηνίαν). Ἐπίσης γίνεται ἀξία λόγου παραγωγή χλωρῶν κουκουλίων, ἐκτροφή κατοικιδίων ζώων καὶ πουλερικῶν.

Ὁ σιδηρόδρομος, ἐρχόμενος ἐκ τῆς δυτικῆς παραλίας, διακλαδίζεται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πεδιάδος πρὸ τοῦ χωρίου Μελιγαλᾶ καὶ πρὸς νότον μὲν καταλήγει εἰς τὰς Καλάμας, πρὸς βορρᾶν δὲ προχωρεῖ δυτικῶς ἀνερχόμενος εἰς τὰ κεντρικὰ ὀροπέδια τῆς Πελοποννήσου. Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀπόστασις Πατρῶν—Καλαμῶν εἶναι περίπου ὅση καὶ ἡ ἀπόστασις Πειραιῶς—Πατρῶν (Πόσα χμ. ἡ ἀπόστασις Πειραιῶς—Πατρῶν—Καλαμῶν;).

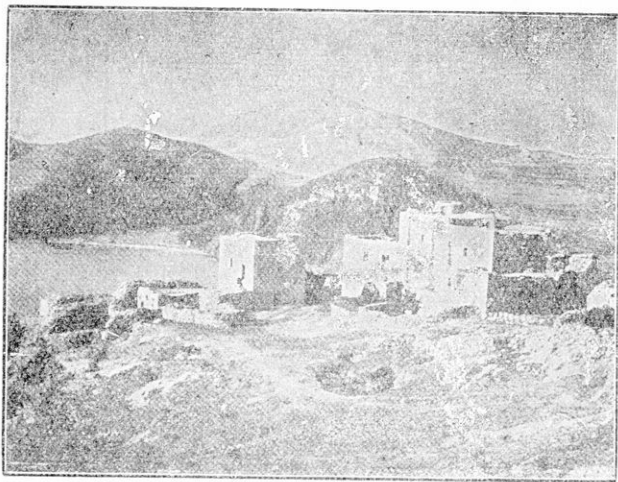
Γεωργικὰ χωρία ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς εἶναι τὸ Διαβολίτσι, τὸ Ἀσλάναγα καὶ ἡ Θουρία, παρὰ τὴν μικρὰν ὁμώνυμον λίμνην. Εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος κεῖται ἡ Ἄνδροῦτσα ἀκμάσασα κατὰ τὸν μεσαιῶνα.

Ἄλλ' ἡ μεγαλύτερα πόλις τῆς νοτίου Πελοποννήσου, δευτέρα μετὰ τὰς Πάτρας, εἶναι αἱ ΚΑΛΑΜΑΙ (30,000), ἡ πόλις τῶν σύκων. Δι' αὐτῆς εὐρίσκει φυσικὴν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν ἡ εὐφορος πεδιάς. Εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας καὶ κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου. Ἡ προοδευτικὴ αὕτη πόλις, ἡ ὁποία εἶχε σπουδαίαν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, συνδέεται τροχιοδρομικῶς μὲ τὸν τεχνητὸν της λιμένα, ὅστις εἰς κίνησιν εἶναι ὁ β' λιμὴν τῆς Πελοπον-

νήσου. Οὗτος ἔχει δύο τελειοτάτους ἀλευρομύλους, ἐργοστάσια οἴνων, συσκευασίας σταφίδος καὶ σύκων κ.ἄ. Ἡ ἐξαγωγή σύκων εἶναι σημαντική. Αἱ Καλάμαι ἔχουν ὠραίους δρόμους καὶ πλατείας καὶ πολλοὺς κήπους. Τὴν πόλιν διασχίζει ὁ ὄρμητικὸς χεῖμαρρος Νέδων, ὁ ὁποῖος πολλάκις τὸν χειμῶνα ξεχειλίζει καὶ προξενεῖ ζημίας.

Παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Παμίσου κεῖται ἡ Μεσσηνὴ ἢ Νησίον, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰς Καλάμας. Ἐχει φυτείας ὀρύζης καὶ βάμβακος.

Ἡ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΑΚΩΝΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ. Ἡ χερσόνησος τῆς Μάνης, καλυπτομένη ἀπὸ τὴν πτυχώδη μακρὰν ὄροσειρὰν τοῦ Ταυγέτου, κεῖται μεταξὺ τοῦ Μεσσηνιακοῦ

Ἡ ἐξοχή Χάρακες εἰς τὴν ἄκρην τοῦ Ταινάρου.

κόλπου πρὸς Δ., τοῦ βαθυπέδου τοῦ Εὐρώτα καὶ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου πρὸς Α. καὶ πρὸς νότον εἰσχωρεῖ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καταλήγουσα εἰς τὸ Ταινάρον ἀκρωτήριον (Ματαπᾶς). Ἡ Μάνη εἶναι πολὺ ὑψηλὴ πρὸς Β., ὅπου αἱ μεγαλύτεραι κορυφαὶ τοῦ Ταυγέτου, καὶ ὑψηλότερα εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν παρ' ὅ,τι εἰς τὴν ἀνατολικήν. Ἡ ἀκτὴ τῆς εἶναι ἀρκετὰ διαμελισμένη.

Ὁ Ταῦγετος ἀποτελεῖται ἀπὸ σκληρὰ παλαιὰ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα καὶ μάρμαρα, ἔχει δὲ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς Πελοποννήσου: 2400 μέτρα.

Ὁ Λακωνικὸς κόλπος κλείεται πρὸς Β ἀπὸ μίαν ἐλώδη προσχωσιογενῆ παραλίαν. Ὅπισθεν τῆς ὑψοῦται μία λοφώδης χώρα (Βαρδουνοχώρια), μὲ σκληρὰ πετρώματα, συνέχεια τοῦ Ταῦγέτου. Ἀνατολικῶς τῶν λόφων, μέχρι τῶν προπόδων τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πάρνωνος, ἀπλοῦται πεδινὴ ἕκτασις ἐκ θαλασσιῶν μαργῶν, ἄμμων καὶ κροκαλῶν. Ὁ ποταμὸς Εὐρώτας, τὰς πηγὰς τοῦ ὁποῖου θὰ ἐξετάσωμεν ἀργότερον, διαχωρίζει τὰ σκληρὰ λοφώδη πετρώματα καὶ τὴν θαλασσογενῆ ἕκτασιν καὶ χύνεται εἰς τὸν Λακωνικόν.

Ἡ χερσόνησος τοῦ Μαλέα κλείει τὸν Λακωνικὸν κόλπον πρὸς Α., καταλήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μαλέας. Τεμάχια τῶν σκληρῶν πτυχωδῶν ὀρέων τοῦ Πάρνωνος ὑψοῦνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς χερσονήσου, διακοπτόμενα ὑπὸ μαλακῶν θαλασσογενῶν πεδιάδων (πεδιάς τῆς Συκιᾶς).

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπιμελῶς καλλιεργουμένην καὶ πυκνῶς κατωκημένην εὐφορον χερσόνησον τῆς Μεσσηνιας, ἡ ὀρεινὴ χερσόνησος τῆς Μάνης μὲ τὰ σκληρὰ τῆς πετρώματα καὶ τὰ ὕψη τῆς—ψυχρὸν κλίμα—δὲν ἔχει καλλιεργήσιμα ἐδάφη καὶ εἶναι ἀραιῶς κατωκημένη. Χωρὶα εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς εἶναι ἡ Ἀρεόπολις (Τσίμοβα), τὸ Οἶτυλον, ὁ Πύργος καὶ βορειῶς ἡ Καρδαμύλη. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Μαλέα ἡ μικρὰ εὐφορος πεδιάς τῆς Συκιᾶς παράγει ἐσπεριδοειδῆ, σταφυλὰς καὶ ἐλαίας καὶ ἔχει ἀξιόλογον κωμόπολιν τοὺς Μολάους, μὲ ἐπίνειον τὴν Ἐλαίαν. Νοτιώτερον κεῖται ἡ Νεάπολις, ἐπὶ νησίδος δὲ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς (Αἶγαϊον Πέλαγος) ἡ Μονεμβασία, ἡ ὁποία ἦτο ὀχυρὰ πόλις κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ διασώζει σήμερον σπουδαῖον βυζαντινὸν ναὸν (Πλησίον τῆς πρὸς Β ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις Ἐπίδαυρος· Λιμηρά).

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως πόλις τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου εἶναι τὸ Γύθειον (7.000), ἐπίνειον τῆς εὐφόρου πεδιάδος τοῦ

Εὐρώτα, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἐξάγει: ἔσπεριδοειδῆ, σταφυλάς, κουκούλια.

Νοτίως τῆς χερσονήσου τοῦ Μαλέα εὐρίσκονται αἱ νῆσοι Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα, με ὁμώνυμον πρωτεύουσαν (κοινῶς Ποταμός). Οἱ κάτοικοί των εἶναι ὀλίγοι καὶ ἀσχολοῦνται με τὴν ἀλιείαν.

Η ΟΡΕΙΝΗ ΑΡΚΑΔΙΑ. Εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου ὑφοῦται, ὡς πυρὴν τῶν ὀρέων τῆς, ἡ ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἀρκαδίας. Αὕτη ἀποτελεῖ ὑψηλὸν ὄροπέδιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προεξέχουν αἱ κορυφαὶ τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ὄροπέδιου ὑφοῦται τὸ πολὺκλαδον ὄρος Μαίναλον. Αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἐπάνω Χρέπα καὶ ἡ Ὀστρακίνα (1900 μ.). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Μαίναλον ἦτο πλήρες ἀγρίων θηρίων καὶ ἐκαλύπτετο ὀλόκληρον ὑπὸ δασῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐλέγετο ὅτι ἐκνηγοῦσεν ἡ θεὰ Ἄρτεμις. Τὸ ὄρος ἔθεωρεῖτο ὡς ἡ κατοικία τοῦ Πανὸς καὶ τοῦ Διονύσου.

Τὸ Μαίναλον συνεχίζει τὰ Ἀροάνια πρὸς νότον. Πρὸς Δ. τοῦ ὄρους ὑφοῦται τὸ ὄροπέδιον τῆς Δημητσάνας, τὸ ὁποῖον βαθμηδὸν χαμηλῶνει μέχρι τῆς γνωστῆς μας πεδινῆς ζώνης τῆς Ἠλείας. Πλείσται σειραὶ ὀρέων ὑπὸ διαφόρους τοπικὰς ὀνομασίας διατέμνουσιν τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν δυτικὴν Ἀρκαδίαν. Ἐδῶ πηγάζουσιν οἱ ποταμοὶ Λάδων, Ἄλφειός καὶ πολλοὶ παραπόταμοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦσιν τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους πρὸς νότον καὶ δυσμάς.

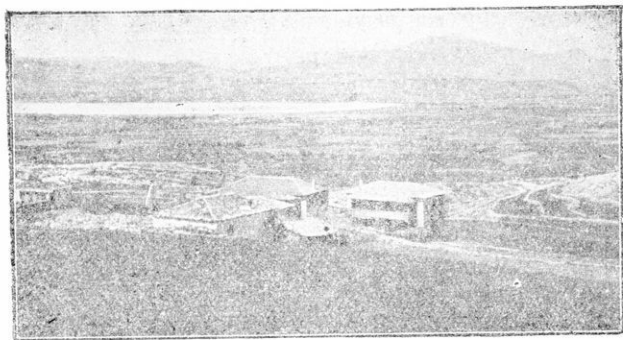
Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν, κατὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀργολίδος, ὑφοῦνται αἱ πτυχῶδεις ὄροσειραὶ τοῦ Ἄρτεμισίου, Παρθενίου καὶ Λυρκείου, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὡς συνέχειαι τῆς Κυλλήνης. Τὰ ὄρη αὐτὰ εἶναι γυμνά καὶ πετρώδη.

Γενικῶς τὰ πετρώματα τῆς Ἀρκαδίας εἶναι σκληροί, παλαιοὶ βράχοι, τοὺς ὁποίους τὸ νερὸ δὲν διαπερᾷ.

Μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν ὄροσειρῶν καὶ τοῦ κεντρικοῦ ὄρους Μαινάλου ἀπλοῦται, ἀπὸ Β. πρὸς Ν., τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως. Τὸ νότιον τμήμα τοῦ ὄροπέδιου λέγεται

Τεγέα καὶ εἶναι ἐσπαρμένον μὲ καπνὰ καὶ σῖτον, ἔχει δὲ πολλὰ ἀμπέλια, ποὺ κάνουν ὄνομαστὸ κρασί. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Τεγέας ἀπλοῦται ἡ λίμνη Τάκκα, ἡ ὁποία τὸ καλοκαίρι ξηραίνεται καὶ μεταβάλλεται εἰς τέλματα. Τὸ βόρειον τμήμα τοῦ ὄροπέδιου λέγεται Μαντινεία καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ τέλματα, ἀλλὰ ὀλιγώτερα.

Τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως ἐσχηματίσθη ἀπὸ τεκτονικὴν ἐγκατακρήμισιν τοῦ βραχώδους, σκληροῦ ἐδάφους τῆς Ἀρκαδίας, ἡ ἐπιφάνειά του δὲ ἰσοπεδώθη ὑπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἀνυψώθη. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἔδαφος τῶν πεδιάδων του ἀποτελεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ μίαν πηλώδη ἐπιφάνειαν ἐκ προσχώσεων, ἡ ὁποία σκεπάζει τὸ ἀνώμαλον βραχώδες ὑπέδαφος. Λόγῳ δὲ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς τὰ ὕδατα, μὴ εὐρίσκοντα διέξοδον καὶ μὴ ἀπορροφώμενα ὑπογείως, σχηματίζουν εἰς πολλὰ σημεῖα τὰ τέλματα, τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν.

Τὰ τέλματα Δόρα εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τοῦ ὄροπέδιου τῆς Τριπόλεως (πεδιάς Τεγέας) καὶ τὸ ὄρος Μαίναλον εἰς τὸ βόθος.

Ἡ ὑψηλὴ ὄρεινὴ Ἀρκαδία εἶναι ἐπόμενον νὰ ἔχη κλίμα ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸν τὸ θέρος. Τὸ Μαίναλον καὶ τὰ δυτικὰ ὄρη, ἐπειδὴ ἔχουν περισσοτέρας βροχὰς (διατί;) ἔχουν διάσῃ δρυῶν καὶ ἐλάτων. Τὰ ἀνατολικά ὄρη εἶναι συνήθως γυμνά. Λόγῳ τοῦ ψυχροῦ κλίματος ἡ φυτεία δὲν ἔχει διόλου μεσογειακὸν χαρακτῆρα.

Ἡ Ἀρκαδία, καθὼς καὶ ὅλη ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος,

ὄρεινή, ἔχουσα πτωχὴν καλλιέργειαν καὶ δύσκολον συγκοινωνίαν εἶναι πολὺ ἀραιότερον κ α τ φ κ η μ ε ν ἡ ἀπὸ τὰς δυτικὰς πλουσίας πεδιάδας (Μέση πυκνότης 35 κάτοικοι κατὰ τ. χμ.). Οἱ κάτοικοί της εἶναι κτηνοτρόφοι καὶ γεωργοὶ εἰς τὰς ὑψηλὰς πεδιάδας. Εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως καλλιεργοῦν τὰ σιτηρά. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ ὄροπεδίου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μαινάλου εὐρίσκεται ἡ μεγαλύτερα πόλις τῆς Ἀρκαδίας, ἡ πρωτεύουσά της ΤΡΙΠΟΛΙΣ (15.000 κ.). Ἡ πόλις ἔχει βιοτεχνίαν σιδηρουργίας καὶ ὑφαντουργίας μικρᾶς σημασίας. Διὰ τῆς πόλεως διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἐκ ΝΔ, διασχίζει τὸ ὑψίπεδον καὶ διευθύνεται ΒΑ πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους. Ἡ ἀπόστασις Καλαμῶν—Τριπόλεως σιδηροδρομικῶς εἶναι 115 χιλιόμε.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ΝΑ τῆς Τριπόλεως ἔκειτο ἡ Τεγέα καὶ ΒΔ ἡ ὄχυρά Μαντινεία. Νοτιοδυτικῶς τῆς Τριπόλεως, εἰς ὕψος 800 μέτρων κεῖται τὸ ἱστορικὸν Βαλτέτσι. Εἰς τὴν ὄρεινὴν ἐπαρχίαν τῆς Γορτυνίας (ΒΔ. Ἀρκαδία) κεῖται ἡ Δημητσάνα, ἐκτισμένη εἰς γραφικωτάτην πλευρὰν βουνοῦ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ρεεὶ ὁ ποταμίσκος Γορτύνιος. Τὸ 1763 ἰδρύθη εἰς τὴν Δημητσάναν σχολὴ φιλοσόφων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτησαν καὶ οἱ πρωτομάρτυρες τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος καὶ ὁ παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 κατεσκευάζετο εἰς τὰ πυριτοδοποιεῖα της, τὰ ὁποῖα εἰργάζοντο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἡ διὰ τὸν ἀγῶνα ἀναγκαῖα πυρῆτις. Βορειότερον τῆς Δημητσάνας εὐρίσκεται ἡ Στεμνίτσα καὶ ἡ κωμόπολις Λαγκάδια. Τὰ Λαγκάδια εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ ἀποτόμου ἐδάφους ἀπὸ τοὺς πρόποδας ἕως τὴν κορυφογραμμὴν ἐνὸς βουνοῦ. Εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Μαινάλου μέσα σὲ ὠραία δάση ἀπὸ ἔλατα εὐρίσκεται ἡ κωμόπολις Βυτίνα, ἔχουσα σχολὴν δασοκόμων. Εἰς τὰ δάση αὐτὰ τῆς Βυτίνας πρὸ ὀλίγου ἔγινε καὶ Σανατόριον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς.

Ἡ ὄρεινὴ Γορτυνία εἶναι ἡ πατρίς πολλῶν ἐμπόρων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἀνθρώπων πολὺ εὐφυῶν καὶ ἐργατικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν τὴν βιοπάλην ὡς ὑπάλληλοι καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητός των γίνονται γρήγορα μεγαλέμποροι καὶ ἐπιχει-

ρηματῖαι. Εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι χιλιάδες τοιοῦτοι Γορτύνιοι.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ἀρτεμισίου κεῖνται τὰ Τσιπιανὰ καὶ ὁ Ἀχλαδόκαμπος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος ὁ κατευθυνόμεσος εἰς Ἄργος.

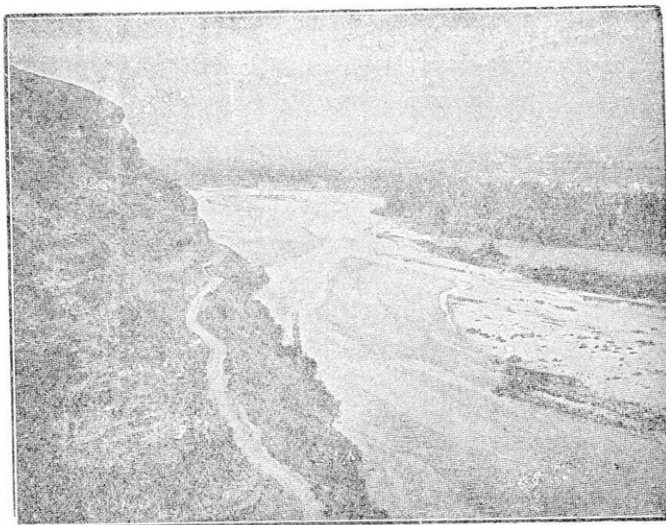
Ἡ ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ, Ὁ ΕΥΡΩΤΑΣ ΚΑΙ Ἡ ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ.

Ἡ δυτικὴ ὄροσειρὰ τῆς Ἀρκαδίας συνεχίζεται ἐν μέρει πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ Λύκαιον ὄρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον χωρίζεται διὰ τῆς βαθείας κοιλάδος τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ. Κώμη ἐπὶ λόφων τοῦ Λυκαίου ὄρους εἶναι ἡ Ἀνδρίτσαινα, ἔχουσα πλουσίαν βιβλιοθήκην, εἰς τὴν κοιλάδα δὲ τοῦ Ἀλφειοῦ ἡ Καρύταινα, μὲ σπουδαῖον φραγκικὸν φρούριον. Πρὸς νότον τὸ ἀρκαδικὸν ὄροπέδιον πίπτει βαθμηδὸν καὶ συνεχίζεται ἀπὸ τὸ κλειστὸν ὄροπέδιον τῆς Μεγαλόπολεως. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο ἔχει ὄψιν παμμεγίστης λεκάνης. Ὁ Ἀλφειὸς ποταμὸς ἔχει τὰς πηγὰς του ἐδῶ εἰς ὕψος 350 μ. Τὸ ὄροπέδιον τῆς Μεγαλόπολεως συνεχίζεται ΝΑ ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα καὶ ἡ κοιλὰς ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Σπάρτης. Ὅλα τὰ βαθύπεδα αὐτὰ ἀποτελοῦν μίαν συνεχομένην βαθεῖαν τάφρον, ἡ ὁποία διευθύνεται ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ, πρὸς τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ἦσαν δὲ ποτὲ βυθὸς λίμνης. Τὸ ἔδαφος τῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ κυανολεῦκους μάργας ἢ ἄργιλλον, ἀποθέματα τῆς λίμνης, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἀπλοῦται κίτρινος ἢ ὑπέρυθρος ἀμμώδης πηλός. Ὁ Ἀλφειὸς ποταμὸς μὲ τοὺς παραποτάμους του εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Μεγαλόπολεως καὶ ὁ Εὐρώτας ποταμὸς, διασχίζων τὴν κοιλάδα του καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Σπάρτης ἔχουν ἀποθέσει προσχώματα ἐπὶ τοῦ νεογενοῦς ἐδάφους τῶν βαθυπέδων.

Ἡ πεδιάς τῆς Σπάρτης ἀπλοῦται μεταξύ τοῦ Ταῦγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος, καταλήγει δὲ πρὸς νότον εἰς τὴν λοφώδη χώραν τῶν Βαρδουνοχωρίων καὶ τὴν θα-

λασσογενή ἔκτασιν τοῦ Κάτω Εὐρώτα, τὰς ὁποίας ἐξητάσαμεν. Ἡ ὄροσειρά τοῦ Ταυγέτου ὑψοῦται πρὸς Δτῆς πεδιάδος ἀποτόμως εἰς τὸ πελώριον ὕψος τῶν 2400 μέτρων, τὸ θέαμά της δὲ εἶναι ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὰ ἐξετασθέντα συνεχόμενα βαθύπεδα μόνον ἡ πεδιάς τῆς Σπάρτης, κειμένη πλησιέστερον πρὸς τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ἔχει κλίμα καθαρῶς μεσογειακόν. Διὰ τοῦτο εἶναι φευμένη με δένδρα ἐσπεριδοειδῶν, ἐλαιῶνας, ἀμπελῶνας καὶ

Ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα.

συκομωρέας. Αἱ ἄλλαι περιοχαί, περισσότερον κλεισταί, ἔχουν κλίμα ψυχρότερον. Εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Μεγαλοπόλεως παράγεται σῖτος καὶ ἀραβόσιτος.

Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶναι μεγάλη. Ἡ σχετικῶς μεγαλύτερα πόλις, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα, εἶναι ἡ ΣΠΑΡΤΗ με 5.000 κατοίκους. Εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Ἡ Μεγαλόπολις (κοινῶς Σινάνον), εἰς τὸ μέσον τῆς ὀμωνύμου πεδιάδος, ἔχει μόνον 2.000 κατοίκους. Χωρία εἰς

τὰς ὑπωρείας τοῦ Ταῦγέτου εἶναι τὸ Λεοντάριον, τὸ Γεωργίτσι καὶ ὁ Μυστρᾶς, πλησίον τῆς Σπάρτης. Ὁ Μυστρᾶς ἦτο ἐπίσημος πόλις τοῦ Μεσαιῶνος, ἔδρα τῶν Παλαιολόγων, διασώζει δὲ σπουδαίους βυζαντινοὺς ναοὺς. Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Πάρνωνος κεῖται ἡ Βρέσθαινα καὶ νοτιώτερον τὸ Γεράκι, μὲ βυζαντινὰ ἐρείπια.

Ἡ πεδιάς τῆς Μεγαλοπόλεως ἐξυπηρετεῖται συγκοινωνικῶς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, εἰς τὴν πεδιάδα ὅμως τῆς Σπάρτης ἡ συγκοινωνία γίνεται δι' αὐτοκινήτων καὶ ζώων. Μία δημοσία ὁδὸς ἐνώνει τὴν Τρίπολιν μὲ τὴν Σπάρτην καὶ μὲ τὸ ἐπίνειόν της Γύθειον.

Η ΣΚΙΡΙΤΙΣ—Ο ΠΑΡΝΩΝ—Η ΚΥΝΟΥΡΙΑ.—Μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Πάρνωνος, ἀπλοῦται πλατὺ, κυματοειδὲς ὄροπέδιον ἢ Σκιρίτις τῶν ἀρχαίων. Ἡ Σκιρίτις εἶναι χαμηλὴ συνέχεια τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄροπέδιου, ἀποτελεῖ δὲ τὴν διάβασιν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Σπάρτης. Τὸ ἔδαφός της ἀποτελεῖται ἀπὸ σκληρὰ κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα. Χωρία τῆς περιοχῆς εἶναι: ἡ Βλαχοκερασιά καὶ ἡ Κλεισοῦρα.

Ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Πάρνωνος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν καὶ κατέρχεται πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Μιλέα. Ὅπως ὄλαι αἱ πτυχωθεῖς ὄροσειραὶ τῆς Πελοποννήσου ἔχει καὶ ὁ Πάρνων ὄρεογραφικὴν διεύθυνσιν ΝΝΑ.

Τὸ τοπεῖον ἀνατολικῶς τοῦ Πάρνωνος, μέχρι τῆς ἀποτόμου ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Πελοποννήσου, ἔχει χαρακτῆρα ὄροπέδιου, διακοπτόμενου εἰς πολλὰ μέρη ἀπὸ βαθεῖας χαράδρας. Εἶναι δὲ τοῦτο ἡ Κυνουρία (κοινῶς Τσακωνιά).

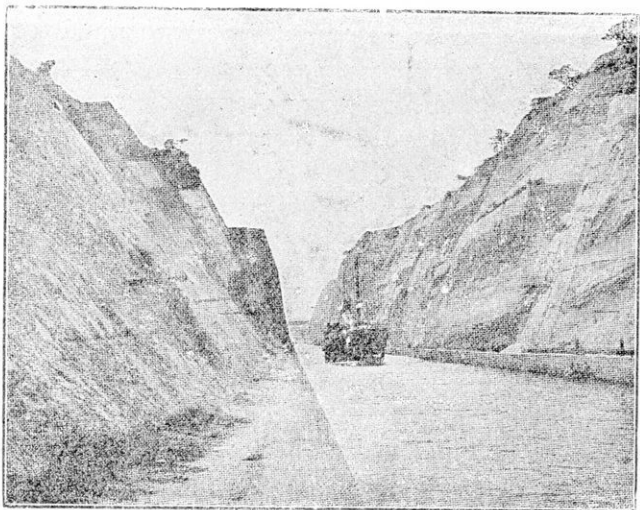
Ἡ ὄρεινὴ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος, ἔχουσα ὀλίγον καλλιεργήσιμον ἔδαφος, κλιμα ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ ὀλίγας βροχὰς εἶναι πτωχὴ εἰς φυτεῖαν καὶ ἀραιῶς κατ' ὄψιν. Τὰ ὄρη εἶναι συνήθως γυμνά. Ἡ ἀπότομος, ἐλάχιστα διαμελισμένη ὄρεινὴ παραλία δὲν εἶναι ἐξυπηρετικὴ διὰ τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν. Οὐδεὶς σπουδαῖος λιμὴν ὑπάρχει καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς. Αἱ μεγαλύτεραι παραλιακαὶ κῶμαι εἶναι τὸ Λεωνίδιον καὶ τὸ Ἄστρος, ἔχουσαι καθημερινὴν συγκοι-

ωνίαν με τὰ πλοῖα τοῦ Ἀργολικοῦ. Ἐξάγουν εἰς Ἀθήνας ἔλαιον καὶ ὀπώρας.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν χωρίων τῆς Κυνουρίας, τοῦ Κοσμά, Ἀγ. Πέτρου, Ἀγ. Ἀνδρέα, Ἀγ. Νικολάου καὶ Δολιανῶν βορειότατα, ἀσχολοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὴν κτηνοτροφίαν μικρῶν ζώων. Ἡ συγκοινωνία μετὰ αὐτὰ εἶναι δύσκολος καὶ γίνεται δι' ἀθλίων ὁδῶν μετὰ ζῶα.

Ο ΙΣΘΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου βρέχεται πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ. Εἶναι ὄρεινόν τμήμα γῆς τὸ ὁποῖον στενεύει πρὸς

Ἡ διώρυξ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

νότον. Τὰ ὄρη του ὀνομάζονται Γεράνεια. Ὁ Ἴσθμὸς ἐνώνει τὴν Πελοπόννησον μετὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ὁμως ἠμπόδιζε τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν δύο ἑλληνικῶν θαλασσῶν, τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονίου Πελάγους, ἠνοίχθη

τῷ 1893 εἰς τὸ στενώτερον σημεῖον ἢ διώρυξ τῆς Κορίνθου. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου διέρχεται κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Ἰσθμοῦ. Πλησίον τῆς διώρυγος, ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, κεῖται τὸ Λουτράκι, πολυσύχναστος θερινὴ διαμονή, λόγῳ τῶν ἰαματικῶν της πηγῶν.

Βορειανατολικῶς τῆς Πελοποννήσου σχηματίζεται ἡ Ἀργολικὴ χερσόνησος, βρεχομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Εἶναι τὸ πλεόν διαμελισμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης τμήμα τῆς Πελοποννήσου. Πλησίον της εὐρίσκονται, τεμάχια ἀποσπασθέντα ταύτης, αἱ νῆσοι Πόρος, ἡ ὄρεινὴ καὶ γυμνὴ Ὑδρα καὶ ἡ πευκόφυτος Σπέτσαί.

Ἡ χερσόνησος τῆς Ἀργολίδος εἶναι ὄρεινὴ καὶ γυμνὴ. Τὰ ὑψηλότερά της σημεῖα εἶναι τὰ ὄρη Ἀραχναῖον καὶ Δίδυμον ὕψους 1200—1000 μέτρων. Εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Διδύμου μόνον ἐκτείνεται μικρὰ εὐφορος χερσόνησος, τοῦ Κρανιδίου, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕδατογενῆ κροκαλοπαγῆ πετρώματα. Ἀμπελοὶ καὶ ἐλαιῶνες τὴν καλύπτουν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ πῆδινόν τοπεῖον τῆς Κορίνθου καὶ Ἀχαΐας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ εὐκολον δίοδον, ἡ ξηρὰ τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, μὲ τὰ τραχέα της ἀσβεστολιθικὰ καὶ σχιστολιθικὰ ἐδάφη, εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς συγκοινωνιακῆς γραμμῆς. Μόνον ἡ πολύμορφος παραλία της, μὲ τὰς νήσους καὶ τὰς χερσονήσους της ἔχει τακτικὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἐδῶ ἀπαντῶμεν καὶ τοὺς συνοικισμοὺς της, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶναι ἀλιεῖς. Μέθρανα, ἡφαιστειογενῆς περιοχὴ μὲ ἰαματικὰ λουτρά, Πόρος, πευκόφυτος θερινὴ διαμονή, Ὑδρα καὶ Σπέτσαί, νῆσοι μὲ λαμπρὰν ναυτικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ πευκόφυτος νῆσος Σπέτσαί συγκεντρώνει πολὺν κόσμον τὸ θέρος. Κρανίδιον, χωρίον ἐπὶ τῆς χερσονήσου ἔναντι τῶν Σπεστών μὲ ἐπίνεια τὸ Πόρτο—Χέλιον καὶ τὴν Ἐρμιόνην, ἡ ὁποία ἔχει μεταλλεῖα σιδηροπυρίτου πλησίον της. Πρὸς τὸν Σαρωνικὸν κῶμαι εἶναι τὸ Σοφικὸν ἀπέχον 2 ὥρας τῆς

παραλίος καὶ ἡ Νέα Ἐπίδαυρος. Τούναντίον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου εἶναι ἀκατοίκητον.

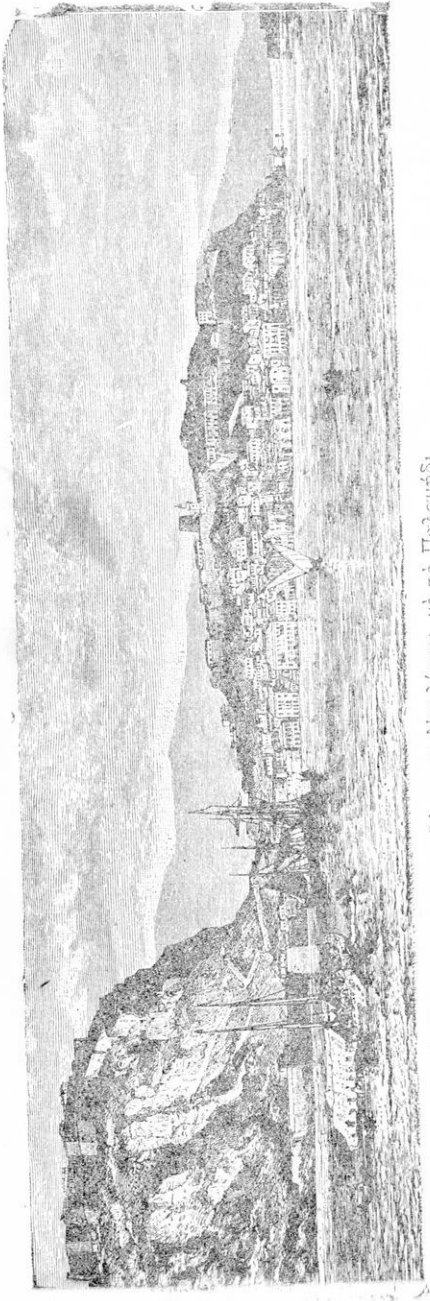
Ἐντελῶς ἄλλην σημασίαν ἔχει εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ἡ πεδιάς τοῦ Ἄργους, ἡ ὁποία πρὸς βορρᾶν διὰ τῶν στενωπῶν τῶν Δερβενακίων συνδέεται μετὰ τὴν Κόρινθον. Ἡ διψῶσα αὕτη πεδιάς, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν σκιάν ὄρεων τὰ ὁποία ἐμποδίζουν τὰς βροχάς, ἀποτελεῖται ἀπὸ εὐφορα ἐδάφη ἐκ προσχώσεων, τὰ ὁποία ποτίζει ὁ μικρὸς ποταμὸς Ἴναχος. Εἰς τὸ μέσον τῆς εὐρίσκεται ἡ μεγαλύτερα πόλις τῆς ἀνατολικῆς Πελοποννήσου, ἡ γεωργικὴ πόλις ΑΡΓΟΣ (10.500 κ.). Πλησίον τῆς ἔκειτο ἡ παλαιοτάτη πόλις Μυκῆναι, ἔδρα τῶν Ἀτρειδῶν. Ἡ πεδιάς τοῦ Ἄργους, ἀρδευομένη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς, παράγει λαχανικά, ἀραβόσιτον καὶ καπνὸν δευτέρας ποιότητος.

Διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν Κόρινθον διὰ τῆς κόμης Νεμέας μετὰ τὸ Ἄργος, καταλήγει εἰς τὸ ἐπίγειον τῆς πεδιάδος ΝΑΥΠΛΙΟΝ (7.000 κ.). Ἡ πρωτεύουσα αὕτη τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ἔχει μακρὰν ἱστορίαν πολέμων κατὰ τὸν μεσαιῶνα, διότι εἶναι ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλῶν βράχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν τὰ ἐνετικά φρούρια Ἀκροναυπλία καὶ Παλαμήδιον. Τὸ Ναύπλιον ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Ἑλλην. κράτους (1829—1834), ἔχει δὲ στενάς ὁδοὺς καὶ παλαιὰ κτίρια.

Ἡ πόλις ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον καπνοῦ καὶ τακτικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τὸν Πειραιᾶ.

Πρὸς Β αὐτῆς ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Τύρις.

Διοικητικὴ διαίρεσις Πελοποννήσου. Ἡ Πελοπόννησος διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 6 νομοὺς: 1) Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρωτεύουσα Ναύπλιον 2) Νομὸς Ἀχαΐας, πρωτεύουσα Πάτραι. 3) Νομὸς Ἠλείας, πρωτεύουσα Πύργος. 4) Νομὸς Μεσσηνίας, πρωτεύουσα Καλάμαι. 5) Νομὸς Λακωνίας, πρωτεύουσα Σπάρτη. 6) Νομὸς Ἀρκαδίας, πρωτεύουσα Τρίπολις.

Ἡ Αποικία Νεουλίτου με τὸ Πελαμῆδι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

1. Ποίαν επίδρασιν ἐπὶ τοῦ κλίματος, τῆς φυτείας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει ἡ παράλιος πεδινή θέσις τῆς δυτικῆς καὶ νοτίου Πελοποννήσου;
2. Ποίαν ἡ ὄρεινὴ θέσις τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς χώρας;
3. Ποῦ ἀπαντῶμεν νεογενῆ πετρώματα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ποῦ ἀρχέγονα;
4. Ποῖα τὰ βόρεια ὄρη τῆς Πελοποννήσου;
5. Ποίαν διεύθυνσιν ἔχουν αἱ κεντρικαὶ ὄροσειραὶ καὶ πῶς ὀνομάζονται τὰ διάφορα ὄρη;
6. Περιγράψατε τὴν παραλίαν ὄλης τῆς Πελοποννήσου.
7. Ποῦ πηγάζουν οἱ ποταμοὶ τῆς Πελοποννήσου, πῶς ὀνομάζονται καὶ διατί δὲν εἶναι χρήσιμοι;
8. Ποῦ πίπτουν περισσότεραι βροχαί; Τί διαφορὰς παρουσιάζει τὸ κλίμα τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς;
9. Ποῦ καλλιεργεῖται ἡ σταφίς;
10. Ποῖαι ὄρειναι περιοχαὶ ἔχουν δάση;
11. Ποῖα τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς Πελοποννήσου;
12. Ποῦ εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία οἰκιακῶν ζώων;
13. Ἡ ἔκτασις τῆς Π. εἶναι 20 χιλ. τετρ. χμ. καὶ οἱ κάτοικοί της ἀνέρχονται ἐν ὅλῳ εἰς 1.100.000 (1/6 Ἑλλάδος περίπου). Πόση εἶναι ἡ μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ; Εἰς ποίας περιοχὰς εἶναι μεγαλυτέρα καὶ διατί;
14. Μὲ τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς Π. καὶ διατί;
15. Ποῖαι αἱ μεγαλύτεραι πόλεις καὶ ποῖοι λόγοι συντέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν των;
16. Εἰς ποίας περιοχὰς ἡ συγκοινωνία εἶναι εὐκολος καὶ διατί;
17. Περιγράψατε τὴν διαδρομὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ σιδηροδρόμου καὶ δώσατε τὰς ἀποστάσεις εἰς χμ. τῶν κυ-

ριωτέρων πόλεων (Βλέπε πρὸς τοῦτο τὸν χάρτην Συγκοινωνίας εἰς τὸ Β. Μέρος τοῦ βιβλίου).

18. Ποῖοι οἱ νομοὶ τῆς Π. καὶ αἱ πρωτεύουσαί των;

II. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

Πέρις. Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς κειμένη πρὸς νότον τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου εἶναι ἐπιμήκης ξηρὰ συνδεομένη μετὰ τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Φυσικὰ ἕρια πρὸς Β. ἀποτελοῦν τὸ ὄρος Ὄθρυς καὶ τὰ Ἄγραφα, βρέχεται δὲ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ, Κορινθιακοῦ καὶ Πατραϊκοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου Πελάγους καὶ ΒΔ ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Φυσικῶς δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἰς τὴν πεδινὴν Ἀνατολικήν, περιλαμβάνουσαν τὴν Ἀττικὴν, Βοιωτίαν καὶ μέρος τῆς Φωκίδος καὶ Φθιώτιδος, εἰς τὴν Μέσην ὄρεινὴν καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν χώραν.

Οἱ κἀτοικοὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀνέρχονται εἰς 1.500.000 Πυκνῶς κατοικημένη εἶναι ἡ Ἀττικὴ, ἀραιότατα δὲ ἡ μέση ὄρεινὴ χώρα.

ΑΤΤΙΚΗ.

Ἡ τριγωνικὴ χερσόνησος τῆς Ἀττικῆς, συνεχίζουσα τὴν πρὸς Β. αὐτῆς κειμένην Βοιωτίαν προεκτείνεται πρὸς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο Σοῦνιον. Ἡ παραλία της, πλουσιωτάτη εἰς κόλπους καὶ λιμένας, ἄκρας καὶ νήσους, βρέχεται ΒΑ ὑπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ Κόλπου, Ν ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ ΝΔ ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ Κόλπου.

Ἐντὸς τοῦ Σαρωνικοῦ σχηματίζονται ὁ ὄρμος τοῦ Φαλήρου, ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς, διάφοροι μικροὶ ὄρμοι καὶ μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς ὁ κόλπος τῆς Ἐλευσίνας. Εἰς τὸ μέσον τοῦ Σαρωνικοῦ εὐρίσκεται ἡ νήσος Αἶγινα καὶ μικραὶ ξερὸνησοὶ πλησίον της.

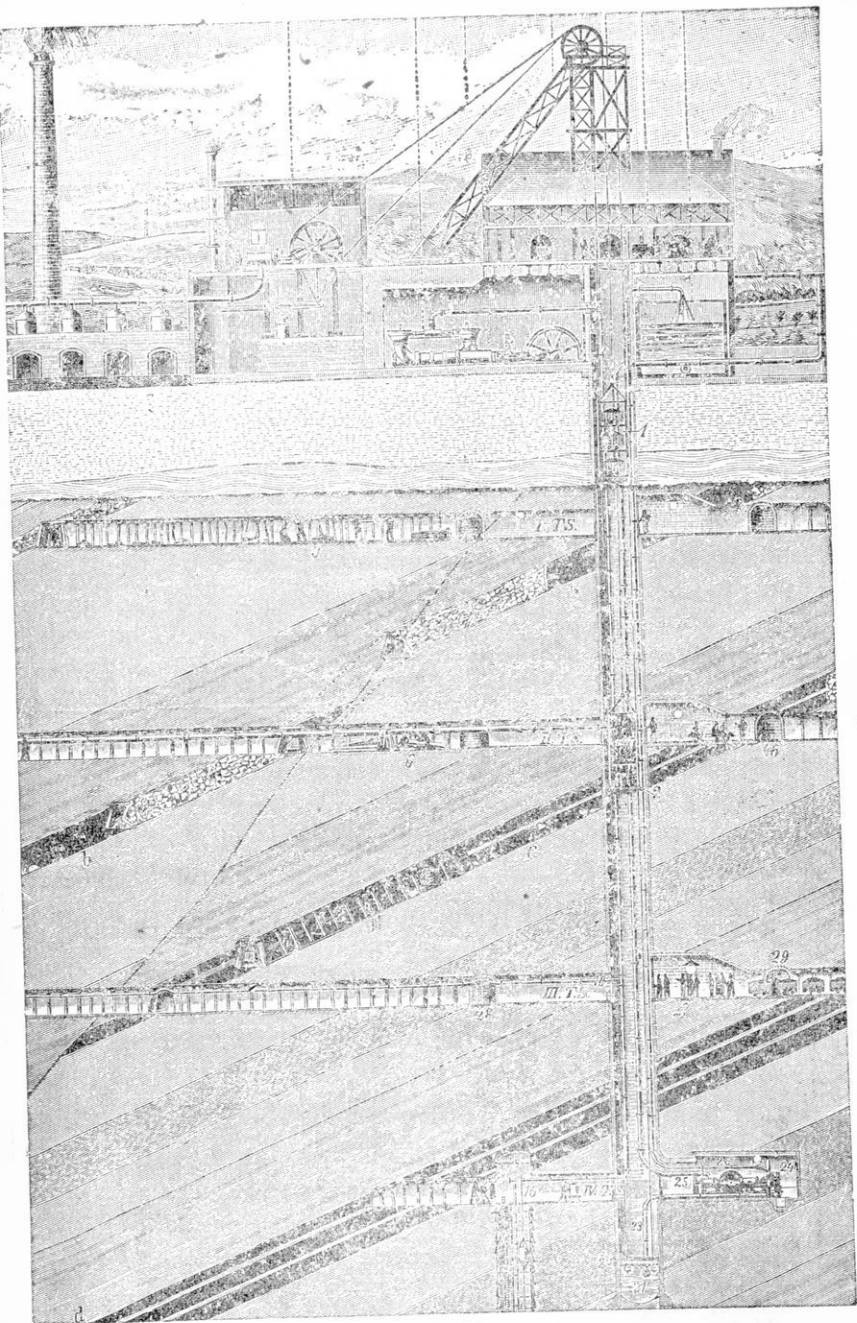
Τὸ τοπίον τῆς Ἀττικῆς διαφέρει κατὰ τὴν μορφήν ἀπὸ ὅλα

τά λοιπὰ ἑλληνικὰ τοπεῖα. Πολλὰ μεμονωμένα βουνά, διάφορου μορφῆς καὶ μετρίου ὕψους, χωρίζονται μεταξύ των ἀπὸ μικρὰ λεκανοπέδια, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν τὰ κέντρα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ καλύτερου τοποθετημένου κέντρου, τῆς πόλεως Ἀθηνῶν.

Τὰ δυτικὰ ὄρη τῆς Ἀττικῆς μέχρι τῆς Πάρνηθος (1412 μ.) καὶ τοῦ χαμηλοῦ Αἰγιάλεω (Πατέρας) ἀνήκουν εἰς τὴν συνήθη τύπον τῶν γυμνῶν καὶ ἀποτόμων, ἀσβεστολιθικῶν ὁρέων τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἀνατολικώτερον τούτων ὑψοῦνται αἱ μᾶζαι τοῦ Πεντελικοῦ καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ (1027 μ.), ἐκάστη γεωλογικῶς καὶ μορφολογικῶς μεμονωμένη. Αἱ κρυσταλλοπαγεῖς αὗται μᾶζαι ὑψοῦνται ἐπάνω ἀπὸ τὰ νεώτερα πετρώματα εἰς μακρὰ στρογγυλεμένα σχήματα: Ὁ Ὑμηττός με διεύθυνσιν Β-Ν καὶ τὸ Πεντελικὸν με διεύθυνσιν Α-Δ. Τὸ Πεντελικὸν περικλείει πλούσια στρώματα λευκοῦ καὶ τεφροῦ μαρμάρου.

Ἀντιθέτως τὰ χαμηλὰ ὄρη τοῦ Λαυρίου, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν νοτιανατολικὴν ἄκραν τῆς χερσονήσου, ἔχουν πολύπλοκον κατασκευὴν, μικρὰ ὄροπέδια, κοιλάδας, προεσοχάς, ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ διάφορα κρυσταλλοπαγῆ καὶ παλαιὰ ἠφαιστειογενῆ πετρώματα. Ἀπὸ τὰ ὄρη αὐτὰ ἐξάγονται μεταλλεύματα ψευδαργύρου, σιδήρου, μολύβδου, χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ. Τὸ Λαύριον ἔχει τὰ σπουδαιότερα μεταλλεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ μεγαλύτερα λεκανοπέδια τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἐκ Δ πρὸς Α: τῆς Ἐλευσίνοσ, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεσογείων (μεταξὺ Ὑμηττοῦ, Πεντελικοῦ καὶ Λαυρίου) καὶ ΒΑ τοῦ Πεντελικοῦ ἢ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος. Αἱ πεδιάδες Ἀθηνῶν καὶ Μεσογείων ἐνοῦνται μεταξύ Πεντελικοῦ καὶ Ὑμηττοῦ. Αἱ πεδιάδες τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Ἐλευσίνοσ καὶ ἡ δυτικώτερον ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ κειμένη πεδιάς τῶν Μεγάρων κλίνουν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐσχηματίσθησαν ἐκ προσχώσεων. Ἀντιθέτως αἱ πεδιάδες Ἀθηνῶν καὶ Μεσογείων, μόνον εἰς μερικὰ σημεῖα ἔχουν νεώτερα ἐπίπεδα προσχωσιογενῆ ἐδάφη. Κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἐδάφη λοφώδη καὶ ἀνώμαλα, με πολὺπλοκον σύστασιν ἐκ παλαιῶν πετρωμάτων, σχιστολίθων καὶ ἀσβεστο-

Τὸ εἰς τὴν Καμάριζαν τοῦ Λαυρείου Φρέαρ Σερπιέρη. Ἔργαται εἰς τὰ βάθη τῆ γῆς ἐξορύσσουσιν μετάλλευμα εἰς βάθος 175 μέτρων.
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λίθων. Ἡ πολύπλοκος μορφή των ὀφείλεται εἰς τὰς πολλὰς τεκτονικὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας ὑπέστησαν. Πολλαχοῦ ὑψηλοὶ ἀπότομοι λόφοι ἀπὸ σκληροῦς ἀσβεστολίθου ὑψοῦνται ἐντελῶς μεμονωμένοι (Λυκαβηττός, Ἀκρόπολις).

Οἱ μικροὶ ποταμοὶ τῆς Ἀττικῆς, συγκεντρώνοντες τὰ ὕδατα τῶν χειμάρρων, ποὺ κατέρχονται ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ τὸν χειμῶνα, ἔχουν ἀνοίξει βαθείας αὐλακάς. Ὁ Κηφισός, πηγάζων ἐκ τῆς Πάρνηθος καὶ ἔχων πάντοτε ὀλίγον ὕδωρ, ἐσημάτισε μετὰ τὰ Πατήσια μίαν μικρὰν προσχωσιγενῆ πεδιάδα. Ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς μετ' αὐτὸν εἶναι ὁ Ἰλισσός, πηγάζων ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἀμφότεροι ἐκβάλλουν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Φαλήρου, ἔχουν δὲ κατὰ τὸ θέρος ὀλίγα ὕδατα, διότι τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἐξαιρετικῶς ξηρὸν τότε. Αἱ βροχαὶ εἶναι ὀλίγαι καὶ πίπτουν μόνον τὸν χειμῶνα. Βεβαίως ἡ μικρότης τῶν ποταμῶν ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν μικρὰν των διαδρομὴν μέχρι θαλάσσης.

Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν πολλῶν ὑδάτων καὶ τὸ ἥπιον κλίμα τῆς Ἀττικῆς, τὸ ξηρότερον τῆς Ἑλλάδος, συντελοῦν πολὺ εἰς τὴν ξηρότητα τοῦ ἀττικοῦ ἐδάφους.

Τὸ γονιμώτερον ἔδαφος, καλυπτόμενον μὲ εὐφορον ἰλύν, ἔχει ἡ πεδιάς τῶν Μεσογείων. Καλλιεργεῖται ὡς ἐκ τούτου ἐντατικῶς καὶ παράγει πολλὰς σταφυλὰς καὶ ἐλαίας.

Γενικῶς ἡ ἀμπελος καὶ ἡ ἐλαία εἶναι τὰ χαρακτηριστικώτερα φυτὰ τῆς Ἀττικῆς, λόγῳ τοῦ μεσογειακοῦ κλίματός της. Τὰ δάση της ἀποτελοῦνται ἀπὸ πεῦκα, τὰ ὁποῖα ὅμως δεκατίζουσι αἱ συχναὶ πυρκαϊαί. Τὰ βουνὰ της εἶναι γυμνά δασῶν, πλὴν τῆς κορυφῆς τῆς Πάρνηθος, ὅπου φύονται ἔλατα.

Τὰ μικρὰ κατοικίδια ζῶα μόνον εὐρίσκουσι τροφήν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀττικῆς. Γενικῶς ἡ κτηνοτροφία δὲν εἶναι σημαντική.

Ἡ χερσονήσος τῆς Ἀττικῆς δὲν ὀφείλει τὴν ἀκμὴν της κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ σήμερον εἰς τὸ ἔδαφός της καὶ τὰ προῖόντα του, ἀλλ' εἰς τὴν καλὴν γεωγραφικὴν της θέσιν. Πράγματι ἡ Ἀττικὴ εἶναι τὸ τέρμα τῆς ἀνατολικῆς ὁδοῦ τῆς Ἑλλάδος, τῆς κατερχομένης ἐκ τῆς χερσονήσου τοῦ

Αΐμου καὶ ἡ ὁποία τελειώνει εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον. Ὡστε εὐρίσκεται αὕτη εἰς τὸ κυριώτερον σημεῖον, ὅπου συναντῶνται αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι μὲ τὰς συγκοινωνίας τῆς ξηρᾶς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Ἄττικὴ εἶναι ἡ π υ κ ν ὀ τ ε ρ ο ν κ α τ ω κ η μ ἔ ν η π ε ρ ι ο χ ῆ τῆς Ἑλλάδος—157 κάτοικοι κατὰ τετρ. χιλιόμετρον—καὶ ἔχει τὰ δύο μεγαλύτερα ἔμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα: τὰς Ἀθῆνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ ἔχουν περισσοτέρους τῶν 750.000 κατοίκους. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ συγκοινωνίας εἶναι προνομιοῦχος, ὡς ἀφετηρία τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἀτμοπλοικῶν γραμμῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς κατέχουσα τὸ καλύτερον δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰ ἄλλα ἀστικά ἐπαγγέλματα, τῆς δὲ ὑπαίθρου μὲ τὴν γεωργίαν. Ἡ ἐκπαίδευσις, λόγῳ τῶν πολλῶν σχολείων καὶ τῶν μεγάλων εὐκολιῶν, εἶναι ἀνεπτυγμένη καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων μικρότερος ἀπὸ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς περιοχάς.

Ἡ Ὀ Π Ε Ι Ρ Α Ι Ε Υ Σ (260.000 κ.) εἶναι ὁ πρῶτος ἔμπορικὸς λιμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀφετηρία ὅλης τῆς συγκοινωνίας τῆς χώρας, σιδηροδρομικῆς καὶ θαλασσίας. Ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἄρχονται αἱ σιδ. γραμμαὶ Πελοποννήσου καὶ Θεσσαλονίκης. Περίπου δὲ τὰ 2)3 τῶν ἐμπορευμάτων, πού εἰσάγονται καὶ ἐξάγονται ἐξ Ἑλλάδος διέρχονται διὰ τοῦ λιμένος Πειραιῶς. Μὲ τὰ νέα λιμενικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν ἐκτελούμενα ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἔτοιμα (προκυμαῖαι, ἀποθῆκαι, γερανοὶ κλπ.), ὁ λιμὴν Πειραιῶς θὰ κερδίσῃ πολὺ εἰς κίνησιν. Ὁ Πειραιεὺς εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀλευρόμυλοι, τὰ διάφορα ἐργοστάσια μηχανουργίας καὶ ναυπηγίας, ζυμαρικῶν, σαπωνοποιίας, οἰνοπνευματοποιίας, λιπασμάτων, ὑφαντουργίας, ταπήτων, ἠλεκτρισμοῦ κλπ. μὲ τὰς ὑψηλὰς τῶν καπνοδόχους καὶ τὰ μεγάλα κτίρια δίδουν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὸ συνεχόμενον μὲ αὐτὸν Νέον Φάληρον τὴν ἐντύπωσιν ἐνεπτυγμένης βιομηχανικῆς πόλεως.

Ὁ Πειραιεὺς συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ

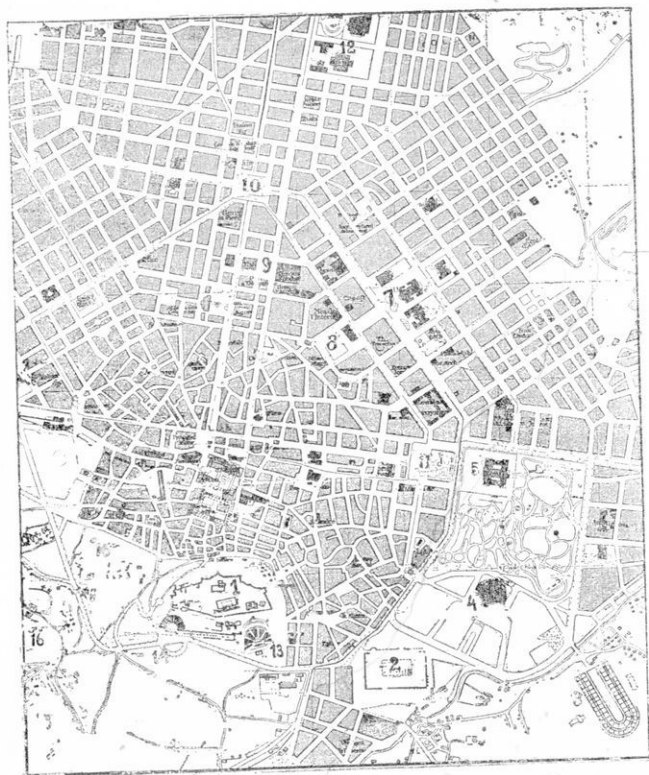
σιδηροδρόμου (11 χιλ.) ὅστις πρόκειται νὰ προεκταθῆ μέχρι τοῦ προαστείου τῶν Ἀθηνῶν Κηφισσιᾶς.

Σχεδιάγραμμα τοῦ Πειραιῶς.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ, ὡς πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, εἶναι τὸ διοικητικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἐπέκτασις τῆς πόλεως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ της, ὁ ὁποῖος πλησιάζει τὰς 500.000 κατοίκους. Ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως ἔδεκαπλασιάσθη μὲ τοὺς νέους συνοικισμούς. Λόγω τοῦ πληθυσμοῦ της ἡ βιοτεχνική, βιομηχανική καὶ ἐμπορική κίνησις εἶναι σπουδαία. Ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ περίξ αὐτῆς εὐρίσκονται μεγάλα ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, μεταλλουργίας καὶ ταπήτων, μηχανουργεῖα, τυπογραφεῖα, ἐργοστάσια ζύθου, καπνοῦ, τὸ Πυριτιδοποιεῖον κ.ἄ. τὰ περισσότερα δὲ ἐξ αὐτῶν μὲ νέας ἐγκαταστάσεις.

Αἱ Ἀθῆναι ἔχουν κανονικὴν ρυμοτομίαν, μεγάλας λεωφόρους καὶ πλατείας, τὰς ὁποίας κοσμοῦν ὠραῖα κτίρια, ὡς τὰ

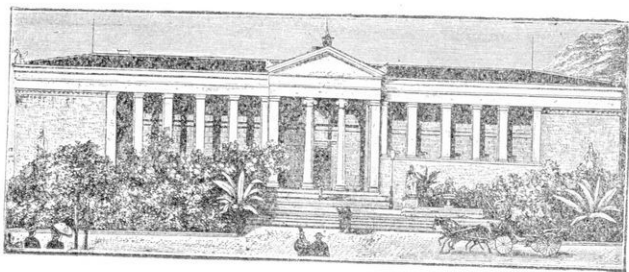

Σχεδιάγραμμα τῶν Ἀθηνῶν.

1. Ἀκρόπολις.—2. Ὀλυμπιεῖον.—3. Στάδιον.—4. Ζάππειον.—5. Ν. Ἀνάκτορα.—6. Π. Ἀνάκτορα.—7. Ἀκαδημία, Πανεπιστήμιον, Βιβλιοθήκη.—8. Πλατεία Κερκυρῶν.—9. Πλατεία Λουδοβίκου.—10. Πλατεία Ὁμοιοῦ.—11. Πλατεία Συντάγματος.—12. Πολυτεχνεῖον, Μουσεῖον.—13. Θεᾶτρον Διονύσου.—14. Ὀδεῖον Ἡρώδου.—15. Πνύξ.

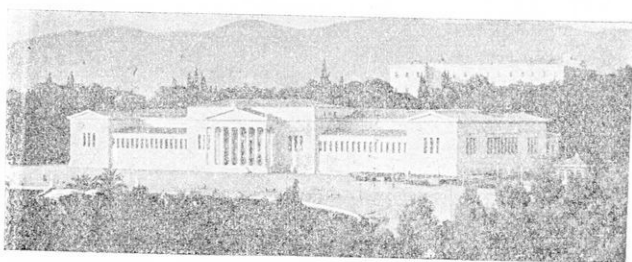
ἀνάκτορα, ἡ Βουλὴ, τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη, τὰ κτίρια τῶν διαφόρων ξενοδοχείων, τραπεζῶν, θεάτρων κλπ. Ὑπὸ τὸν λόφον τοῦ Ἀρδηττοῦ, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, εὔρισκεται τὸ μεγαλοπρεπὲς μαρμάρινον Παναθη-

ναϊκὸν Στάδιον ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ ἔθνικοῦ εὐεργέτου Γ.
Ἀβέρωφ.

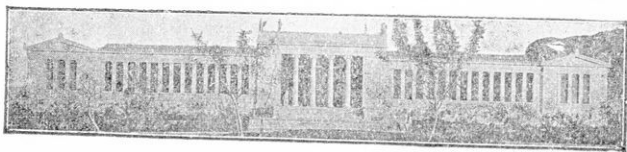

Τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Εἰς τὸ μέσον ὄλων αὐτῶν τῶν δειγμάτων τῆς δραστηριότητος
καὶ προόδου τῶν νεωτέρων ἑλλήνων ὑψοῦται ὁ ἱερός βράχος

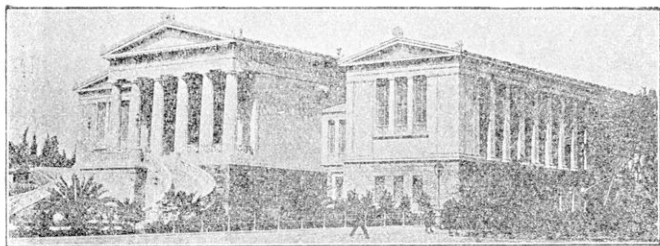

Τὸ Ζάππειον μέγαρον. Ὁπίσθεν τὰ νέα ἀνάκτορα.
τῆς Ἀκροπόλεως, μετὰ τὰ λείψανα τῶν Προπυλαίων, τοῦ

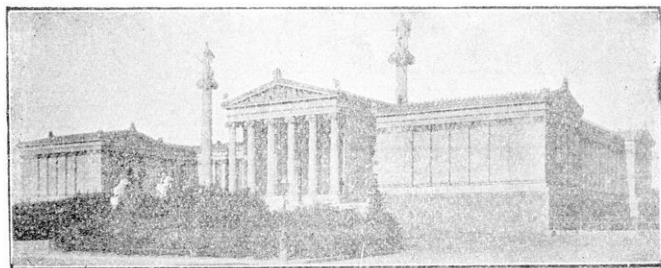

Τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.
ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, μετὰ τὸ Ἐρεχθεῖον καὶ τὸν Παρθενῶνα καὶ .

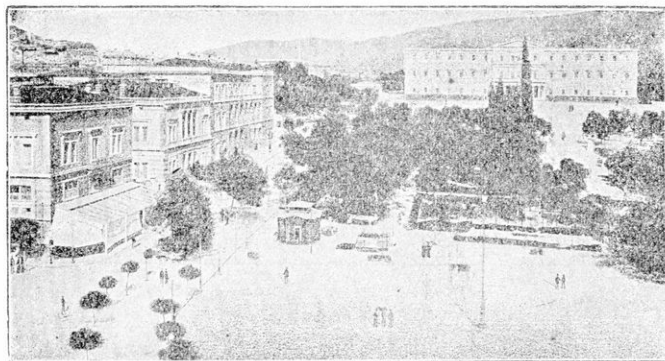
μᾶς ἐνθυμίζει ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ὑπεῖρξαν τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου

Ἡ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἡ Σιναιὰ Ἀκαδημία.

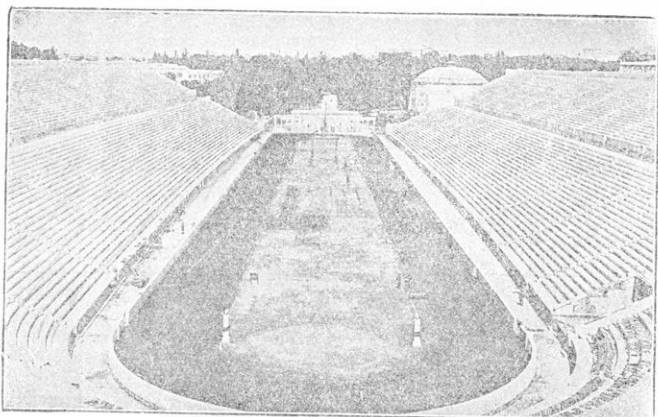

Πλατεία Συντάγματος. Παλαιὰ ἀνάκτορα.

πολιτισμοῦ τῆς Ἀρχαιότητος. Χιλιάδες ξένοι ἔρχονται διὰ νὰ

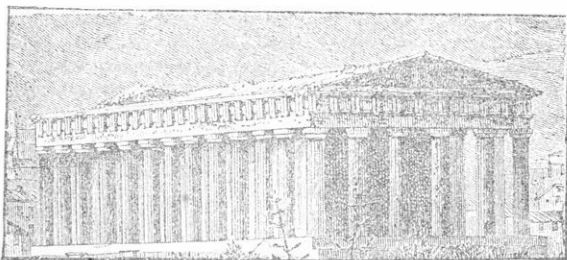
θαυμάσουν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰ λοιπὰ μνημεῖα καὶ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα αἱ Ἀθῆναι διετέλεσαν ὑπὸ Δούκας Φράγ-

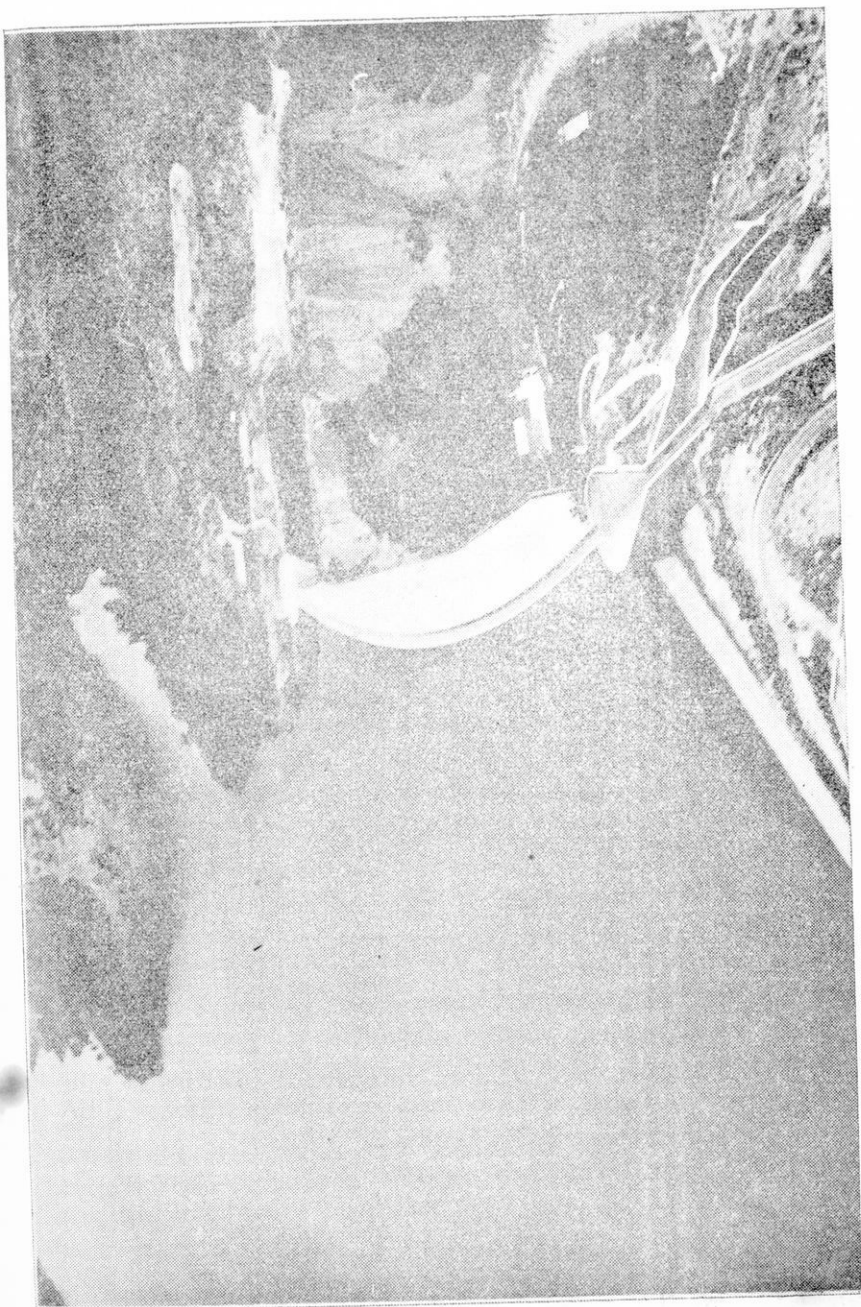
Τὸ παναθηναϊκὸν Στάδιον.

κους καὶ κατοπιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ὅτε ἐγένοντο πρωτεύουσα τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους (1834) ἦσαν μίᾳ μικρᾷ μόνον πόλει με 10.000 κατοίκους.

Τὸ Θησεῖον.

Ἡ λεωφόρος Συγγροῦ ἄγει πρὸς τὸ Παλαιὸν Φάληρον, τὸ ἀρχαιότατον ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ Νέον καὶ Παλαιὸν Φάληρον καὶ οἱ λοιποὶ συνοικισμοί, πού ἀνεπτύχθησαν τελευταίως ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Σαρωνικοῦ ἔχουν ὥραιας

‘Η τεχνητή λίμνη τού Μαραθῶνος.

ἐπαύλεις καὶ εἶναι εὐχάριστα κέντρα θερινῆς διαμονῆς. Ἐξοχικὰ ἐπίσης κέντρα τῶν Ἀθηνῶν εἶναι τὸ Χαλάνδριον, τὸ Ἀμαρούσιον (8.000), ἡ Κηφισσιὰ (9.000), συνδεόμενα σιδηροδρομικῶς καὶ ἡ Ἐκάλη.

Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐνώνει τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ Λαύριον (6.000), ὅπου τὰ ἀναφερθέντα μεταλλεῖα. Κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτὴν συναντῶμεν ἐπὶ τῆς εὐφόρου πεδιάδος τῶν Μεσογειῶν τὰ χωρία Κορωπί, Μαρκόπουλον καὶ Κερατέα (6000—4000 κάτοικοι).

Κῶμαι βορειῶς τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν σιδηρ. γραμμὴν Θεσσαλονίκης εἶναι αἱ Ἀχαρνὰι (Μενίδι) καὶ ἡ Δεκέλεια (Τατόι).

Μαραθῶν, κώμη ἐπὶ τῆς ὁμώνυμου ἐνδόξου πεδιάδος. Ἐδῶ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔγιναν σπουδαῖα ἔργα διὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Κατεσκευάσθη μία μεγάλη τεχνητὴ λίμνη, ἡ ὁποία δύναται νὰ περιλάβῃ ποσότητα ὕδατος τόσην, ὅσην χρειάζονται διὰ τρία ἔτη αἱ πόλεις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Ὠρωπός, βορειότερον τοῦ Μαραθῶνος κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸν Κόλπον.

Κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ σιδ. Πελοποννήσου κεῖται ὁ Ἀσπρόπυργος (Καλύβια) καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ ὁμώνυμου κόλπου ἡ Ἐλευσίς, ὅπου εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Ἡ Ἐλευσίς ἔχει βιομηχανίας οἴνων, σάπωνος κ.ἄ.

Μάνδρα. Κώμη πλησίον τῆς Ἐλευσίνος.

ΜΕΓΑΡΑ (11.000) εἰς τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα πλησίον τῆς θαλάσσης, γεωργικὴ πόλις, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ Ἐλευσίς ὡς καὶ ἡ νῆσος Σαλαμίς, ὅπου εὐρίσκεται ὁ πολεμικὸς Ναύσταθμος τοῦ Κράτους.

Ἡ Νῆσος Αἶγινα, μὲ ὁμώνυμον πολίχνην, εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἤκμαζε καὶ ἦτο πολυκατωκὴμένη. Ἐπὶ τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς σώζεται ναὸς τῆς Ἀφαίας.

Ἡ Νῆσος Πόρος ἀποτελεῖ μαζὺ μὲ τὴν χερσόνησον τῶν Μεθάνων τὴν ἐπαρχίαν Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Ἐρωτήσεις.

1. Ποῦ ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον;
2. Ποῖα τὰ ὄρη τῆς καὶ τί διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄρη τῆς Ἑλλάδος;
3. Ποῖαι αἱ μεγαλύτεραι πεδιάδες καὶ ἀπὸ τί πετρώματα ἀποτελοῦνται;
4. Διατί οἱ ποταμοὶ τῆς Ἀττικῆς ἔχουν ὀλίγα ὕδατα τὸ θέρος;
6. Ποῖα τὰ κυριώτερα προϊόντα γεωργίας;
6. Τί πληθυσμὸν ἔχουν αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Ἀττικῆς καὶ μὲ τί ἀσχολεῖται οὗτος;
7. Ποῖα πόλις εἶναι ἡ ἀφειτηρία τῆς ἑλληνικῆς συγκοινωνίας καὶ διατί;
8. Ποῖαι αἱ βιομηχανίαι τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν;
9. Ποίας κώμας τῆς Ἀττικῆς γνωρίζετε;

ΒΟΙΩΤΙΑ—ΦΩΚΙΣ

Ταξιδεύοντες μὲ τὸν διεθνῆ σιδηρόδρομον πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀττικῆς, ἀφοῦ διέλθωμεν τὰς βορείους ὑπωρείας τῆς Πάρνηθος, ἐξερχόμεθα εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα τῆς Τανάγρας καὶ σταθμεύομεν εἰς Σχηματὰρι. Ἀπὸ ἐδῶ μία διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὁδηγεῖ εἰς τὴν Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας.

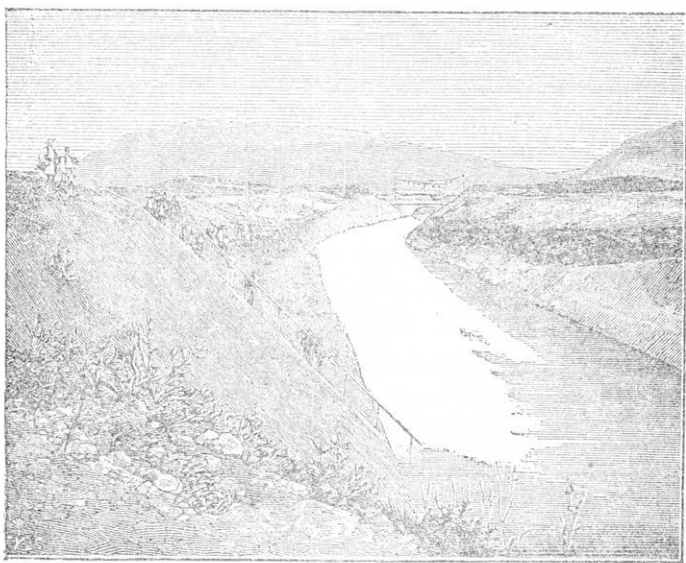
Ὁ μικρὸς Ἀσωπὸς ποταμὸς, πηγάζων ἀπὸ τὸ ὄρος Ἐλικῶν, διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Τανάγρας καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν Κόλπον.

Ἀπὸ Σχηματαρίου ὁ σιδηρόδρομος προχωρεῖ πρὸς δυσμὰς μέσα εἰς πεδιάδα ἄδενδρον, ἐσπαρμένην μὲ σιτηρὰ καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας ταξίδιον φθάνομεν εἰς Θήβας. Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀπόστασις ἐκ Πειραιῶς εἶναι 100 χιλιόμετρα. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς ὕψωμα, ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, τῆς Καδμείας. Εἶναι πόλις γεωργικὴ. Ἀπὸ τοῦ ὑψώματός τῆς βλέπομεν κάτω τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν νὰ ἐκτείνεται ὡς

πράσινος τάπησ με κατεύθυνσιν πρὸς ΒΑ. Πρὸς Β. τὴν ὀρίζει τὸ χαμηλὸν ὄρος Π τ ὤ ο ν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου διακρίνομεν δύο μικρὰς λίμνας, τὴν Ὑ λ ι κ ῆ ν καὶ τὴν Π α ρ α λ ῖ μ ν η ν.

Εἰς τὴν ἐξετασθεῖσαν περιοχὴν τῆς Βοιωτίας ἤκμασαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σπουδαιόταται πόλεις καὶ πολλὰ ἱστορικὰ μᾶχαι ἔλαβον χώραν. ΝΔ. τῶν Θηβῶν ἔκειντο αἱ Π λ α τ α ι α ῖ, Δ. αἱ Θ ε σ π ι α ῖ καὶ τὰ Λ ε ὤ κ τ ρ α, παρὰ τὸ Σχηματᾶρι ἢ Τ α ν ἄ γ ρ α καὶ ἀπέναντι τῆς Εὐβοίας ὁ λιμὴν τῆς Α ὕ λ ῖ δ ο ς. (Τί γνωρίζετε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν διὰ τὰς πόλεις αὐτάς;)

Μετὰ τὰς Θήβας ὁ σιδηρόδρομος διευθυνόμενος ΒΔ συναντᾶ

Ἡ μεγάλη διώρυξ τῆς Κορναΐδος.

λόφους πετρῶδεις καὶ γυμνοὺς καὶ ἀμέσως κατόπιν ἐξέρχεται εἰς πεδιάδα μεγάλην, ὁμαλήν καὶ ἐπίπεδον ὡς θάλασσαν. Τὴν σχεδὸν τετράγωνον ταύτην πεδιάδα, ἣ ὁποία κεῖται μεταξὺ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους Ἐ λ ι κ ῶ ν ο ς πρὸς Δ., τοῦ χαμη-

λοῦ ὄρους Χλωμοῦ πρὸς Β. καὶ τοῦ ὄρους Πτώου πρὸς Α., ἐκάλυπτε πρό τινων ἐτῶν ἡ λίμνη Κωπαῖς, τὴν ὁποῖαν ἀπεξήρανε μία ἀγγλικὴ ἐταιρεία. Μετὰ τὴν ἀποξήρασιν ἔγινε εὐφορωτάτη πεδιάς 320 χιλιάδων στρεμμάτων καὶ πλέον. Τὸ χῶμα τῆς εἶναι μαῦρο καὶ παχὺ καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὄλη καλλιεργημένη μὲ σιτηρὰ, ὄσπρια καὶ λαχανικά. Πολλὰ οἰκικὰ ζῶα τρέφονται ἐδῶ. Ἐπίσης ἡ περιοχὴ τῆς Κωπαίδος καὶ ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς, συνεχομένη μὲ αὐτήν, πεδιάς τῆς Λεβαδείας εἶναι μία τῶν τριῶν περιοχῶν, ποὺ παράγουν βάμβακα ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ πόλις ΛΕΒΑΔΕΙΑ (12.000 κ.) κείται εἰς ὠραιότατην τοποθεσίαν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποτόμου ἀσβεστολιθικοῦ ὄρους τοῦ Ἑλικῶνος. Εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς βορείου Βοιωτίας καὶ ἔχει καπνεργοστάσια καὶ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας βάμβακος, κινούμενα ἐν μέρει διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων μιᾶς μεγάλης πηγῆς ποὺ εὐρίσκεται πλησίον τῆς πόλεως. Μίαν ὥραν περίπου ἀπὸ τήντιν διέρχεται ἡ σιδηρὸ δρομικὴ γραμμὴ. Ἀμαξιτὴ ὁδὸς συνδέει τὴν πόλιν μὲ τὴν Δαύλειαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. (Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔκειντο εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην αἱ σπουδαῖαι πόλεις Ὀρχομενός, ἡ Δαυλῖς, ἡ Χαϊρώνεια, ἡ Κορώνεια, ἡ Ἀλιάρτος κ.ἄ.).

ΒΔ ἡ πεδιάς τῆς Λεβαδείας συνεχίζεται ἀπὸ τὴν στενὴν πεδιάδα τοῦ Δραχμανίου, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ὑφούται ἀποτόμως, ὡς πελώριος τοῖχος, ὁ Παρνασσὸς μὲ δάση ἐλάτων εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη. Πρὸς ΒΑ ἐκτείνονται χαμηλαὶ ὄροσειραὶ μέχρι τῆς παραλίας. Τὴν πεδιάδα τοῦ Δραχμανίου διαρρέει ὁ Κηφισσός. Τὸ χωρίον Δραχμάνι κείται πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Φωκίδος Ἑλατείας. Δυτικῶς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ κείται ἡ Βελίτσα, μέσα εἰς φυτείας καπνοῦ καὶ βορειότερον τὸ Δαδί, ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς, ὅπου ἡ ἀρχαία πόλις Ἀμφίκλεια.

Εἰς τὸ ἄκρον παραλίας πεδιάδος κατὰ τὸν Εὐβοικὸν κόλπον κείται ἡ κωμόπολις Ἀταλάντη, ἔχουσα ἐπίνειον τὴν Κάτω Πέλλα. Τὸ ὑπέδαφος περικλείει λευκόλιθον παρὰ τὴν Ἀταλάντην.

Οί κάτοικοι τῆς Βοιωτίας καὶ Φωκίδος εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς Ἀττικῆς (διατί;). Τὰ περισσότερα χωρία εὐρίσκονται εἰς τὰ ἄκρα τῶν πεδιάδων, διότι αὐταὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ἔχουν ἔλη.

Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ

Βορειότερον τοῦ Παρνασσοῦ ὑψοῦται ἡ Οἶτη, συνεχιζομένη πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Καλλιδρόμου καὶ τῆς Κνημίδος μέχρι τῆς ἀμμώδους παραλίας.

Μεταξὺ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Καλλιδρόμου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς βορείας μακρᾶς ὄροσειρᾶς τῆς Ὀθρυος ἀφ' ἑτέρου ἀπλοῦται ἡ στενόμακρος πεδιάς τοῦ Σπερχειοῦ μέχρι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Ἡ πεδιάς διαρρέεται ἀπὸ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν. Τὸ ἔδαφός της καλύπτεται ὀλόκληρον ἀπὸ προσχώσεις, εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐλώδες, εἶναι δὲ εὐφορώτατον. Τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸν, εἰς τὴν πεδιάδα δὲ ἀνθυγιεινὸν λόγῳ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν.

Σιτηρά, λαχανικά, πεπόνια καὶ ἄλλαι ὀπῶραι εἶναι τὰ προϊόντα τῆς πεδιάδος τοῦ Σπερχειοῦ. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Τὸ ὑπέδαφος περικλείει κοιτάσματα χαλκοῦ, χρωμίου, σιδήρου καὶ μαγγανίου παρὰ τὴν Λαμίαν, τὰ ὅποια ὁμοῦς μένουσιν ἀνεκμετάλλευτα.

Εἰς τὰς νοτίους ὑπωρείας τῆς Ὀθρυος κεῖται ἡ ΛΑΜΙΑ (14.000 κ.), πόλις συγκεντρώσεως τῶν πλουσιῶν προϊόντων τῆς πεδιάδος. Ἐπίνειόν της ἐπὶ τοῦ Μαλιακοῦ εἶναι ἡ Στυλῖς. Ἡ Λαμία ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντικῆς καὶ καπνοῦ. Σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις τὴν συνδέει μὲ τὴν γραμμὴν Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης (Ἀπόστασις Πειραιῶς—Λαμίας 240 χιλιόμε.).

Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Οἶτη εὐρίσκεται ἡ Ὑπάτη. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ, εἰς ἀπόστασιν πλέον τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν Ὑπάτην εὐρίσκονται τὰ ἰαματικὰ λουτρά, τὰ ὅποια συγκεντρῶνουν πολλοὺς ἀσθενεῖς. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ κεῖται τὸ χωρίον Μῶλος. (Εἰς τὴν ἀρχαιότητα αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Σπερχειοῦ ἦσαν δυτικώτερον, τὸ δὲ ὄρος

Καλλίδρομον ἔπιπτεν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπῆρχε μόνον μία ἀπόδοτος, αἱ ἱστορικαὶ **Θε ρ μ ο π ὕ λ α ι**. Ἐκτοτε, ὁ ποταμὸς, παρασύρων ἰλύν, ἐσχημάτισε παραλιακὴν πεδιάδα εἰς τὰς ἐκβολὰς του, ἡ ὁποία συνεχῶς θὰ ἐπεκτείνεται πρὸς τὴν θάλασσαν).

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς: 1) Ποῖα ὄρη ὑψοῦνται δυτικῶς τῶν πεδιάδων τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος; (Βλέπε τὰ ὕψη των εἰς τὸν χάρτην.)—2) Ποῖοι ποταμοὶ διαρρέουν τὰς πεδιάδας, ποῦ πηγάζουν καὶ ποῦ ἐκβάλλουν;—3) Δάση ὑπάρχουν εἰς τὰ ὄρη; Τί καλλιεργεῖται εἰς τὰς πεδιάδας;—4) Ποῖοι εἶναι οἱ μεγαλύτεροι συνοικισμοὶ καὶ μετὶ τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι των;—5) Ποῖα ἀρχαῖα πόλεις ἤκμασαν εἰς τὰς πεδιάδας ταύτας;

Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΗΣ ΑΜΦΙΣΣΗΣ

Μετὰ τὸν Ὀλυμπον τὸ μεγαλοπρεπέστερον βουνὸν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ Παρνασσός. Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὸ μέγα του ὕψος τῶν 2460 μ. καὶ εἰς τὸ ἀπότομον τῆς πελωρίας του φαίδος μάζης, ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἀπομόνωσίν του. Γεωλογικῶς καὶ τεκτονικῶς τὰ ὄρη τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος **Ἐ λ ι κ ῶ ν, Κ ι θ α ι ρ ῶ ν** καὶ **Π ά ρ ν η ς** εἶναι συνέχειαι τοῦ Παρνασοῦ μετὰ ὄρεογραφικὴν διεύθυνσιν, ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, πρὸς ΑΝΑ. Ἐπίσης ὁ Παρνασσός ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μέσης κεντρικῆς ὄρεοσειρᾶς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις ὑψοῦται μεμονωμένος καὶ κυριαρχεῖ μετὰ φαίχρα ἀσβεστολιθικά του τεῖχη, μετὰ τὴν χιονισμένην του τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἔτους κορυφὴν ἐφ' ὅλης τῆς περιοχῆς. Διότι πρὸς ἀνατολὰς πίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν πεδινὴν Βοιωτίαν, πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἀμφίσσης, νοτίως δὲ καὶ ΒΔ ἀνοίγονται βαθεῖαι χαράδραι καὶ τὸν χωρίζουν ἀπὸ τὰ ἄλλα χαμηλότερα ὄρη. Δάση ἐλάτων καλύπτουν μεγάλην ἔκτασιν τοῦ Παρνασοῦ.

Ἡ **κοιλὰς** τῆς Ἀμφίσσης εἶναι φυσικὴ συνέχεια τοῦ μικροῦ κόλπου τῆς Ἰτέας ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ. Εἶναι ἡ μόνη πεδινὴ περιοχὴ τῆς ἀποτόμου παραλίας τῆς Μέσης Στε-

ρεᾶς Ἑλλάδος. Χωρίζει τὸ ἀσβεστολιθικὸν ὄροπέδιον τοῦ Παρνασσοῦ ἀπὸ τὴν δίδυμον ὄροσειρὰν τῆς Γκιώνας καὶ ἐνώνει συγκοινωνιακῶς τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον καὶ τὴν Πελοπόννησον μὲ τὴν Λαμίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Καλὴ ἀμαξιτὴ ὁδὸς τὴν διασχίζει, ἀνερχομένη πρὸς Β μὲ καμπάς, πρὸς τὴν δίοδον τοῦ ἱστορικοῦ Χανιοῦ τῆς Γραβιάς.

Τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος τῆς Ἀμφίσσης καλύπτεται ὀλόκληρον ἀπὸ τὰς προσχώσεις τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γκιώνας καὶ εἶναι εὐφορώτατον. Ὀλόκληρος ἡ πεδιάς ἀποτελεῖ ἕναν πελώριον ἐλαιῶνα, τοῦ ὁποίου τὰ προϊόντα εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Οἱ κάτοικοί της εἶναι καλοὶ γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Ἡ πόλις Ἀμφίσσα (κοινῶς Σάλωνα, 5.500 κ.) εὐρίσκεται εἰς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος, ἀμαξιτὴ δὲ ὁδὸς τὴν ἐνώνει μὲ τὸ ἐπίνειόν της Ἰτέα ν. Εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἰτέας εὐρίσκεται καὶ τὸ Γαλαξειδιόν, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι εἶναι καλοὶ ναυτικοί.

Ἐτέρα δίοδος ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφίσσης ἀνέρχεται εἰς τὴν νότιον κλιτῦν τοῦ Παρνασσοῦ, πρὸς τοὺς Δελφοὺς, εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν ναῶν, ὅπου εὐρίσκετο τὸ περίφημον μαντεῖον καὶ τὸ Ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ τοποθεσία τῶν Δελφῶν εἶναι ἐκ τῶν ἐπιβλητικωτέρων τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Δελφοὶ ἔκειντο ἐπὶ μιᾶς προεξοχῆς τῆς κλιτύος τοῦ Παρνασσοῦ, εἰς ἕν εἶδος φυσικοῦ ἐξώστου. Ἀνωθέν των ὑφοῦνται ὁ ἀπότομος, σχεδὸν κάθετος, βραχῶδης τοῖχος τῶν Φαιδριάδων, καὶ ἔμπροσθέν των ἀνοίγεται πελωρία χαράδρα, σχηματισθεῖσα ἀπὸ τὸν παραπόταμον Πλεῖστον. Ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἐνώνει τὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφίσσης, μὲ τὸ σημερινὸν χωρίον Δελφοί, κέντρον τουρισμοῦ, καὶ μὲ τὸ ὑψηλότερον πρὸς ἀνατολὰς κείμενον χωρίον Ἀράχωβα. Τὰ ὑψηλὰ ταῦτα μέρη ἔχουν κλίμα πολὺ δροσερὸν καὶ ὑγιεινόν.

(Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῶν Δελφῶν εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἰς θρησκευτικὸν κέντρον ὅλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὀφείλεται εἰς τὴν μαγευτικὴν των θέσιν, ἢ ὁποία, ἂν καὶ τόσον ὀρεινὴ καὶ ἀπότομος, ἦτο πάντοτε εὐκολος διὰ τὴν συγκοινωνίαν).

Η ΟΡΟΣΕΙΡΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ ΚΑΙ Η ΜΕΣΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

Ἡ Μέση Στερεὰ Ἑλλάς εἶναι χώρα τελείως ὄρεινὴ καὶ ἀπότομος. Τὰ ὄροπέδιά της καὶ τὰ πανύψηλά της ὄρη εἶναι συνεχεῖαι τῆς κεντρικῆς ὄροσειρᾶς τῆς Ἑλλάδος, τῆς Πίνδου.

Ἡ Πίνδος εἶναι ἐκτεταμένη ὄροσειρὰ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, συνέχεια τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων, μὲ διεύθυνσιν ΒΒΔ πρὸς ΝΝΑ. Κατερχομένη, ὡς εἶδος σπονδυλικῆς στήλης εἰς τὸ μέσον τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ αὕτη τὸ σημεῖον χωρισμοῦ τῶν ὑδάτων τῆς Θεσσαλίας πρὸς Α. καὶ τῆς Ἡπείρου πρὸς Δ. Ἐχει πολλὰς κορυφὰς καὶ βαθέως ἐγκεκομμένας χαράδρας, ἐκπέμπει δὲ πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις διακλαδώσεις: πρὸς Α τὰ Καμβούνια καὶ πέραν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου, πρὸς Δ τὰ Τσουμέρκα καὶ τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη, πρὸς Ν τὸν Τυμφρηστόν, τὴν ὑψίστην κορυφὴν Βελοῦχι (2519 μ.), τὰ Βαρδούσια καὶ τὴν Γκιώνα, συνεχιζομένη ἀκόμη πρὸς τὴν Ὀθρυν καὶ τὰ Αἰτωλικὰ ὄρη (Μέση Στερεὰ Ἑλλάς). Πρὸς Β. συνδέεται διὰ τοῦ Λάκμωνος μετὰ τῶν ὄρεων τῆς ἄκρας Δ. Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας. Τέλος αἱ κεντρικαὶ ὄροσειραὶ τῆς Πελοποννήσου θεωροῦνται συνεχεῖαι τῆς Πίνδου πρὸς Ν.

Τὰ ὄρη τῆς Πίνδου εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ δασῶν: δρυῶν, πρίνων καὶ πλατυφύλλων εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη καὶ ὑψηλῶν δασῶν ἐλάτων, πεύκης καὶ ὄξυᾶς εἰς τὰ ὑψηλότερα. Ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Πίνδου πηγάζουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ Ἀχελῷος, Πηνειός, Ἄραχθος, Ἀῶος καὶ Ἀλιάκμων, τοὺς ὁποίους θὰ συναντήσωμεν περαιτέρω.

Ἡ Μέση Στερεὰ Ἑλλάς εἶναι, ὡς εἴπομεν, χώρα τελείως ὄρεινὴ. Τὰ βόρεια ὄρη τῶν Ἀγρᾶφων συνεχίζει πρὸς νότον ὁ ὑψηλὸς ἀπότομος Τυμφρηστός (Βελοῦχι), τοῦτον δὲ πρὸς ΝΔ τὸ Παναϊτωλικὸν ὄρος. Νοτιανατολικῶς ὑψοῦται ἡ Οἶτη καὶ νοτιώτερον τὰ ὑψηλότερα ὄρη Βαρδούσια καὶ Γκιώνα (2500 μέτρα) φθάνουν μὲ τὰς διακλαδώσεις μέχρι τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ, ὅπου πίπτουν ἀποτόμως. Ὑψηλαὶ κσιλάδες νοτίως τοῦ Τυμφρηστοῦ ἀποτελοῦν τὸ ὄροπέδιον τῆς Εὐρυτανίας.

Τὰ ὕδατα τοῦ ὄροπεδίου ἐσχημάτισαν βαθείας χαράδρας καὶ διευθύνονται δυτικῶς εἰς τὸν Ἀχελῷον ποταμόν. Ἐπίσης εἰς τὰ νοτιώτερα ὄρη οἱ ποταμοὶ Εὐήνης καὶ Μόρνος ἐσχημάτισαν βαθείας χαράδρας μεταξύ τῶν ὀρέων καὶ χύνονται εἰς τὸν Κορινθιακόν.

Τὰ πετρώματα τῶν ὀρέων εἶναι παλαιὰ (ἀρχέγονα πετρώματα) ἀσβεστολιθικά. Τὰ ἄγραφα παρουσιάζουν ποικιλίαν μορφῆς. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ὄρος ἀποτελεῖται ἀπὸ πετρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν παντοῦ τὰ ἴδια συστατικά, δηλαδή ἀπὸ πετρώματα ἀνομοιογενῆ.

Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πτωχὸν εἰς ὄρυκτά.

Τὸ κλίμα τῆς ὄρεινῆς ταύτης περιοχῆς εἶναι δριμύ τὸν χειμῶνα, ἡ χιῶν ἄφθονος καὶ αἱ βροχαὶ περισσότεραι ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Τὸ θέρος εἶναι δροσερόν. Ἡ ἀπότομος παραλία ἐμποδίζει τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ κλίματος.

Δάση δρυῶν καὶ ἐλάτων καλύπτουν τὰ ὄρη. Τὸ τραχύ ὅμως ὄρεινόν ἔδαφος εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι καθαρῶς κτηνοτροφικὴ (μικρὰ ζῶα). Ἡ συγκοινωνία εἶναι δύσκολος, διεξάγεται δὲ δι' ὄρεινῶν ὁδῶν μὲ ζῶα. Πρὸς τὴν θάλασσαν ἡ χώρα εἶναι ἀποκλεισμένη συγκοινωνιακῶς λόγῳ τῆς ἀποτόμου παραλίας.

Ἐπόμενον εἶναι ἡ περιοχὴ αὕτη νὰ εἶναι ἀραιότατα κατωκημένα. Αἱ ὀλίγαι κοιλάδες εἶναι ἀποκλεισμέναι καὶ ἀκατάλληλοι διὰ τὴν συγκοινωνίαν, διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ συνοικισμοὶ καὶ αἱ ὁδοί, πού τὰς ἐνώνουν, εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κλιτύων. Ὅλοι οἱ συνοικισμοὶ εἶναι κέντρα κτηνοτροφικὰ καὶ γαλακτοκομικά.

Οἱ σπουδαιότεροι εἶναι τὸ Λιδωρίκιον πλησίον τοῦ ποταμοῦ Μόρνου καὶ εἰς τὰς ὑπώρειας τοῦ Τυμφρηστοῦ τὸ Καρπενήσιον (3.000 κ.), πρωτεύουσα τῆς δυσβάτου ἐπαρχίας Εὐρυτανίας. Χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι ἡ Γρανίτσα, ἡ Ἀράχωβα καὶ πρὸς Β τὸ Γαρδίκι, ὁ Προυσσός, τὰ Φουρνά, τὰ ἄγραφα κ.ἄ. Παραλιακὴ κώμη ἡ Βιτρινίτσα.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς εἶναι συνήθως ποιμένες, ἕνας

ἀγαθός, φιλόξενος, ἔξυπνος καὶ γενναῖος ὄρεινός λαός.

Ἐρωτήσεις πρὸς ἐπανάληψιν: 1) Περιγράψατε τὸν Παρνασσόν. 2) Τί παράγει ἡ κοιλάς τῆς Ἀμφίσσης καὶ ποῖαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν συγκοινωνίαν; 3) Ποία ἡ τοποθεσία τῶν Δελφῶν; 4) Διατί ὠνομάσαμεν τὴν Πίνδον «κεντρικὴν ὄροσειρὰν τῆς Ἑλλάδος»; 5) Ποῖα τὰ ὄρη τῆς Μέσης Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τί πετρώματα ἀποτελοῦνται; 6) Ποῖον τὸ κλίμα τῆς ὄρεινῆς χώρας; 7) Πῶς διεξάγεται ἡ συγκοινωνία; 8) Ποῖοι οἱ κάτοικοι καὶ αἱ ἀσχολίαι των;

ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ.

Ἡ ὑψηλὴ ὄρεινὴ περιοχὴ τῆς Μέσης Στερεᾶς Ἑλλάδος καταπίπτει πρὸς δυσμὰς καὶ σχηματίζεται βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον, χωρισμένον εἰς κοιλάδας, ἐνώνει τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μετὰ τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου. ΒΔ ὄρεινὸν τμήμα γῆς (Ἀκαρνανικὰ ὄρη) σχηματίζει τὴν Ἀκαρνανικὴν χερσόνησον, ἣτις τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκτιον.

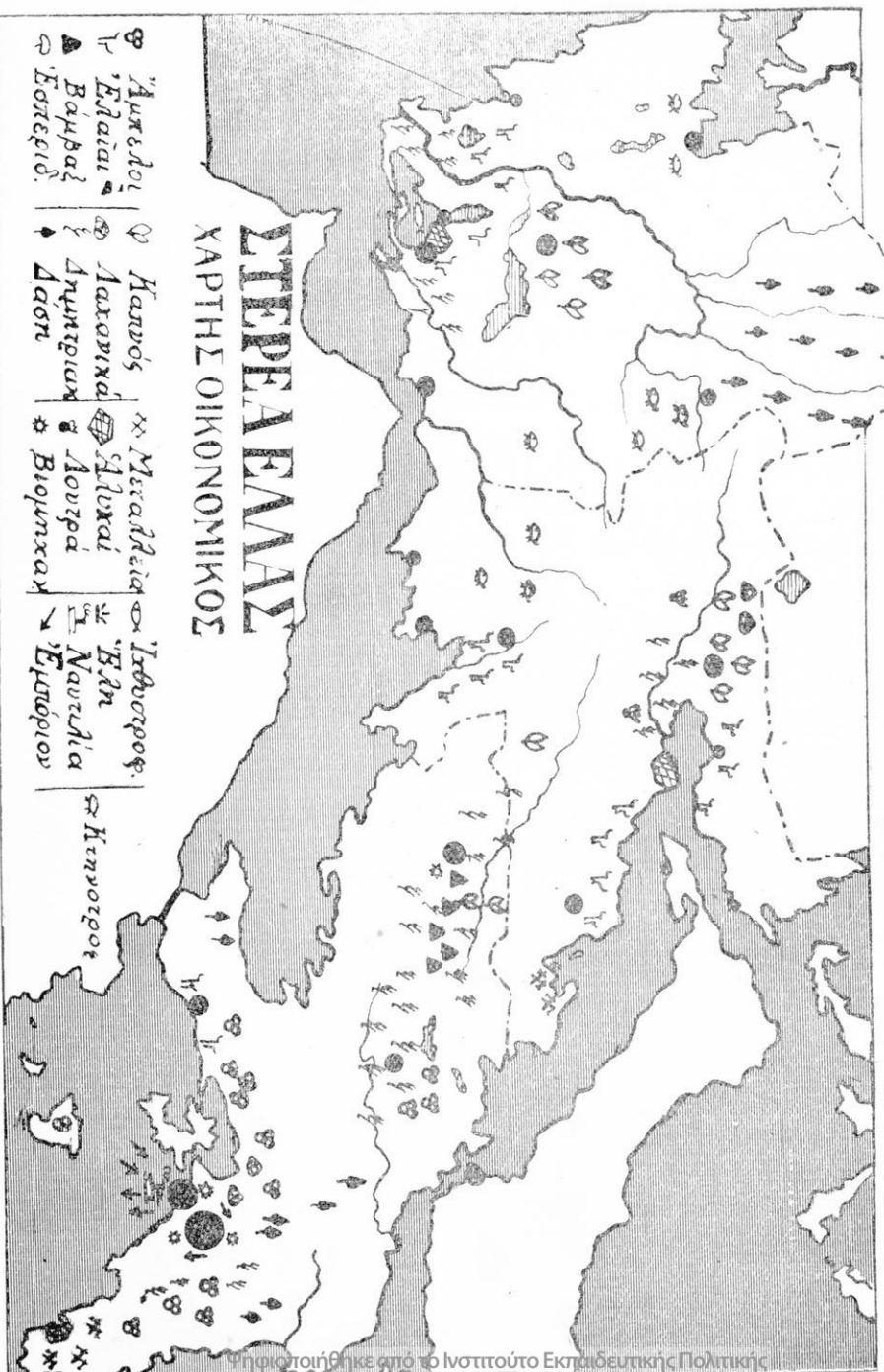
Ἡ Δ. Στερεὰ Ἑλλάς βρέχεται πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ ΒΔ ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς, πλούσιος εἰς ὕδατα καὶ παραποτάμους, πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Πίνδου καὶ χωρίζει διαγωνίως ὀλόκληρον τὸ βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισεν ὁ ἴδιος μετὰ τὰς προσχώσεις του. Εἰς τὰς ἐκβολὰς του, πρὸς τὸ Ἰόνιον, ἀπλώνει τὸ δέλτα του πληρὲς ἐλῶν. Ὁ Ἀχελῷος εἶναι εἰς μῆκος ὁ δεύτερος ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος (ἐξαιρέσει τῶν ποταμῶν, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ξένας χώρας). Τὸ μῆκος του εἶναι 242 χιλιόμετρα (ἦτοι μετὰ κανονικὸν βᾶδισμα ἀπαιτοῦνται 2 ἡμέραι καὶ 2 νύκται διὰ νὰ κάνη τις τὴν διαδρομὴν του χωρὶς νὰ κοιμηθῇ καὶ ν' ἀναπαυθῇ). Ὁ Ἀχελῷος ὀνομάζεται κοινῶς

ΣΤΕΡΕΑ ΕΜΑΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

- ☉ 'Αγκόρα
- ⊖ 'Ελαίαι
- ♣ Βαμβαξ
- ☉ 'Εστέριδι
- ☉ Χαρπός
- ⊖ Λαχανικά
- ⊖ Δημητριακ
- ♣ Δασν
- ✕ Μεταλλεία
- ⊖ Αλευκ
- ⊖ Λουρα
- ✱ Βιομηχαν
- ⊖ 'Ιχθυοτροφ
- ⊖ 'Ελν
- ⊖ Ναυτιλία
- ⊖ 'Εμπορίοι
- ⊖ 'Εμπορίοι

Ἄσπρο όταμος, διότι παρασύρει λευκά χώματα καί ή κοίτη του εἶναι στρωμένη μέ μικρούς λευκολίθους.

Πρός Α τοῦ βαθυπέδου, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παναιτωλικοῦ ὄρους εἰσχωρεῖ βαθεῖα πεδινή γωνία, ὅπου ἀπλοῦται ή μεγάλη λίμνη τοῦ Ἄγρινίου, ή Τριχωνίς. Τά ἀνατολικά ἄκρα τῆς πεδιάδος ταύτης βρέχει ὁ Εὐήνος ποταμός (Φεΐδαρις), πηγάζων ἀπό τό Παναιτωλικόν καί ἐκβάλλων εἰς τόν κόλπον τῶν Πατρῶν.

Κατά τήν παραλίαν τοῦ Πατραϊκοῦ ὑφούται τό χαμηλόν ὄρος Ἀράκυνθος (Ζυγός), ἐσοχή δέ θαλάσσης σχηματίζει τήν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου. Ἀνατολικόν ἀκρωτήριο ἐναντι τοῦ Ἀντιρρίου τῆς Πελοποννήσου εἶναι τό Ρῖον.

Ἡ ἀνώμαλος ἀκτή πρὸς τό Ἴόνιον Πέλαγος ἔχει πλῆθος νησιδίων ἀπέναντί της, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐδάφη ἀκαρνανικά, ἀποσπασθέντα ταύτης. Ἡ νῆσος Λευκάς εἶναι σχεδόν χερσόνησος, χωριζομένη ἀπό τήν ἀκτὴν τῆς Στερεᾶς μέ στενωτάτην καί ἀβασθῆ θάλασσαν, τόσον ὥστε, διὰ νά διευκολυνθῆ ή συγκοινωνία, ἐγένετο ἀνάγκη ν'ἀνοιχθῆ διώρυξ.

Πρός Β. κατά τόν μυχόν τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἐκτείνεται τό χαμηλόν καί συνεχές Μακρυνόρος, δύσβατος δέ ὁδός εἰς τήν πλαγίαν του (Στενὰ τοῦ Μακρυνόρους) εἶναι ή μόνη διάβασις ἀπό τήν Δ. Στερεάν Ἑλλάδα εἰς τήν Ἠπειρον.

Τά προσχωσιογενῆ ἐδάφη τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀχελώου καί τῆς περιοχῆς Ἄγρινίου (Αἰτωλία) εἶναι εὐφορα ἀσβεστολιθικά καί κατά δεύτερον λόγον ἀργιλλώδη. Τά ἀμμώδη ἐδάφη σπανίζουν.

Τό ἔδαφος ὁμως τῆς Ἀκαρνανίας, πρὸς δυσμὰς τοῦ βαθυπέδου, συνίσταται ἀπό βράχον λευκόν ή φαιόν, τόν ὁποῖον ὁ ἀήρ κατατρώγει, αἱ ρίζαι τῶν φυτῶν τόν διαχωρίζουν καί ή βροχή τόν διαπερνᾷ. Δι'αυτό δέν ἀναβλύζουν ἐκεῖ νερά, ή χώρα στερεῖται πηγῶν καί τήν ὀνομάζουν Ξηρόμερον. Τά νερά τῶν βράχων ἀποταμιεύονται ὑπογείως ὅπου εὐρίσκουν κενά ή στρώμα γῆς, τό ὁποῖον δέν δύνανται, νά διαπεράσουν. Ὅπου δέ ἐξέρχονται σχηματίζουν τὰς λί-

μνας τῆς Ἀκαρνανίας: λίμνη Ἀμβρακιάς πρὸς Β, λίμνη Ὀζηρός, παρὰ τὸν Ἀχελῷον, λίμνη τοῦ Αἰτωλικοῦ πρὸς Ν. κ.ᾶ.

Τὸ ἔδαφος τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς πολλὰ σημεῖα παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν εἶναι ἐλώδες.

Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πτωχὸν εἰς ὄρυκτά. Ὑπάρχουν μόνον πολλὰ ἰαματικά πηγαὶ καὶ γῦφος παρὰ τὸ Αἰτωλικόν.

Οἱ νότιοι ἄνεμοι πνέοντες ἀπὸ τὴν Μεσόγειον φέρουν ὑδρατμούς. Οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι ὠθοῦν τοὺς ὑδρατμούς πρὸς τὴν κεντρικὴν ὄροσειράν, ὅπου λόγῳ τοῦ ψύχους μεταβάλλονται εἰς βροχάς. Ὡστε ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς ἔχει περισσοτέρας βροχάς ἀπὸ τὴν ἀνατολικήν. Τὸν χειμῶνα ἡ κεντρικὴ ὄροσειρὰ ἐμποδίζει τοὺς ψυχροὺς βορείους ἀνέμους, οὕτως ὥστε τὸ βαθύπεδον ἔχει ἡπιώτερον χειμῶνα ἀπὸ τὰς ὄρεινὰς περιοχάς.

Τὸ κλίμα τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι μᾶλλον ὑγρὸν. Καὶ εἰς μὲν τὰ παράλια, εἶναι μεσογειακὸν πλὴν τοῦ βορείου μέρους, ὅπου τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη ἐμποδίζουν τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης. Εἰς δὲ τὸ βαθύπεδον καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀγρινίου σχεδὸν ἡπειρωτικόν. (Ἡπειρωτικὸν λέγεται τὸ κλίμα τῶν τόπων, ποὺ εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουν ἐπομένως ψυχροὺς χειμῶνας καὶ θερμὰ μέρη).

Εἰς τὴν Αἰτωλίαν ὑπάρχουν δάση δρυῶν καὶ βαλανιδεῶν, ἐνῶ ἡ πρὸς Δ. Ἀκαρνανία εἶναι ξηρά.

Τὰ ὑγρά ἔδαφη τῆς περιοχῆς Ἀγρινίου καὶ τοῦ βαθυπέδου εἶναι πολὺ εὐφορα. Ὁ κάπνός εἶναι τὸ σπουδαιότερον προϊόν τῆς πεδιάδος Ἀγρινίου καὶ μετ' αὐτὸν τὸ ἔλαιον. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καλλιεργεῖται ὁ ἀραβόσιτος.

Εἰς τοὺς πλουσίους εἰς χόρτον λειμῶνας τοῦ βαθυπέδου βόσκουν πρόβατα, ἀγελάδες καὶ αἰγες. Εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν γίνεται σημαντικὴ ἀλιεῖα κεφάλων καὶ χελιῶν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀνέρχονται εἰς 200.000 περίπου. Καὶ τῆς μὲν ὑπαίθρου εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ὑλοτόμοι, τῆς παραλίας ἀλιεῖς καὶ ναυτικοί, εἰς δὲ τὴν πόλιν τοῦ Ἀγρινίου ἔμποροι, βιομήχανοι καὶ κα-

πνεργάται. Πυκνότερον κατφκημένον εἶναι τὸ ΝΑ εὐφορον τμήμα, ὅπου εὐρίσκονται καὶ αἱ μεγαλύτεραι πόλεις. Ἡ μεγαλύτερα πόλις εἶναι τὸ ΑΓΡΙΝΙΟΝ (15.000 κ.), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παναϊτωλικοῦ ὄρους. Ἡ παραγομένη μεγάλη ποσότης ἐξαιρετικῶν καπνῶν τῆς πεδιάδος (500.000 ὀκάδες περίπου) ἐπεξεργάζεται εἰς τὰ καπνεργοστάσια τῆς πόλεως. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα.

Τὸ Ἄγρινιον εἶναι τέρμα μικρᾶς σιδηρ. γραμμῆς—ἡ μόνη τῆς

Ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου μετὰ τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς

δυτικῆς Ἑλλάδος,—ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν πόλιν μετὰ τὸ Μεσολογίον καὶ λήγει εἰς τὸ Κρυονέρι. Ἐπὶ τοῦ Πατραϊκοῦ (Πλησίον τῆς Τριχωνίδος παρὰ τὸ χωρίον Κεφαλόβρυσον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Αἰτωλίας Θέρμων).

Δευτέρα πόλις εἶναι τὸ ἱστορικὸν ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ (10.000 κ.) κατὰ τὴν λιμνοθάλασσαν, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἐκτὸς τῆς πόλεως, πρὸς τὸ Φρούριον,

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

είναι ὁ κήπος τῶν Ἡρώων, ὅπου ὑπάρχουν οἱ τάφοι καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν πεσόντων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου, τῷ 1826. Τακτικὴ θαλασσ. συγκοινωνία συνδέει τὴν πόλιν μὲ τὰς Πάτρας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ἀμαξιταὶ δὲ ὁδοὶ φέρουν πρὸς τὴν Τουρλίδα, τὸ Ἄγρινιον καὶ τὸ Αἰτωλικόν, τὸ ὁποῖον κείμενον ἐπὶ τῆς λιμνοθαλάσσης εἶναι κέντρον ἰχθυοπαραγωγικόν καὶ ἔχει ὄρυχεῖα γύψου.

Ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μόρνου, κεῖται ἡ Ν α ὑ π α κ τ ο ς (3.000), ἐμπορικὴ κωμόπολις μὲ ἐνετικά τεῖχη.

Ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου εὐρίσκονται αἱ κωμοπόλεις Ἀ μ φ ι λ ο χ ί α (Κραβασαράς) καὶ Β ὀ ν ι τ σ α, μὲ προΐοντα κτηνοτροφικὰ καὶ δασικά. Παράλια κῶμαι ἐπὶ τοῦ Ἰονίου εἶναι ὁ Ἀ σ τ α κ ῆ ἢ Ζ α β ἔ ρ δ α καὶ ὁ Μ ὕ τ ι κ α ς.

Ἀμαξιταὶ ὁδοὶ διασχίζουν ἀπὸ Β πρὸς Ν τὰς πεδινὰς περιοχὰς τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Διοικητικὴ διαίρεσις Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς διαίρεται διοικητικῶς εἰς 3 νομοῦς: 1) Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, πρωτ. Ἀθῆναι. 2) Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος πρωτ. Λαμία. 3) Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρωτ. Μεσολόγιον.

Ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς :

1. Διατί τὸ βαθύπεδον τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος ὀνομάζεται πεδιάς τοῦ Ἀχελώου;
2. Πῶς ἐσχηματίσθησαν αἱ λίμναι καὶ ποῖαι εἶναι;
3. Ποῖα ὄρη ὑψοῦνται πρὸς Δ, Β, καὶ Α τοῦ βαθυπέδου;
4. Διατί τὰ ἀργιλλασβεστώδη ἐδάφη εἶναι γόνιμα;
5. Ποῖοι ἄνεμοι πνέουν καὶ τί ἐπίδρασιν ἔχουν ἐπὶ τοῦ κλίματος;
6. Ποίας βιομηχανίας ἔχει τὸ Ἄγρινιον;
7. Ποίας ἄλλας πόλεις γνωρίζετε;
8. Διατί ὑπάρχουν περισσότεραι ἀμαξιταὶ ὁδοὶ εἰς τὴν Δ. Στερεάν Ἑλλάδα παρὰ εἰς τὴν Κεντρικὴν;

III. Η Π Ε Ι Ρ Ο Σ

Ἡ Ἡπειρος εἶναι χώρα τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Ἀλβανίας πρὸς Β, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους μέχρι τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς ἀνατολάς.

Φυσικῶς θὰ διαιρέσωμεν τὴν Ἡπειρον εἰς 2 περιοχάς: 1) τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ τὴν Πεδιάδα τῆς Ἄρτης 2) τὴν ὄρεινὴν χώραν.

Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ ΚΑΙ Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

Μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας σχηματίζεται ὁ κλειστὸς Ἀμβρακικὸς κόλπος, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσέρχεται τις διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Πρεβέζης. Πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου σχηματίζεται ἡ λιμνοθάλασσα Λογαροῦ. Ἡ παραλία τοῦ κόλπου εἶναι πολὺ διαμελισμένη. Καὶ πρὸς Δ μὲν ἡ πεδινὴ χερσονήσος τῆς Πρεβέζης κλείει τὸν κόλπον πρὸς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, πρὸς Β δὲ τὴν ἀνώμαλον ἐλώδη παραλίαν συνεχίζει ἡ πεδιάς τῆς Ἄρτης (Ἀμβρακικὴ πεδιάς), εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὸ ὄρεινὸν ἐσωτερικόν.

Ὁ ποταμὸς Ἀραχθὸς, πηγάζει ἀπὸ τὴν Πίνδον καὶ κατερχόμενος μεταξὺ τῶν ὄρέων Τζουμέρκων καὶ Ζηροβουνοῦ τῆς Ἡπείρου διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης, σχηματίζων προσχώσεις καὶ ἔλη κατὰ τὰς ἐκβολάς του εἰς τὸν Ἀμβρακικόν. Δυτικώτερον τούτου ρεεὶ ὁ Λοῦρος, ὁ ὁποῖος εἶναι πλωτός.

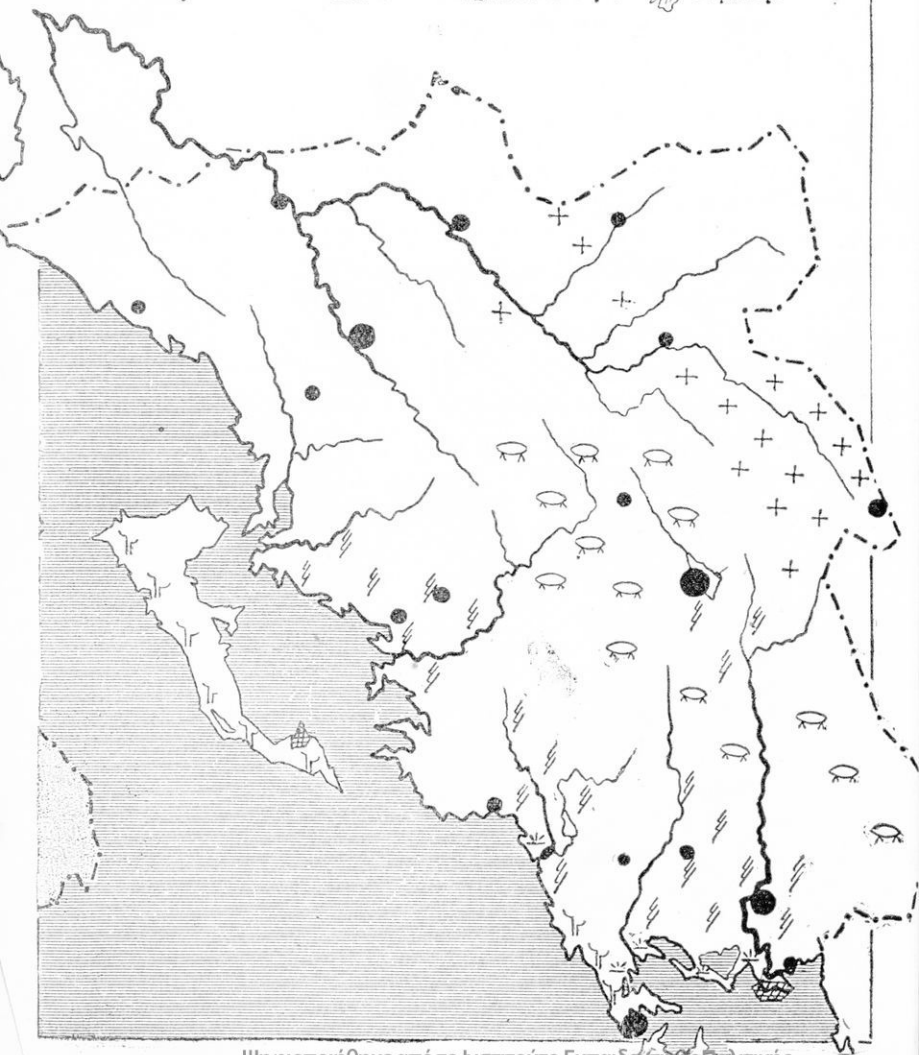
Ἡ μικρὰ πεδινὴ αὕτη περιοχὴ τῆς Ἡπείρου εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει κλίμα μεσογειακόν. Αἱ βροχαὶ εἶναι ἀρκεταί.

Ἡ ὑγρασία καθιστᾷ τὸ προσχωσιογενὲς ἔδαφος τῶν πεδιάδων εὐφορον. Ἡ χερσονήσος τῆς Πρεβέζης εἶναι ἕνας θαυμάσιος ἐλαιών. Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης φύεται ἀραβόσιτος, κηπαῖα προϊόντα, ἀλλὰ καὶ δέντρα μεσογειακοῦ τύπου: ἐσπεριδοειδῆ (Τὸ μόνον τμήμα τῆς Ἡπείρου, ὅπου παράγονται τοι

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

⊗	Άμπελοι	♣	Καπνός	✕	Μεταλλεία	∞	Ιχθυοτροφ.
γ	Έλαιαι	⊗	Λαχανικά	⊗	Άλμαί	∞	Έλη
σ	Συκαί	⚡	Δημητριακ.	⊔	Λουτρά	⚓	Ναυτιλία
⊙	Έσπεριδ.	+	Δάση	⊗	Κτηνοτρ.	⊗	Έμπορ

αὔτα.) Ζῶα μικρά καὶ μεγάλα βόσκουν εἰς τοὺς πλουσίους λειμῶνας.

Ὁ πολυσχιδῆς Ἀμβρακικὸς κόλπος καὶ ἡ πρὸς Β. εἰσχωροῦσα Ἀμβρακικὴ πεδιάς ἀποτελεῖ τὴν μόνην εὐκολὸν διάβασιν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἡπείρου. Ἡ θαλασσία συγκοινωνία τοῦ Ἀμβρακικοῦ εἶναι τακτικὴ, τὴν δὲ πεδιάδα διασχίζει ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Πρεβέζης-Ἰωαννίνων.

Αἱ πεδιάδες δὲν εἶναι πυκνῶς κατωκημέναι. Αἱ δύο σημαντικώτεραι πόλεις τῆς περιοχῆς εἶναι: ἡ ΠΡΕΒΕΖΑ (9.000), κέντρον τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν τῆς Ἡπείρου, ἐξάγουσα διὰ τοῦ λιμένος της μέγα μέρος τῶν προϊόντων τῆς περιοχῆς: ἔλαιον καὶ ἐλαίας, κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἰχθῦς καὶ αὐγοτάραχον. (Εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ τὴν λιμνοθάλασσαν Λογαροῦ ὑπάρχουν σημαντικὰ ἰχθυοτροφεῖα).

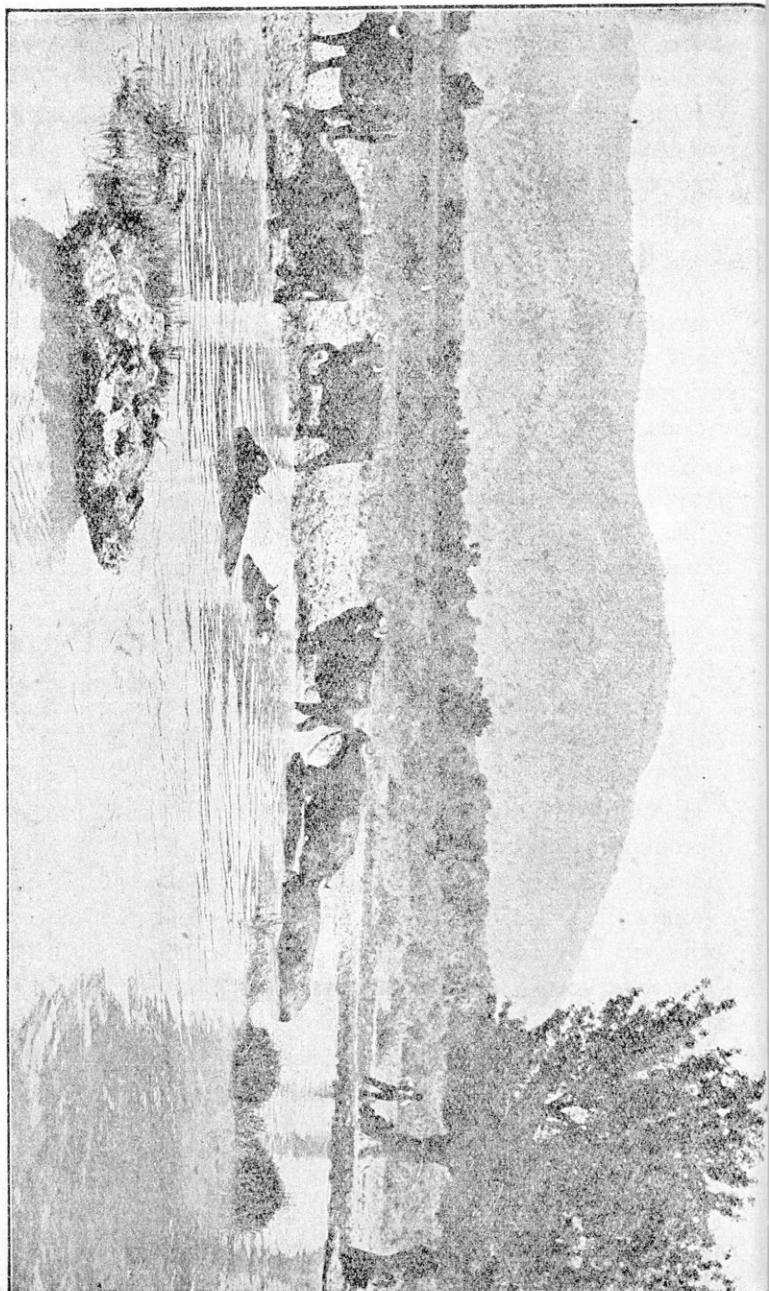
Ἡ ΑΡΤΑ (7.500) κεῖται παρὰ τὸν Ἄραχθον καὶ εἶναι ἡνωμένη μετ' ὁδὸν ἀμαξιτὴν μετ' ὁ ἐπίγειόν της ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόρινθον.

Μεσογειακὰ χωρία τῆς πεδιάδος εἶναι ὁ Λοῦρος καὶ ἡ Φιλιππιάς.

Οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἐπὶ δὲ τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἀλιεῖς.

Ἡ ΟΡΕΙΝΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. Ἡ πρὸς Β τῆς Ἀμβρακικῆς πεδιάδος ἐκτεινομένη ὑψηλὴ χώρα τῆς Ἡπείρου ὁμοιάζει φυσικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καλλιιεργείας μετ' ὁ ὀρεινὴν χώραν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἄλλωστε τὰ ὄρη εἶναι συνέχεια τῶν ὀρέων τῆς Ἡπείρου (διακλαδώσεις τῆς Πίνδου). Ὅπως ἐκεῖ οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον ὑψηλὰ ὄρη καὶ ὄροπέδια καλύπτουν ὀλόκληρον τὴν χώραν, ἡ συγκοινωνία εἶναι δύσκολος, μόνον δὲ ἡ θαλασσία ὁδὸς διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ εἶναι εὐκολος. Ἡ παραλία τοῦ Ἰονίου Πελάγους σχηματισθεῖσα ἀπὸ προσχώσεις μικρῶν ποταμῶν ἔχει μικροὺς μόνον κόλπους. Λιμένες δὲν ὑπάρχουν. Ἡ Ἡπειρος, ἂν καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης, εἶναι χωρισμένη ἀπὸ αὐτὴν διὰ τῶν ὀροσειρῶν ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἑλληνικὴ χώρα. Ἐχει τρόπον τινὰ ἐστραμμένα

Ο Λούβρος. Ο ποταμός ούτος τῆς Ἠπείρου εἶναι πλωτός εἰς μεγάλην ἀπόστασιν.

τὰ νῶτα τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἐπωνόμασαν Ἡπειρον (Ἡπειρωτικὴν χώραν).

Ἡ τοιαύτη μορφή τῆς χώρας ἔχει ἀνάλογον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κλίματος, τῆς φυτείας, τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἀσχολιῶν των, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας. Ἰδιαιτέρως ἡ δυσκολία τῆς συγκοινωνίας κατεδίκασε τὴν Ἡπειρον νὰ εἶναι μία χώρα καθυστερημένη οἰκονομικῶς, πτωχὴ καὶ ἀραιῶς κατωκημένη.

Ἡ Ἡπειρος διασχίζεται ἀπὸ μακράς, δασώδεις καὶ ἀποτόμους ὄροσειράς, παραλλήλους πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ τὴν Πίνδον. Κατὰ τὰ Θεσσαλικά ὄρια ἡ Πίνδος ἔχει κεντρικὸν ὄρος τὸ Περυστέρρι (Λάκμων), τὸ ὁποῖον συνεχίζουσαν πρὸς νότον τὰ Τζουμέρκα (Ἀθαμανικὰ ὄρη). Πρὸς Β κατὰ τὰ ὄρια τῆς Δ Μακεδονίας συνάπτεται μετὰ τῆς Πίνδου τὸ ὄρος Παληοβοῦνι (Τύμφη) καὶ τὸ ὑψηλότερον ὅλων Βοῖον (Σμόλικα—Γράμμος 2.600 μ.).

Παράλληλος διακλάδωσις τῶν ὄρέων τούτων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἡπέρου εἶναι τὸ Μιτσικέλι καὶ τὰ Νεμέρτζικα πρὸς Β, ὁ Τόμαρος (Ὀλίτσικα), τὸ Ξηροβοῦνι καὶ τὰ ἀπόκρημα ὄρη τοῦ Σουλίου πρὸς Ν.

Κατὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἴονιου, εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, ὑψοῦνται τὰ Κεραύνεια (ὄρη τῆς Χειμάρρας), τὰ ὁποῖα προεκτείνονται ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ μέχρι τοῦ ΒΔ ἀκρωτηρίου Ἀκροκεραύνεια.

Μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν σχηματίζονται ὑψηλὰ ὄροπέδια. Οὕτω μεταξὺ Τομάρου καὶ Μιτσικελίου ἐκτείνεται τὸ εὐρὺ ὄροπέδιον τῶν Ἴωαννίνων.

Τὰ ὕδατα τῆς ἀρεινῆς ταύτης χώρας κατέρχονται, ἀκολουθοῦντα τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους, πρὸς νότον (Ἄραχθος, Λοῦρος) καὶ πρὸς δυσμὰς, σχηματίζοντα μὲ τὰς προσχώσεις των στενομάκρους πεδιάδας κατὰ τὰς ἐκβολὰς των.

Ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου πηγάζει ὁ μικρὸς Ἀχέρων, δέχεται τὸν παραπόταμον Κωκυτὸν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἴόνιον. (Ὁ Ἀχέρων ἔχει ἀποτόμους καὶ σκοτεινὰς ὄχθας, σχηματίζει δὲ χαράδρας καὶ πολλοὺς καταρράκτας, δι' αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ὅτι ἐδῶ ἦτο ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Ἄδην). Βορειότερον ὁ Πτοταμὸς Καλαμάς (Θύαμις) ἐσχημάτισε μακρὰν εὐφορον

κοιλάδα και ἐκβάλλει ἐπίσης εἰς τὸ Ἴόνιον. Οἱ μεγαλύτεροι ὅμως ποταμοὶ τῆς Ἠπείρου εἶναι ὁ Ἄψος καὶ ὁ Ἀῶος, οἱ ὁποῖοι πηγάζουν ἀπὸ τὰ βόρεια ὄρη τῆς Πίνδου, διασχίζουν τὴν Ἀλβανίαν καὶ χύνονται εἰς τὸ Ἀδριατικὸν Πέλαγος.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ κλειστοῦ ὄροπεδίου τῶν Ἰωαννίνων ἀπλοῦνται ἡ ὁμώνυμος λίμνη (Παμβῶτις τῶν ἀρχαίων), τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἐκκενοῦνται ὑπογεῖως εἰς τὸν Καλαμᾶν.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἠπείρου εἶναι πτωχὸν εἰς ὄρυκτά.

Ἡ κλειστὴ ὄρεινὴ Ἠπειρος ἔχει βεβαίως κλίμα ἠπειρωτικόν. Οἱ χειμῶνες εἶναι δριμεῖς καὶ ἡ χιῶν ἄφθονος. Τὸν χειμῶνα πνέουν ψυχροὶ βόρειοι ἄνεμοι ἀπὸ τὰ ὄρη. Αἱ βροχαὶ εἶναι ἐπίσης πολλαί.

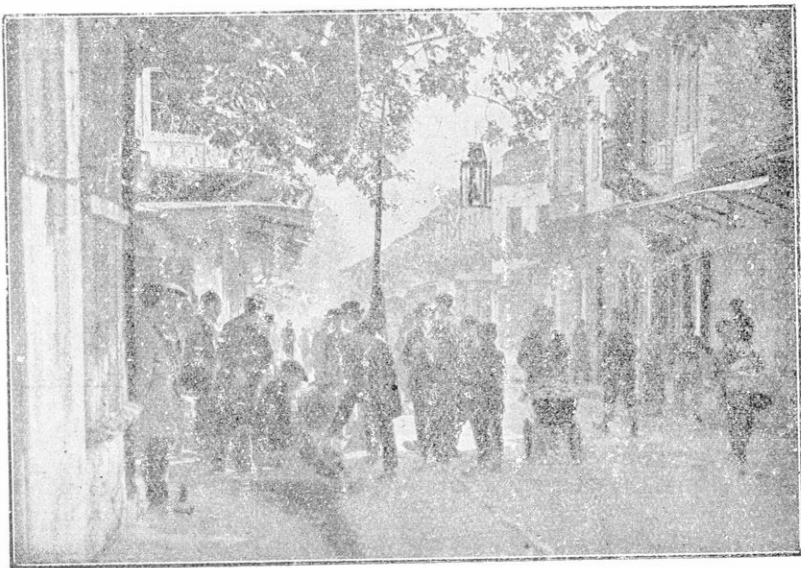
Δάση πύκτων καὶ δρυῶν καλύπτουν τὴν χώραν. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν βόρειον Ἠπειρον, ὅπου παράγεται ἄφθονος ξυλεία. Εἰς τὰ κλειστὰ ὄροπέδια καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν φέεται ὁ ἀραβόσιτος.

Τὰ λιβάδια ἔχουν ἄφθονον χλόην διὰ τὰ ἀροτριῶντα καὶ τὰ μικρὰ οἰκιακὰ ζῶα. Εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὰ ὄρη τὸ θέρος βόσκουν ἄφθονα ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν. Ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων.

Ἡ Ἠπειρος, χώρα δύσβατος, πτωχὴ εἰς καλλιεργήσιμα ἐδάφη, μὲ δριμύ κλίμα, εἶναι ἐπόμενονον νὰ εἶναι ἀραιῶς κατοικημένη. Οἱ κάτοικοί της ἀνέρχονται μόλις εἰς 310.000. Ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασίν της εἶναι ἡ πλεον ἀραιῶς κατοικημένη ἑλληνικὴ χώρα, ἀναλογοῦν δὲ 30 κάτοικοι εἰς 1 τ. χιλ. Μία μόνον μεγάλη πόλις ὑπάρχει εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς Ἠπείρου, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ ὁμωνύμου ὄροπεδίου, τὰ ἸΩΑΝΝΙΝΑ (20.500), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἠπείρου. Περιβάλλεται μακρόθεν ἀπὸ ὑψηλὰ καὶ συνεχῆ ὄρη, κατακλύζεται δὲ τὸν χειμῶνα ὑπὸ δυνατῶν βροχῶν. Πλησίον τῆς πόλεως κεῖται ἡ λίμνη. Τὸ 1204 τὰ Ἰωάννινα ἔγιναν πρωτεύουσα Ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν γνωρίζομεν ὅτι ὠνομάσθη Δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου. Ἐμειναν δὲ ὡς πρωτεύουσα τοῦ κράτους αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1346. Κατόπιν τὰ ἐκυρίευσαν οἱ Σέρβοι (1346—

1405) και τελευταίοι οί Τούρκοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὰ ἐπήραμε πάλιν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1913 μετὰ 482 ἔτη.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας τὰ Ἰωάννινα ἦσαν ἡ πόλις τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχουν διὰ δωρεῶν πολλὰ καὶ ὀνομαστὰ σχολεῖα (Ζωσιμαία Σχολή κ.ἄ.), ὡς καὶ ὠραίους ναοὺς, νοσοκομεῖα κ.ἄ. ἰδρύματα. Τελευταίως ἡ πόλις συγκοινωνεῖ μὲ τὰς Ἀθήνας δι' ἰδιαιτέρας γραμμῆς τῆς ἑλληνικῆς ἑταιρίας Ἐναερίων Συγκοινωνιῶν. Τὰ Ἰωάννινα συνδέονται

• Κεντρικὴ ὁδὸς τῶν Ἰωαννίνων.

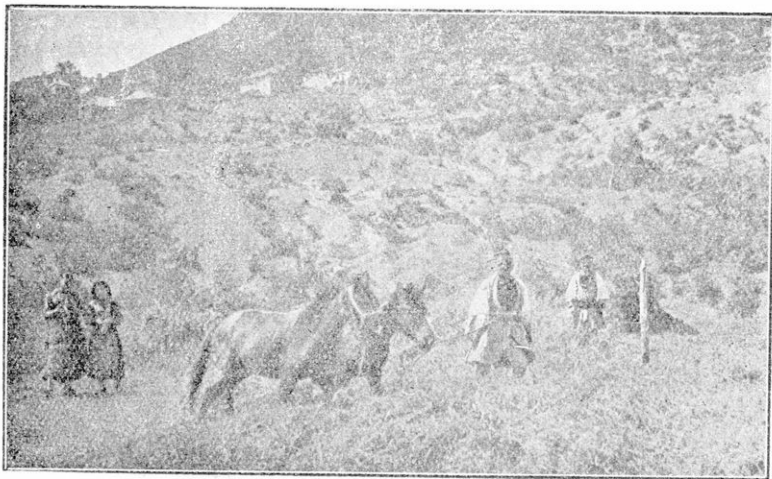
δι' ὁδῶν μὲ τὴν παρὰ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα κώμην Βοστίνια.

Πλήθος χωριῶν (Ζαγόριον, Τομαροχώρια κ.ἄ.) ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς. Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν εἶναι δύσκολος καὶ διεξάγεται διὰ δυσβάτων ὁδῶν.

Ἀξιόλογοι κῶμαι τῆς Ἠπείρου εἶναι: αἱ Φιλιάται πλησίον τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ, μὲ ἐπίνειον τὴν Σαγιαδάδα, ἕναντι τῆς Κερκύρας. Νοτιώτερον παρὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Σουλίου ἡ Παρραμυθία καὶ τὸ Μαργαρίτιον. Κατὰ τὴν

δίοδον τοῦ ὄρους Περιστερί, ἣτις ἄγει ἐξ Ἡπείρου εἰς Θεσσαλίαν, κεῖται τὸ Μέτσοβον, πατρίς τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν Ἀβέρωφ, Τοσίτσα καὶ Στουρνάρα.

Εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας κεῖται ἡ Κόνιτσα, ἡ Βοστίνα καὶ τὸ Δελβενάκιον.

Κόνιτσα. Ἀλώνισμα σίτου.

(Μέρος τῆς βορείου Ἡπείρου, περιλαμβάνον τὰς περιοχὰς τῶν πόλεων Ἀργυροκάστρου, Κορυτσᾶς καὶ τῶν χωρίων Κολωνείας, παρεχωρήθη μετὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἂν καὶ κατοικοῦμενον ἐντελῶς ὑπὸ Ἑλλήνων).

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου διακρίνονται διὰ τὴν δραστηριότητά των καὶ τὴν φιλοπατρίαν των. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μὴ εὐρίσκοντες πεδίον δράσεως εἰς τὴν πτωχὴν ὄρεινὴν των πατρίδα, ἔφυγον εἰς ξένας χώρας, ὅπου πλουτίσαντες εὐηργέτησαν μὲ μεγάλας δωρεὰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἰδιαιτέρας των πατρίδας. Χάρις εἰς τὰς δωρεὰς των εἰς πολλὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς Ἡπείρου ὑπάρχουν ὠραῖα σχολικὰ κτίρια. Γενικῶς ὅμως ὁ συμπαθὴς οὗτος ὄρεινός λαός, τοῦ ὁποίου ἡ

κυριώτερα ἀσχολία εἶναι ἡ κτηνοτροφία, ἔχει μέγαν ἀριθμὸν ἀγραμμάτων ἀκόμη (45—50 ἐπὶ 100 κ.).

Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἡπείρου. Ἡ Ἡπειρος διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 3 νομοὺς: 1) Ἰωαννίνων, πρωτ. Ἰωάννινα. 2) Πρεβέζης, πρωτ. Πρέβεζα, 3) Ἄρτης, πρωτ. Ἄρτα.

Βοσκοὶ τῆς Ἡπείρου μετὰ τὸ ποίμνιόν των.

Ἐρωτήσεις.

1. Περιγράψατε τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμβρακικοῦ.
2. Ποίαν σημασίαν ἔχει ὁ Ἀμβρακικὸς διὰ τὴν Ἡπειρον;
3. Ποῖα τὰ κυριώτερα ὄρη τῆς Ἡπείρου;
4. Ποῖοι ποταμοὶ σχηματίζουν πεδιάδας καὶ κοιλάδας καὶ διατί;
5. Τί κλίμα ἔχει ὁ Ἀμβρακικὸς καὶ τί ἡ ὄρεινὴ χώρα;
6. Διατί ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιῶς κατοικημένη;
7. Ποῖοι οἱ κυριώτεροι συνοικισμοί;
8. Μετὰ τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι;
10. Ποίους ἐθνικοὺς εὐεργέτας ἐξ Ἡπείρου γνωρίζετε;

IV. Θ Ε Σ Σ Α Λ Ι Α

Ἡ Θεσσαλία περικλειομένη πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων, ἀπλοῦται μεταξύ τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Αἰγαίου Πελάγους. Πρὸς δυσμὰς ἡ Πί ν δ ο ς, εἰς τρεῖς παραλλήλους ὀροσειρὰς κατερχομένη, τὴν χωρίζει ἀπὸ τὴν Ἡπειρον. Τὰ ὄρη Ἄ γ ρ α φ α καὶ ἡ μακρὰ ὀροσειρὰ τῆς Ὀ θ ρ υ ο ς, ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ Κόλπου, τὴν χωρίζουν πρὸς Ν ἀπὸ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Πρὸς Β τὰ Κ α μ β ο ὑ ν ι α, τὰ Χ ἄ σ ι α καὶ τὸ ὕψιστον τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων ὁ Ὀ λ υ μ π ο ς (3.000 μ. ὕψος), στενῶς συνεχόμενα, τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Ἀνατολικῶς, συνέχεια τοῦ Ὀλύμπου πρὸς Ν τὸ ὄρος Ὀ σ σ α (Κίσσαβος) καὶ τὰ ὄρη τοῦ Π η λ ί ο υ, σχηματίζοντα τὴν χερσόνησον τῆς Μαγνησίας, χωρίζουν τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ὅπου πίπτουν ἀποτόμως. Ἡ χερσόνησος τῆς Μαγνησίας στρεφομένη ΝΔ, ὡς εἶδος ἀγγίστρου, καταλήγει εἰς τὸ ὄρος Τ ρ ί κ κ ε ρ ι καὶ κλείει σχεδὸν τὸν Παγασητικὸν κόλπον.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως χαρακτηρίζει τὴν Θεσσαλίαν εἶναι αἱ δύο μεγάλα πεδιάδες, αἱ ὁποῖαι περικλείονται μεταξύ τῶν ὀρέων τούτων: Πρὸς Δ ἡ πεδιάς τῶν Τ ρ ι κ κ ἄ λ ω ν, ἀνατολικῶς ἡ πεδιάς τῆς Λ α ρ ί σ σ η ς. Αἱ πεδιάδες αὗται χωρίζονται μεταξύ των ἀπὸ σειρὰν λόφων καὶ χαμηλὰ ὄρη. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ὁμοῦ, κλεισταὶ ὀλόγυρα ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ὀρεινὸν πλαίσιον, τὸ ὁποῖον τὰς χωρίζει ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἀποτελοῦν συνεχόμενον βαθύπεδον (Θ ε σ σ α λ ι κ ῆ πεδιάς).

Ἐν τούτοις ἡ Θεσσαλία, ἂν καὶ περικλειστος ἀπὸ ὄρη, δὲν εἶναι συγκοινωνιακῶς ἀποκλεισμένη, ὅπως ἡ Ἡπειρος. Τὸναντίον ἡ θέσις τῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἡ καλλιέργειά τῆς καὶ ἡ ἱστορία τῆς χαρακτηρίζουν τὴν Θεσσαλίαν ὡς χώραν διαβάσεως ἀπὸ βορρᾶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου πρὸς νότον καὶ ὡς πεδῖον ἱστορικῶν μάχων. Εὐκόλοι διαβάσεις ἀνοίγονται, ὡς θύραι, ΝΑ καὶ ΒΑ τῆς Θεσσαλίας: ἡ ὑψηλὴ διάβασις ἀπὸ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα διὰ τῆς Ὀρθρους εἶναι εὐκόλος, ὅπως καὶ ΒΑ

ἡ διάβασις διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

Ο ΠΑΓΑΣΗΤΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ἄλλ' ἢ σπουδαιότερα θύρα τῆς Θεσσαλίας εἶναι ὁ ἀσφαλῆς Παγασητικός κόλπος, τὸν ὁποῖον σχηματίζει ἡ χερσόνησος τῆς Μαγνησίας. Κατὰ τὴν εἴσοδόν του, μεταξύ τῆς λεπτιῆς χερσονήσου τοῦ Τρίκκερι καὶ τῆς Ὀθρυος, εἶναι πολὺ στενός, εὐρύνεται κατόπιν εἰς σχεδὸν στρογγύλον σχῆμα καὶ εἰς τὸν μυχὸν του ἀπλοῦται ἡ πεδιάς τοῦ Βόλου. Ὁ Παγασητικός κόλπος εἶναι τὸ μόνον ἀνοικτὸν σημεῖον τῆς Θεσσαλίας, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδον τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος καὶ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας.

Εἰς ὀλόκληρον τὴν Θεσσαλίαν μόνον κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τούτου ἀπαντῶμεν τὴν μεσογειακὴν φύσιν, μετὰ τὴν πολυμορφίαν της, τὴν στενὴν σχέσιν ὑψηλῶν βουνῶν μετὰ τὴν θάλασσαν, μετὰ τὴν ἀειθαλῆ φυτεῖαν της καὶ τὰ εἶδη τῆς καλλιέργειας της. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς μεγάλας ἠπειρωτικὰς πεδιάδας, τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ ἡ φυτεῖα καὶ τὰ τοπεῖα ἔχουν τὸν τύπον τῶν ἠπειρωτικῶν χωρῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θεσσαλίας καὶ ὁ Παγασητικός χωρίζονται ἀνατολικῶς ἀπὸ τὸ Αἶγαῖον μετὰ ὑψηλὸν ὄρεινόν τοῖχον, ὅστις, ἀπὸ ΒΒΔ πρὸς ΝΝΑ διευθυνόμενος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Ὀλύμπου, τὴν Ὀσσαν καὶ τὸ Πήλιον ἐπὶ τῆς Μαγνησίας. Ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας, ὁ Πηνειός, διεχώρισε τὸν ὄρεινόν τοῖχον μεταξύ Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης, εἰς τὴν στενήν, μεγαλοπρεπῆ κοιλάδα τῶν Τεμπῶν διὰ τὴν ἡμετέραν εἰς τὸ Αἶγαῖον. Δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ ὁδὸς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποῦ φέρει ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὴν ἀλίμενον ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ βορειότερον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλονίκην. Νοτιότερον μεταξύ Ὀσσης καὶ Πηλίου ἡ στενὴ πεδιάς τῆς Ἀγυιᾶς ἀνοίγει εὐκόλον διάβασις πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Αἶγαίου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἔχει σημασίαν

διὰ τὴν συγκοινωνίαν, διότι ἡ Θεσσαλικὴ παραλία ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἀλίμενος, τὰ ὄρη φθάνουν μέχρι τῆς παραλίας καὶ εἶναι σχεδὸν ἀκατοίκητος.

Ὁ ἀνατολικὸς ὄρεινός τοίχος τῆς Θεσσαλίας ἀποτελεῖται ἀπὸ σκληροὺς κρυσταλλοπαγεῖς σχιστολίθους (Γεωλογικῶς τὰ ὄρη τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἶναι παλαιότερα ἀπὸ τὰς δυτικὰς πτυχώδεις ὄροσειράς).

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου εἰς μικρὰν πεδιάδα φυτευμένην ἀπὸ ἐλαιόδενδρα, εὐρίσκεται ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐπίνειον αὐτῆς, ὁ ΒΟΛΟΣ (42.000 κ.) μία τῶν ὠραιότερων ἐπαρχιακῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ λιμὴν του ἔχει μεγάλην κίνησιν, διότι ὁ Βόλος, συνδεόμενος δι' ἐπιτοπίων σιδηροδρό-

Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Βόλου.

μων μὲ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῶν Θεσσαλικῶν πεδιάδων, συγκεντρώνει τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τούτων καὶ τὰ ἐξάγει διὰ θαλάσσης ἀφοῦ προηγουμένως κατεργασθῆ καὶ συσκευάσῃ πολλὰ ἐξ αὐτῶν. (Σιδηρ. ἀπόστασις Βόλου—Λαρίσης 60 χιλίωμ.). Ἔργαστάσια ζυμαρικῶν, κουσερβῶν, ἐλαίου καὶ καπνοῦ, δερμάτων, βαμβακουργίας, τσιμέντων κ.ἄ. καθιστοῦν τὸν Βόλον κέντρον βιομηχανίας ἐκ τῶν σπουδαιότερων τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦ λιμένος του εἰσάγονται ἐπίσης

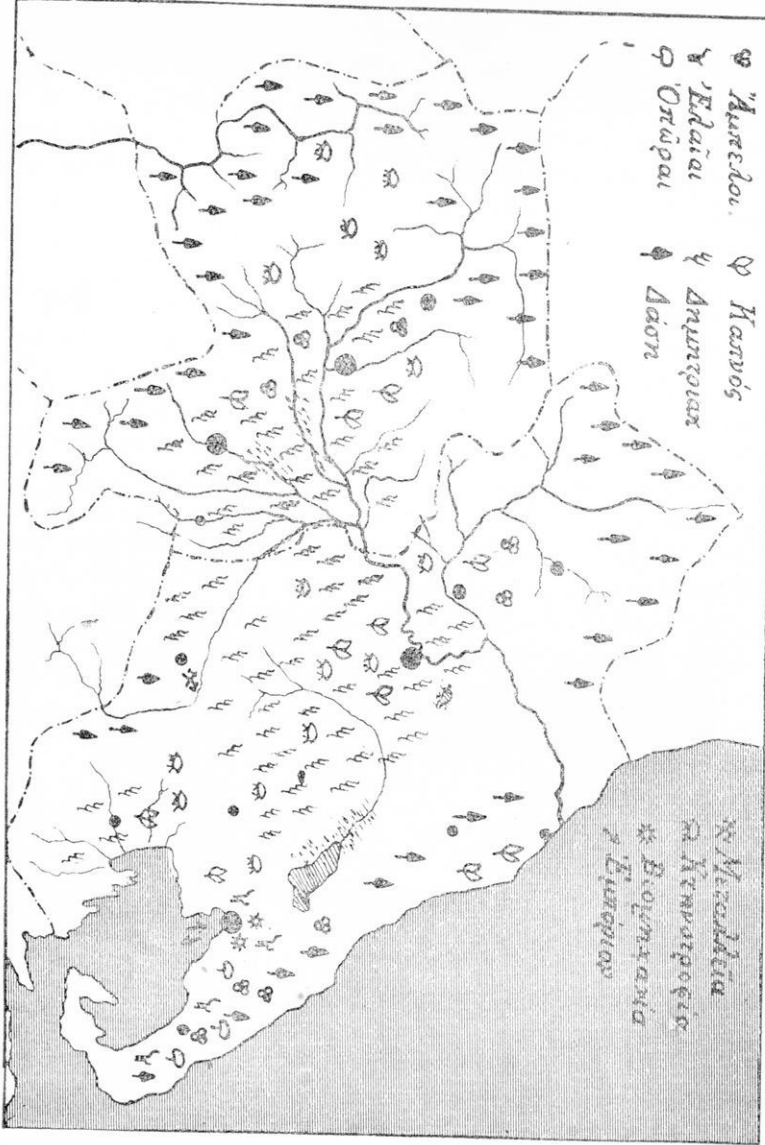
τὰ ἀναγκαιοῦντα δι' ὀλόκληρον τὴν Θεσσαλίαν βιομηχανικά προϊόντα, ὅπως ὑφάσματα, γεωργικαὶ μηχαναὶ κλπ.

Λόγω τῆς καλῆς συγκοινωνιακῆς θέσεως ὑπῆρχεν ἐδῶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος πάντοτε μία σπουδαία πόλις: Παγασσαί, Δημητριάς. Εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Παγασητικοῦ κείνται αἱ κῶμαι Ἄλμυρός, Ἀμαλιάπολις καὶ Νέα Ἀγχιάλος.

Σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις συνδέει τὸν Βόλον μὲ τὸ Βελεστίνον πρὸς Δ, ὅπου ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρωμίου, καὶ τὰς Μηλέας ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ὁ κλειστός ὄρεινός τοίχος τοῦ Πηλίου ὑψοῦται βορειοανατολικῶς πλησίον τοῦ Βόλου μέχρι ὕψους 1600 μ. Τὰ πετρώματά του ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀρχαίους κρυσταλλικούς σχιστολίθους καὶ μάρμαρα, αἱ δὲ κλιτύς του εἶναι ἀπλαῖ. Ἡ δασώδης ράχης του εἶναι εὐρεῖα. Τὸ χαρακτηριστικώτερον εἰς τὸ ὄρεινὸν τοπίον τοῦ Πηλίου εἶναι τὰ μεγάλα, καλῶς ἐκτισμένα χωρία τοῦ Πηλίου τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν κλιτύων. Ἐν ὄλῳ ὑπάρχουν 24 τοιαῦτα χωρία, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι αἱ Μηλέαι, ἡ Μακρυνίτσα, ἡ Πορταριά, ἡ Ζαγορά, ὁ Ἄγ. Λαυρέντιος, οἱ Τσαγγαράδες, ἡ Ἀργαλαστή, ὁ Λαῦκος, τὰ Λεχώνια, ὁ Κισσὸς καὶ τὸ Τρίκκερι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας τὰ χωρία ταῦτα ἦσαν «ἐλεύθερα» δηλ. αὐτοδιοικοῦντο καὶ τὸ Πῆλιον ἦτο ἐπομένως καταρῦγιον τῶν τυρανναυμένων. Ὡστε τὰ χωρία καὶ ὁ πυκνὸς πληθυσμὸς των ὀφείλονται μᾶλλον εἰς ἱστορικὴν ἀνάγκην. Εἰς τὴν ὑπαρξίν των βεβαίως συνετέλεσε καὶ ὁ φυσικὸς πλοῦτος τοῦ ὄρους εἰς καλλιεργήσιμον ἔδαφος. Ὁπωροφόρα δένδρα περιβάλλουν τὰ χωρία καὶ αἱ κλιτύς τοῦ ὄρους ἔχουν ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου. Κάτω κυριαρχοῦν οἱ ἐλαιῶνες, ὑψηλότερον τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, ἄμπελοι καὶ κῆποι ἐπίσης μερικαὶ δρυς. Ἀπὸ τὰ 600—700 μ. δάση καστανεῶν καὶ ἀπὸ τὰ 1000 μ. δάση ἐλάτων.

Εἰς τὰς δυτικὰς ὑπωρεῖας τοῦ Πηλίου, βορείως τοῦ Βόλου ἀπλοῦται ἡ ἐλώδης λίμνη Βοιβῆς (Κάρλα), ἐλώδεις δὲ ἐκτάσεις φθάνουν μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ὀσσης.

Νοτιῶς τῆς Ὀσσης εὐρίσκεται ἡ κώμη Ἀγυιά, βορείως,

Οικονομικός Χάρτης Θεσσαλίας.

ἄνωθεν τῶν Τεμπῶν τὰ Ἀμπελάκια καὶ παρὰ τὰς ἑκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ τὸ ναυτικὸν χωρίον Τσάγεζι.

ΑΙ ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΛΑΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ. Αἱ μεγάλαι Θεσσαλικαὶ πεδιάδες, ἀνατολικῶς τῆς Λαρίσης καὶ δυτικῶς τῶν Τρικκάλων, χωρίζονται ἀπὸ σειρὰν χαμηλῶν λόφων.

Τὰ εὐφορα πηλώδη ἐδάφη των ἀποτελοῦνται ἀπὸ κοκκινόχρωμα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαρίσης καὶ μαυρόχρωμα εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Τρικκάλων. Κατὰ τινὰς γεωλόγους ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάς ἦτο ποτὲ μία μεγάλη λίμνη μὲ γλυκὰ νερά, τὰ ὅποια ἀργότερον διέσχισαν τὸν ὄρεινὸν τοῖχον μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης (Τέμπη) καὶ ἐχύθησαν εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Θεσσαλίας περικλείει ἀρκετὸν λιγνίτην ὁ ὁποῖος μένει ἀνεκμετάλλευτος.

Τὰς Θεσσαλικὰς πεδιάδας ποτίζει καὶ καθιστᾷ εὐφόρους ὁ ποταμὸς Πηνειός, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὸν Λάκμονα καὶ δέχεται τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων κατερχομένων ἀπὸ τὰ περίξ ὄρη. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ Τρικκαλινὸς (Ληθαῖος), ὁ Φαρσαλίτικος (Ἀπιδανός), ὁ Ζεριᾶς (Τιταρήσιος), ὁ Σοφαδίτικος (Ὀνόχωνος) καὶ ὁ Τσαρναλῆς (Ἐνιπεύς). Ἐπὶ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν παραποτάμων του ἐκτίσθησαν αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Θεσσαλίας ἐξ ὧν καὶ τὰ σημερινὰ ὀνόματα τῶν ποταμῶν.

Αἱ πεδιάδες, κλεισταὶ ὑπὸ τῶν ὀρέων, ἔχουν, ὡς εἶπομεν ἤδη, κλίμα καθαρῶς ἠπειρωτικόν, δηλαδὴ πολὺ θερμὸν καὶ ξηρὸν θέρος καὶ δριμὺν χειμῶνα. Χαρακτηριστικὸν τοῦ κλίματος τούτου εἶναι καὶ αἱ καλλιέργειαι τῶν πεδιάδων, τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἀραβοσίτου. Αἱ Θεσσαλικαὶ πεδιάδες εἶναι ὁ σιτοβολῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς μὲν τὴν δυτικὴν πεδιάδα τῶν Τρικκάλων, ὅπου ὑπάρχουν περισσότερα ὕδατα καὶ ὑγρασία, παράγεται κυρίως ἀραβόσιτος, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν τῆς Λαρίσης σίτος. Ἡ ἀξία τῶν σιτηρῶν ὑπερβαίνει τὰ 600 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἑτησίως. (Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας αἱ πεδιάδες διηροῦντο εἰς μεγάλα κτήματα (τσιφλίκια), ἀνήκοντα εἰς ὀλίγους πλουσίους καὶ τὰ ὅποια ἐκαλλιέργουν ἀκτήμονες γε-

Τὸ Χωριὸν Κισσὸς εἰς τὸ Πήλιον ὄρος.

ωργοί. Ἀπὸ τοῦ 1917 τὰ περισσότερα τῶν κτημάτων τούτων ἀπηλλοτριώθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐχωρίσθησαν εἰς μικρὰ τμήματα καὶ ἐπωλήθησαν εἰς τοὺς ἀκτήμονας γεωργούς).

Ἐκτὸς τῶν σιτηρῶν ἡ Θεσσαλία παράγει πολὺν καπνόν, δευτέρας ποιότητος, οἶνον, ὄσπρια, βάμβακα καὶ ξυλείαν ἀπὸ τὰ πλούσια δάση τῶν ὀρέων (Πίνδος).

Εἰς τοὺς πλουσίους εἰς χόρτον λειμῶνας καὶ τὸ θέρος εἰς τὰ γύρω ὄρη βόσκουν πολλὰ ποίμνια προβάτων, αἰγῶν, ἀροτριῶντων ζώων καὶ ἵππων. Τὸ 1)6 τῶν προβάτων τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἐπίσης πολὺ ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία. Εὐκόλοι ἀμαξιταὶ ὁδοὶ διασχίζουν τὰς πεδιάδας. Ἡ σιδηρ. γραμμὴ Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης περνᾷ ἀπὸ τὴν ἀνατ. πεδιάδα, διακλαδῶσεις τῆς δὲ συνδέουν τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Θεσσαλίας μὲ τὸ ἐπίνειον Βόλον.

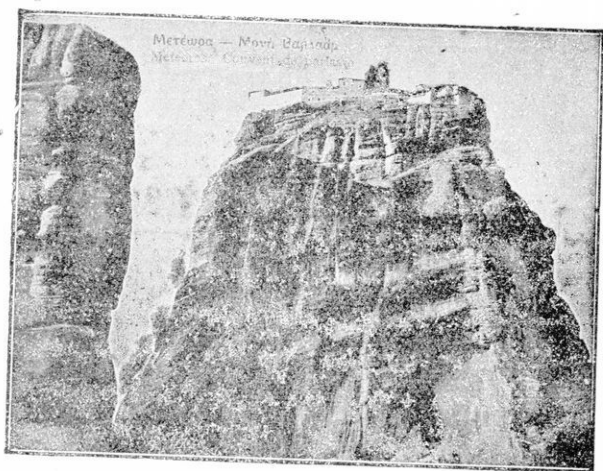
Ἐκ τῶν προϊόντων ἐννοοῦμεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων εἶναι κυρίως γεωργοί, κατὰ δεύτερον λόγον κτηνοτρόφοι καὶ ὑλοτόμοι παρὰ τὰ ὄρη, οἱ δὲ συνοικισμοὶ κέντρα γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικά. Τὸ δριμύ κλίμα καὶ ἡ ἔλνοσις, ἡ ὁποία μαστίζει τὰς περιοχὰς τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, συντελοῦν ὥστε ἡ Θεσσαλία νὰ μὴ εἶναι πυκνῶς κατοικημένη ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς της (35 κάτοικοι ἀνὰ 1 τ. χιλ.). Μόνον ἡ περιοχὴ Βόλου καὶ Πηλίου εἶναι πυκνῶς κατοικημένη. Ὁ πληθυσμὸς ὁλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας ἀνέρχεται εἰς 500.000 περίπου.

Ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς ἀνατολικῆς πεδιάδος ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ ΛΑΡΙΣΑ (24.000 κ.), παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀπόστασις τῆς ἐκ Πειραιῶς εἶναι 350 χιλμ. Πόλις κυρίως γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ συγκεντρώνει τὰ προϊόντα τῆς περιφερείας πρὸς ἐξαγωγὴν εἰς τὸν Βόλον, μὲ τὸν ὁποῖον συνδέεται σιδηροδρομικῶς. (Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ Λάρισα ἦτο ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς Θεσσαλίας. ΝΔ δὲ ταύτης ἔκειτο ἡ πόλις Κρανών).

Ἄλλαι πόλεις τῆς πεδιάδος Λαρίσης εἶναι ὁ ΤΥΡΝΑΒΟΣ

(7.500) πρὸς Β καὶ ἡ Ἑλ α σ σ ῶ ν, βορειότερον, μὲ ὄχυρόν φρούριον.

Εἰς τὴν πολυῦδρον δυτικὴν πεδιάδα ἡ μεγαλυτέρα πόλις εἶναι τὰ ΤΡΙΚΚΑΛΑ (19.000), πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται ἐκατέρωθεν τοῦ παραποτάμου Τρικκαλινοῦ καὶ εἶναι πόλις μὲ καλὴν ρυμοτομίαν καὶ ἀρκετὰ μέγαρα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ἀρκετοὺς Κουτσοβλάχους καὶ Ἑβραίους, αὐξάνεται πολὺ τὸν χειμῶνα, ἐπειδὴ κατέρχονται οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου νὰ διαχειμάσουν ἐν αὐτῇ. Ἡ πόλις ἔχει ἐμπορικὴν κίνησιν, διότι συγκεντρώνει τὰ πλούσια προϊόντα τῆς πεδιάδος, σιτηρὰ, ὄσπρια, καπνόν, κτηνοτροφικά, ὡς καὶ τὰ χονδρὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, τὰ ὁποῖα παράγει ἐπιτοπίως καὶ τὰ ἀποστέλλει εἰς Βόλον μὲ τὸν ὁποῖον συνδέεται σιδηροδρομικῶς. (Ἀπόστασις σιδηροδρομικὴ Βόλου—Τρικκάλων 140 χλμ.).

Τὰ Μετέωρα. Ἡ μονὴ Βασιλάμ.

Βορείως τῶν Τρικκάλων κεῖται ἡ γεωργικὴ κωμόπολις Καλαμπάκα (3.000), τέρμα τῶν ἐπιτοπίων σιδηροδρόμων, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Β κεῖνται αἱ μοναὶ τῶν Μετέωρων, ἐπὶ ἀπροσίτων, ὑψηλῶν βράχων, ποὺ ἔχουν παράδοξα

σχήματα. Οί βράχοι οὔτοι, οί ὅποιοι ἀποτελοῦνται ἀπό κροκαλοπαγῆ πετρώματα, ἔχουν δυσβάτους ἢ καί ἐντελῶς καθέτους τὰς πλευράς των, ἐνῶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδος καί κατάφυτος. Πολλοί μοναί ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, σήμερον δὲ διατηροῦνται τέσσαρες.

Εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πεδιάδος, ἐπὶ τῆς ἐπιτοπίου σιδ. γραμμῆς εὐρίσκεται ἡ γεωργικὴ πόλις ΚΑΡΔΙΤΣΑ (14.000 κ.), νοτιώτερον οἱ Σ ο φ ἄ δ ε ς καί εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς πεδιάδος, εἰς τὰς β. ὑπωρείας τῆς Ὀθρυος ἢ Δ ο μ ο κ ὄ ς, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Φθιώτιδος καί Φωκίδος, καί τὰ Φ ἄ ρ σ α λ α. (Πολλοί ἱστορικαὶ μάχαι ἔλαβον χώραν παρὰ τὰ Φάρσαλα). Χωρὶα τῆς δ. πεδιάδος εἶναι τὸ Φ α ν ἄ ρ ι ἐπὶ λόφου, ὁ Παλαμᾶς καί τὸ ὄρεινόν Σ μ ὀ κ ο β ο ν, μὲ ἰαματικὰς πηγὰς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας εἶναι καλοὶ γεωργοὶ καί κτηνοτρόφοι, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν Βόλου προοδευτικώτατοι ἔμποροι καί βιομηχανοί. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Θεσσαλίᾳ, ἂν καί ἔκανε κάποιαν πρόοδον κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ὑστερεῖ ἀκόμη πολὺ, ἀφοῦ εἰς τοὺς ἑκατὸν κατοίκους ἀναλογοῦν 40—45 ἀγράμματοι.

Ἡ Θεσσαλία διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς δύο νομούς: 1) Νομὸς Λαρίσης, πρωτ. Λάρισα. 2) Νομὸς Τρικκάλων, πρωτ. Τρίκκαλα.

Ἑρωτήσεις

1. Ποῖα ὄρη περιβάλλουν τὴν Θεσσαλίαν;
2. Ποῖαι εἶναι αἱ κυριώτεροι διαβάσεις τῆς Θεσσαλίας;
3. Τί κλίμα ἔχει ἡ περιοχὴ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ποῖον αἰ πεδιάδες καί διατί;
4. Ποῖαι εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πόλεις τῆς Θεσσαλίας καί εἰς ποίους λόγους ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις των;
5. Ποῖαν ὄψιν ἔχει τὸ Πήλιον καί εἰς τί ὀφείλονται οἱ πυκνοὶ συνοικισμοὶ του;
6. Ποίους παραποτάμους δέχεται ὁ Πηνειὸς καί τί ἐσηματίσε πρὸ τῶν ἐκβολῶν του;
7. Ποῖα τὰ κύρια προϊόντα τῶν πεδιάδων;

8. Ἡ Θεσσαλία ἐξυπηρετεῖται καλῶς συγκοινωνιακῶς; Πῶς καὶ διατί;

9. Ποῖος ὁ πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλίας, ποῦ εἶναι πυκνότερος καὶ εἰς τί ἀσχολεῖται;

10. Ποῖαι εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πόλεις τῶν πεδιάδων, ποῦ κεῖνται καὶ ποῖαι αἱ ἀποστάσεις των εἰς χλμ. μεταξύ των;

V. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Θέσις καὶ ἔκτασις. Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, εἰς ἑκτασιν περίπου τὸ 1)4 τῆς Ἑλλάδος (31.000 τετρ. χιλ.), ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας, Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν τὴν χωρίζουν ὁ Ὀλυμπος, τὸ Τιτάριον καὶ τὰ Χάσια ὄρη, ἀπὸ δὲ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν αἱ ὄροσειραὶ τῆς Πίνδου.

Πρὸς βορρᾶν ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ὄρεινὴν σερβικὴν καὶ βουλγαρικὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὸ ὄρος Ροδόπη καὶ ὁ ποταμὸς Νέστος τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην.

Ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα ἑλληνικὴ χώρα, ἔχει δὲ περίπου 1.400.000 κατοίκους. Διὰ τὴν ἐξετάσωμεν θὰ τὴν χωρίσωμεν εἰς τρία μεγάλα τμήματα: τὴν δυτικὴν, τὴν κεντρικὴν, καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χώρα ὄρεινῆ. Ἡ Πίνδος μὲ τὰς διακλαδώσεις τῆς Βόϊον πρὸς Δ, Βαρνοῦς καὶ Βόρρας (Νίτσε) πρὸς Β καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος πρὸς Α καλύπτουν σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς. Πρὸς Ν κατὰ τὰ ὄρια τῆς Θεσσαλίας ὑψοῦνται τὸ Περιστέρι (Λάκμων), τὰ Χάσια, τὰ Καμβούνια, τὸ Τιτάριον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέχονται ὁ Πίερος καὶ ὁ Ὀλυμπος.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ὄροσειρῶν ὑπάρχουν ἀξιόλογα ὄροπέδια, ὡς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Μοναστηρίου πρὸς Β, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν, τὸ ὄροπέδιον

τῆς Καστορίας νοτιώτερον καὶ πλησίον τοῦ Βερμίου ὄρους τὸ εὐρὺ ὄροπέδιον τῶν Καϊλαρίων.

Ὁ ποταμὸς Ἀλιάκμων, πηγάζων ἀπὸ τὸ ΒΔ ὄρος Βόϊον, δέχεται τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων ποῦ κατέρχονται ἀπὸ τὰ γύρω ὑψηλὰ ὄρη καὶ ὄροπέδια. Ἀκολουθῶν τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀνατολάς, κατέρχεται κατ'ἀρχὰς πρὸς νότον καὶ κατόπιν μὲ ἐν μεγάλῳ τόξῳ διευθύνεται βορειοανατολικῶς καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ διεχώρισαν τὰς διαφόρους ὄροσειράς καὶ τὰ ὄροπέδια καὶ ἐσημάτισαν καθ'ὅλον τὸ μῆκος τῆς διαδρομῆς των στενὴν ποταμίαν κοιλάδα (κοιλὰς τοῦ Ἀλιάκμονος). Ὁ Ἀλιάκμων, λόγῳ τῆς μεγάλης καμπῆς του, εἶναι ὁ μεγαλύτερος εἰς ἕκτασιν ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ διαδρομὴ του εἶναι 500 περίπου χιλιόμετρα (Παράβαλε τὸν Ἀχελῶον), ἀλλὰ δὲν εἶναι πλωτὸς λόγῳ τῶν προσχώσεων. Κατὰ τὰς ἐκβολὰς του σχηματίζει δέλτα πλήρες ἐλῶν.

Τὸ προσχωσιογενὲς ἔδαφος τῆς ποταμίας κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τὰ ἐδάφη τῶν ὄροπεδίων εἶναι εὐφορα. Τὸ ὑπέδαφος περικλείει λιγνίτην παρὰ τὴν Φλώρινα, τὴν Κοζάνην καὶ τὸ Ἀμύνταιον.

Τὰ ὕδατα τῶν βορείων κλειστῶν ὄροπεδίων μὴ εὐρίσκοντα πολλαχοῦ διέξοδον ἐσημάτισαν λίμνας, εἰς τὰ κοιλώματα, τὰ ὁποῖα ἠνοίχθησαν ὑπὸ σεισμῶν, κατάκρημνίσεων κλπ. Ἡ Δ. Μακεδονία ἔχει τὰς μεγαλύτερας λίμνας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῶν ΒΔ συνόρων Ἑλλάδος—Γιουγκοσλανίας εὐρίσκεται ἡ λίμνη Πρέσπα, ἀνήκουσα μόνον κατὰ τὸ ἡμισυ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πλησίον τῆς ἀπλοῦται ἡ Μικρὰ Πρέσπα, νοτιώτερον δὲ ἡ μικρὰ γραφικὴ λίμνη τῆς Καστορίας. Ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου τῶν Καϊλαρίων εὐρίσκεται ἡ λίμνη Βεγγορίτις (Ὀστρόβου). Ἐπειδὴ ὁ βυθὸς τῶν λιμνῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα, τὰ ὕδατα ἀπορροφῶνται, σχηματίζοντα καταβόθρας. Ὅλαι αἱ λίμναι ἀδειάζουν ὑπογείως.

Ἡ περικλειστος, ὑψηλὴ χώρα τῆς Δ. Μακεδονίας εὐρισκομένη μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης εἶναι ἐπόμενονον νὰ ἔχη κλίμα ἡπειρωτικόν. Οἱ χειμῶνες εἶναι δριμεῖς,

ή χιών άφθονος και αί βροχαί άρκεταί, τὰ δέ θέρη θερμά. Είς τὰ χαμηλά μέρη (κοιλάδα του Άλιάκμονος) τὸ κλίμα εἶναι ὑγρόν.

Λόγω τῶν πολλῶν ὑδάτων ἡ ὄρεινὴ χώρα τῆς ΔΜακεδονίας ἔχει τὰ περισσότερα δάση τῆς Ἑλλάδος. Πλούσια καὶ πυκνὰ δάση δρυῶν, ὄξυῶν, καστανεῶν καὶ ἐλάτων τὴν καλύπτουν ὀλόκληρον, πλῆθος δὲ μικρῶν ἐν τρήχων ζώων (άλωπεκῶν, λαγῶν κλπ.) ζοῦν ἐντὸς αὐτῶν. Εἰς τοὺς πλούσιους λειμῶνας τῆς κοιλάδος καὶ τῶν ὄροπεδίων τρέφονται πολλὰ μικρὰ καὶ μεγάλα κατοικίδια ζῶα.

Ἡ ὄρεινὴ δυτικὴ Μακεδονία μὲ τὰς βαθείας τῆς λίμνας καὶ τὰ πλούσια δάση τῆς δίδει τὴν ἐντύπωσιν θαυμασίας τοποθεσίας τῶν Ἄλπεων.

Ἄλλὰ τὸ ὄρεινὸν τοῦ ἐδάφους εἶναι μέγα κώλυμα διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Ἐπομένως ἡ Δ. Μακεδονία, ὄρεινὴ, ἔχουσα κακὴν συγκοινωνίαν, εἶναι τὸ πτωχότερον τμῆμα τῆς ὅλης Μακεδονίας καὶ κατοικεῖται μᾶλλον ἀραιῶς. Εἰς 290.000 περίπου ἀνέρχονται οἱ κάτοικοί τῆς, εἶναι δὲ γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ὑλοτόμοι. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄλιάκμονος καὶ τὸ ὄροπέδιον τῶν Καίλαρίων παράγεται ἀραβόσιτος, σῖτος καὶ σίκαλις, καπνός, ὄσπρια καὶ οἶνος, εἰς δὲ τὸ ὄροπέδιον τοῦ Μοναστηρίου παράγονται ἐπίσης καὶ πολλὰ ὀπωρικά, ἰδίως μῆλα.

Ἡ περιφέρεια Κοζάνης παράγει σημαντικὰς ποσότητας λευκῶν χλωρῶν κουκουλίων. Ἀπὸ τὰ πλούσια δάση τῆς Δ. Μακεδονίας ἐξάγεται πολλὴ ξυλεία καὶ γίνεται εἰς αὐτὰ θήρα ἐν τρήχων ζώων, διὰ τὸ τρίχωμά των.

Οἱ περισσότεροι συνοικισμοὶ εὐρίσκονται πλησίον τῆς ποταμίας κοιλάδος καὶ τῆς περιοχῆς Καστορίας—Φλωρίνης διότι εἶναι εὐφοροὶ καὶ εἰς αὐτὰς ἡ συγκοινωνία εἶναι εὐκολωτέρα. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βερμίου ὄρους ἡ πόλις ΚΟΖΑΝΗ (13.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, εἶναι κέντρον ζωηροῦ ἐμπορίου σιτηρῶν καὶ δερμάτων. Εἰς τὴν Κοζάνην εὐρίσκετο περίφημος ἑλληνικὴ Σχολὴ ἰδρυθεῖσα τῷ 1665, εἰς ἣν ἐδίδαξαν ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους.

Ἡ πόλις ἔχει βιβλιοθήκην περιέχουσαν πολύτιμα βιβλία καὶ χειρόγραφα ἐπὶ περγαμηνῶν.

Ἐπὶ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ποῦ ἄγει εἰς τὸ Σαραντάπορον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος, κεῖνται τὰ Σέρβια (3.000).

Πρὸς Δ. τῆς Κοζάνης ἡ Σιάτιστα (5.000), εἶναι κέντρον βιομηχανίας γουναρικῶν. Δυτικώτερον κεῖνται αἱ κῶμαι Λειψίστα καὶ Τσοτύλιον.

Νοτίως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, εἰς ὄρεινὴν δασώδη περιοχὴν κεῖνται τὰ Γρεβενά (3.500). Εἰς τὴν ὁμώνυμον μικρὰν πεδιάδα τὰ Καϊλάρια (Πτολεμαῖς 7.000) εἶναι πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἑορδαίας. Πλησίον τῆς εὐρίσκονται τὰ χωρία Κομανὸν καὶ Ναλμπάνκιοϊ καὶ βορειότερον πλησίον τῆς Βεγγορίτιδος λίμνης τὸ Ἀμύνταιον (Σόροβιτς) σιδηροδρομικὸς σταθμὸς, γνωστὸς διὰ τοὺς οἶνους του.

Ἡ ΚΑΣΤΟΡΙΑ (10.000) ἐκτισμένη ἐπὶ ἰσθμοῦ χερσονήσου, ποῦ εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ὁμώνυμον λίμνην, εἶναι κέντρον βιομηχανίας γουναρικῶν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, δερμάτων καὶ ἰχθύων τῆς λίμνης.

Ἀνατολικώτερον ἡ Κλεισοῦρα καὶ νοτίως ἡ Χροῦπιστα καὶ τὸ Βογαντσικὸν εἶναι μεγάλα χωρία.

Παρὰ τὰ σύνορα τῆς Γιουγκοσλαβίας ἡ ΦΛΩΡΙΝΑ (10.000), πρωτεύουσα τοῦ ὁμώνυμου νομοῦ, κεῖται εἰς τὸ κέντρον καταφύτου λεκανοπέδιου. Εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς περιφέρειας τῆς.

Μία μόνη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται διὰ μικροῦ τμήματος τῆς Δ. Μακεδονίας πρὸς Β. συνδέουσα τὸ ὄροπέδιον τῆς Φλωρίνης μετὰ τὸ Μοναστήριον τῆς Σερβίας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ ἀπόστασις Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης εἶναι 187 χλμ. (ὑπὸ κατασκευὴν εὐρίσκεται γραμμὴ, ἣτις θὰ ἐνώσῃ τὴν Καλαμπάκαν μετὰ τὴν Κοζάνην καὶ τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν).

Ἄμαξιται ὁδοὶ ἐνώνουν τὰ ὄροπέδια μετὰ τὴν ἀνατολικὴν Θεσσαλίαν καὶ ΒΑ μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην, διερχόμεναι ἀπὸ τὰς κυριωτέρας πόλεις Φλώριναν, Καστορίαν, Σιάτισταν, Κοζάνην, Γρεβενά.

Οἱ δυτικοὶ Μακεδόνες ἐκράτησαν διὰ μέσου τῶν σκοτεινῶν χρόνων τῆς τουρκικῆς δουλείας ὑψηλὰ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ ἔδωσαν ὀνομαστοὺς εἰς τὸ γένος διδασκάλους καὶ περίφημα σχολεῖα. Εἶναι ἐργατικώτατοι καὶ σοβαροί. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ πολλῶν χρόνων εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι εἰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλουπόλεις, ὡς πλούσιοι ἔμποροι γουναρικῶν καὶ δερμάτων.

Ἡ παιδεία εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν εἶναι χάρις εἰς τὴν ὁρμὴν πρὸς τὰ γράμματα τῶν κατοίκων σχετικῶς προηγμένη.

Ἡ Δ. Μακεδονία ὑπάγεται εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Μακεδονίας καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο νομούς: 1) τὸν Νομὸν Κοζάνης πρωτ. Κοζάνη καὶ 2) τὸν νομὸν Φλώρινης πρωτ. Φλώρινα.

Ἐρωτήσεις

1. Ποῖα ὄρη καὶ ὄροπέδια καλύπτουν τὴν Δ. Μακεδονίαν;
2. Περιγράψατε τὴν διαδρομὴν τοῦ Ἀλιάκμονος.
3. Διατί εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν ὑπάρχουν αἱ μεγαλύτεραι λίμναι τῆς Ἑλλάδος;
3. Εἰς τί χρησιμεύουν τὰ μεγάλα δάση τῆς Δ. Μακεδονίας;
9. Διατί ἡ Δ. Μακεδονία εἶναι χώρα πτωχὴ καὶ ἀραιῶς κατοικημένη;
10. Ποῖαι εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πόλεις καὶ ποῦ κεῖνται;
11. Μὲ τί ἀσχολοῦνται οἱ δυτικοὶ Μακεδόνες;

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Κ. Μακεδονία ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΑΙ Η Δ. ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΘΕΡΜΑΪΚΟΥ.
 Εἰς τὰ σύνορα τῆς Θεσσαλίας ὑψοῦται ἡ πελωρία, βραχῶδης ἀσβεστολιθική μᾶζα τοῦ Ὀλύμπου (3000 μ.). Πρὸς Α. τὰ φαῖα τείχη τῶν κλιτύων του ὑψοῦνται ἀποτόμως ἀπὸ τὴν στενὴν πεδινὴν παραλίαν μέχρι τῆς εὐρείας, συνήθως χιονοσκεποῦς περιοχῆς τῆς κορυφῆς του, ἡ ὁποία σχηματίζεται ἀπὸ διάφορα ὄροπέδια καὶ πολλὰς ἀποτόμους κορυφάς.

Ἡ Δ. παραλία τοῦ Θερμαϊκοῦ Κόλπου εἶναι ὀμκλή καὶ ἀλίμενος. Μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου πρὸς Ν. καὶ μιᾶς λοφώδους χώρας, τὴν ὁποίαν σχηματίζουν οἱ πρόβουνι τῶν Πιερίων ὀρέων πρὸς Δ., ἀπλοῦται ἡ μικρὰ πεδιάς τῆς Κατερίνης. Τὰ ἐδάφη τῆς εἶναι ἐλώδη. Τὸ ὑπέδαφος περικλείει πλούσια ἀνεκμετάλλευτα στρώματα λιγνίτου. Ὁ μεσογειακὸς χαρακτήρ κλίματος καὶ φυτείας παύει νὰ ὑφίσταται πλέον. Τὰ ἐδάφη τῆς πεδιάδος εἶναι εὐφορα καὶ παράγουν σιτηρά. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα εἶναι σπάνια. Ἡ λοφώδης χώρα καλλιεργεῖται ἐν μέρει μὲ σιτηρά, ἐν μέρει δὲ χρησιμεύει ὡς βοσκή.

Οὐδεὶς λιμὴν ὑπάρχει εἰς τὴν ὀμαλὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου εὐρίσκονται τὰ χωρία Λεπτοκαρυὰ καὶ Λιτόχωρον. Βορειότερον ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς, ἡ ὁποία ἐκ Θεσσαλίας διέρχεται τὰ Τέμπη καὶ βαίνει κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, κεῖται ἡ πόλις ΚΑΤΕΡΙΝΗ (10.000 κ.), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Πιερίας. Πρὸς Β. παρὰ τὴν ἀρχαίαν Πύδναν κεῖται τὸ παραλιακὸν χωρίον Κίτρος.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ἄλιεῖς.

Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Αἱ ὄροσειραὶ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας Πιέρια Ὀρη, Βέρμιον καὶ Βόρας χαμηλώνουν πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς τοὺς πόδας των ἐκτείνεται ἡ μεγάλη εὐφορος πεδιάς τῆς Κ. Μακεδονίας (Πεδιάς τῆς Θεσσαλονίκης).

Βόρεια ὄρη εἶναι τὸ Πάϊκον καὶ ΒΑ τὸ Μπέλες (Κερκίνη).

Ἡ ὄλη ἐπιφάνεια τοῦ βαθυπέδου κλίνει πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ὅπου ἐκβάλλουν οἱ μεγάλοι ποταμοί. Ἀπὸ τὰ ΝΑ διευθύνονται ἀκτινοειδῶς πρὸς τὸ μακεδονικὸν βαθύπεδον αἱ γραμμαὶ τῶν κοιλάδων, τῶν πεδιάδων καὶ τῆς συγκοινωνίας.

Ἀπὸ τὸ ὄρος Μπέλες κατέρχονται πρὸς Α. τῆς πεδιάδος με κατεύθυνσιν ΝΑ διάφοροι μετρίου ὕψους ὄροσειραὶ, ὡς ἡ Κούρσα καὶ τὸ Δύσωρον, βορείως τῆς μικρᾶς πεδιάδος τοῦ Κιλκίς καὶ τὸ Μπεσίκ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Βαρύ, εὐφορον προσχωσιογενὲς ἔδαφος καλύπτει τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία κατὰ μέγα μέρος ἐσχηματίσθη εἰς νεωτέρους χρόνους (ἱστορικὴ ἐποχὴ) ἀπὸ τὰς προσχώσεις τῶν μεγάλων ποταμῶν Ἀξιόυ καὶ Ἀλιάκμονος. Ὁ Ἀξιὸς κατέρχεται ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαβίαν. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι καὶ ὁ μικρὸς Ἐχέδωρος ἢ Γαλλικός, ὁ ποτίζων τὴν πεδιάδα τοῦ Κιλκίς, ἐκβάλλουν εἰς τὸν Θερμαϊκὸν καὶ σχηματίζουν μεγάλα δέλτα πλήρη ἐλῶν. Εἰς πολλὰ σημεῖα ἐπίσης τὰ ἐδάφη τῆς πεδιάδος εἶναι ἐλῶδη, ἄλλοῦ δὲ σχηματίζονται ὀλόκληροι ἐλῶδεις λίμναι, ὡς ἡ λίμνη τῶν Γενιτσῶν, τοῦ Ἀρτζάν καὶ τοῦ Ἀματόβου παρὰ τὸν Ἀξιόν. Ὁ μικρὸς ποταμὸς Λουδίνας συνδέει τὴν λίμνην τῶν Γενιτσῶν μετὸν Ἀξιόν. Εἰς αὐτὴν ἐκβάλλουν καὶ διάφοροι μικροὶ ποταμοί, ὁ μεγαλύτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Βόδας, πηγάζων ἀπὸ τὸν Βόραν καὶ τὸ Πάϊκον καὶ ποτίζων τὴν εὐφορον ΒΔ πεδιάδα τῆς Ἐνωτίας.

Ὁ Ἀξιὸς ποταμὸς εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν συγκοινωνίαν, διότι κατὰ μῆκος αὐτοῦ ἀνέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, τῆς ὁποίας τὰ νότια ὄρη διέσχισεν ὁ ποταμὸς σχηματίσας ποταμίαν κοιλάδα. Δὲν εἶναι πλωτός, λόγῳ τῆς ἀβαθοῦς καὶ ἀκανονίστου κοίτης του.

Χάρις εἰς διάφορα ἔργα ἀποξηραντικὰ καὶ ἀντιπλημμυρικὰ, τὰ ὁποία γίνονται ὑπὸ τοῦ κράτους ἐν Μακεδονίᾳ, ἀπεξηράνθησαν τελείως αἱ παρὰ τὸν Ἀξιόν λίμναι Ἀρτζάν καὶ Ἀματόβου, ὡς καὶ ἡ λίμνη τῶν Γενιτσῶν ἐν μέρει, καὶ ἐπροφυλάχθησαν ἀπὸ τὰς συχνὰς πλημμύρας τοῦ Ἀξιοῦ αἱ γύρω ἐκτάσεις. Αἱ γαῖαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν γεωργίαν μετὰ τὰ ἔργα αὐτὰ

ολογίζεται ὅτι θὰ ἔχουν ἕκτασιν μεγαλυτέραν τῶν 4 ἑκα-
μυρίων στρεμμάτων.

Ὁ κλίμα τῆς Κ. Μακεδονίας εἰς τὴν πεδιάδα εἶναι ὑγρὸν
ψυχρὸν κατὰ τοὺς περισσοτέρους μῆνας, εἰς δὲ τὰ παράλια
ρὸν μὲν, ἀλλ' ὄχι τόσον ψυχρὸν, (ἡπιον ἡπειρωτικὸν κλίμα).
Λόγω τοῦ κλίματος τὰ μεσογειακὰ φυτὰ δὲν φύονται, χαρα-
κτηριστικαὶ δὲ εἶναι αἱ καλλιέργειαι τῶν βιομηχανικῶν
καπνοῦ, βάμβακος, καννάβεως καὶ τῶν σιτηρῶν.
Ὑδροὶ καὶ βοσκότοποι καλύπτουν τὴν πεδιιάδα. Δένδρα
κατακτείνονται μόνον μεμονωμένα. Τουναντίον αἱ ὄρειναι περιοχαὶ
καλύπτονται ἀπὸ πλούσια δάση δρυῶν καὶ ὄξυων.

Τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ κατοικίδια ζῶα ἀφθονοῦν εἰς τὴν
πεδιάδα, ὅπου εὐρίσκουν πλουσίαν χλόην.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κ. Μακεδονίας (Πεδιάς Θεσσαλονίκης,
κεντρικῆς καὶ Χαλκιδικῆ) ὑπερβαίνουν τὰς 700.000. Λόγω
τοῦ ὑψηλοῦ κλίματος τῆς πεδιιάδος οἱ κάτοικοι καὶ οἱ συν-
ταξισμοὶ τῶν εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς τὰ ἄκρα τῆς πεδιιάδος,
τὰς ὑπῤωρειάς τῶν βουνῶν. Πυκνότερον καταωκημένη εἶναι
ἡ περιοχή Θεσσαλονίκης εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.
Οἱ κάτοικοι τῆς πεδιιάδος ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ
ἐπιβιοπορίαν, μὲ τὴν ὑλοτομίαν παρὰ τὰς ὄρεινὰς περιοχάς,
καὶ τὴν ἐμπορίαν, τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν.
Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τὸ μεγαλύτερον μέρος
τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Μακεδονίαν
καὶ τὴν Θράκην, ὅπου τοῖς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κράτους γῆ καὶ ζῶα
καὶ οὐροὶ καλλιέργειαν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἡ Μακεδονία, εἰς
τὴν ὁποίαν κατῴκουν πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀρκετοὶ Τοῦρκοι
καὶ Βούλγαροι, ἔχει σήμερον πληθυσμὸν καθαρῶς ἑλληνικόν.
Λόγω τῆς γενομένης διανομῆς γαιῶν ἐπικρατεῖ σήμερον ἡ
καλλιέργεια τῶν ἀρόσιων καλλιέργειαι. Ἡ ἕκτασις τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν
εἶναι σχεδὸν διπλασιασθῆ ἑντὸς μιᾶς δεκαετίας, θὰ αὐξήσῃ δὲ
ἔτι περισσότερο μὲ τὰ παραγωγικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπο-
ρροῦσιν μεγάλας ἐκτάσεις γῆς πρὸς καλλιέργειαν.

Ἐκ τῶν σιτηρῶν καλλιεργοῦνται κυρίως ὁ σῖτος, ἡ κριθή
καὶ ὁ ἄραβόσιτος, ὀλιγώτερον δὲ ἡ σίκαλις καὶ ἡ βρώμη. Ἡ

καλλιέργεια τοῦ ἀρωματώδους μακεδονικοῦ καπνοῦ ἀνεπτύχθη ἀλματωδῶς μὲ τοὺς πρόσφυγας.

Σιτηρὰ καὶ καπνὸς εἶναι αἱ δύο πηγαὶ πλοῦτου τῆς Μακεδονίας. Ὁ βάμβαξ καλλιεργεῖται γύρω ἀπὸ τὰς πόλεις. Οἶνος, σταφυλαί, τριφύλλι, χόρτον, ὄσπρια καὶ γεώμηλα εἶναι τὰ ὑπόλοιπα εἶδη.

Εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἐνωτίας καὶ τὰς περιφερείας Γενιτσῶν—Γουμενίτσης παράγονται ἄφθονα χλωρὰ κίτρινα κουκούλια.

Ἡ Κ. Μακεδονία ἔρχεται πρώτη εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν οἰκιακῶν ζώων καὶ πουλερικῶν.

Ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς βορείου Ἑλλάδος εἶναι ἡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (250.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ὁ ἀσφαλὴς λιμὴν τῆς εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ εἶναι ὁ δεύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ συγκεντρώνει τὴν κίνησιν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς Μακεδονίας. Λόγω τῆς θέσεώς της ὑπῆρξε πάντοτε σπουδαῖον κέντρον πολιτισμοῦ καὶ ἐμπορίου. Διότι εἰς αὐτὴν καταλήγουν ὅλαι αἱ χερσαῖαι ὁδοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ Μοναστηρίου, Ἀξιοῦ καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς, ἀεροπορικῶς καὶ διὰ τακτικῆς θαλασσίας συγκοινωνίας. (Ἀπόστασις σιδηροδρομικὴ Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης 500 χιλιάμ.).

Αἱ σπουδαιότερα βιομηχανία τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι αἱ κλωστοῦφαντουργικαί, ἡ μηχανουργία, ἡ ἀλευροβιομηχανία, ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ, δερμάτων, σάπωνος, ἐπίπλων κ.ἄ.

Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ἔδρα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Μακεδονίας. Κάθε φθινόπωρον γίνεται ἐν αὐτῇ σπουδαία ἐμπορικὴ ἔκθεσις. Εἰς τὸν λιμένα τῆς λειτουργεῖ ἐλευθέρᾳ ζώνῃ εἰς τὴν ὁποίαν εἰσάγονται καὶ ἀποθηκεύονται τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορεύματα χωρὶς νὰ πληρώνουν δασμόν.

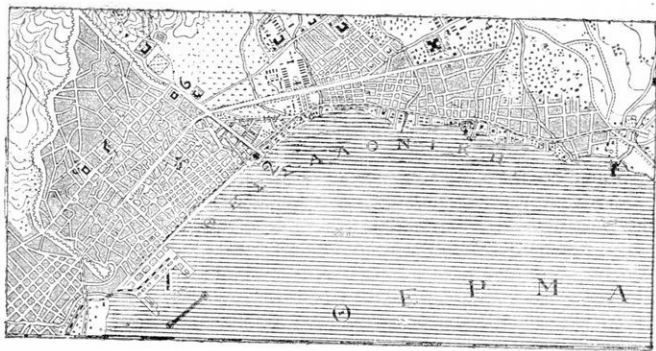
Ἡ πόλις ἔχει Πανεπιστήμιον καὶ πολλὰ σχολεῖα. Ὑραῖα κτίρια κοσμοῦν τὰς νέας λεωφόρους τοῦ ἀνοικοδομηθέντος μετὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1918 παραλιακοῦ τμήματος. Ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἱστορικά της κτίρια σώζονται πολλοὶ Βυζαντινοὶ ναοί, τὸ Φρούριον, ὁ Λευκὸς Πύργος κ.ἄ. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ.

Δημητρίου, πολιούχου τῆς πόλεως, καταστραφείς ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀνεγείρεται πάλιν.

Μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἰσραηλίτας.

Εἰς ὄχυράν θέσιν παρὰ τὴν ὁμώνυμον βόρειον πεδιάδα κτίζεται τὸ Κιλκίς (4.500), ὅπου τῷ 1913 ἐγένετο ἡ ἥρωϊκὴ ἐπίθεσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Βορείως τῆς ἀποξηρανομένης λίμνης Γενιτσῶν κεῖται ἡ Γουμένισσα (9.000 κ.), πλησίον τῆς ὁποίας εὐρίσκονται τὰ ἐρπια τῆς ἀρχαίας Πέλλης, παλαιᾶς πρωτεύουσος τῆς Μ

Σχεδιάγραμμα Θεσσαλονίκης.

κεδονίας. Ἡ Γενιτσᾶ καὶ ἡ βορειότερον κειμένη Γουμένισσα (3.000) εἶναι κέντρα βομβυκοπαραγωγῆς.

ΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΑΚΡΑ ΤΗΣ ΠΕΔΙΑΔΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Εἰς τὰ δυτικὰ ἄκρα τῆς πεδιάδος Ἀξιοῦ (Θεσσαλονίκης) ὑψοῦτο ὡς εἴπομεν, ὁ ὄρεινός δασώδης τοῖχος τοῦ Βερμίου ὄρους ἀπὸ τὴν κοιλάδα πού ἤνοιξε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Πιερίων ὄρων ὁ ποταμὸς Ἀλιάκμων μέχρι πρὸς Β τῆς κοιλάδος Ἐδέσσης, πέραν τῆς ὁποίας συνεχίζεται ἀπὸ τὸ ὄρος Βόρα (Νίτσε).

Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Βερμίου, ἐπὶ ὄροπεδίων, εἶδους φυσικῶν ἐξωστῶν, κεῖνται τρεῖς ἀνθηραὶ καὶ ὠραῖαι πόλεις τῆς Κ. Μ

κεδονίας, ἀπέχουσαι εἰς σχεδὸν ἴσην ἀπόστασιν ἢ μία τῆς ἄλλης. Εἶναι δὲ αὗται, ἐκ Ν. πρὸς Β, ἡ ΒΕΡΡΟΪΑ (14.000), ἡ ΝΑΟΥΣΑ (10.000) καὶ ἡ ΕΔΕΣΣΑ (Βοδενά, 13.000), πρωτεύουσα τοῦ ὁμώνυμου νομοῦ. Ἡ τοποθεσία των, ἰδίως τῆς Ἐδέσσης, εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Τὰ ὄροπέδια ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἐκτισμένοι πίπτουν ἀποτόμως ἐπὶ τῆς πεδιάδος. Ἀπὸ τὸ πολὺῦδρον Βέρμιον κατέρχονται πολλὰ ὕδατα καὶ διασχίζουν μὲ διακλαδώσεις τὰς πόλεις, πίπτοντα κατόπιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ σχηματίζοντα καταρράκτας. Τὸ ἔδαφος καὶ αἱ ὑπώρειαι τῶν ὄροπεδίων τούτων εἶναι εὐφορώταται καὶ κατάφυτοι. Οἱ ἐργατικώτατοι κάτοικοι καλλιεργοῦν τὰ δημητριακά, τὸν βάμβακα, τὴν ἀμπελον καὶ τὰ λαχανικά. Ἐπίσης παράγονται κουκούλια καὶ οἶνος. Καὶ αἱ τρεῖς πόλεις ἔχουν ἐργοστάσια νημάτων, βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων καὶ οἶνοπνευματοποιίας, τὰ ὅποια κινοῦνται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ πίπτοντος ὕδατος τῶν καταρρακτῶν (λευκὸς ἀνθραξ). Αἱ πόλεις Βέρροια καὶ Ἐδεσσα εἶναι ἀρχαιόταται ἱστορικαὶ πόλεις τῆς Μακεδονίας. Ἡ σιδ. γραμμὴ Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου διέρχεται διὰ τῶν δύο πόλεων καὶ πλησίον τῆς Ναούσης, κάμπτει δὲ πρὸς Δ μετὰ τὴν Ἐδεσσαν καὶ διὰ τῆς μικρᾶς κοιλάδος εἰσέρχεται εἰς τὴν Δυτικ. Μακεδονίαν. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος, παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην (ἢ Βεγγορίτις) κεῖται τὸ Ὀ σ τ ρ ο β ο ν, χωρίον ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς. Ἀπόστασις ἐκ Θεσσαλονίκης 120 χλμ.

Εἰς τὴν βόρειον εὐφορωτάτην πεδιάδα τῆς Ενωτίας, ἡ ὅποια εἰσχωρεῖ βαθέως μεταξὺ τῶν ὀρέων Βόρα καὶ Παΐκου καὶ τὴν ὁποίαν ἀρδεύει ὁ Βόδας, ὑπάρχουν αἱ κῶμαι Ἀ ρ δ ε ἄ ἢ Σούμπροσκον καὶ ἡ Ἐ ν ω τ ῖ ἄ (Νότια).

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ. Αἱ ὄρειναι διακλαδώσεις τοῦ ὄρους Μπέλες συνεχίζονται πρὸς νότον ὑπὸ τῆς ὄρεινῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἡ ὅποια εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, μεταξὺ τοῦ Θ ε ρ μ α ῖ κ ο ὕ καὶ τοῦ Σ τ ρ υ μ ο ν ι κ ο ὕ Κ ὀ λ π ο υ. Ταφροειδεῖς ἐγκατακρημνίσεις τοῦ ἔδαφους, παράλληλοι πρὸς τοὺς κόλπους τούτους, ἐσχημάτισαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κορμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, τρεῖς λεπτὰς χερσονήσους, ὡς δάκτυλα.

Πρὸς Δ. εὐρίσκεται ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας (ἡ Παλλήνης), εἰς τὸ μέσον ἡ χερσόνησος Σιθωνίας (ἡ Λόγγου) καὶ πρὸς Α ἡ χερσόνησος τοῦ ὄρους Ἴθω (ἡ Ἁγίου Ὄρους). Οἱ κόλποι ὀνομάζονται Τορωναῖος (ἡ Κασσάνδρας) καὶ Σιγγιτικὸς (ἡ Ἁγ. Ὄρους). Αἱ ἄκται τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ἀπότομοι καὶ ἡ θάλασσα τρικυμιώδης.

Τὸν κερμὸν τῆς Χαλκιδικῆς καλύπτουν τὰ ὄρη Χορτιάτης καὶ Χολομών (1050 μ. ὕψος). Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὁμίονον χερσόνησον ὑψοῦται τὸ ὄρος Ἴθω, ὄρατὸν μακρόθεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Καλλιεργήσιμον ἔδαφος δὲν ὑπάρχει πολὺ εἰς τὴν ὄρεινὴν ταύτην χώραν. Τὸ ὑπέδαφος ὅμως εἶναι τὸ πλουσιώτερον τῆς Β. Ἑλλάδος καὶ περικλείει σιδηροπυρίτην, χρώμιον καὶ λευκόλιθον. Ἀξιόλογα μεταλλεῖα ὑπάρχουν ἐδῶ, ὡς καὶ πολλαὶ ἰαματικαὶ πηγαί.

Εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ κορμοῦ δύο στενόμακροὶ λίμναι, ἡ τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ ἡ Βόλβη (Μπεσικίων) ἀπλοῦνται σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

Ἡ Χαλκιδικὴ εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὴν θάλασσαν ἔχει κλίμα μεσογειακόν. Διὰ τοῦτο μόνον ἐδῶ ἐξ ὅλης τῆς Μακεδονίας φύονται ἡ ἐλαία καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ. Εἶναι δὲ πολὺ δασωμένη. Δάση καστανεῶν, ὄξυων καὶ παραλίου πεύκης, ὡς καὶ ἐλάτων ἐπὶ τοῦ Ἴθω, τὴν καλύπτουν.

Τὸ ὄρεινὸν τοῦτο τμήμα τῆς Κ. Μακεδονίας εἶναι τὸ πτωχότερον ὅλων ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς. Ἐλαιον, ξηροὶ καρποὶ καὶ τὰ μέταλλα εἶναι τὰ κύρια προϊόντα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ χώρα εἶναι ἀραιότατα κατωκημένη. Οἱ κυριώτεροι συνοικισμοὶ τῆς, εἶναι ὁ Πολύγυρος, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἡ Ἀρναία καὶ ἡ Ἰερισσός. Ἐπὶ τῆς λίμνης ἡ κωμόπολις Λαγκαδᾶς. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς χερσονήσου τὸ χωρίον Κασσάνδρα, ἐπὶ τῆς Σιθωνίας ἡ Σκυῖα καὶ ἐπὶ τοῦ Ἴθω αἱ Καραί. Φοβεροὶ σεισμοὶ κατέστρεψαν τὸ 1932 πολλοὺς συνοικισμοὺς. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἴθω (Ἁγ. Ὄρους) αὐτοδικοῦται. Ἐδῶ ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐκτίσθησαν μοναὶ καὶ κατοικοῦν καλόγηροι ὅλων τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. Σήμερον ἀνέρχονται εἰς 5.000 περίπου καὶ ζοῦν εἰς 20 μονάσκει

15 σκήτας, διοικούμενοι ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συντάξεως. Πολύτιμοι βιβλιοθήκαι καὶ χειρόγραφα εὐρίσκονται εἰς τὰς μονὰς.

Οἱ ὑπόλοιποι κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι γεωργοί, ἀλιεῖς καὶ ἐργάται μεταλλείων.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ χερσόνησος εἶχε τρεῖς σημαντικὰς πόλεις, τὴν Ὀλυνθον, τὴν Ποτίδαιαν καὶ τὰ Στάγειρα, πατρίδα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους.

Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Κ. Μακεδονίας.
Ἡ Κ. Μακεδονία διαιρεῖται εἰς 3 νομούς: 1) Νομὸς Πέλλης, πρωτεύουσα Ἐδεσσα, 2) Νομὸς Θεσσαλονίκης, ὁμώνυμος πρωτεύουσα 3) Νομὸς Χαλκιδικῆς, πρωτ. Πολύγυρος.

Ἑρωτήσεις

1. Τί περικλείει τὸ ὑπέδαφος τῆς πεδιάδος Κατερίνης;
2. Ποῖα ὄρη πλασιώνουν τὴν πεδιάδα Ἀξιού;
3. Ἀπὸ τί ἀποτελεῖται τὸ ἔδαφος τῆς πεδιάδος;
4. Τί κλίμα ἔχει ἡ Κ. Μακεδονία καὶ τί ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τῆς καλλιεργείας καὶ τῶν κατοίκων;
5. Διατί ἡ Κ. Μακεδονία ἔχει τὴν μεγαλυτέραν κτηνοτροφίαν τῆς Ἑλλάδος;
6. Ποῖα τὰ κύρια προϊόντα τῆς πεδιάδος;
7. Ποῖα ἡ θέσις τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορίου καὶ συγκοινωνίας;
8. Περιγράψατε τὴν τοποθεσίαν τῶν 3 πόλεων εἰς τὰ δυτικὰ ἄκρα τῆς πεδιάδος.
8. Ποῖα τὰ ὄρη καὶ οἱ κόλποι τῆς Χαλκιδικῆς;
10. Τί περικλείει τὸ ἠφαιστειογενὲς ὑπέδαφος τῆς Χαλκιδικῆς;
11. Διατί ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι τὸ πτωχότερον τμήμα τῆς Μακεδονίας;

Υ. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝ.ΘΡΑΚΗ

Ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία, πλὴν τῆς Χαλκιδικῆς, ἢ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ ἑλληνικὴ Θράκη ἀποτελοῦν ὁμοῦ μίαν χαρακτηριστικὴν χώραν λεκανοπεδίων, ἡ ὁποία ἀπλοῦται εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς ὄρεινῆς χώρας τοῦ Αἴμου μέχρι τῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, διακοπτομένη ἀπὸ χαμηλοῦς προβούνους. Τὴν Κ. Μακεδονίαν ἐξητάσαμεν ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ὄρεινὰς τῆς περιοχᾶς. Τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Δυτικὴν Θράκην (Ἑλληνικὴ Θράκη) θὰ τὰς ἐξετάσωμεν ὡς μίαν φυσικὴν περιοχὴν.

Ἡ Α. Μακεδονία ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Κ. Μακεδονίας. Αἱ νότιοι διακλαδώσεις τοῦ ὄρους Μπέλες μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἀποτελοῦν τὰ φυσικὰ ὄρια. Πρὸς Β. ἢ Α. Μακεδονία καὶ ἡ Δ. Θράκη ὀρίζονται ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, μέ τὰ ὄρη Μπέλες, Ροδόπη καὶ Ὀρβηλος. Πρὸς Α. ὁ ποταμὸς Ἐβρος χωρίζει τὴν Δ. Θράκην ἀπὸ τὴν Α. τουρκικὴν Θράκην. Πρὸς Ν. ἀπὸ τοῦ Στρυμονικοῦ μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Αἴνου τὴν ὁμαλὴν παραλίαν βρέχει τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος.

Ἐπὶ τῆς παραλίας σχηματίζονται πλὴν τῶν δύο ἀνωτέρω κόλπων, ὁ ἀνοικτὸς κόλπος τῆς Καβάλλας καὶ ὁ ἀσφαλῆς τοῦ Πορτολάγου, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁμώνυμος λιμνοθάλασσα.

Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ τῶν βορείων ὄροσειρῶν εἶναι ἡ Βροντή, τὸ Μενοίκιον, τὸ Φαλακρόν, καὶ ὁ Μούντζινος. Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀπλοῦνται αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες τῶν Σερρών καὶ τῆς Δράμας. Νότια ὄρη μεταξὺ τῶν δύο πεδιάδων εἶναι τὸ Παγγαῖον καὶ τὸ χαμηλὸν παραλιακὸν ὄρος Σύμβολον. Ἀνατολικώτερον οἱ πρόβουνοι τῆς Ροδόπης, στρεφόμενοι πρὸς νότον (Ἴσμάρος) χωρίζουν τὰς πεδιάδας τῆς Ξάνθης καὶ Κομοτινῆς ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν στενόμακρον πεδιάδα τοῦ Ἐβρου.

Μεγάλοι ποταμοί, πηγάζοντες ἀπὸ τὸν βόρειον ὄρεινὸν Αἴμον, κατέρχονται πρὸς τὰς πεδιάδας καὶ ἐκβάλλουν εἰς τὸ Αἰγαῖον, σχηματίσαντες κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλα δέλτα καὶ ἐλῶδεις πεδιάδας, διότι μεταφέρουν μεγάλας ποσότητας ἱλύος, ἄμμου καὶ σβόλων καὶ σχηματίζουν προσχώσεις.

Ὁ ποταμὸς Στρυμῶν ποτίζει τὴν εὐφωροτάτην στενό-

μακρον πεδιάδα τῶν Σερρῶν. Πρὸ τῶν ἐκβολῶν του εἰς τὸν ὀμώνυμον κόλπον εἰσέρχεται εἰς τὴν Κερκινίτιδα λίμνην (τ' Ἀχينوῦ). Εἰς αὐτὴν ἐκβάλλει καὶ ὁ μικρὸς ποταμὸς Ἀγγίτης, ποὺ ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας.

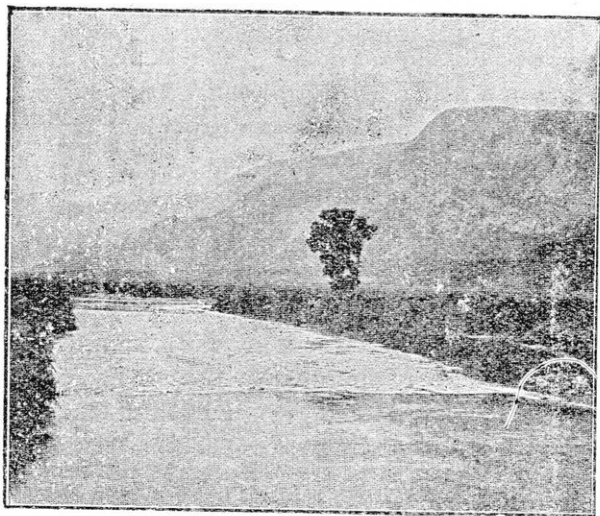
Τὰ ἐδάφη τῶν πεδιάδων τούτων εἶναι ἀπὸ τὰ εὐφρύτερα τῆς Ἑλλάδος. Δυστυχῶς μέχρι σήμερον μεγάλη ἔκτασις αὐτῶν κατείχето ὑπὸ ἐλῶν καὶ οἱ κάτοικοι ὑπέφερον ἀπὸ ἐλονοσίαν. Ὁ Στρυμὼν σχηματίζει προσχώσεις, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῶν βροχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολλαί, ὑπερεκχειλίζει καὶ τὰ ὕδατά του ἐξαπλοῦνται ταχύτατα ἐπὶ τῶν ἀγρῶν τῆς πεδιάδος τῶν Σερρῶν καὶ προξενοῦν καταστροφάς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ παραλία τοῦ Στρυμονικοῦ δὲν ἔχει οἰκονομικὴν σημασίαν. Ἐπίσης νοτίως τῆς πεδιάδος Δράμας σχηματίζονται τὰ ἐλώδη τενάγη τῶν Φιλίππων. Τώρα ὅμως τὸ Κράτος ἤρχισε τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων ἀντιπλημμυρικῶν καὶ ἀποξηραντικῶν ἔργων. Δι' αὐτῶν θὰ διυθετηθῇ ἡ κοίτη τοῦ Στρυμόνος, θ' ἀποξηρανθῇ ἡ λίμνη τ' Ἀχينوῦ καὶ τὰ τενάγη τῶν Φιλίππων καὶ θὰ γίνουιν ἔργα, ποὺ εἰς περισυλλέγουιν τὰ ὕδατα τῶν πολλῶν χειμάρρων, ποὺ κατέρχονται ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἐλονοσία θὰ ἐκλείψῃ καὶ νεαὶ πλούσιαι ἐκτάσεις θ' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν γεωργίαν.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς πεδιάδος τῶν Σερρῶν περικλείει λιγνίτην. Εἰς τὴν Α. Μακεδονίαν ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἱαματικαὶ πηγαί.

Τὰ σύνορα ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δ. Θράκης σχηματίζει ὁ ποταμὸς Νέστος, κατερχόμενος ἀνατολικῶς τοῦ ὄρους Μούντζινου. Κατὰ τὰς ἐκβολὰς του ἐσχημάτισε τὴν ἐλώδη πεδιάδα τοῦ Σαρῆ—Σαμπάν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπλώνει τὸν μέγαν του δέλτα. Ἀπέναντι ἀκριβῶς κεῖται ἡ ὄρεινὴ δασώδης νῆσος Θάσος. Τὸ ὑπέδαφος τῆς νήσου εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα.

Τὰ ὅρια Ἑλλάδος—Τουρκίας ἀποτελεῖ ὁ ποταμὸς Ἐβρος. Ὁ μέγιστος οὗτος ποταμὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου πηγάζει ἐν Βουλγαρίᾳ νοτίως τῆς Σόφιας, δέχεται πολλοὺς παραποτάμους καὶ στρεφόμενος ΝΑ εἰσέρχεται εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Αἴνου (Θρακικὸν Πέ-

λαγος). Ἡ διαδρομή του εἶναι 490 χλμ., ἔχει δὲ πολλὰ ὕδατα. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι πλωτός, διότι ἔχει πολλές προσχώσεις, ἀφθονον ἀμμόωδη ἰλὺν καὶ σχηματίζει κατὰ τὰς ἐκβολὰς του δέλτα. Ὁ ποταμὸς Ἐβρος εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν συγκοινωνίαν, διότι κατὰ μῆκος τῆς διαδρομῆς του βαίνει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀπέναντι τῆς ἐλώδους πεδιάδος τῶν ἐκβολῶν του εὐρίσκεται ἡ ὄρεινὴ νῆσος Σαμοθράκη.

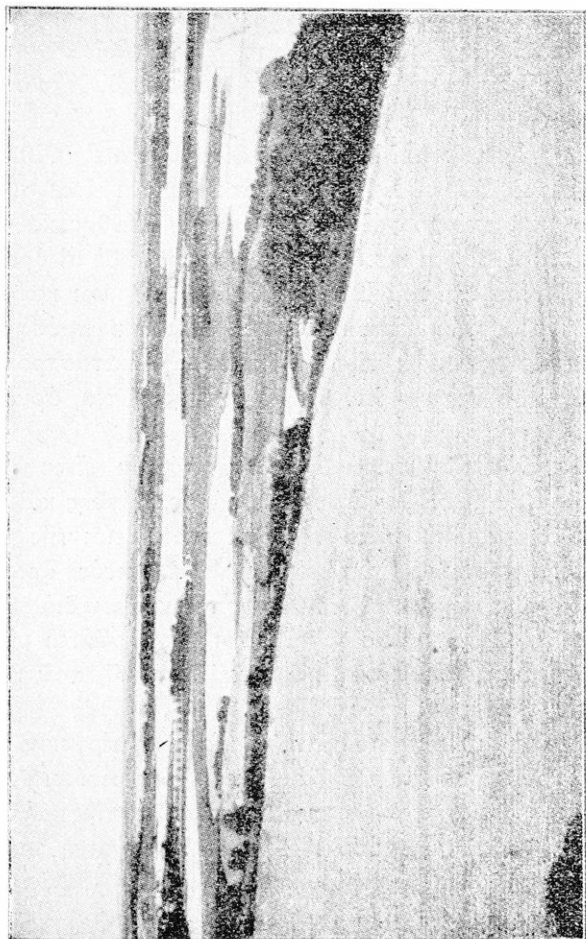
Ὁ ποταμὸς Νέστος.

Καὶ τὸ ἔδαφος τῶν πεδιάδων τῆς Θράκης, καλῶς ποτιζόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν βροχῶν, εἶναι εὐφορώτατον. Τὸ ὑπέδαφος ὅμως εἶναι πτωχὸν εἰς ὄρυκτά.

Ἡ Ἀ. Μακεδονία καὶ ἡ Δ. Θράκη, ἂν καὶ ἔχουν ἐκτεταμένην παραλίαν, ἔχουν κλίμα μᾶλλον ἠπειρωτικόν, ἐπηρεαζόμενον περισσότερον ἀπὸ τὸ δριμύ κλίμα τῆς ὀπισθεν ὄρεινῆς χώρας τοῦ Αἴμου παρὰ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Λέγομεν μᾶλλον ἠπειρωτικόν, διότι αἱ βόρειοι ὄροσειραὶ προφυλάσσουν ὅπωςδῆποτε τὰ παραλιακὰ ταῦτα λεκανοπέδια ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς βορεινοὺς ἀνέμους. Αἱ βροχαὶ εἶναι πολλαί. Εἰς τὰς

αραποταμίους και παραλίους περιοχάς τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸν και ἐλώδες, ἀνθυγεινόν.

Λόγω τῶν πολλῶν ὑδάτων αἱ ὄρειναι περιοχαί, και ἰδίως τὸ

Πεδίος πρὸ ἡμιμυρισμένη

ὄρος Ροδόπη, καλύπτονται ὑπὸ πλουσίων δασῶν δρυῶν, ὄξυῶν, καστανέας και πεύκης. Ἡ νῆσος Θάσος εἶναι κατάφυτος με παράλια πεύκα. Εἰς τὴν Θράκην ἀφθονεῖ ἡ συκομωρέα.

Ἡ φυτεία τῶν περιοχῶν τούτων τῆς Β. Ἑλλάδος δὲν

ἔχει οὐδὸλως μεσογειακὸν χαρακτήρα. Ἡ ἐλαία βλαστάνει μόνον εἰς μικρὰν λωρίδα παρὰ τὴν Καβάλλαν καὶ εἰς τὴν νήσον Θάσον, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακόν. Ἡ χαρακτηριστικωτέρα φυτεία τῶν πεδιάδων εἶναι ἡ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καὶ ἰδίως τοῦ καπνοῦ.

Μικρὰ οἰκιακὰ καὶ πολλὰ ἀροτριῶντα ζῶα εὐρίσκουν τροφήν εἰς τὸ ὑγρόν, πλούσιον εἰς χόρτον ἔδαφος τῶν λειμῶνων. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ πουλινικά.

Οἱ κάτοικοι τῆς Α. Μακεδονίας ἀνέρχονται εἰς 420.000, τῆς δὲ Θράκης εἰς 300.000. Πυκνῶς κατοικημένοι εἶναι αἱ καπνοπαραγωγικαὶ πεδιάδες Σερρῶν, Δράμας, Ζάνθης καὶ Κομοτινῆς (40—60 κάτοικοι κατὰ τ. χλμ.), ἀραιῶς δὲ αἱ ὄρειναι περιοχαὶ καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Ἐβρου (20—40 κάτοικοι κατὰ τ. χιλ.). Μέγα μέρος τῶν κατοίκων εἶναι ἀγρόται πρόσφυγες ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν. Εἰς τὴν Θράκην ὑπάρχουν ἀκόμη ὀλίγοι Ἰσραηλίται, ἀρμένιοι καὶ τοῦρκοι.

Ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων τῶν πεδιάδων εἶναι ἡ καπνοπαραγωγή. Αἱ πεδιάδες Σερρῶν, Δράμας, Ζάνθης καὶ Κομοτινῆς εἶναι αἱ σπουδαιότεραι καπνικαὶ περιφέρειαι τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ ποιόν. Ὁ ἐκλεκτός, ἀρώματῶδης καπνὸς των θεωρεῖται ὁ καλύτερος τοῦ κόσμου διὰ σιγαρέτα. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανοποίησιν τοῦ καπνοῦ, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν σιτηρῶν.

Ἐπίσης οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τοῦ σίτου καὶ τοῦ βάμβακος. Ἡ περιφέρεια Σερρῶν ἰδίως εἶναι μία τῶν τριῶν σπουδαιωτέρων διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος ἐν Ἑλλάδι (Αἱ δύο ἄλλαι εἶναι ἡ πεδιάς Λεβαδείας καὶ ἡ πεδιάς Θεσσαλονίκης). Εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐβρου παράγεται ὄρυζα καὶ ζωοτροφικὰ προϊόντα, ὡς καὶ χλωρά, λευκὰ κουκούλια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔρχεται πρῶτηεις τὴν Ἑλλάδα. Γεώμηλα, ὄσπρια, σησάμιον καὶ ὀλίγος οἶνος εἶναι τὰ λοιπὰ προϊόντα τῶν πεδιάδων. Εἰς τὴν γεωργίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν ἐπικρατεῖ ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία. Ἐκτὸς τῆς γεωργίας οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν κτη-

νοτροφίαν μεγάλων ζώων καὶ πουλερικῶν, μετὴν ὑλοτομίαν καὶ θήραν εἰς τὰ δάση, εἰς δὲ τὰ παράλια καὶ τὴν λιμνοθάλασσαν Πόρτο—Λάγο μετὴν ἀλιείαν. Λόγω τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν ἢ θάλασσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς παραλίας εἶναι ἀβαθῆς, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἡ ἀλιεία εἶναι σημαντική.

Ὅπως εἰς τὴν Κ. Μακεδονίαν καὶ ἐδῶ αἱ μεγάλα πόλεις εὐρίσκονται εἰς τὰ ἄκρα τῶν πεδιάδων εἰς τὰς ὑπωρείας βουνῶν, διότι, ὡς εἶπομεν, τὸ κλίμα τῶν ἐλωδῶν πεδιάδων εἶναι ἀνθυγιεινόν. Τέσσαρας πόλεις μετὴν πληθυσμὸν 30.000—35.000 ἀπαντῶμεν εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὁμωνύμων πεδιάδων: τὰς Σέρρας, τὴν Δράμαν, τὴν Ζάνθην καὶ τὴν Κομοτινήν καὶ ἓνα μέγαλον λιμένα, τὸ ἐπίγειον ὄλων αὐτῶν τῶν πόλεων, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, τὴν Καβάλλαν, μετὴν πληθυσμὸν 50.000 κατοίκων.

Καὶ αἱ πέντε πόλεις εἶναι κυρίως κέντρα καπνικά, καθὼς καὶ αἱ μικρότεροι κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰς πεδιάδας ταύτας.

Εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐβρου ἡ μεγαλυτέρα πόλις εἶναι τὸ ἐπίγειον αὐτῆς Ἄλεξανδρούπολις μετὴν πληθυσμὸν 12.000 κ. Αἱ ἄλλαι πόλεις Σοφλί, Διδυμότειχον καὶ Νέα Ὀρεστιάς ἔχουν μικρότερον πληθυσμὸν.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω πόλεις, πληὴν τῆς Καβάλλας, εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἣτις ἐκ Θεσσαλονίκης ἄγει ἀνατολικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Αἱ βόρειοι ὄροσειραι ἐμποδίζουν τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς παραλιακῆς ταύτης χώρας μετὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου. Μόνον δὲ πρὸς δυσμὰς τῆς Ροδόπης εὐναὶ εὐκολοὶ ἢ διάβασις εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Μακεδονίαν, διὰ τῆς κοιλάδος ποὺ ἦνοιξεν ὁ ποταμὸς Στρυμῶν καὶ εἰς τὴν Θράκην κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Ἐβρου.

Σημαντικὸν δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν συνδέει τὰς πόλεις τῶν πεδιάδων μεταξύ των καὶ μετὰ τὰ διάφορα χωρία καὶ τοὺς δύο λιμένας.

Αἱ ΣΕΡΡΑΙ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἦτο πάντοτε μία τῶν πολυανθρωποτέρων πόλεων τῆς Α. Μακεδονίας. Οἱ Βούλγαροι κατὰ τοὺς πολέμους τὴν ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν κα-

τέστρεψαν. Μὲ τὴν ἐγκατάστασιν ὁμῶς τῶν προσφύγων ἡ πόλις ἤρχισε νὰ ἐπανακτᾷ τὴν παλαιάν της ἀκμὴν. Ἔχει βιομηχανίας καπνοῦ, ἐγχωρίων ὑφασμάτων καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ βάμβικος. Εἶναι κέντρον τοῦ δικτύου ἀμαξιτῶν ὁδῶν, ποὺ φέρουν εἰς τὴν ὄρεινὴν Ἄνω Βροντοῦν, εἰς τὸ πρὸς Β πλησίον τῆς σιδηρ. γραμμῆς κείμενον Σιδηρόκαστρον (6.500), κέντρον ἐμπορικόν, ἔχον πλησίον του θερμοπηγὰς. Ἐκ Σερρῶν ἐπίσης φεύγουν ἀμαξιταὶ ὁδοὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Θεσσαλονίκην διὰ τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ πρὸς τὴν Καβάλλαν διὰ τῆς Δράμας.

Σημαντικαὶ κωμοπόλεις τῆς πεδιάδος τῶν Σερρῶν εἶναι ἡ Ζίχνα, πρὸς Α τῆς λίμνης τ' Ἀχينوῦ, ἡ Ἀλιστράτη πρὸς Δ. καὶ ἡ Νιγρίτα.

Ἐν μέσῳ μεγάλων καπνοφυτειῶν κεῖται ἡ πόλις ΔΡΑΜΑ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Τὴν διαρρέει ὁ χειμαρρῶδης ποταμὸς Τσάϊ. Ἔχει βυρσοδεψεῖα, πριονιστήρια καὶ σησαμοτριβεῖα καὶ μέγα ἐμπόριον καπνοῦ (Σιδηροδρομικὴ ἀπόστασις ἐκ Θεσσαλονίκης 230 χλμ.).

Πρὸς Β αὐτῆς, συνδεομένη δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, εὐρίσκεται ἡ κώμη Πρωσοτσάνη (6.000), εἰς τὸ ὄρεινόν δὲ μέρος, κατὰ τὸν Ὀρβηλον κεῖται ἐπὶ ὄροπεδίου τὸ Κάτω Νευροκόπιον (2.000).

Ἡ Δράμα συνδέεται πρὸς Ν. μὲ τὴν Καβάλλαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, πρόκειται δὲ νὰ συνδεθῇ καὶ σιδηροδρομικῶς. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κεῖται τὸ χωρίον Δοξατόν.

Ἡ ΚΑΒΑΛΛΑ (50.000), πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ εἶναι ὁ δεύτερος σπουδαῖος λιμὴν τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τῶν σπουδαιότερων τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀξίας τοῦ καπνοῦ τὸν ὁποῖον ἐξάγει. Δι' αὐτοῦ ἐξυπηρετοῦνται ὅλαι αἱ καπνοπαραγωγικαὶ πεδιάδες. Τὸ κλίμα της, πολὺ εὐνοϊκὸν διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἀποθήκευσιν τοῦ καπνοῦ, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ προϊόντος τούτου. Μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ της ἀποτελεῖται ἀπὸ καπνεργάτας.

Ἀπὸ τὴν Καβάλλαν ἐξάγονται ἐπίσης βάμβικα, ἔρια, σιτηρά, κουκούλια, σησάμιον καὶ ὄσπρια. Ἡ πόλις εἶναι προοδευτι-

κωτάτη. Ἔχει πολλὰ σχολεῖα, νοσοκομεῖα καὶ μεγάλους στρα-
τῶνας. Ἡ ἔκτασις τῆς σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη κατὰ τὴν τε-
λευταίαν δεκαετίαν μὲ τοὺς ἀναγερθέντας προσφυγικοὺς
συνοικισμούς.

Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παγγαίου κεῖνται πολλὰ χωρία, κέν-
τρα καπνοπαραγωγῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων μεγαλύτερον εἶναι
τὸ Πράβιον (2.500). Τὸ ὄρος Παγγαῖον ἦτο γνωστὸν εἰς
τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὰ χρυσορυχεῖα του.

Ἀνατολικῶς τῆς Καβάλλας παρὰ τὸν Νέστον εὐρίσκεται ἡ
κωμόπολις Χρυσούπολις (Σαρή—σαμπάν 3.000 κ.).

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καβάλλας—Δράμας ἔκειτο ποτὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Φι-
λίππου κτισθεῖσα πόλις Φίλιππος.

Ἡ ἀπέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου δασώδης νῆσος Θά-
σος (12.000 κ.), ἔχει πρωτεύουσαν τὸν Λιμένα καὶ παρά-
γει δασικὰ προϊόντα, ἔλαιον, μέλι καὶ κουκούλια.

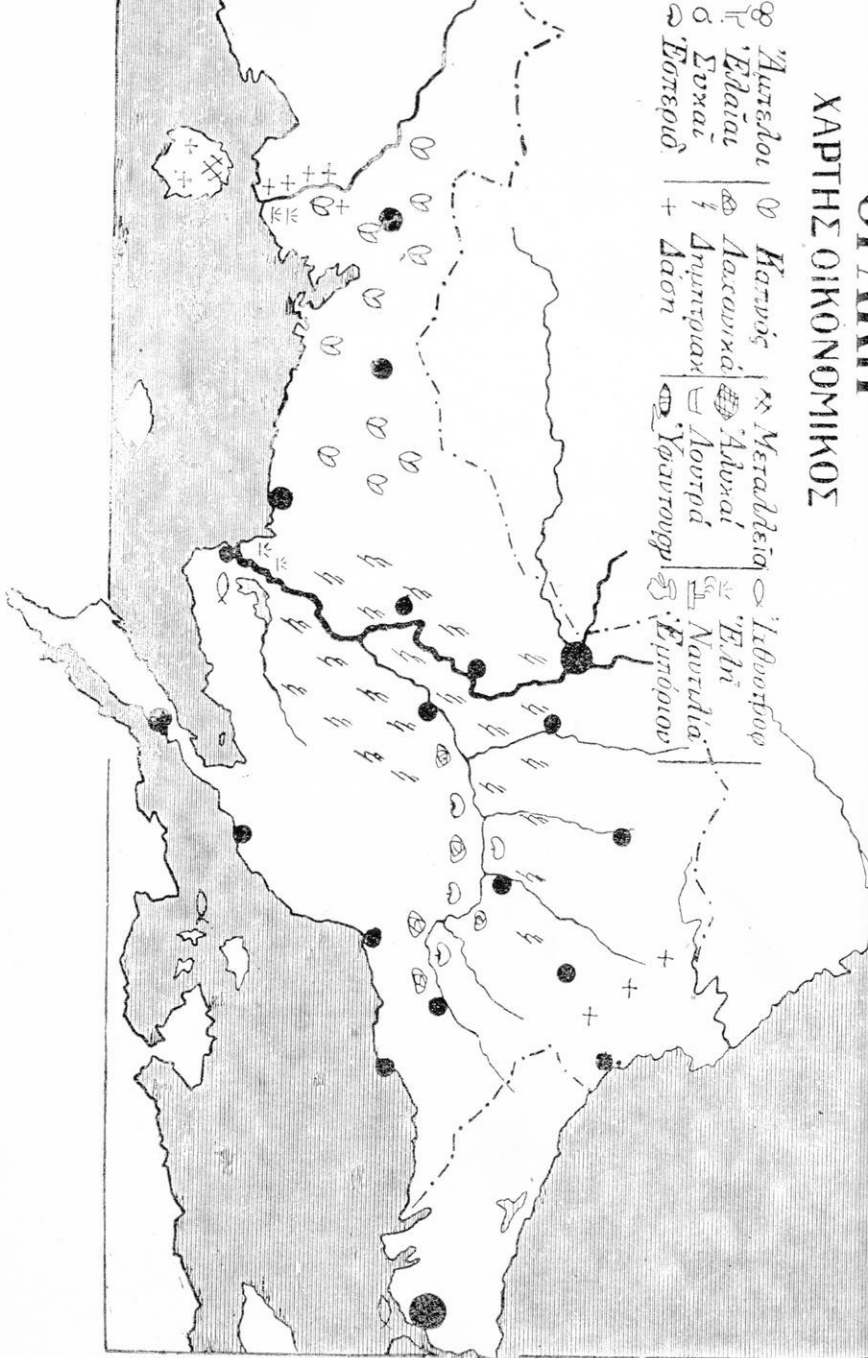
Εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος ἡ πόλις ΖΑΝΘΗ, εἶναι
ἐμπορικὴ πόλις φιλοπρόδος. Μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσ-
φύγων ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐδιπλασιάσθη (34.000 κ.).

Συνδέεται δι' ἄμαξιτῆς ὁδοῦ μὲ τὸ ἐπίνειόν τῆς Πόρτο-
Λάγο ἐπὶ τῆς λιμνοθαλάσσης. (Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κόλπου
ἔκειτο πάλαι πόλις ἐπίσημος τὰ Ἄβδηρα).

Ἀνατολικώτερον, πάντοτε ἐπὶ τῆς σιδ. γραμμῆς, κεῖται ἡ
ΚΟΜΟΤΙΝΗ, ἔδρα τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης καὶ πρωτεύουσα
τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Εἶναι κέντρον μεγάλου ἐμπορίου καπνοῦ,
δερμάτων, ζῶων κλπ. Συνδέεται μὲ ἄμαξιτὰς ὁδούς μὲ τὸ Πόρ-
το-Λάγο καὶ σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν λιμένα τῆς Θράκης Α-
ΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΝ (Δεδε-ἀγάτς), πρωτεύουσαν καὶ ἐπί-
νειον τοῦ νομοῦ Ἐβρου. (Σιδηροδρομικὴ ἀπόστασις Θεσσαλο-
νίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως 440 χλμ.). Ὁ λιμὴν οὗτος ἂν καὶ
δὲν ἔχει τεχνικὰ ἔργα, κάνει σπουδαίαν ἐξαγωγὴν καπνοῦ,
δημητριακῶν καὶ κουκουλιῶν καὶ εἰσαγωγὴν βιομηχανικῶν
εἰδῶν. Πλησίον τῆς πόλεως ὑπάρχουν σημαντικαὶ ἀλυκαί.

Ἡ σιδηρ. γραμμὴ μετὰ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν ἀνέρχεται πρὸς
βορρᾶν ἀκολουθοῦσα τὴν γραμμὴν τοῦ Ἐβρου. Ἐπ' αὐτῆς
κεῖνται αἱ πόλεις Σοφλί (7.000), Διδυμότειχον
(8.000), πόλις ἐπίσημος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ ἡ

ΧΑΡΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

νέα πόλις Νέα Ὀρεστιάς, πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Καί εἰς τὰς τρεῖς πόλεις σπουδαία εἶναι ἡ παραγωγή χλωρῶν λευκῶν κουκουλιῶν.

Εἰς τὸν νομὸν Ἐβρου ἀνήκει ἡ ὀρεινοτάτη, δασώδης νῆσος Σαμοθράκη. Οἱ ὀλίγοι τῆς κάτοικοι (3.000) ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιείαν, τὴν παραγωγὴν ἐλαίου καὶ τὴν ὑλοτομίαν.

Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι σχετικῶς περισσότερον προηγμένη εἰς τὴν Ἀν. Μακεδονίαν, ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας τῆς πόλεις. Ἡ Θράκη ὑστερεῖ πολὺ· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων ὑπερβαίνει τοὺς 60 εἰς τοὺς ἑκατὸν κατοίκους.

Οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν περιοχῶν εἶναι ἐργατικώτατοι γεωργοὶ καὶ προοδευτικοὶ ἔμποροι εἰς τὰς πόλεις. Χάρις εἰς αὐτοὺς τὰ μέρη ταῦτα τῆς πατρίδος μας, τὰ ἀποκτηθέντα μὲ τόσους αἱματηροὺς ἀγῶνας, προώδευσαν σημαντικῶς ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως μετὰ τοὺς πολέμους. Δύναται τις δὲ ν' ἀναμνήνῃ μεγαλυτέρας ἔτι προόδους, διότι καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα καὶ ἡ ἐργατικότης τῶν κατοίκων εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξιν των.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Τὸ τμήμα μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμῶνος καὶ Νέστου ἀποτελεῖ τὴν Ἀν. Μακεδονίαν καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν Γεν. Διοίκησιν Μακεδονίας. Διαιρεῖται εἰς 3 νομοὺς: 1) Νομὸς Σερρῶν, πρωτ. Σέρραι, 2) Νομὸς Δράμας, πρωτ. Δράμα, 3) Νομὸς Καβάλλας, πρωτ. Καβάλλα.

Τὸ τμήμα μεταξὺ Νέστου καὶ Ἐβρου ὑπάγεται εἰς τὴν Γεν. Διοίκησιν Θράκης καὶ διαιρεῖται εἰς 2 νομοὺς: 1) Νομὸς Ροδόπης, πρωτ. Κομοτινή, 2) Νομὸς Ἐβρου, πρωτ. Ἀλεξανδρούπολις.

Ἐρωτήσεις

1. Ποῖα κοινὰ χαρακτηριστικὰ παρουσιάζει ἡ Ἀν. Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλ. Θράκη;
2. Ποῖαι πεδιάδες ἀπλοῦνται ἐκ Δ πρὸς Α.;
3. Ποῖοι ποταμοὶ τὰς διαρρέουν καὶ τί σχηματίζουν κατὰ τὰς ἐκβολὰς των;

4. Ποίαν επίδρασιν ἔχει ἡ ὄπισθεν ὄρεινὴ χώρα εἰς τὸ κλίμα;
5. Ποίαν τὸ κλίμα ἐπὶ τῆς φυτείας;
6. Ποῖαι περιοχαὶ εἶναι πυκνότερον κατωκημένοι καὶ διατί;
7. Διατί αἱ πόλεις εὐρίσκονται εἰς τὰ ἄκρα τῶν πεδιάδων;
8. Μὲ τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι;
9. Διατί ἡ Καβάλλα εἶναι σπουδαῖος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος;
10. Ἀπὸ ποίας πόλεις ἐκ Δ πρὸς Α. διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ;
11. Ποία ἡ κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ;

VII. ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

ΕΥΒΟΙΑ.

Ἡ στενόμακρος νῆσος Εὐβοία ἐκτείνεται ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ἀπέναντι τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Πρὸς Β σχηματίζεται ὁ πορθμὸς Ὠρεῶν, πρὸς Ν μεταξὺ Εὐβοίας καὶ τῆς νήσου Ἄνδρου ὁ πορθμὸς τοῦ Καφηρέως (Κάβο ντ' ὄρο). Πρὸς Δ. ταφροειδῆς ἐγκατακρήμνισις τῆς ξηρᾶς ἀπέσπασε τὴν Εὐβοίαν ἀπὸ τὴν Στερεάν καὶ ἐσχηματίσθη ὁ Εὐβοϊκὸς Κόλπος. Ἡ Εὐβοία, εὐρυτέρα κατὰ τὸ μέσον, πλησιάζει τὴν Στερεάν, ἐκεῖ δὲ σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίππου, γνωστός διὰ τὰς παλιρροίας του.

Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου εἶναι ἀπότομοι. Ἀκρωτήρια εἶναι ἀπέναντι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου τὸ Κήναιον, ἀπέναντι τῆς χερσονήσου Μαγνησίας τὸ Ἄρτεμησιον καὶ ἀπέναντι τῆς Ἄνδρου ὁ Καφηρέως.

Ἡ νῆσος ὁμοιάζει ἐδαφικῶς μὲ τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπεσπάσθη. Πρὸς νότον ὁμοιάζει μὲ τὸ πολύπλοκον ὄρεινόν ἔδαφος τῆς νοτίου Ἀττικῆς. Τὸ ὑψηλότερον σημεῖον εἶναι τὸ ὄρος Ὀχι. Εἰς τὸ μέσον μακρὰ ἀσβεστολιθικὴ ὄροσειρά, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὴν Δίρφυν

(1475 μ. κρινῶς Δέλφι), τὸν Ὀλυμπον, τὴν Πυξαριὰ καὶ τὸ Κανδῆλι ἐνθυσμίζει τὴν Βοιωτίαν καὶ Λοκρίδα. Ἡ βόρειος Εὐβοία τέλος ὁμοιάζει ἐδαφικῶς μὲ τὴν Θεσσαλίαν, ἔχει δὲ ὄρος τὸ Ζερό (Τελέθριον).

Μεταξὺ τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν ἀπλοῦνται μικραὶ πεδιάδες, κατὰ τὸν ροῦν τῶν χειμάρρων ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὰ ὄρη. Αἱ μεγαλύτεραι εἶναι τὰ Ἀμπέλια, παρὰ τὴν Χαλκίδα (Ληλάντιον Πεδίον), ποὺ διαρρέει ὁ χειμάρρος Βασιλικὸς (Λήλαντος) καὶ βορειότερον ἢ πεδιάς τοῦ Μαντουδίου καὶ τοῦ Ζηροχωριοῦ. Τὰ ἐδάφη τῶν εἶναι πολὺ εὐφορα. Τὸ δὲ ὑπέδαφος τῆς νήσου, ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Ἑλλάδος, περικλείει λιγνίτην, μάρμαρα, μόλυβδον, σίδηρον καὶ λευκόλιθον. Θερμαὶ ἱαματικαὶ πηγαὶ ὑπάρχουν ΒΔ εἰς τὴν Αἰδηψόν.

Τὸ κλίμα, ἂν ἐξαιρέσει τις περιοχὰς τινάς, τὰς ὁποίας μαστίζει ἡ ἐλονοσία, εἶναι εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν.

Ἡ χλωρίς τῆς νήσου εἶναι πλουσιωτάτη καὶ ποικίλη. Τὰ ὄρη τῆς μέσης καὶ βορείας Εὐβοίας εἶναι δασώδη.

Βόες καὶ μικρὰ κατοικίδια ζῶα τρέφονται ἐν τῇ νήσῳ.

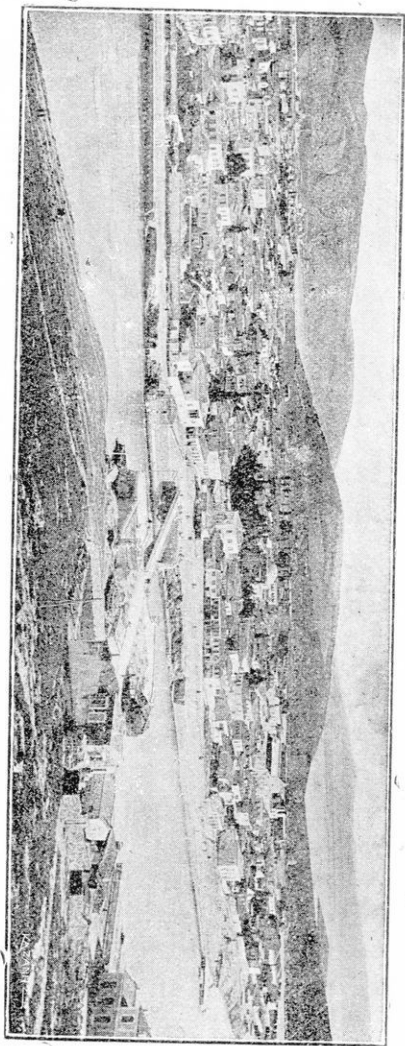
Αἱ πεδιάδες καὶ οἱ χαμηλοὶ λόφοι, λόγῳ τῆς μεγάλης εὐφορίας τοῦ ἐδάφους τῶν, εἶναι ἀρκετὰ πυκνῶς κατωκημένοι. Οἱ κάττοικοὶ τῆς νήσου ἀνέρχονται εἰς 155.000, ἀσχολοῦνται δὲ μὲ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, τὴν ἀλιεῖαν εἰς τὸν Εὐβοϊκόν, τὴν ὑλοτομίαν καὶ ὀρυκτορυχείαν.

Τὰ κύρια προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν εἶναι ὁ σῖτος καὶ ὁ σμιγός, πολὺς οἶνος καὶ ἔλαιον, μέτᾳξα, ὄσπρια, ὀπωρικά, δασικὰ προϊόντα, μάρμαρα, λευκόλιθος καὶ μέταλλα. Ἀξιόλογος εἶναι ἡ πτηνοτροφία τῆς νήσου.

Ἡ μεγαλύτερα πόλις ἔκειτο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Εὐρίππου, ἐπειδὴ ἐκεῖ εἶναι τὸ κέντρον συγκοινωνίας τῆς νήσου καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, εἶναι δὲ αὕτη ἡ ΧΑΛΚΙΣ (17.000) πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ἔχει τακτικὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν Βόλον, σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις ἀπὸ τὸ Σχηματᾶρι τῆς Βοιωτίας τὴν συνδέει μὲ τὰς Ἀθήνας, ἀμαξιταὶ δὲ ὁδοὶ μὲ τὰς πλουσίας κωμοπόλεις τῆς νήσου. Ἐπομένως ἡ ἐμπορικὴ τῆς κί-

νησις είναι μεγάλη. Ὁ οἶνος είναι τὸ σπουδαιότερον προϊόν
ἐξαγωγῆς.

Ἡ Χαλκίς μετὰ τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρίππου.

Γεωργικαὶ κωμοπόλεις τῆς Εὐβοίας εἶναι ἡ Κύμη, ἐπὶ τοῦ
Αἰγαίου, ἔχουσα ἀνθρακωρυχεῖα λιγνίτου, τὸ Ἀλιβέριον,

ἐν μέσῳ ἀμπέλων, τὰ Νέα Ψαρά ἢ Ἐρέτρια ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Τὴν ἀκμὴν τῆς Ἐρετρίας κατὰ τὴν ἀρχαιοτῆτα μαρτυροῦν τὰ διατηρούμενα ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως τῆς καὶ τοῦ θεάτρου τῆς. Νοτιώτατα κεῖται ἡ Κάρυστος ἔχουσα λατομεῖα μαρμάρου.

Πρὸς Β τῆς Χαλκίδος ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ εἰς τὴν κωμόπολιν Λίμνην ἐξορύσσεται λευκόλιθος, ὁ ὁποῖος δι' ἑναερίου σιδηροδρόμου μεταφέρεται ΒΑ μέχρι τοῦ Μαντιοῦδίου. Ἐκεῖ πυροῦται εἰς εἰδικὰς καμίνους καὶ μεταφέρεται δι' ἀτμοπλοίων εἰς Εὐρώπην.

Βορειότερον παρὰ τοὺς καταφύτους πρόποδας τοῦ ὄρους Τελεθρίου συναντῶμεν τὴν Ἰστιάϊαν (Ζηροχώρι), ἔχουσαν ὡς ἐπίνειον τοὺς Ὠρεοῦς. Εἰς 25 περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν νοτίως τῆς Ἰστιάϊας ἀμαξιτὴ ὁδὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν Αἰδηψὸν. Εἰς ἀπόστασιν 5 ἀκόμη χιλιομέτρων ἀπὸ τὸ χωρίον φθάνει τις εἰς τὰ περίφημα ἱαματικά λουτρά τῆς Αἰδηψοῦ. Ὠραῖα ξενοδοχεῖα ὑπάρχουν ἐδῶ, τὰ ὅποια τὸ θέρος συγκεντρώνουν πολὺν κόσμον διὰ λουτροθεραπείαν.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Εὐβοίᾳ εἶναι ἀρκετὰ προηγμένη. Ἡ νῆσος ἔχει τρία γυμνάσια καὶ πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

ΒΟΡΕΙΟΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ

ΒΑ τῆς Εὐβοίας, εἰς τὸ Αἰγαῖον, εὐρίσκονται αἱ βόρειοι Σποράδες νῆσοι, εἰς ἕδαφος καὶ φύσιν ὅμοιαι μὲ τὴν δυτικῶς αὐτῶν κειμένην χερσόνησον τῆς Μαγνησίας.

Αἱ μεγαλύτεραι εἶναι ἡ Σκύρος, ἀπέναντι τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας, καὶ παρὰ τὴν Μαγνησίαν ἡ Σκίαθος, Σκόπελος, καὶ Λιαδρόμια (Ἄλόνησος).

Τὸ ἕδαφός των εἶναι ὄρεινόν καὶ τραχύ, τὸ δὲ ὑπέδαφος μιᾶς ἐξ αὐτῶν, τῆς Σκύρου, περικλείει ὦραϊα ἐρυθρόλευκα μάρμαρα.

Τὸ κλίμα των, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης, εἶναι γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν.

Αἱ νῆσοι εἶναι δασώδεις καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀρκετὸν χῶμα πρὸς καλλιέργειαν οἱ ἐργατικοὶ κάτοικοι καλλιεργοῦν ὀλίγα ὀπωροφόρα (ἀπιδέας), ἔλαιόδενδρα καὶ ἀμπέλους.

Λόγω τοῦ ὄρεινοῦ των ἐδάφους εἶναι ἀραιῶς κατῳκημένοι (10000κ.), αἱ μικρότεροι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς ἀκατοίκητοι. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιείαν, τὴν γεωργίαν, τὴν ἐκτροφήν μικρῶν κατοικιδίων ζώων καὶ τὴν τυροκομίαν.

Ἡ συγκοινωνία τῶν νήσων διὰ θαλάσσης εἶναι ἀραιά. Εἰς τὸν πλεόν ἀσφαλῆ κόλπον ἐκάστης νήσου εὐρίσκεται ἐν ὁμίονυ μὲ τὴν νῆσον χωρίον.

Ἡ νῆσος Σκίαθος εἶναι πατρὶς δύο μεγάλων διηγηματογράφων, τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Μωραϊτίδου.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Ἡ νῆσος Εὐβοία καὶ αἱ Σποράδες ἀποτελοῦν ὁμοῦ τὸν νομὸν Εὐβοίας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Χαλκίδα.

Ἐρωτήσεις

1. Διατί ἡ νῆσος Εὐβοία ὁμοιάζει ἐδαφικῶς μὲ τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα;
2. Μεταξὺ ποίων ὁρέων κεῖνται αἱ πεδιάδες της;
3. Διατί ἡ νῆσος ἔχει μόνον χειμάρρους;
4. Τί κλίμα ἔχει;
4. Ποῦ κεῖται ἡ μεγαλυτέρα πόλις καὶ διατί;
6. Διατί εἶναι πυκνῶς κατῳκημένη;
7. Διατί αἱ βόρειοι Σποράδες εἶναι ἀραιῶς κατῳκημένοι;

ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ

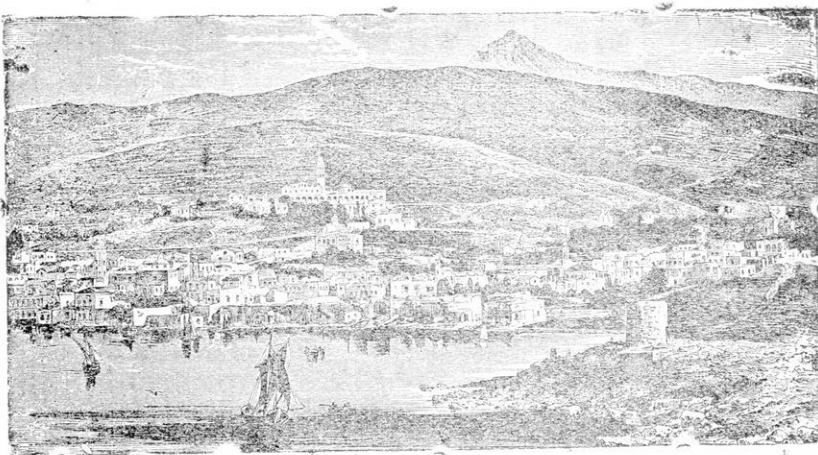
Νοτιῶς τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ Αἰγαῖον ὑψοῦνται αἱ κορυφαὶ μιᾶς παλαιᾶς χώρας, καταβυθισθείσης εἰς προϊστορικοὺς χρόνους: αἱ νῆσοι Κυκλάδες.

Τὰς νήσους ταύτας, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀτάκτως ἐσπαρμένοι, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς σειρὰς ὡς ἑξῆς:

Πρὸς βορρᾶν φεύγουν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν τρεῖς σχεδὸν παράλληλοι σειραὶ διευθυνόμεναι νοτιοανατολικῶς. Ἡ ἀνατολικὴ γραμμὴ ἀρχίζει μὲ τὴν μεγάλην καὶ στενόμακρον Ἄνδρο, ἡ ὁποία εἶναι συνέχεια τῆς Εὐ-

βοίας. Αὕτη χωρίζεται μὲ τὸ Στενὸν ἀπὸ τὴν Τήνον. Ἡ Μύκονος καὶ ἡ τραχεῖα νησίς Δῆλος κλείουν τὴν σειρὰν. Ἐπίσης καὶ ἡ δευτέρα σειρὰ μὲ τὰς νήσους Γυάρον καὶ Σῦρον ἔχει ὁμοιότητας μὲ τὴν Εὐβοίαν, ἐνῶ ἡ δυτικὴ σειρὰ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰς νήσους Κέα, Κύθον, Σέριφον καὶ Σίφον συνεχίζει τὴν νότιον Ἀττικὴν.

Εἰς τὸ μέσον τῶν Κυκλάδων εὐίσκεται ἡ συστάς τῶν νήσων Πάρος, Ἀντίπαρος καὶ ἡ μεγαλύτερα ὄλων Νάξος μὲ πολλὰς μικρὰς ξερωνήσους πλησίον τῆς.

Ἡ Τήνος καὶ ὁ ὀνομαστός ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

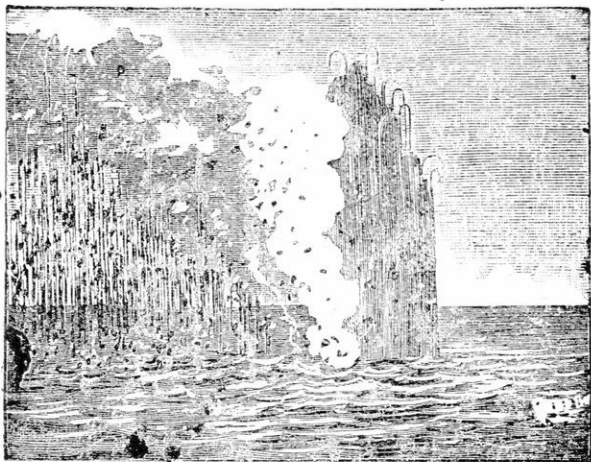
Σχεδὸν ὀριζοντίως πρὸς τὰς τρεῖς παραλλήλους γραμμὰς ἀρχίζει πρὸς νότον μία ἄλλη σειρὰ νήσων Μῆλος, Κίμωλος, Φολέγανδρος, Σίκινος, Ἴος καὶ Ἀμοργός.

Νοτιώτατα αἱ νῆσοι Θήρα, Θηρασία καὶ Ἀνάφη κλείουν τὴν συστάδα τῶν Κυκλάδων νήσων.

Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων τούτων εἶναι ὄρεινόν καὶ πετρῶδες, πλούσιον εἰς γραφικὰ σχήματα. Μόνον αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν Ἄνδρος, Τήνος, Νάξος, Πάρος ἔχουν μερικὰς εὐφόρους κοιλάδας.

Τὸ μεγαλύτερον ὄρος, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ὑμηττοῦ, εἶναι τὸ Δρῖον ἐπὶ τῆς Νάξου.

Τὸ ὑπέδαφος τῶν περισσοτέρων νήσων ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀσβεστολιθικά πετρώματα παλαιὰ (μάρμαρα, κιμωλία). Μόνον πρὸς νότον μερικαὶ νῆσοι ἔχουν νεώτερα πετρώματα. Ἰδιαιτέραν θέσιν μεταξὺ αὐτῶν καταλαμβάνει ἡ νῆσος Θήρα (Σαντορίνη) ἡ ὁποία εἶναι ἠφαιστειογενής. Ἡ νῆσος αὕτη σχηματίζει κόλπον, ὁ ὁποῖος κλείεται ἀπὸ τὴν νῆσον Θηρασίαν καὶ τὸ Ἄσπρονήσιον. Εἰς τὴν κλειστὴν ταύτην θαλασσίαν λεκάνην, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ γιγάντιον κρατῆρα ἐνεργοῦ ἠφαιστείου, ἀνέδυσαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τοῦ πληθυσμοῦ, μικραὶ νησίδες, ἡ παλαιὰ Καημένη, ἡ μικρὰ Καημένη καὶ ἡ νέα Καημένη, ὡς καὶ εἰς μικρὸς κρατῆρ ἠφαιστείου. Τελευταία ἔκρηξις εἶναι ἡ τοῦ 1925, ὅποτε αἱ δύο μικραὶ νησίδες νέα καὶ μικρὰ Καημένη ἠνώθησαν εἰς μίαν.

Ἡ ἔκρηξις τοῦ ἠφαιστείου τῆς Θήρας τὸ 1866.

Ἡ παραλία τῶν Κυκλάδων σχηματίζεται ἀπὸ ἀκτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ εἶναι πολὺ διαμελισμένη.

Ἡ θάλασσα γύρω ἀπὸ τὰς νήσους δὲν ἔχει μεγάλα βάρη.

Τὸ κλίμα τῶν Κυκλάδων εἶναι μεσογειακόν, ἐντελῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης. Αἱ βροχαὶ τῶν εἶναι περισσότεραι ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ θέρος δροσερώτερον.

Ἐκ πρώτης ὄψεως αἱ νῆσοι φαίνονται ἐντελῶς τραχεῖαι καὶ πετρώδεις, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὰς πλευρὰς ἐκείνας, ὅπου μαίνονται αἱ δυνατὰ βορειναὶ θύελλαι καὶ δὲν ἀφήνουν τὴν φυτεῖαν νὰ μεγαλώσῃ.

Ἄλλ' εἰς ὅλα τὰ προφυλαγμένα μέρη, κοιλάδας καὶ πλαγιάς, ὁ ἐργατικός ἑλληνικός πληθυσμός των ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους μέχρι σήμερον ἐκαλλιέργησε τὴν ἄμπελον, τὴν ἐλαίαν, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ τὰ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ἐξέθρεψε μικρὰ κατοικίδια ζῶα.

Οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλάδων ἀνέρχονται εἰς 130.000. Πολὺ πυκνῶς κατοικημένη εἶναι ἡ ἐμπορική Σύρος καὶ ἡ εὐφωρωτάτη Θήρα. Ἄρκετὰ πυκνῶς ἡ Τήνος, Ἄνδρος, Νάξος, Πάρος καὶ Κέα, ἐπειδὴ ἔχουν κοιλάδας εὐφόρους πρὸς καλλιέργειαν, ἀραιῶς δὲ αἱ λοιπαὶ μικραὶ τραχεῖαι νῆσοι.

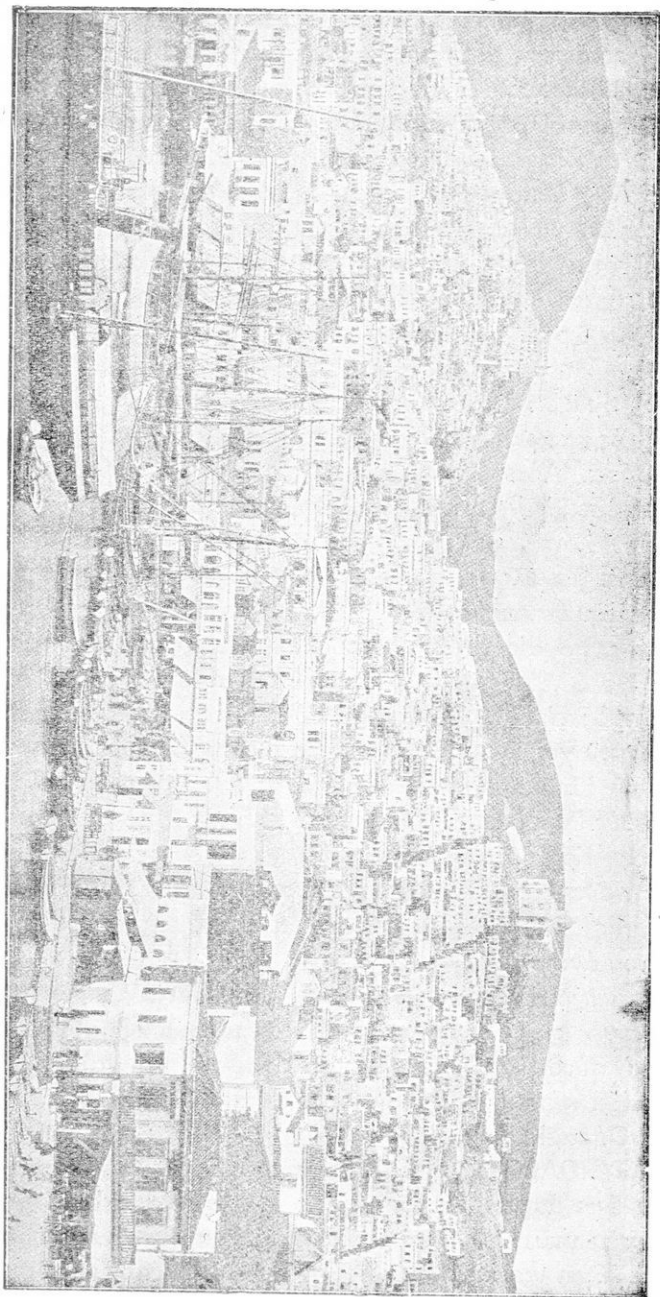
Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἐκτὸς τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ μὲ τὴν ναυτιλίαν, τὴν ἀλιεῖαν καὶ τὴν ὀρυκτωρυχίαν.

Εἰς τοὺς παναρχαίους ἤδη χρόνους αἱ Κυκλάδες ἦσαν τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, γέφυρα τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ σύνδεσμος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Μεσογείου. Ἐδῶ συχνὰ τὸ ἐμπόριον ἐδημιούργησε σπουδαίους σταθμούς. Ἡ Δῆλος εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ἦτο κέντρον ἐμπορίου πρώτης τάξεως. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ Ἐρμούπολις ἐπὶ τῆς Σύρου ἐκυριάρχει εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον τῆς ἐποχῆς, μέχρις ὅτου ὁ Πειραιεὺς ἔλαβε τὴν μεγάλην τοῦ ἀνάπτυξιν.

Σήμερον αἱ περισσότεραι τῶν νήσων εὐρίσκονται μακρὰν τῆς μεγάλης συγκοινωνίας. Μόνον μὲ μερικὰς ἐξ αὐτῶν ἡ ἀτμοπλοϊκὴ σύνδεσις μὲ τὸν Πειραιᾶ εἶναι τακτικὴ καὶ τὸ ἐμπόριον παίζει κάποιον ρόλον. Αὗται εἶναι ἡ Σύρος, Ἄνδρος, Ἀμοργός, Θήρα, Μῆλος, Νάξος.

Ἡ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ (21.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἔχει ἀσφαλέστατον λιμένα πού συγκεντρώνει σχεδὸν ὅλην τὴν ναυτικὴν, ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν κίνησιν τοῦ νομοῦ. Ἐχει ναυπηγεῖον, βιομηχανίαν νημάτων καὶ βαμ-

Ἐπιτομή τῆς Ἐρησιῶνας ἀπὸ τοῦ λιμένος.

βακουργίας, βυρσοδεψεία καὶ μικρὰ ἐργοστάσια λουκουμιῶν.

Ἡ νῆσος Ἄνδρος ἔχει ἀκμαιοτάτην ναυτιλίαν: ὑπὲρ τὰ 70 ἀτμόπλοια ἀνήκουν εἰς Ἄνδριώτας. Αἱ νῆσοι Ἄνδρος, Νάξος, Πάρος, Σίφνος, Ἀμοργός, Τήνος καὶ ἡ μικρὰ, ἀλλ'εὐφορωτάτη Θήρα ἔχουν πλὴν τῶν ὁμωνύμων λιμένων καὶ ἄλλας μικρὰς πολίχνας ἐπ'αὐτῶν. Αἱ ὑπόλοιποι μικραὶ νῆσοι ἔχουν ἐν ὁμώνυμον χωρίον ἢ δύο μικρὰ.

Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν Κυκλάδων εἶναι τὰ ἀμπελοουργικὰ, τὰ σιτηρὰ, ὁ καπνὸς καὶ τὰ λαχανικὰ. Καλὴν σχετικῶς γεωργικὴν ἀπόδοσιν ἔχουν αἱ νῆσοι Ἄνδρος (ἐσπεριδοειδῆ), Νάξος (Γεώμηλα, κρόμου, ἔλαιον, οἶνος καὶ κίτρα) Πάρος, Ἀμοργός καὶ Σέριφος (καπνὸς καὶ σταφυλαί), Σύρος (σιτηρὰ καὶ λαχανικὰ) καὶ ἡ εὐφορωτάτη Θήρα (ἄσπρια καὶ θαυμάσιος οἶνος). Εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἐξ αὐτῶν ἡ κτηνοτροφία ἀποδίδει ἀρκετά.

Ὁ κύριος ὁμῶς πλοῦτος τῶν Κυκλάδων εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπέδαφος τῶν καὶ εἶναι τὰ σιδηρομεταλλεύματα καὶ τὰ γρανιτικὰ στρώματα τῆς Σερίφου, ἡ σμύρις τῆς Νάξου, ἡ θηραϊκὴ γῆ καὶ ὁ μόλυβδος τῆς Θήρας, αἱ μυλόπετραί τῆς Μήλου καὶ τὰ θαυμάσια λευκὰ μάρμαρα τῆς Πάρου (λιχνῖται), τῆς Νάξου, Σύρου, Τήνου, Σίφνου, Ἄνδρου καὶ Ἀντιπάρου. Σμύριδος καὶ θηραϊκῆς γῆς γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγή εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τέλος ἀπὸ τὰς μεταλλικὰς πηγὰς τῆς Ἄνδρου πηγάζει τὸ γνωστὸν ἐπιτραπέζιον ὕδωρ Σαρίζης.

Ὁ ἐργατικὸς τῶν Κυκλάδων λαὸς εἶναι προοδευτικός. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαίδευσεως αἱ Κυκλάδες, ὅπως ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Πελοπόννησος, εὐρίσκονται εἰς καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ τὴν βόρειον καὶ μέσην Ἑλλάδα, ἐρχόμεναι εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν μετὰ τὴν Ἀττικὴν. Ἀγράμματοι ἀναλογοῦν 35—40 εἰς τοὺς ἑκατὸν κατοίκους.

Ἐρωτήσεις

1. Κατατάξατε τὰς Κυκλάδας κατὰ σειρὰς.

2. Τί ὑπέδαφος ἔχουν αἱ νῆσοι;
3. Τί γνωρίζετε περὶ τῆς νήσου Θήρας;
4. Ποία ἡ ἐπίδρασις τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ κλίματος;
5. Ποῖαι νῆσοι κατοικοῦνται πυκνῶς καὶ διατί;
6. Ποῖος ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῶν Κυκλάδων;
7. Ποία ἡ μεγαλύτερα πόλις τῶν Κυκλάδων καὶ ποίας βιομηχανίας ἔχει;
8. Ποῖον ρόλον ἔπαιξαν αἱ Κυκλάδες εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν;

VIII. ΑΙ ΠΑΡΑ ΤΑ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΝΗΣΟΙ

Αἱ ἐλευθερωθεῖσαι τῷ 1913 νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κεῖνται αἱ μὲν βορειότεραι Λήμνος, Ἰμβρος, Τένεδος Ἄγ. Ἐυστράτιος κατὰ τὸ Θρακικὸν Πέλαγος, αἱ δὲ λοιπαὶ κατὰ μῆκος τῶν μικρασιατικῶν παραλίων: Λέσβος, Χίος, Οἶνοῦσαι, Ψαρά, Σάμος, Ἰκαρία, Φοῦρνοι.

Ἐκ τῶν ἄνω αἱ νῆσοι Ἰμβρος καὶ Τένεδος, ἂν καὶ κατοικοῦμεναι ὑπὸ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Τουρκίαν.

Αἱ νῆσοι γεωλογικῶς εἶναι τεμάχια ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν, ἔχουν πολὺ ἀνώμαλον παραλιακὴν γραμμὴν μὲ πολλοὺς κόλπους καὶ ὄρμους. Εἶναι γενικῶς ὄρειναι καὶ πολὺ δασώδεις, ἀλλ' ἔχουν καὶ πολλὰς κοιλάδας καὶ κάμπους. Τὸ ἔδαφος τῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐφορον.

Τὸ ὑπέδαφος τινῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἠφαιστειογενές, ὡς τῆς Λήμνου καὶ Χίου, περικλείει δὲ μαῦρα μάρμαρα, διάφορα μέταλλα καὶ ὄρυκτὸν ἄλας.

Αἱ μεγαλύτεραι τῶν νήσων ἔχουν πολλοὺς χειμάρρους ξηρανομένους κατὰ τὸ θέρος καὶ πολλὰς πηγὰς.

Τὸ κλίμα τῶν εἶναι γλυκὺ μεσογειακὸν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης. Τὸ γονιμώτατον ἔδαφος τῶν, τὰ πολλὰ ὕδατα καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα τῶν εἶναι ἡ αἰτία τῆς πλουσίας εὐόσμου φυτείας, ἡ ὁποία καλύπτει τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Δάση ἐκ πεύκων ρητίνης, χιλιάδες λεμονιές, πορτοκαλιές

καί κιτριές, έλαιώνες καί άμπελωνες, μαστιχόδεντρα εἰς τήν Χίον καί ώραῖοι κήποι καλύπτουν τὰς μεγαλυτέρας ἐξ αὐτῶν καί ἀρωματίζουν τὸν ἀέρα ὀλόγυρα.

Πολλὰ μικρὰ κατοικίδια ζῶα καί π ο υ λ ε ρ ι κ ἄ τρέφονται εἰς αὐτάς.

Αἱ νῆσοι, λόγῳ τῆς εὐφορίας των, κα τ ο ι κ ο ὦ ν τ αἱ πυκνῶς (310.000 κάτοικοι ἐν ὅλῳ) ὑπὸ καθαρῶς δὲ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις τῷ 1821 μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως καί ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς (σφαγὴ τῶν Χίων καί Ψαριανῶν).

Λαὸς ἀνεπτυγμένος, μὲ λαμπρὰς παραδόσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ἔδωσε μεγάλους ἄνδρας τῆς σκέψεως καί ἔθνικοὺς εὐεργέτας.

Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ἀλιεία καί ἡ ναυτική, εἰς δὲ τὰ μεγάλα κέντρα τὸ ἐμπόριον καί ἡ βιομηχανία.

Τὰ κυριώτερα π ρ ο ῖ ὄ ν τ α κατὰ σειράν ἀξίας εἶναι ὁ καπνός, τὰ σιτηρά, τὸ ἔλαιον καί τὰ ὀπωρικά.

Β ι ο μ η χ α ν ῖ α ἱ καπνοῦ, ἔλαιουργίας, σαπωνοποιίας καί βυρσοδεψίας ὑπάρχουν εἰς τὰς μεγαλυτέρας νήσους.

Δ ι ο ι κ η τ ι κ ῶ ς διαιροῦνται εἰς 3 νομοὺς: 1) Λ ἑ σ β ο υ, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Λέσβος, Λήμνος, Ἄγ. Εὐστράτιος, 2) Χ ἰ ο υ, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Χίος, Ψαρὰ καί Οἰνοῦσαι καί 3) Σ ἄ μ ο υ, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Σάμος, Ἰκαρία καί Φοῦρνοι.

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΣ

ΛΗΜΝΟΣ (24.000) μεγαλυτέρα τῆς Νάξου, ἔχει πολὺ ἀνώμαλον παραλίαν, μὲ δύο μεγάλους κόλπους. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν πρὸς νότον εἶναι ἀσφαλέστατος καί εὐρύς, ἐκεῖ δὲ εὐρίσκεται ὁ λιμὴν τοῦ Μ ο ὕ δ ρ ο υ.

Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου, λοφῶδες, παράγει ἐν ἀφθονίᾳ σῖτον, ἔλαιον, οἶνον καί ὀλίγα σῦκα, μέλι καί μέταξαν. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ Κ ἄ σ τ ρ ο ν πρὸς δυσμάς. ΝΔ. τῆς Λήμνου κεῖται ἡ μικρὰ καί ἄγονος νησίς Ἁ γ ἰ ο ς Ε ὐ σ τ ρ ᾶ τ ἰ ο ς μὲ ὀλίγους κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἀλιείαν.

ΛΕΣΒΟΣ (Μυτιλήνη) τετάρτη κατ'έκτασιν νῆσος τοῦ Αἰγαίου. Κεῖται ΝΔ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου εἰς τὰ μικρασιατικά παράλια ἀπὸ τὰ ὁποῖα χωρίζεται ὑπὸ τοῦ εὐρέος κόλπου τῆς Μυτιλήνης.

Ὅρεινή, ἀλλὰ μὲ πολλὰς κοιλάδας κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τῆς ἔχει δύο μεγάλους κλειστοὺς κόλπους πρὸς Ν καὶ πρὸς Δ. οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουν μόνον πρὸς ἀλιείαν. Καλύπτεται μὲ δάση πεύκων καὶ δρυῶν, εἶναι δὲ εὐφορωτάτη. Δι' αὐτὸ κατοικεῖται πυκνῶς (137.000), παράγει ἄφθονον ἔλαιον καὶ σιτηρά, οἶνον, ὄσπρια, ὀπώρας καὶ ἔχει κτηνοτροφίαν μεγάλων ζώων. Ἄρκετὰ εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἀλιείας.

Τὸ ὑπέδαφός της κρύπτει λευκὰ καὶ μαῦρα μάρμαρα καὶ ὀρυκτὸν ἄλας. Πολλὰ ἰαματικά πηγαὶ ὑπάρχουν ἐν τῇ νήσῳ.

Ἡ πρωτεύουσά της ΜΥΤΙΛΗΝΗ (28.000) εἶναι ἐκτισμένη ἀπέναντι τῶν μικρασιατικῶν παραλίων (ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων νήσων αἱ πρωτεύουσαι), τοῦτο δὲ διότι, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τελευταίως, μὲ τὰς μικρασιατικὰς ἑλληνικὰς παροικίας ἐμπορεύοντο.

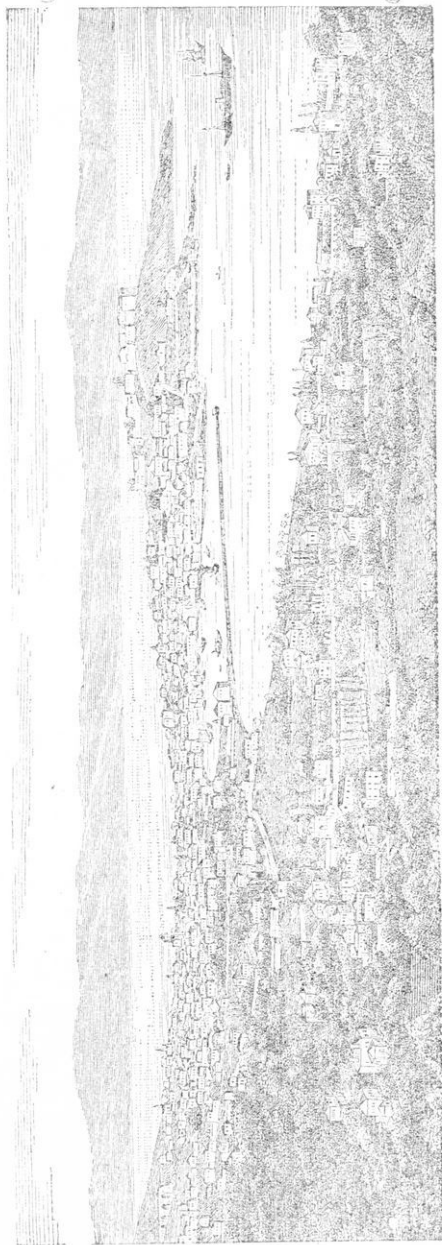
Ἡ Μυτιλήνη, πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Λέσβου, ἔχει ὄψιν τουρκοπόλεως, μὲ τὰς στενὰς ὁδοὺς της. Αὕτη ὅπως καὶ τὸ Πλωμάριον (6.500) πρὸς νότον ἔχουν πολλὰ σημαντικά ἐργοστάσια ἐλαιουργίας καὶ σαπωνοποιίας.

Ἄλλαι πόλεις εἶναι ὁ Πολύχνητος (7.000), ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κρατικὴ ἀλυκὴ, ὁ Μόλυβδος, ὅπου ὑπάρχουν στρώματα μολυβδενίου καὶ ἡ Ἐρεσσός. Πλήθος χωρίων ὑπάρχει ἐπὶ τῆς νήσου.

ΧΙΟΣ. Ἡ στενόμακρος νῆσος Χίος, διπλασία τῆς Ἀνδρου, κεῖται ἀπέναντι τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου. Ὅρεινὴ πρὸς Β καὶ εἰς τὸ μέσον, ἔχει καὶ πολλὰς κοιλάδας καὶ κάμπους πρὸς Ν καὶ κατὰ μῆκος τῶν Δ. παραλίων. Εἶναι ἐκ τῶν πλέον εὐφώρων νήσων τοῦ Αἰγαίου, κατάφυτος μὲ ἀμυγδαλιές, ἐσπεριδοειδῆ, ἐλαιόδενδρα καὶ μὲ μαστιχόδενδρα πρὸς νότον, ἦτο δὲ καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς της τοῦ 1822 κέντρον μεγάλου ἐμπορίου.

Σήμερον παράγει καὶ ἄφθονα σιτηρά καὶ ὄσπρια καὶ ἡ ἀλιεία εἰς τὰς θαλάσσας της ἀποδίδει ἄρκετὰ.

Οἱ κάτοικοί της αὐξηθέντες μετὰ τῷ 1912 μὲ πρόσφυγας

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Λέσβου Μυτιλήνη.

ἐκ Μ. Ἀσίας ἀνέρχονται εἰς 64.000. Πολλοὶ Χῖοι πλουτίσαντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ τὴν νῆσον των ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα εὐηργέτησαν μὲ κοινωφελῆ ἰδρύματα (Ἄνδρέας Συγγρός κ.ἄ.).

Πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ εἶναι ἡ πόλις ΧΙΟΣ (22.000 κοινῶς Κάστρον), ἐκτισμένη ἀπέναντι τῆς Κρήνης τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ πόλις ἔχει νοσοκομεῖον, λεπροκομεῖον καὶ βρεφοκομεῖον, πολλὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ ἐργοστάσια γλυκῶν, σαπωνοποιίας, ἐλαιουργίας καὶ βυρσοδεψεία. Ὁ λιμὴν τῆς εἶναι τεχνητὸς καὶ ἔχει ἀρκετὴν ναυτικὴν κίνησιν.

Αἱ μεγαλύτεραι πολῖχναι τῆς Χίου εἶναι ἡ Βροναδοσ, ἡ Βολισσός καὶ τὰ Καρδάμυλα.

ΨΑΡΑ. Ἡ μικρὰ πετρώδης καὶ ἄγονος νῆσος Ψαρὰ ΒΔ τῆς Χίου, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως πυκνῶς καταρκημένη ἀπὸ δραστήριον ναυτικὸν λαόν, ἀνέδειξεν ἥρωας, κατὰ τοὺς ἐνδόξους τῆς ἀγῶνας διὰ τὴν ἐλευθερίαν, κατεστράφη ἀνηλεῶς ἀπὸ τοὺς Τούρκους τότε καὶ εἶναι σήμερον πτωχὴ καὶ ἀραιῶς καταρκημένη.

Οἶνοῦσα (1.900). Συστὰς μικρῶν νήσων εἰς τὸν κόλπον τῆς Χίου, παράγουσαι οἶνον.

ΣΑΜΟΣ. Πενταπλασία τῆς Αἰγίνης, κεῖται ἀπέναντι τοῦ μικρασιατικοῦ ὄρους Μυκάλη, ἀπὸ τὸ ὁποῖον χωρίζεται διὰ πορθμοῦ 1500 μ. πλάτους. Τὴν διασχίζουν δύο ὄροσειραὶ ὁ Κεραιεὺς καὶ ἡ Ἀμπελος ἐξ ὧν ἡ πρώτη φθάνει εἰς ὕψος τὰ 1500 μέτρα. Πλουσία καὶ κατάφυτος ἔχει εὐφόρους κάμπους, πολλὰ ὕδατα καὶ πλούσια δάση πεύκης καὶ ἐλάτης εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη.

Ὁ σπουδαιότερος κάμπος εἶναι ὁ Μαραθόκαμπος.

Ἡ ἄφθονος παραγωγὴ τῆς ἐλαίας, τοῦ γλυκοῦ μαύρου οἴνου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν ἐσπεριδοειδῶν ὡς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς πτηνοτροφίας ὀφείλονται εἰς τὸν πυκνὸν ἐργατικὸν τῆς πληθυσμόν. Πράγματι λόγῳ τῆς εὐφορίας τῆς ἡ νῆσος εἶναι πυκνότατα καταρκημένη (70.000 κάτοικοι).

Πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ εἶναι τὸ Βαθύ (9.000) λιμὴν εἰς τὸν μυχὸν μεγάλου καὶ ἀσφαλοῦς κόλπου πρὸς Α. Ἐχει μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ βιομηχανίαν καπνοῦ. Πρὸς Β. τὸ Καρλόβασι συγκεντρώνει μέγα

μέρος τῆς βιομηχανίας κατεργασίας δέρματος τῆς Ἑλλάδος.

Γεωργικὰ κέντρα εἶναι τὰ χωρία Μαρathon, οἱ Μυτιληνοί, τὸ Τηγάρι κ.ά.

Ἰκαρία. Πρὸς Δ. τῆς Σάμου νῆσος βραχῶδης, ἀλλὰ κατὰφυτος μὲ πευκῶνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παράγονται καὶ ἐξάγονται ἄρκετὰί προσότητες ξυλάνθρακος. Ἡ Ἰκαρία εἶναι πτωχοτέρα τῶν λοιπῶν νήσων καὶ ἀραιῶς κατοικημένη (12.000).

Φοῦρνοι. Μικρὰ νῆσος μεταξύ Ἰκαρίας καὶ Σάμου.

Ἐρωτήσεις

1. Προσδιορίσατε ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἐκάστης νήσου.
2. Ποῖαι νῆσοι εἶναι δασώδεις;
3. Τί κλίμα ἔχουν;
4. Πόσοι εἶναι οἱ κάτοικοί των;
5. Τί παράγουν;
6. Ποῖοι εἶναι οἱ μεγαλύτεροι λιμένες αὐτῶν καὶ τί βιομηχανίας ἔχουν;
7. Ποῦ εἶναι ἐκτισμένοι αἱ πρωτεύουσαί των καὶ διατί;

ΙΧ. ΚΡΗΤΗ

Ἡ στενόμακρος νῆσος Κρήτη, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἑλληνικῶν νήσων μετὰ τὴν Κύπρον. Ἔχει ἐπιφάνειαν 8.600 τ. χλμ. ἤτοι εἶναι περίπου 2 1/2 φορές μεγαλυτέρα τῆς Εὐβοίας. Ἐκτείνεται μεταξύ τοῦ Κρητικοῦ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ Πελάγους μέ διεύθυνσιν ἐκ Δ πρὸς Α. Πρὸς τὰ ΒΑ ἔχει τὰς νήσους Κάρπαθον καὶ Κάσον, πρὸς δὲ τὰ ΒΔ τὰς νήσους Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα.

Ἡ Κρήτη πανταχοῦ σχεδὸν ἔχει ἀποτόμους ἀκτὰς. Καὶ ἡ μὲν βορρεία παραλία τῆς εὐπρόσιτος εἰς πολλὰ μέρη, ἔχει πολλοὺς κόλπους, οἱ ὅποιοι ὅμως πλὴν τοῦ ἐξαιρέτου φυσικοῦ λιμένος Σοῦδας, εἶναι ἐντελῶς ἀνοικτοί, ἡ δὲ νοτιὰ εἶναι δυσπρόσιτος, ἐπειδὴ τὰ ὄρη καταπίπτουν ἀποτόμως

εις τὴν θάλασσαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ κυριώτερο συνικισμοὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν βορείαν παραλίαν.

Κατὰ τὸ Κρητικὸν Πέλαγος οἱ κόλποι Ἄμφιμαλῆς (Ἄλμυροῦ) καὶ Μεραμπέλου διαμορφοῦν τὴν νῆσον εἰς τρία τμήματα, ἔξ ὧν τὸ μέσον εἶναι ὁ εὐρύς κορμὸς τῆς νήσου. Δυτικώτατα εὐρίσκονται οἱ κόλποι τοῦ Κισάμου, τῶν Χανίων καὶ τῆς Σοῦδας. Ἀνατολικώτατον ἀκρωτήριον τῆς νήσου εἶναι τὸ Σαμώνειον (Σίδερος).

Κατὰ τὸ Λιβυκὸν Πέλαγος σχηματίζεται ὁ ἀνοικτός κόλπος τῆς Μεσσαρίας με ἀκρωτήριον τὸ Λίθιον, τὸ νοτιώτατον σημεῖον τῆς Ἑλλάδος (βόρειον πλάτος 34. 54).

Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι ὄρεινόν καὶ λοφῶδες, ἔχει ὅμως πλῆθος κοιλάδων, βαθυπέδων, ὄροπεδίων καὶ χαραδρῶν. Τὰ κυριώτερα ὄρη τῆς Κρήτης, συνέχεται τῶν κεντρικῶν ὄροσειρῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ Πίνδου, ἀποτελοῦν 4 συστήματα με πολλὰς διακλαδώσεις καὶ κατέχουν τὸ ἐσωτερικόν τῆς νήσου: 1) τὸ δυτικὸν τμήμα κατέχουν τὰ Λευκὰ Ὄρη (ἢ Μαδάρες) ὑψηλὰ καὶ δασώδη (2330 μ.) 2) Τὸ κέντρον τῆς νήσου κατέχει ἡ Ἰδη (Ψηλορείτης ὕψος 2.500 μ.) με μεγάλην διακλάδωσιν πρὸς Δ. αὐτῆς τὸ Κέδροον. 3) Πρὸς Α ὑψοῦται ἡ Δίκτη (Λασηθιώτικα βουλά 2.185 μ.) εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐγενήθη ὁ Ζεὺς. 4) Ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἀνατολικωτάτου τμήματος ὑψοῦνται τὰ χαμηλότερα ὄρη τῆς Σητείας.

Ἐπὶ τῶν ὄρεων αὐτῶν σχηματίζονται πολλὰ ὄροπεδια ἀρκετοῦ μήκους καὶ πλάτους, μεταξύ δὲ τῶν ὄρεων καὶ κατὰ μήκος τῶν παραλίων ἐκτείνονται κοιλάδες καὶ πεδιάδες, ἐκ τῶν ὁποίων μεγαλύτεραι εἶναι αἱ πεδιάδες τῆς Μεσσαρίας καὶ τοῦ Βιάννου πρὸς τὸ Λιβυκὸν Πέλαγος καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Ἡρακλείου πρὸς βορρᾶν.

Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου δὲν εἶναι πολὺ γόνιμον, παράγει ὅμως ἐκλεκτὰ προϊόντα.

Τὰ ὄρη τῆς σπλίσσονται κυρίως ἀπὸ μεσοζωϊκὰ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα, μελανωποῦς κρυσταλλοσχιστώδεις ἀσβεστολίθους καὶ σχιστολίθους. Τὸ ὑπέδαφος τῆς εἶναι πτωχὸν εἰς ὄρυκτά.

Ἡ Κρήτη ἔχει πολλὰ μὲν ἀλλὰ ἀσήμαντα ὀρμητικὰ ποτόμια, πού διατηροῦν τὰ νερά των καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Τὸ κλίμα τῆς Κρήτης εἶναι γλυκύτατον καὶ ὑγιεινόν, μᾶλλον ξηρόν, σχεδὸν ἄνευ ὑγρασίας. Ἐλη δὲν ὑπάρχουν. Αἱ βροχαὶ πίπτουν μόνον τὸν χειμῶνα καὶ δὲν εἶναι πολλαί.

Λόγω τοῦ κλίματός της καὶ τῶν πολλῶν νερῶν πού κατέρ-

Τύπος Κρητικοῦ.

χονται ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἡ Κρήτη ἔχει πλοῦσιωτάτην χλωρίδα. Τὰ ὄρη της εἶναι δασώδη. Εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ἀρθονοῦν αἱ ἐλάται καὶ αἱ κέδροι, εἰς δὲ τὰς χαμηλοτέρας καὶ τὰς κλιτύς αἱ πεῦκαι, αἱ δρύες, αἱ καστανέαι, οἱ πλάτανοι καὶ αἱ κερατέαι.

Εἰς τὰς πεδιάδας ἀφθονοῦν τὰ ἐλαιόδενδρα, αἱ ἄμπελοι, τὰ ἔσπεριδοειδῆ καὶ τὰ ἄλλα ὄπωροφόρα.

Ζῶα τῆς νήσου εἶναι τὰ πρόβατα, ἀρίστης ποιότητος, αἱ

αἴγες, οἱ ὄνοι καὶ οἱ ἡμίονοι, ἐξαιρετικῆς ἀντοχῆς. Ἄξιος λόγου εἶναι ὁ αἶγαγρος, κοινῶς ἀγρίμι, συναντώμενος εἰς τὰ ὄρη.

Λόγῳ τῆς εὐφορίας τῆς ἠ Κρήτη εἶναι ἀ ρ κ ε τ ἄ π υ κ ν ῶ ς κ α τ ὤ κ η μ ἔ ν η εἰς τὰς πεδιάδας (ιδίως εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Μεσσαρά), ἀραιῶς δὲ εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς.

Οἱ κ ἄ τ ο ι κ ο ι ἀνέρχονται εἰς 386.000. Ἡ κυριωτέρα ἀσχολία των εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, ἡ ἀλεία εἰς τὰ παράλια χωρία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία εἰς τὰς πόλεις.

Κύρια π ρ ο ἰ ὶ ο ν τ α τῆς νήσου εἶναι τὰ σιτηρά, ὁ οἶνος, αἱ σταφυλαὶ καὶ ἡ σουλτανίνα σταφίς, ὁ καπνός, ἄφθονα πορτοκάλια, λεμόνια καὶ ξηροὶ καρποί, ὄσπρια καὶ πολὺ ἔλαιον ἀρίστης ποιότητος. Ὡς εἶπομεν ἤδη ἡ κτηνοτροφία προβάτων ἐκλεκτῶν καὶ αἰγῶν, ὡς καὶ ἡ κονικλοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη.

Ἡ καλλιέργεια γίνεται εἰς τὰς παραλιακὰς λωρίδας τῆς νήσου καὶ κυρίως εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς Μασσαράς τοῦ Βιάννου καὶ τοῦ Ἡρακλείου.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς σ υ γ κ ο ι ν ω ν ἰ α ς ἡ Κρήτη ὑστερεῖ, ἔχουσα τὸ πτωχότερον δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐδεμίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Αἱ παραλιακαὶ πόλεις ἐξυπηρετοῦνται πολὺ διὰ τῶν αὐτοκινήτων.

Ἀτμοπλοικῶς οἱ λιμένες τοῦ Ἡρακλείου, τῶν Χανίων καὶ τῆς Ρεθύμνης συνδέονται τακτικῶς μὲ τὸν Πειραιᾶ.

Τρεῖς μεγάλας π ὄ λ ε ι ς ἔχει ἡ Κρήτη ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας: τὸ Ἡ ρ ἄ κ λ ε ι ο ν (34.000), τὰ Χ α ν ἰ ἄ (27.000) καὶ τὸ Ρ ἔ θ υ μ ν ο ν (9.000 κ.). Καὶ αἱ τρεῖς πόλεις εἶναι ἐμπορικαὶ καὶ ἔχουν ἀξιόλογον β ι ο μ η χ α ν ἰ α ν σαπυνοποιίας καὶ πολλὰ ἐλαιοτριβεῖα. Μακρὰ ὁδὸς κατὰ μῆκος τῶν βορείων παραλίων ἐνώνει τὰς πόλεις ταύτας μεταξύ των καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν ἀνατολικωτάτην κωμόπολιν Σ η τ ε ἰ α ν.

Τὰ ΧΑΝΙΑ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου ἀνοικτοῦ κόλπου εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Κρήτης, ἕδρα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, μία τῶν ὠραιότερων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Συγκεντρώνει, κατεργάζεται καὶ ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς τῆς καὶ ἔχει

έπομένως ζωηράν έμπορικὴν κίνησιν. Εἰς 3 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς εὐρίσκεται ὁ μόνος ἀσφαλῆς λιμὴν τῆς νήσου, ὁ λιμὴν τῆς Σοῦδας. Ἐκεῖ καταφεύγουν τὰ ἀτμόπλοια συχνά, διότι τὸ Κρητικὸν Πέλαγος ἔχει σφοδράς καὶ συχνὰς τρικυμίας. Ἡ κοινωμία τῶν Χανίων εἶναι πολὺ προηγμένη. Ἐξοχικὸν προάστειον τῆς πόλεως εἶναι ἡ Χ α λ έ π α.

Δίκτυρον ἀμαξιτῶν ὁδῶν ἐνώνει τὰ Χανιά μὲ τὴν κωμόπολιν Κ α σ τ έ λ ι, εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κισάμου, καὶ τὰ ὄχυρά χωρία Κ ά ν τ α ν ο ν πρὸς Ν, Β ά μ ο ν καὶ Γ ε ω ρ γ ο ὕ π ο λ ι ν κατὰ τὸν Ἄμφιμαλῆ κόλπον.

Ἐπὶ τοῦ κόλπου τούτου εὐρίσκεται καὶ ἡ ἔμπορικὴ πόλις ΡΕΘΥΜΝΟΝ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. ΝΔ ταύτης κεῖται ἡ ἱστορικὴ Μ ο ν ῆ τ ο ὕ Ἀ ρ κ α δ ί ο υ, ὅπου τῷ 1866 ἐκάησαν ἐκουσίως οἱ πολιορκούμενοι Χριστιανοὶ διὰ νὰ μὴ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἀξιόλογος κώμη ἐπὶ τῆς παραλίας εἶναι τὸ Καστέλι καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἴδη τὰ Ἀ ν ώ γ ε ι α.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς β. παραλίας τὸ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἔμπορικωτέρα πόλις τῆς νήσου, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Τὸ Ἡράκλειον μὲ τὰ νέα του λιμενικὰ ἔργα, μὲ τὸ ζωηρὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον του συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ἐξαγωγικῶν λιμένων τῆς Ἑλλάδος. Ἐξάγει ἔλαιον, σταφίδα, σταφυλάς, οἶνον, σάπωνα κ.λ.π. Ἄμαξιτὴ ὁδὸς συνδέει τὸ Ἡράκλειον μὲ τὰς νοτίους πεδιάδας τῆς Μεσσαρᾶς καὶ τοῦ Βιάννου. Ἡ πόλις ἔχει μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του Μρυσεῖον τῆς Μινωικῆς ἐποχῆς, ὅπου φυλάττονται πάντα τὰ εὐρήματα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Κ ν ω σ σ ο ὕ. Αὕτη ἔκειτο πλησίον τῆς.

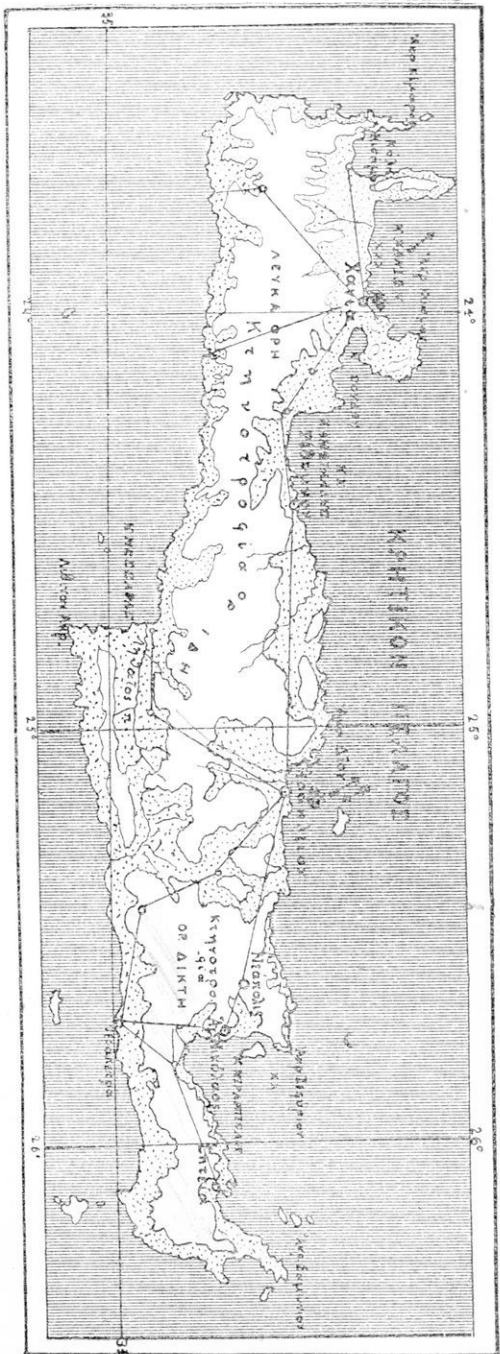
Ἡ βορεία ἀμαξιτὴ ὁδὸς συνεχίζεται πρὸς Α καὶ συνδέει τὸ Ἡράκλειον μὲ τὴν κωμόπολιν Ν ε ά π ο λ ι ν (2.500) καὶ τοὺς λιμένας Ἄ γ ι ο ν Ν ι κ ό λ α ο ν (1.500) πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ Λασηθίου κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Μεραμπέλλου καὶ τὴν Σ η τ ε ί α ν ἀνατολικώτατα. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο τμῆμα τῆς νήσου εἶναι πτωχότερον τῶν λοιπῶν.

Εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους κεῖται ἡ κωμόπολις Ἰ ε ρ ά π ε τ ρ α καὶ ὁ Β ι ά ν ν ο ς, εἰς τὴν εὐφορον νότιον πε-

 Πεδινάι περιοχάι καλλιέργειας
 'Αμφίγραι όδοι

Οικονομικός Χάρτης Κρήτης

 Βιομηχανία
 'Αδεια
 'Επιόριον

διάδα, οἱ Ἄγιοι Δέκα, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος, τὸ Τυμπάκι καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνθηρῶν χωρίων.

Ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀποκρήνου παρχίας τῆς νήσου κεῖται ἡ ἠρωϊκὴ χώρα Σφακίων καὶ τὸ Σέλιον, συνδεδεμένα δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μετὰ Χανιά.

Ἡ ἐκπαίδεσις εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εἶναι πολὺ προηγμένη. Ὁ ὀρεινὸς ὁμως πληθυσμὸς ἔχει ἀκόμη μεγάλον ἀριθμὸν ἀγραμμάτων. Οἱ Κρητῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν Τουρκοκρητῶν μετὰ πρόσφυγας εἶναι ὅλοι ἑλληνες ὀρθόδοξοι. Γενναῖοι καὶ φιλελεύθεροι, πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Τούρκων, πολλὰ παθόντες, μέχρις ὅτου ἡ νῆσος τῶν ἐκηρύχθη αὐτόνομος τῷ 1896, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων. Τῷ 1912 ἠνώθη μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Ἡ Κρήτη ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν Γενικὴν Διοίκησιν καὶ διαιρεῖται εἰς 4 νομοὺς: 1) Χανίων, πρωτ. Χανιά. 2) Ρεθύμνης, πρωτ. Ρέθυμνον 3) Ἡρακλείου, πρωτ. Ἡράκλειον καὶ 4) Λασηθίου, πρωτ. Ἄγ. Νικόλαος.

Ἐρωτήσεις

1. Διατί αἱ μεγαλύτεραι πόλεις εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς Β' παρχίας;
2. Ποῖα τὰ ὄρη καὶ εἰς ποῖόν σύστημα ἀνήκουν;
3. Τί κλίμα ἔχει καὶ τί παράγει ἡ νῆσος; Ποῖοι οἱ σπουδαιότεροι λιμένες καὶ τί ἐξάγουν;
- 5) Τί γνωρίζετε περὶ Κρητῶν;
6. Πόσος εἶναι ὁ πληθυσμὸς καὶ μετὰ τί ἀσχολεῖται;

X. ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

Αἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἠπείρου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου ἑλληνικαὶ νῆσοι, αἱ περιλουόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους, καλοῦνται Ἰόνιοι Νῆσοι.

Αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν ἀπὸ Β πρὸς Ν εἶναι ἡ Κέρκυρα,

οί Παξοί, ἡ Λευκάς, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ἰθάκη καὶ ἡ Ζάκυνθος.

Ἡ νοτιωτέρα ἐξ αὐτῶν Ζάκυνθος καὶ ἡ βορειότερα Κέρκυρα εἶναι μᾶλλον πεδιναί, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ εἶναι ὄρειναι καὶ βραχώδεις.

Αἱ νῆσοι αὗται, τεμάχια ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, εἶναι πολὺ διαμελισμένα ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Τὰ ὄρη τῶν εἶναι συνέχεισι τῶν δυτικῶν ὄροσειρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ Ἴονιοι νῆσοι πολλάκις ὑπέστησαν καταστροφὴν ὑπὸ σεισμῶν. Τὸ ἔδαφος τῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐφορον, τὸ ὑπέδαφος δὲ τινῶν ἐξ αὐτῶν περικλείει γῦψον, ὀρυκτὸν ἄλλας καὶ πισσάσφαλτον.

Τὸ κλίμα τῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων εἶναι μεσογειακόν, γλυκύ, μὲ πολλὰς βροχὰς (Κέρκυρα).

Λόγω τοῦ κλίματος καὶ τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους ἀπαντῶμεν ποικίλην φυτεῖαν εἰς τὰς νήσους ταύτας. Τὰ ἐλαιόδεντρα φύονται παντοῦ καὶ καλλιεργοῦνται αἱ ἄμπελοι καὶ αἱ σταφιδάμπελοι μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Μικρὰ κατοικίδια ζῶα καὶ πουλερικὰ τρέφονται εἰς ταύτας.

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰονίων νήσων ἀνέρχονται εἰς 210.000. Πολὺ πυκνῶς κατωκημένοι εἶναι αἱ δύο μᾶλλον πεδιναὶ καὶ εὐφορώτατοι νῆσοι τῆς Ζακύνθου καὶ Κερκύρας.

Αἱ κυριώτεροι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, ἡ ναυτιλία, ἡ ἄλιεα καὶ τὸ ἐμπόριον,

Γεωργικὰ προΐόντα εἶναι κυρίως τὰ ἀμπελουργικά: σταφίς, οἶνος, σταφυλαί. Ἄλλὰ καλλιεργοῦνται καὶ τὰ σιτηρά, τὰ γεώμηλα καὶ τὰ λαχανικά.

Αἱ νῆσοι συγκοινωνοῦν δι' ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν διερχομένων διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κέρκυρα εἶναι σταθμὸς τῶν πλοίων καὶ ὑδροπλάνων ποῦ κατευθύνονται εἰς Βρίνδηζι τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν αἱ νῆσοι εἶναι προνομιούχοι, ἔχουσαι τὸ καλύτερον δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος, χάρις εἰς ἓν εἰδικὸν ὁδόστρωμα (κιμιλιό), τὸ ὁποῖον παράγουν.

Ὁ λαὸς τῶν Ἰονίων νήσων, μὴ ὑποστὰς τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν πολιτισμένων λαῶν, Ἑνετῶν, Ἀγγλων, Γάλλων ἐπροώδευσε πολὺ εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν ἔδωσαν εἰς τὰ ἑλλην. γράμματα τὴν περίφημον Ἰόνιον ποιητικὴν σχολὴν (Σολωμός, Κάλβος κ.ἄ.). Οἱ ἑπτανήσιοι ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ εἶναι εὐθυμοὶ καὶ λεπτοὶ τοὺς τρόπους.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Ἡ Κέρκυρα, οἱ Παξοὶ καὶ μικραὶ τινες νῆσοι ἐκεῖ πλησίον ἀποτελοῦν τὸν νομὸν Κερκύρας, με πρωτ. τὴν Κέρκυραν.

Ἡ Λευκάς ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν Πρεβέζης, ὡς ὁμώνυμος ἐπαρχία.

Ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ἰθάκη καὶ νησίδες τινὲς ἀποτελοῦν τὸν νομὸν Κεφαλληνίας με πρωτεύουσαν τὸ Ἄργοστόλιον.

Ἡ Ζάκυνθος καὶ αἱ νησίδες Στροφάδες ἀποτελοῦν τὸν νομὸν Ζακύνθου με ὁμώνυμον πρωτεύουσαν.

Αἱ Ἰονιοὶ Νῆσοι Ἰδιαιτέρως.

ΖΑΚΥΝΘΟΣ. Ἡ σχεδὸν τριγωνικὴ νῆσος Ζάκυνθος κεῖται ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Χελωνάτα τῆς Πελοποννήσου, εἰς 4 ὥρῶν περίπου ἀπόστασιν μετὰ τὸ πλοῖον.

Ἀπὸ τοῦ ΒΔ ἄκρου τῆς νήσου μέχρι τοῦ νοτιωτάτου (ἀκρωτηρίου Μαρθιά) ἐκτείνεται κατάφυτος, χαμηλὴ ὄροσαρά, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλότερα κορυφὴ λέγεται Βραχίων (750 μ.). Μία ἄλλη βουνοσειρά, μικροτέρα, ὕψους 200—500 μέτρων, ἀκολουθεῖ τὴν ἀνατολικὴν νοτίαν παραλίαν καὶ ἐνοῦται εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς παραλίας μετὰ τὴν μεγάλην ὄροσειράν.

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὄροσειρῶν ἐκτείνεται πεδία εἰς σχῆμα τριγώνου, τοῦ ὁποίου ἡ βᾶσις εἶναι ὀλόκληρος ἡ ἀμμόδης παραλία τοῦ κόλπου Κερύ. Τὸ πλάτος τῆς εἶναι 10 περίπου χιλιόμετρα καὶ τὸ μῆκος τῆς ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον πλέον τῶν 15. Τὸ γλυκὺ μεσογειακὸν κλίμα τῆς νήσου, τὰ ἄφθονα ὕδατα καὶ αἱ πηγαί, ποὺ ρέουν εἰς τὴν ἀνατολικὴν αὐτὴν πε-

διάδα, καθώς και ἡ καλὴ ποιότης τοῦ ἐδάφους της, εἶναι οἱ παράγοντες τῆς μεγάλης εὐφορίας της. Ὀλόκληρος ἡ πεδιάς εἶναι κατάφυτος μὲ ἀμπέλια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνεται τὸ περίφημο κρασί τῆς Ζακύνθου καὶ ἡ ὠραία σταφίδα της. Ἐλαιόδενδρα, συκίες καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, ἀνθόκηποι καὶ λαχανόκηποι καὶ πλῆθος ὠραία χωρία εἰς τὰ ἄκρα τῆς πεδιάδος τὴν κάνουν νὰ ὁμοιάζῃ μὲ ἀνθισμένον κῆπον. Δικαίως ἡ Ζάκυνθος ὠνομάσθη «ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς». Τὰ 9)10 τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, ὁ ὁποῖος ἀνέρχεται εἰς 40.000 κατοίκους, εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο τμήμα τῆς νήσου καὶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ εὐφόρου ὄροπεδίου Βολίμες, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου εἰς ὕψος 500 μέτρων. Τοῦναντίον τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου εἶναι ἀραιῶς κατοικημένον, διότι εἶναι ἀνυδρον καὶ ξηρόν.

Ἡ ὠραία αὕτη νήσος εἶναι δυστυχῶς εὐσειστος, πολλάκις δὲ κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν.

Εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς νήσου, παρὰ τὸν ὄρμον τοῦ Κερίου ὑπάρχουν πολλαὶ πηγαὶ πισσασφάλτου, πολλαχοῦ δὲ τὸ ὑπέδαφος περικλείει γῦψον.

Οἱ Ζακύνθιοι, ζῶντες μέσα εἰς τὴν εὐφορίαν καὶ τὴν ὠραιότητα τοιαύτης φύσεως, εἶναι εὐθυμοί, ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ δὲν ἐκπατρίζονται εὐκόλως.

Ἡ πόλις Ζάκυνθος (12.000), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, κεῖται πρὸς Α. τῆς νήσου, εἰς τὰ κράσπεδα ὑψηλοῦ λόφου, τοῦ ὁποίου τὴν κορυφὴν στέφει βενετικὸν φρούριον. Ἡ ὠραία προκυμαία της, ἡ εὐρεῖα παραλιακὴ ὁδὸς καὶ αἱ καλαὶ οἰκοδομαὶ της μᾶς δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτ' ἡ Ζάκυνθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἔχει πλακοστρώτους ὁδοὺς, ναοὺς μὲ ὠραίας ἀγιογραφίας, θέατρον, βρεφοκομεῖον καὶ βυζαντινὸν μουσεῖον.

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κωμῶν καὶ τῶν χωρίων τῆς Ζακύνθου τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ Μαχαράδον, Γερακάρι, τὸ Καταστάρι καὶ οἱ Βολίμες.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ. Ἡ μεγίστη εἰς ἕκτασιν νήσος τοῦ Ἴονίου Κεφαλληνία κεῖται ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου. Ἡ παραλία τῆς νήσου εἶναι πολὺ ἀνώμαλος μὲ πολλοὺς

κόλπους καὶ μικροὺς ὄρμιους. Ἀπὸ νότου εἰσχωρεῖ εἰς τὸν κορμὸν τῆς νήσου ὁ βαθὺς κόλπος τοῦ Λιβαδίου καὶ σχηματίζει πρὸς Δ. τὴν χερσόνησον τῆς Παλικῆς. Ὁ κόλπος ἔχει βάθος 15 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 2-4 χιλ. Ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ κορμοῦ ἐκτείνεται ἡ χερσόνησος Ἐρισσος. βρεχομένη πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ Μύρτου καὶ πρὸς Α χωριζομένη ἀπὸ τὴν νήσον Ἰθάκην διὰ στενοῦ πορθμοῦ.

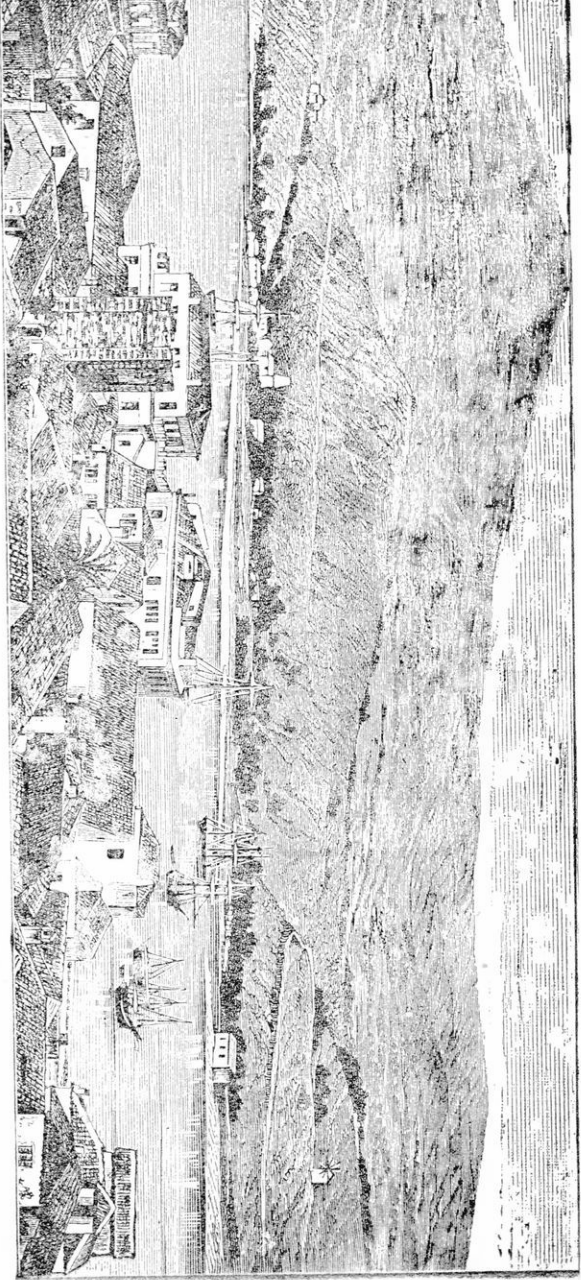
Ἡ Κεφαλληνία εἶναι ὄρεινὴ, ἡ ὄρεινότερα τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐχει τὸ ὕψιστον τῶν ὄρέων, τὸν Αἶνον (1620 μ.) κατὰ τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς καὶ πολλὰς ὄροσειρὰς καθ' ὅλας τὰς διακλαδώσεις. Ὁ Αἶνος εἰς τὰς ὑψηλὰς του κορυφὰς καλύπτεται μὲ ἔλατα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν θαυμάσια δάση.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕδατογενῆ στρώματα, ὅπως δὲ ἡ Ζάκυνθος, ὑπέστη καὶ αὕτη πολλὰς καταστροφὰς ἐκ σεισμῶν.

Μικρὰ μόνον πεδιάδες ὑπάρχουν, γύρω ἀπὸ τὰς ὁποίας κεῖνται τὰ χωρία τῆς νήσου. Ἡ πεδινὴ ἔκτασις τῆς Λιβαθοῦς ΝΑ τοῦ Ἀργοστολίου καὶ ἡ εὐφορωτάτη κοιλὰς τῆς Σάμης εἶναι κατάφυτες μὲ ἀμπέλια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγεται θαυμάσιος οἶνος καὶ σταφίς, μὲ ἐλαιόδενδρα καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα. Τὰ ὕδατα τῆς νήσου εἶναι ὀλίγα, ὡς ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι συλλέγουν τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς εἰς δεξαμενάς.

Ἡ ἀγρία ὄρεινὴ φύσις τῆς νήσου καὶ τὰ πολλὰ παράλια συντέλεσαν πολὺ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων καὶ εἰς τὰς ἀσχολίας των. Οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι ἐπιτήδειοι ναυτικοὶ καὶ τολμηρότατοι ἐπιχειρηματῆαι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀποδημοῦν εἰς τὴν ἄλλοδαπήν, ὅπου πλουτίζουν. (Παράβαλε τοὺς Ζακυνθίους). Περισσότερον ὄλων τῶν ἐπιτησίων οἱ Κεφαλλῆνες διετήρησαν θερμὸν τὸ ἔθνικόν των φρόνημα, ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἔνωσίν των μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ἔθνικοι εὐεργεταί. Οἱ κάτοικοι σήμερον ἀνέρχονται εἰς 58.000.

Τὸ Ἀργοστόλιον (7.500) πρωτεύουσα τῆς Κεφαλληνίας κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, σχηματιζομένου κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Λιβαδίου. Εἶναι

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Κερκυρῆς Ἀργοστόλιον.

νέα πόλις με ώραίας οἰκοδομὰς καὶ ἀρίστην προκυμῖαν, ἔχει δὲ ἀξιόλογον ἔμπορικὸν ναυτικόν.

Πρὸς Α αὐτῆς ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Κ ρ ά ν ι ο ι. Τὸ Ἄρ-
γοςτόλιον συνδέεται δι' ἄμαξιτῶν ὁδῶν με τὰς κυριωτέρας πό-
λεις καὶ χωρία τῆς νήσου. Ἀξιόλογοι κῶμαι πλησίον τῆς εἶναι
τὰ Β α λ σ α μ ᾶ τ α, τὰ Φ α ρ α κ λ ᾶ τ α, τὰ Δ ε ι λ ι α ν ᾶ-
τ α καὶ ἡ Λ ι β α θ ῶ.

Εἰς τὴν χερσονήσον τῆς Παλικῆς, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας
τοῦ κόλπου Λιβαδίου, κεῖται ἡ δευτέρα πόλις τῆς νήσου τὸ
Λ η ξ ο ὄ ρ ι ο ν (5.000) ἔχουσα τεχνητὸν λιμένα. Πλησίον τῆς
ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Π ᾶ λ η, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄνομασία τῆς ἐ-
παρχίας καὶ τῆς χερσονήσου. Κ α ρ δ α κ ᾶ τ α, χωρίον εἰς τὸν
μυχὸν τοῦ κόλπου.

Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου εὐρίσκονται αἱ κῶμαι
Σ ᾶ μ η (ἡ Αἰγιαλός) καὶ ἡ Ἄ γ ῖ α Ε ὕ φ η μ ῖ α, ἐπὶ δὲ τῆς
χερσονήσου Ἐρισσοῦ ἡ Ἄ σ σ ο ς, με ἐνετικὸν φρούριον καὶ
βορειότατα τὸ Φ ι σ κ ᾶ ρ δ ο ν.

Ι Θ Α Κ Η. Ἡ μικρὰ ὀμηρικὴ νῆσος Ἰθάκη, πατρὶς τοῦ πο-
λυμηχάνου Ὀδυσσεύς, κεῖται Β Α τῆς Κεφαλληνίας, χωριζο-
μένη ἀπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ ὀμωνύμου πορθμοῦ, 2 περίπου
μιλίων πλάτους.

Σύγκειται ἐκ δύο τμημάτων ἠνωμένων εἰς τὸ μέσον διὰ ἰσ-
θμοῦ, πλάτους 500 μέτρων. Κατὰ τὴν ἔνωσίν των αὐτὴν σχη-
ματίζεται μέγας καὶ ἀσφαλέστατος λιμὴν.

Ἡ νῆσος εἶναι ὄρεινὴ καὶ αἱ ἄκταί της βραχῶδεις καὶ ἀπότομοι,
με πολλὰ σπήλαια καὶ κουφώματα.

Τὸ ὄρεινὸν ἔδαφός της δὲν εἶναι πολὺ γόνιμον. Παράγει ὀλί-
γον ἄλλ' ἐκλεκτὸν ἔλαιον, οἶνον καὶ κορινθιακὴν σταφίδα.

Οἱ Ἰθακήσιοι, ἐπεὶ δὴ τὸ ἔδαφος τῆς νήσου των εἶναι ὄρεινόν,
ἡ δὲ παραλία μεγάλη καὶ ἀπότομος γίνονται οἱ περισσότεροι
ναυτικοί, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐκπατρίζονται. Ὑπάρχουν πολ-
λοῦ πλοῦσιοι Ἰθακήσιοι ἐφοπλισταὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἐγχωρία συγκοινωνία διεξάγεται δι' ἄμαξιτῶν ὁδῶν καὶ
δι' ἄκτοπλοίας. Ὑπάρχει δὲ καὶ τηλέφωνον με τὸ ὅποιον συν-
δέονται μεταξύ των τὰ χωρία μετὰ τῆς πόλεως Ἰθάκης. Ἡ
Ἰ θ ᾶ κ η (κοινῶς Βαθύ, 3.300 κ.) πόλις ἀμφιθεατρικῶς ἐκτι-

σμένη παρὰ τὸν ὁμώνυμον ἀσφαλῆ λιμένα, ἐξάγει οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἡ ἀρχαία πόλις ἔκειτο κατὰ τὴν ΒΔ ἀκτὴν τῆς νήσου.

Μεταξὺ τῆς νήσου Ἰθάκης καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀκαρνανίας εἶναι ἐγκατεσπαρμένα αἱ νησίδες Ἐχινάδες. Βορειότερον αἱ κατοικούμεναι νησίδες Κάλαμος καὶ Καστὸς ἔχουν ὁμωνύμους κώμας.

ΛΕΥΚΑΣ. Ἡ νῆσος Λευκάς, ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, κεῖται ἀπέναντι καὶ ἐγγύτατα τῆς Ἀκαρνανίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν χωρίζεται διὰ στενοῦ τεχνητοῦ πορθμοῦ.

Καὶ ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ὄρεινὴ μὲ ἀποτόμους ἀκτάς. Τὸ κλίμα της εἶναι ὑγρὸν, ἀλλ' ὑγιεινόν. Οἱ κάτοικοί της (25.000) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀλιεῖαν.

Τὸ εὐφορώτερον τμήμα της εἶναι τὸ ΒΔ, ὅπου παράγεται ἄριστος ἐρυθρὸς οἶνος, σταφίς, ἔλαιον, καπνός, καὶ τὸ Α. ὅπου ὑπάρχουν ἐκτεταμένοι ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες.

Ἡ πόλις Λευκὰς κεῖται ἐπὶ τῆς ΒΑ πλευρᾶς ἀπέναντι τῆς Ἀκαρνανικῆς χερσονήσου, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ἀγίας Μαύρας. Ἔχει οἰκίας ξυλίνας ἕνεκα τῶν σεισμῶν. Ἀξιόλογα χωρία τῆς νήσου εἶναι ἡ Καρυὰ (2.000), ὁ Ἄγιος Πέτρος καὶ τὸ Βαθύ. Παρὰ τὸ χωρίον Ἀλέξανδρος ὑπάρχουν δύο δημόσιαι ἀλυκαί.

ΠΑΖΟΣ καὶ ΑΝΤΙΠΑΖΟΣ. ΝΑ τῆς Κερκύρας κεῖνται αἱ δύο μικραὶ χαμηλαὶ νῆσοι Πάξος καὶ Ἀντίπαξος, κατὰφυτοι μὲ ἐλαιόδενδρα. Ἡ μεγαλύτερα ἐξ αὐτῶν Πάξος κατοικεῖται κατὰ μικρὰ χωρία.

Πρωτεύουσά της εἶναι τὸ χωρίον Γάϊον.

Ἐπὶ τῆς Ἀντιπάξου ὑπάρχει πηγὴ ἀσφάλτου.

ΚΕΡΚΥΡΑ. Ἡ σπουδαιότερα τῶν Ἰονίων νήσων Κέρκυρα, ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων τῆς ἀρχαιότητος, κεῖται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἀπέναντι τῆς βορείου Ἠπείρου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χωρίζεται μὲ στενὸν πορθμόν. Ἡ θέσις αὕτη τῆς Κερκύρας ἀποτελεῖ σπουδαῖον στρατιωτικὸν ὀρμητήριον καὶ διὰ τὸ Ἀδριατικὸν Πέλαγος καὶ διὰ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρῶτον κατέλαβον τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπειτα κατέκτησαν τὴν Βαλκανικὴν. Εἰς τὸν Μεσαιῶνα, οἱ Ἑ-

νετοί με βάσιν τήν Κέρκυραν κατέκτησαν ὅλα τὰ παράλια καί τὰς νήσους τῆς Ἑλλάδος. Καί τελευταίως ἀκόμη οἱ Ἴταλοι ἔκαναν ἀπόπειραν διὰ νά τήν καταλάβουν, ἡ ὁποία εὐτυχῶς, χάρις εἰς τήν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἀπέτυχε.

Πρὸς βορρᾶν ἡ νῆσος ἔχει τὸ μεγαλύτερον πλάτος, τὸ ὁποῖον καλύπτεται ὑπὸ ὄρους με ὑψίστην καρυφήν τὸν Παντοκράτορα. Ἡ περιοχὴ αὕτη ὀνομάζεται περιφέρεια τοῦ Ὄρους. Τὸ ὄρος τοῦτο πίπτει ἀποτόμως εἰς τὸν μέγαν κόλπον τοῦ πορθμοῦ, ἐνῶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν χαμηλώνει εἰς λοφοσειράς. Εἰς τὸ μέσον, ὅπου ἡ εὐφορωτάτη περιοχὴ τῆς Μέσσης, καί πρὸς νότον ἡ νῆσος εἶναι στενὴ με χαμηλὰ ὄρη καί λόφους καί μεγάλας κοιλάδας.

Ἡ δυτικὴ παραλία τῆς νήσου δὲν στερεῖται μὲν λιμένων, ἀλλ' ἡ θάλασσα πρὸ αὐτῆς εἶναι πάντοτε ταραγμένη, τουναντίον ἡ ἀνατολικὴ παραλία ἔχει δύο μεγάλους κόλπους καί κατέχει ὄξιολόγους λιμένας. Ἐδῶ εἶναι τὸ κέντρον τῶν κυριωτέρων ὁδῶν τῆς νήσου.

Πλησίον τῆς ΒΔ γωνίας τῆς νήσου εὐρίσκονται αἱ μικραὶ νησίδες Μαθράκι, Ὁθωνοὶ καί Ἐρίκουσα.

Τὸ πεδινὸν καί λοφῶδες ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι πολὺ εὐφορον. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους της καλύπτεται με ἔλαιόδενδρα. Ἡ Κέρκυρα ἔχει ὀλίγους μικροὺς ποταμοὺς ξηρανομένους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸ θέρος. Τὸ κλίμα της εἶναι πολὺ ὑγρὸν τὸν χειμῶνα, τὸ ὑγρότερον τῆς Ἑλλάδος, καί θερμὸν τὸ θέρος.

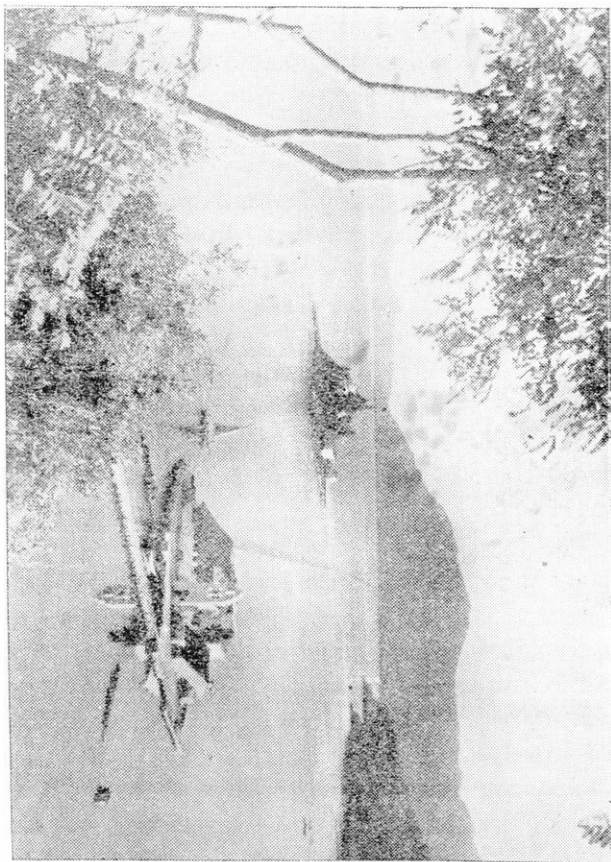
Ἡ Κέρκυρα χάρις εἰς τὴν εὐφορίαν της εἶναι ἡ πικυότερον κατὰ κημένη ἑλληνικὴ νῆσος. Οἱ κάτοικοί της ἀνερχόμενοι εἰς 102.000 ἀσχολοῦνται με τὴν γεωργίαν, ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καί τὴν βιομηχανίαν.

Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας της εἶναι τὸ ἔλαιον, ὁ οἶνος, τὰ πατατόνια (γεώμηλα γλυκά), τὰ ἐσπεριδοειδῆ καί ὀλίγος ἀραβόσιτος. Παρὰ τὴν πρωτεύουσαν καί εἰς τὴν κώμην Λευκίμμη ὑπάρχουν ἀλυκαί.

Ἡ πόλις ΚΕΡΚΥΡΑ (κοινῶς Κορφοί), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν. Εἶναι ὠραία πόλις, με πολλὰ ἱδρύματα, ἐκπαι-

δευτήρια, βιβλιοθήκη, ωραίους ναούς ('Αγ. Σπυρίδωνος κ.ά.), θέατρα και φρενοκομείον. 'Ο άσφαλής της λιμνήν συγκεντρώνει μεγάλην έπιβατικήν κίνησιν, λόγω τής θέσεώς του μεταξύ 'Ελλάδος και 'Ιταλίας. 'Η Κέρκυρα είναι πόλις έμπορικωτάτη, έχει δέ άξιόλογα έργαστήσια οίνοποιίας, σαπωνοποιίας, παραφίνης και λιθοτυπογραφίας, χαρτοποιίας και έλαιουργίας.

Ποντικονήσι.

'Ο πληθυσμός της με τὰ ώραία της προάστεια Μαντοϋκι, Γαρίτσα, 'Αγ. Ρόκκος, Ποταμός κ.ά. άνέρχεται εις 32.000

Ἄλλαι κῶμαι τῆς νήσου εἶναι τὸ Σ κ ρ ι κ ε ρ ὄ ν, ἡ Κ ο ρ α κ ι ἄ ν α καὶ οἱ Κ α ρ ο υ σ ἄ δ ε ς πρὸς Β, οἱ Ρ ι γ γ λ ἄ δ ε ς πρὸς Ν.

Ἡ Κέρκυρα ὑπῆρξε πατρὶς ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἤκμασαν εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν πολιτικὴν.

Ἑ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς

1. Προῖον τμῆμα τῆς Ζακύνθου καλλιεργεῖται καὶ διατί;
2. Διατί οἱ κάτοικοι τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ἰθάκης εἶναι ναυτικοὶ καὶ τολμηροὶ ἐπιχειρηματῆαι;
3. Διατί οἱ Ζακύνθιοι δὲν ἐκπατρίζονται, ὅπως οἱ Κεφαλλῆνες;
4. Ποία ἡ πλαστικὴ μορφή τῆς Κερκύρας;
5. Ποῖα τὰ προϊόντα τῆς Κερκύρας;
6. Ποῦ καλλιεργεῖται ἡ σταφὶς εἰς τὰ Ἐπτάνησα;
7. Ποία ἡ ἐμπορικὴ, βιομηχανικὴ καὶ συγκοινωνιακὴ κατάστασις τῆς πόλεως Κερκύρας;

ΧΙ. ΑΙ ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ ΕΛΛΗΝ. ΝΗΣΟΙ

Δ Ω Δ Ε Κ Α Ν Η Σ Ο Σ

Δωδεκάνησος καλεῖται τὸ μεταξὺ Κρήτης, Κυκλάδων, μικρασιατικῆς παραλίας σύμπλεγμα πολυαρίθμων μεγάλων καὶ μικρῶν νήσων, τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι δώδεκα: Π ἄ τ μ ο ς, Ἄ σ τ υ π ἄ λ α ι α, Λ έ ρ ο ς, Κ ἄ λ υ μ ν ο ς, Κ ῶ ς, Ν ί σ υ ρ ο ς, Χ ἄ λ κ η, Τ ἦ λ ο ς, Σ ύ μ η, Ρ ό δ ο ς, Κ ἄ ρ π α θ ο ς καὶ Κ ἄ σ ο ς, εἰς τὰς ὁποίας προστίθεται καὶ ἡ μακρὰν πρὸς Α κειμένη νῆσος Κ α σ τ ε λ λ ό ρ ι ζ ο ν.

Γ ε ω λ ο γ ι κ ῶ ς ἐξεταζομένη ἡ Δωδεκάνησος εἶναι τμῆμα τῆς μεγάλης τοῦ Αἰγαίου Ἠπείρου, ἣτις εἰς παλαιὰν ἐποχὴν κατεβυθίσθη συνεπείᾳ ἐνδογενῶν λόγων. Τινὲς ἐκ τῶν νήσων ἀνέδυσαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουν ἠφαίστεια.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ νῆσοι εἶναι ὄρειναι καὶ βραχώδεις, ἀλλὰ πολλῶν τὸ ἔ δ α φ ο ς εἶναι εὐφορον καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀρκετὸν

βάθος οί έργατικοί κάτοικοι τὸ καλλιεργοῦν ἐπιμελῶς. Ἡ μεγαλύτερα καὶ εὐφορωτέρα ὄλων εἶναι ἡ Ρόδος. Μᾶλλον ὄρεινή, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη ὑπὸ μιᾶς ἐπιμήκουσ ὄροσε-
ρᾶς. Ἐχει ὁμως καὶ εὐφόρους, γραφικὰς κοιλάδας, τὰς ὁποίας βρέχουν πολλαὶ πηγαὶ καὶ χεῖμαρροι.

Τὸ ὑπέδαφος νήσων τινῶν περικλείει μεταλλεύματα—
μολύβδου καὶ λευκολίθου τῆς Λέρου καὶ ἄλλου, ὅπου εἶναι ἠφαιστειογενές, ὑπάρχουν πολλαὶ θερμοπηγαί. (Νίσυρος, Κῶς).

Τὸ κλίμα τῶν νήσων εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι γλυκὺ μεσογειακόν.

Οἱ κάτοικοί των, Ἕλληνες ἀνερχόμενοι εἰς 160.000 περίπου, ἀσχολοῦνται εἰς μὲν τὰς μικρὰς, βραχῶδεις νήσους μὲ τὴν σπογγαλιεῖαν καὶ τὴν ναυτιλίαν, εἰς δὲ τὰς μεγαλύτερας, ὅπου ὑπάρχει καλλιεργήσιμον ἔδαφος, καὶ μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἡ καλλιέργεια εἶναι μεσογειακοῦ τύπου.

Ὅλαι αἱ νῆσοι ἔχουν ὁμώνυμον λιμένα. Ἡ Ρόδος ἔχει πολλοὺς ὄρμους καὶ ἀκρωτήρια καὶ δύο καλοὺς λιμένας, τῆς Λίνδου κατὰ τὴν ΝΑ παραλίαν καὶ τῆς πρωτευούσης Ρόδου κατὰ τὴν ΒΑ παραλίαν. Ἡ ὕπαιθρος τῆς Ρόδου περιλαμβάνει 55 κωμοπόλεις καὶ χωριά, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔχουν ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Πολιτικὴ κατάστασις. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1911 αἱ νῆσοι αὗται κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν νὰ τὰς κατέχουν μέχρι σήμερον.

Οἱ κάτοικοί των, Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, διεμαρτυρήθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις, ζητοῦντες τὴν ἑνωσίν των μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Δυστυχῶς ὁμως μέχρι σήμερον δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

ΚΥΠΡΟΣ.

Ἡ μεγαλύτερα κατ'ἔκτασιν ἑλληνικὴ νῆσος Κύπρος (1)3 Πελοποννήσου) κεῖται ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀπέναντι τῆς Κιλικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας.

Πρὸς νότον τῆς νήσου σχηματίζονται τρεῖς μεγάλοι ἀνοικτοὶ κόλποι: οἱ κόλποι Ἄμμοχώστου, Λάρνακος καὶ Λεμεσσοῦ. ΒΑ στενὸς λαιμὸς γῆς καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἄγ. Ἀνδρέας. Εἰς τὸ μέσον περίπτου τῆς Β παραλίας τὸ ἀκρωτήριον Κορμακίτης περιορίζει τὸν κόλπον Μόρφου ἀπὸ τὸν κόλπον Χρυσοχοῦς.

Τὸ ΝΔ τμήμα τῆς νήσου κατέχεται ὑπὸ τῆς εὐρείας ὄροσειρᾶς τοῦ Ὀλύμπου, με ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ πευκόφυτον βουνὸν Τρόδος (2.140 μ.). Κατὰ μῆκος τοῦ βορείου κόλπου Χρυσοχοῦς ἐκτείνεται ἡ στενὴ μακρὰ ὄροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου.

Μεταξὺ τῶν δύο ὄροσειρῶν ἀπλοῦται εὐρεῖα πεδιάς, ἀπὸ τοῦ νοτίου κόλπου τοῦ Ἄμμοχώστου μέχρι τοῦ ΒΔ κόλπου τοῦ Μόρφου. Αὕτη πρὸς Ἀ καλεῖται πεδιάς τῆς Μεσσαρίας. Ὁ χεῖμαρρος Πεδιάϊος (Πηδιάς) πηγάζει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον, διαρρέει καὶ καθιστᾷ εὐφορον τὸ ἔδαφος τῆς πεδιάδος καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἄμμοχώστου.

Ἀπὸ τοὺς λόφους τοῦ Τρόδου ἐξάγεται ἀμίαντος, εἰς πολλὰ δὲ σημεῖα τῆς νήσου εὐρίσκεται μάρμαρον, ἀβροστέλιθος καὶ ἀμμόλιθος. Παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Μόρφου, εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Σόλων, ὑπάρχουν σπουδαῖα μεταλλεῖα χαλκοῦ.

Λόγω τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τὸ κλίμα τῆς νήσου παρουσιάζει ἀκρότητας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Τὸ θέρος εἶναι πολὺ θερμόν, ὁ δὲ χειμὼν ψυχρὸς. Τὸ ὄρος Τρόδος καλύπτεται εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον πάντοτε σχεδὸν ὑπὸ χιόνος.

Τὰ δάση, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ Κύπρος ἦτο κάποτε περίφημος, ἔχουν σημαντικῶς ἐλαττωθῆ. Ἡ φυτεία καὶ τὰ ζῶα ὁμοιάζουν μετὰ τῶν γειτονικῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Συρίας. Οἱ ἵπποι καὶ ἡμίονοι τῆς Κύπρου εἶναι παροιμιώδους ἀντοχῆς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ὑπολογίζεται εἰς 350.000, ἐξ ὧν περὶ τὰς 280.000 Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι καὶ Εὐρωπαῖοι. Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς πεδιάδος εἶναι τὰ σιτηρά, ἡ ἐλαία, ὁ βάμβαξ, ἡ σταφίς, τὰ κεράτια καὶ ὁ ἐκλεκτὸς οἶνος. Πολλοὶ βόες, αἴγες, ἵπποι βόσκουν

εἰς τοὺς λειμῶνας, παράγεται δὲ ἄφθονος τυρὸς καὶ βούτυρον καὶ γίνεται ἔξαγωγή δερμάτων. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη πολὺ εἶναι ἡ σηροτροφία. Ἡ Κύπρος κάνει ἔξαγωγήν βομβύκων, μετάξης καὶ γεωμήλων.

Ἡ μεγαλύτερα πόλις εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος καὶ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Λευκωσία (30.000 κ.) Εἶναι πόλις ἀκμάζουσα ἔμπορικῶς καὶ κέντρον τῆς συγκοινωνίας τῆς νήσου. Μετ' αὐτὴν αἱ τρεῖς μεγάλαι πόλεις τῆς νήσου εἶναι ἔμπορικοὶ λιμένες κατὰ τοὺς ὁμωνύμους νοτίους κόλπους: Ἀμμόχωστος (κοινῶς Φαμαγούστα, 10.000 κ.), Λάρναξ (12.000 κ.) καὶ Λεμεσσοῦς (16.500 κ.). Μικρότερα κέντρα εὐρίσκονται κατὰ τὴν δυτικὴν καὶ βορείαν παραλίαν: Νέα Πάφος (6.000), Μόρφου (3.000 κ.) καὶ Κυρήνεια (2.000 κ.).

Ἡ νήσος ἔχει τακτικὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν μετὰ τὸ ἔξωτερικόν. Εἰς τὸ ἔσωτερικόν στενὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὰς πόλεις Ἀμμόχωστον—Λευκωσίαν—Μόρφου, ὑπάρχει δὲ καὶ πυκνὴ συγκοινωνία μετὰ αὐτοκίνητα.

Πολιτικὴ κατάστασις. Ἀπὸ τοῦ 1878 ἡ Κύπρος παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας διὰ συνθήκης εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἄγγλου ἀρμοστοῦ. Ὁ διακαὴς ὅμως πόθος τῶν Κυπρίων εἶναι ἡ ἔνωσις τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Δυστυχῶς παρ' ὅλα τὰ ἐπανειλημμένα ψηφίσματά των διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν εἰρηνικὴν ἐπανόστασιν των τῷ 1931 ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη μεγαλόνησος παραμένει ὑπὸ τὴν ξένην κυριαρχίαν.

Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη ἐν Κύπρῳ. Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀνέρχονται εἰς 626, ἐξ ὧν 4 πλήρη γυμνάσια καὶ 1 ἔμπορικὴ σχολή.

Ἡ ἑλλην. ἐκκλησία τῆς Κύπρου εἶναι αὐτοκέφαλος, διοικεῖται δὲ ὑπὸ συνόδου ἐκ τεσσάρων Μητροπολιτῶν, τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Μακαριωτάτου, ἔδρευει εἰς τὴν πρωτεύουσαν Λευκωσίαν.

ΤΕΛΟΣ Α'. ΜΕΡΟΥΣ

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'.

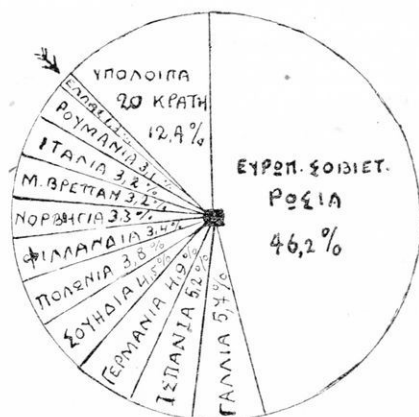
ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

1. ΘΕΣΙΣ

Γεωγραφική Θέσις.—"Ορία." Εάν φαντασθώμεν τὴν γῆν κομμένην εἰς δύο ἴσα μέρη ἀπὸ τὸν πρῶτον λεγόμενον μεσημβρινὸν τοῦ Γκρήνουιτς (Ἄγγλιος) ἢ Ἑλλάς θὰ εὕρισκε-

ΑΡΙ. ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΧΩΡΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ 1930

ται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου, ἐὰν δὲ φαντασθώμεν, ὅτι ἡ γῆ κόπτεται εἰς ἡμισφαίρια ἀπὸ τὸν ἰσημε-

ρινόν, τότε ἡ Ἑλλάς θὰ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου.

Ἡ Ἑλλάς κεῖται εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Κατέχει δὲ τὸ νότιον τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τὰς νήσους, ποὺ τὸ περιβάλλουν. Ἡ χερσονήσος τοῦ Αἴμου εἶναι ἡ ἀνατολικωτέρα χερσονήσος τῆς Εὐρώπης πρὸς νότον.

Ἡ Ἑλλάς ὀρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Νοτιοσλαβίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς Α. ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, πρὸς Ν. ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ Ἴόνιον Πέλαγος.

Ἐκτασίς. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς 130.000 τετρ. χιλιόμετρα. Ἐκ τούτων εἰς τὸ ἠπειρωτικὸν τμήμα ἀναλογοῦν 108.000 τ. χιλ., εἰς δὲ τὰς νήσους 22.000 τ. χιλ.

Τὸ νοτιώτατον σημεῖον τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ ἀκρωτήριο Λίθιον τῆς Κρήτης, θιγόμενον ὑπὸ τοῦ παραλλήλου 34°-55, τὸ δὲ βορειότατον κεῖται ἐν Θράκῃ, θιγόμενον ὑπὸ τοῦ παραλλήλου 41°-38'.

Τὸ δυτικώτατον σημεῖον τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ ἀκρωτήριο Κεφαλή τῆς Κερκύρας καὶ θίγεται ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ 19°-37, τὸ δὲ ἀνατολικώτατον εἶναι τὸ ἀκρωτήριο Πράσον τῆς Σάμου, θιγόμενον ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ 27°-6' (μετρούμενον ὑπὸ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Γρήνουϊτς).

Σπουδαιότης τῆς θέσεως. Ἡ γειτνίασις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶσων θαλασσῶν ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν χώραν. Πρῶτον, διότι ἡ ἐπίδρασις τῶν θαλασσίων ἀνέμων, ποῦ πνέουν ἐξ ἀνατολῶν, νότου καὶ δυσμῶν καθιστᾷ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἡπιον καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εὐνοϊκός. Δεύτερον, διότι αἱ τρεῖς θάλασσαι, ποὺ περιβάλλουν τὴν χώραν, εὐκολύνουν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς διὰ τῆς μεγάλης θαλασσίας ὁδοῦ δύνανται οἱ κάτοικοι ν' ἀποστέλλουν εὐκόλως τὰ προϊόντα των εἰς τὰς ξένας ἀγοράς καὶ νὰ ἔρχωνται εἰς σχέσεις μὲ ξένους λαούς.

Εἰς τὴν εὐνοϊκὴν αὐτὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ὀφείλεται κατὰ

πολύ ή μεγάλη ανάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὡς καί ή οἰκονομική πρόοδος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

2. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Γεωλογική διαμόρφωσις. Ἡ γεωλογική κατασκευή τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐξαιρετικῶς πολύπλοκος Ἴον διότι τὰ πετρώματα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν κατὰ διαφόρους γεωλογικούς αἰῶνας (παλαιοζωϊκόν, μεσοζωϊκόν καί καινοζωϊκόν), εἶναι ποικίλα. Κυρίως ἀσβεστόλιθοι καί μάρμαρα, ἀργιλλικοί σχιστόλιθοι, μάρμαρα, κροκαλοπαγή, κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι, γρανίται κ.λ. καί 2ον διότι τὰ διάφορα στρώματα ἔχουν ὑποστῆ πολλὰς τεκτονικὰς διαταράξεις καί μετακινήσεις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων γεωλογικῶν περιόδων, ἰδίως ὁμως κατὰ τοὺς τελευταίους γεωλογικούς χρόνους.

Ἡ περιοχή τῆς ἑλληνικῆς γῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν γεωλογικῶν αἰώνων καί μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τοῦ καινοζωϊκοῦ ἦτο βυθὸς θαλάσσης. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θάλασσαν προεξεῖχον ὡς ξηραὶ μόνον ή μᾶζα τῶν Κυκλάδων, ή περιοχή ή καλουμένη Βόρειος Αἰγῆς (Μακεδονίας—Ὀλύμπου—Ροδόπης), τὸ βορειοδυτικόν τιμῆμα τῆς Μικρῆς Ἀσίας καί ἄλλα μικρότερα.

Εἰς τὰς ἀρχὰς ὁμως τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος ὑπῆρξε μία ἐποχή, τὴν ὁποῖαν καλοῦμεν «ἐποχὴν τῶν ἀλπικῶν πτυχώσεων τῆς γῆς», ὁπότε εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐγένοντο ὄρογενετικά διαταράξεις καί ἐγεννήθησαν τὰ ὄρη τῶν Ἀλπεων, τὰ Ἰμαλάια κ.ἄ. (ἑκατομμύρια ἔτη διήρκεσαν αἱ διαταράξεις αὗται). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀλόκληρος ή ἔκτασις, τὴν ὁποῖαν καταλαμβάνει ή Ἑλλάς μαζὺ με τὸ Αἰγαῖον, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν καί τὰς Ἰονίους νήσους ἀνεδύθη ὀλόκληρος ἀπὸ τὴν θάλασσαν διὰ πρώτην φοράν ὡς μία χερσαία μᾶζα ἀδιάαιρετος καί ἄμορφος (Αἰγῆς). Τότε συνέχεια τῶν Ἀλπεων ἐσχηματίσθησαν καί αἱ Ἑλληνίδες ὄροσειραί.

Μετὰ τὴν ἀνάδυσιν τῆς Αἰγῆϊδος ξηρᾶς διὰ νὰ ἀποκατασταθῆ ή ἰσορροπία τῶν διαφόρων τμημάτων της, ἄλλοῦ ἐγένοντο

μεγάλοι διαρρήξεις και ώρισμένοι έκτάσεις τῆς νέας γῆς κατεβυθίζοντο, εἰς πολλά δὲ σημεῖα ἡ θάλασσα εἰσεχώρει καὶ κατέκλυζε τὰ διάφορα μέρη. Τοιουτοτρόπως διὰ κατακρημνίσεων ὡς εἶδους τάφρων, ἐγένοντο ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ὁ Εὐβοϊκὸς κόλπος, τὸ Βοιωτικὸν πεδίον κ.ἄ. Ἄλλοῦ πάλιν τὸ ἔδαφος ὑψώνετο βραδέως καὶ ἡ θάλασσα ἀπεχώρει.

Διὰ τῶν διαφορῶν αὐτῶν διαρρήξεων, κατακρημνίσεων καὶ ἡπειρογενετικῶν διαταράξεων, ὡς καὶ διὰ τοῦ μεγάλου κατακλισμοῦ τῆς Αἰγιήδος ἐγεννήθησαν αἱ διαφοροὶ ἑλληνικαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου Πελάγους.

Γενικῶς ἀποτέλεσμα τῶν κατακορύφων αὐτῶν κινήσεων εἶναι ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ γῆ, ἡ τόσον πολύμορφος καὶ πλουσίως διαμελισμένη καὶ ὀριζοντίως (παραλῖαι) καὶ κατακορύφως (ὄρη).

Σεισμικαὶ περιοχαί. Αἱ κατακόρυφοι ἐκεῖναι κινήσεις δυστυχῶς ἐξακολουθοῦν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Αἰγιήδος καὶ σήμερον καὶ προκαλοῦν σεισμοὺς καὶ καταστροφάς. Οὕτω αἱ κυριώτεραι σεισμικαὶ περιοχαί τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὀλόκληρος ἡ περιοχή τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Πατραϊκοῦ κόλπου, αἱ νότιοι Ἰόνιοι νῆσοι, αἱ Κυκλάδες, ἡ νότιος Πελοπόννησος, ἡ Χίος—Μυτιλήνη, ἡ βόρειος Κρήτη καὶ ἡ Χαλκιδική.

Ἡ φ α ἰ σ τ ε ἰ α. Ἐξ ἄλλου λόγῳ τῶν διαρρήξεων, εἰς πολλὰ σημεῖα κατὰ μῆκος αὐτῶν, ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀπαιτουμένην ἀντοχὴν καὶ ἡ πυρακτωμένη ὕλη ποῦ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς (τὸ μάγμα, ἡ λάβα) κατώρθωσε νὰ διεισδύσῃ ἐκ τῶν βαθῶν τῆς γῆς, νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας καὶ νὰ γεννήσῃ πολλὰ ἡφαιστεία.

Εὐτυχῶς τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι σήμερον ἐσβεσμένα πλέον, ἐνεργὰ ὅμως εἶναι ἀκόμη τὰ ἡφαιστεία τῶν Μεθάνων καὶ τῆς Σαντορίνης (Βλ. νῆσος Θήρα, Μέρος Ιον).

Μεταλλεύματα—Ἰαματικά ἢ πηγαί. Ἡ ἑλληνικὴ γῆ, εἰς τὴν ὁποίαν συνέβησαν τόσα ποικίλα γεωλογικὰ φαινόμενα, εἶναι ἐπόμενον νὰ παρουσιάσῃ σημαντικὰς συγκεντρώσεις μεταλλευμάτων διὰ τὰς ὁποίας θὰ ὀμιλήσωμεν ἄλλοῦ.

Ἐπίσης, ἀποτέλεσμα τῆς ἡφαιστείας ἐνεργείας εἶναι καὶ αἱ πολλαὶ ἰαματικά πηγαί, τὰς ὁποίας συναντῶμεν πλησίον

ἢ ἐντὸς τῶν περιοχῶν τῶν ἠφαιστειῶν κέντρων, ὅπως π. χ. εἰς Μυτιλήνην, Μέθανα, Λήμμον, Σαμοθράκην κ.ἄ.

Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ μεταλλικαὶ πηγαὶ ἀναβλύζουσι εἰς τόπους, ὅπου συνέβησαν τεκτονικαὶ διαταράξεις εἰς νεωτέρας γεωλογικὰς ἐποχάς. Οὕτω αἱ πηγαὶ τῆς Αἰδηψοῦ ὀφείλουσι εἰς τὸ ρήγμα, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισε τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, αἱ πηγαὶ τῆς Κυλλήνης καὶ τοῦ Καϊάφα, εἰς τὰ ρήγματα, τὰ ὁποῖα ἐσχημάτισαν τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου, αἱ πηγαὶ τῆς Ὑπάτης καὶ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὸ ρήγμα ποῦ ἐγένετο μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν θέσεων ἐξ Α πρὸς Δ.

Τὰ ὕδατα τῶν ἱαματικῶν πηγῶν εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὕδατα βροχῆς ἢ χιόνος, τὰ ὁποῖα κατερχόμενα εἰς ἱκανὸν βάθος ἐντὸς τῆς γῆς θερμαίνονται, πλουτίζονται μὲ ἄλατα ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν πετρωμάτων καὶ μὲ διάφορα ἄερια καὶ κατόπιν, εὐρίσκοντα διέξοδον μεταξύ τῶν ρηγμάτων, ἀνέρχονται καὶ ἀναβλύζουσι.

Ἡ Ἑλλάς ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἱαματικῶν πηγῶν, συνηθέστεραι ὅμως εἶναι αἱ χλωριονατριοῦχοι πηγαί, αἱ ὑδροθειοῦχοι καὶ αἱ ἀλιπηγαί.

Αἱ πλεῖστοι τῶν ἑλληνικῶν ἱαματικῶν πηγῶν ἔχουσι μεγάλας θεραπευτικὰς ἱκανότητας. Αἱ πηγαί, αἱ ὁποῖαι συγκεντρῶνουσι τὸ μεγαλύτερον πλῆθος ἐπισκεπτῶν εἶναι ἢ τῆς Αἰδηψοῦ, τοῦ Λουτρακίου, τῆς Ὑπάτης, τῶν Μεθάνων, τῆς Κυλλήνης καὶ τοῦ Καϊάφα καὶ τοῦ Σμοκόβου.

3ον. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΖΗΡΑΣ

Ὅρεινὰ συστήματα καὶ διάταξις τῶν. Κατόπιν τῶν τόσων γεωλογικῶν μεταβολῶν εἶναι ἐπόμενον τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος νὰ παρουσιάσῃ μεγάλην ποικιλίαν συστάσεως, μορφῆς καὶ χρωμάτων.

Γενικῶς ἐξεταζόμενον τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὄρεινόν. Οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι εἶναι συνήθως γυμνοὶ ἐδάφους.

1. Αἱ χαρακτηριστικώτεραι ὄροσειραι εἶναι αἱ καλούμεναι Ἑλληνίδες ὄροσειραι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσι τὰ ὄρη τῶν Ἴονίων νήσων, τῆς Ἠπεί-

ρου, τῆς Ἀκαρνανίας, τοῦ Ἐρυμάνθου (Ἔλωνοῦ) τῆς Δυτικῆς Μισηθνιαίας, τῆς Κρήτης. Αἱ ἑλληνίδες ὄροσειραὶ ἔχουν ὄρεογραφικὴν διεύθυνσιν ἐκ Β—ΒΔ πρὸς Ν—ΝΑ. Αὗται, συνέχειαι τῶν Ἀλπεων τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Δειναρικῶν Ἀλπεων τῆς Γιουγκοσλαβίας—Ἀλβανίας, ἀρχονται ἀπὸ τῆς Ἠπείρου (Πίνδος) καὶ φθάνουν μέχρι τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐξαφανίζονται καὶ ἐπαναφαίνονται ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ μετὰ διευθύνσεως Δ—Α, ἐπεκτεινόμεναι κατόπιν διὰ τῆς Καρπάθου καὶ Κῶ πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν. Αἱ ὄροσειραὶ αὗται κατέρχονται παραλλήλως σχηματίζουσαι διάφορα στενὰ μεταξὺ των. Τὰ πετρώματά των ἀποτελοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ διαφόρους ἀσβεστολίθους.

2. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα αἱ ὄροσειραὶ ἔχουν ὄρεογραφικὴν διεύθυνσιν ἐκ Δ πρὸς Α. Αἱ ὄροσειραὶ αὗται διαφέρουν ἀπὸ τὰς δυτικὰς ἑλληνικὰς ὄροσειρὰς τόσον κατὰ τὴν διεύθυνσιν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν στρωμάτων καὶ τὴν μορφήν. Εἰς αὐτὰς ἀνήκουν αἱ Βόρειαι Σποράδες, ἡ ἀνατολικὴ Ὀθρυς, ἡ Οἶτη, τὰ Βαρδούσια καὶ ἡ Γκιώνα, τὰ ὄρη τῆς μέσης Εὐβοίας, τῆς Βοιωτίας καὶ Ἀττικῆς, τὰ Ἀροάνια καὶ ἡ Ἀργολίς μετὰ τῆς Ὑδρας. Πολλάκις τὰ ὄρη ταῦτα παρουσιάζονται ὡς ὄγκοι, ἔχουν δὲ πετρώματα ἀρχαιότερα τῶν δυτικῶν ὄροσειρῶν.

Ἡ κεντρικὴ καὶ ἀνατολικὴ Ἑλλάς, πλὴν τῆς Πελοποννήσου, ἔχει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δυτικὴν πολλὰς πεδιάδας διακοπτομένας ὑπὸ τῶν ὄρειων ὄγκων.

3. Ἡ ὄρεινὴ μᾶζα τῆς Κεντρικῆς Πελοποννήσου. Ταύτην ἀποτελοῦν τὰ ὄρη τῆς Κυλλήνης, τοῦ Πάρωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἀπλοῦται πρὸ νότον ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα.

4. Ἡ κρυσταλλοπαγῆς μᾶζα τῶν Κυκλάδων νήσων περιλαμβάνει τὴν νότιον Ἀττικὴν, τὴν νότιον Εὐβοίαν καὶ τὰς Κυκλάδας, πλὴν τῆς Θήρας καὶ τῆς Ἀμοργοῦ.

5. Ἡ πτυχῶδης ζώνη τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου περιλαμβάνει τὴν Χίον, Μυτιλήνην, καὶ τὴν ἀπέναντί των μικρασιατικὴν παραλίαν. Αὕτη ὁμοιάζει στρωμα-

τικῶς μὲ τὴν ζώνην τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διαφέρει ὁμως κατὰ τὴν κατεύθυνσιν, ἥτις δὲν εἶναι ἐκ Δ πρὸς Α ἀλλὰ ἀπὸ ΒΒΑ πρὸς ΝΝΑ.

6. Ἡ ὄρεινὴ μᾶζα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας—Ὀλύμπου, ἀποτελεῖ ἐπιμήκη ὄροσειράν, ἔχουσαν διευθύνσιν ΒΒΑ—ΝΝΑ. Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν τὰ Βαρνοῦς, Βόρας Βέρμιον, Πιέρια, Ὀλυμπος, Καμβούνια, Ὀσσα, Μαυροβούνι Πήλιον καὶ τὸ Β. τμήμα τῆς Εὐβοίας.

7. Ἡ ὄρεινὴ Ἑρακικὴ μᾶζα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, τὰ ὄρη τῆς Κ. καὶ Α. Μακεδονίας δηλ. τὸ ὄρος Μπέλες (Κερκίνη), ὁ Χολομών, ὁ Ὀρβηλος, ἡ Ροδόπη μετὰ τοῦ Παγγαίου, καὶ αἱ νῆσοι: Θάσος καὶ Σαμοθράκη.

Ἡ Μακεδονία χαρακτηρίζεται ὡς χώρα τῶν λεκανοπεδίων. Μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν τῆς καὶ τοῦ Αἰγαίου ἀπλοῦνται μεγάλα πεδιάδες.

Ὑψηλότεραι κορυφαὶ καὶ τὰ ὕψη των
Στερεὰ Ἑλλάς—Θεσσαλία

Πίνδος	2,632 μέτρ.	Πάρνης	1,472 μέτρ.
Γκιώνα	2,510 »	Χάσια	1,409 »
Βαρδούσια	2,495 »	Κιθαιρών	1,408 »
Παρνασὸς	2,457 »		
Τζουμέρκα	2,392 »	Καλλίδρομον	1,371 »
Τυμφρηστὸς	2,315 »	Γεράνεια	1,350 »
Βουτσικάκι	2,153 »	Πεντελικὸν	1,108 »
Οἶτη	2,115 »		
Ὀσσα	1,978 »	Πατέρας(Μεγ.)	1,090 »
Παναϊτωλικὸν	1,924 »	Χλωμὸς	1,080 »
Μακρυνόρος	1,782 »	Ἵμηττὸς	1,026 »
Ἐλικῶν	1,748 »		
Ὄθρυς	1,695 »		
Ὑψηλ. Κορυφή (Κονίτσης)	1,589 μέτρα.		
Πήλιον	1,547 »		

Πελοπόννησος

Ταΰγετος	2,407	»	Ἄρτεμήσιον	1,772	»
Κυλλήνη(Ζήρια)	2,375	»	Τετράγιον	1,385	»
Ἄροάνια (Χελμός)	2,355	»			
Ἐρύμανθος(Ὀλωνός)	2,225	»	Λύκαιον	1,333	»
Μαίναλον	1,980	»	Ἄραχναῖον	1,198	»
Πάρνων	1,935	»	Δίδυμον	1,112	»
Παναχαϊκόν (Βοϊδιᾶς)	1,925	»	Λυκόδημον	959	»
			Ἰθώμη	798	»

Εὐβοία

Δίφρυς	1,743	»	Ξηρόν	991	»
Ἦοχη	1,397	»			

Κυκλάδες νῆσοι.

Δρίος (Νάξου)	1,001	»	Κουβάρα(Ἄνδρου)	994	»
---------------	-------	---	-----------------	-----	---

Ἰόνιοι νῆσοι

Ἄϊνος(Κεφαλ.)	1,628	»	Παντοκράτωρ	906	»
---------------	-------	---	-------------	-----	---

Μακεδονία

Ἄλυμπος	2,910μέτρ.	»	Παγγαῖον	1,956	»
Βόρας	2,524	»	Πάϊκον	1,650	»
Μπέλες	2,172	»	Τσιγγέλι	1,607	»
Βίτσι	2,128	»	Κράτσοβον	1,504	»
Βόϊον	2,110	»	Σύμβολον	1,402	»
Ἄθως	2,033	»	Χορτιάτης	1,200	»
Βέρμιον	2,028	»	Χολομών	1,164	»
			Καρδίλιον	1,092	»

Ἡπειρος

Βόιον (Γράμμος)	2,526	»	Γάβροβον	1,782	»
Τύμφη	2,480	»	Ξεροβοῦνι	1,613	»
Ὀλύτσικα	1,973	»			

Θράκη

Ροδόπη	1,826	»			
--------	-------	---	--	--	--

Κρήτη

Ἴδη	2,498	»	Δίκητη	2,815	»
Λευκά Ὀρη	2,332	»	Κέδρος	1,850	»

Νῆσοι Αἰγαίου

Φεγγάρι (Σαμοθρά- κης)	1,600	»	Πελληναῖον (Χίος)	1,297	»
Κερκετεὺς(Σάμος)	1,436	»	Ύψάριον(Θάσος)	1,045	»

(Ὁ ἄνωτέρω πῖναξ χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκτέλεσιν γραφικῶν παραστάσεων ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Τὰ ὕψη τῶν ὀρέων ἐκάστου διαμερίσματος θὰ παριστάνωνται διὰ καθέτων γραμμῶν ὑπὸ μίαν οἰανδήποτε κλίμακα).

Ὁροπέδια—στενὰ—πεδιάδες. Μεταξὺ τῶν διαφορῶν ὀρέων σχηματίζονται πολλαχοῦ μικρὰ ὀροπέδια, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ τὰ ὀροπέδια τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, ἐν Ἠπειρῷ τὸ ὀροπέδιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὸ ὀροπέδιον τῶν Καϊλαρίων. Ἐπίσης σχηματίζονται πολλὰ στενὰ ὡς τὸ στενὸν τοῦ Μακρυνόρους ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ, τὰ Τέμπη ἐν Θεσσαλίᾳ, τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πλῆθος μικρῶν ποταμίων κοιλάδων καὶ βαθυπέδων.

Τὰ ἐδάφη τῶν πεδιάδων τῆς Ἑλλάδος ἐσχηματίσθησαν ὡς

ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ προσχώσεις ποταμῶν ἢ ἦσαν βυθὸς λιμνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεκενώθησαν (ὅπως ἡ Θεσσαλική). Συνήθως εἶναι ἐδάφη ἀμμοαργιλώδη.

Αἱ μέγιστα πεδιάδες εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ βόρειον Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν δυτικὴν καὶ νότιον Πελοπόννησον. Ἡ βορειοδυτικὴ Ἑλλάς καὶ ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος εἶναι πτωχὰ εἰς πεδιάδας.

Αἱ μεγαλύτεραι πεδιάδες τῆς Ἑλλάδος εἶναι:

1. Ἡ Θεσσαλικὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰς πεδιάδας Τρικκάλων, Καρδίτσης, Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλων πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς Λαρίσης καὶ Τυρνάβου πρὸς ἀνατολάς.

2. Αἱ πεδιάδες τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Γιαννιτσῶν καὶ τῆς Κατερίνης εἰς τὴν Κεν. Μακεδονίαν.

3. Αἱ πεδιάδες τῶν Σερρῶν, τῆς Δράμας καὶ τοῦ Σαρῆ—Σαμπάν εἰς τὴν ἀνατ. Μακεδονίαν.

4. Αἱ πεδιάδες τῆς Ζάνθης, τῆς Κομοτινῆς καὶ τῆς νέας Ὀρεστιάδος εἰς τὴν Θράκην.

5. Αἱ πεδιάδες τῆς Κοζάνης, τῶν Καϊλαρίων καὶ τῆς Φλωρίνης εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

6. Ἡ πεδιάς τῆς Λαμίας, αἱ βοιωτικαὶ πεδιάδες, αἱ μικραὶ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ πεδιάς τῆς Ἀμφίσσης εἰς τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

7. Ἡ πεδιάς τοῦ Ἀγρινίου εἰς τὴν Δυτ. Στερεὰν Ἑλλάδα.

8. Αἱ πεδιάδες τῆς Ἄρτης καὶ Πρεβέζης ἐν Ἠπείρῳ.

9. Ἡ Κορινθιακὴ πεδιάς, αἱ δυτικαὶ πεδιάδες τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος, ἡ Μεσσηνιακὴ πεδιάς, ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Ἄργους ἐν Πελοποννήσῳ.

Μικροτέρας πεδινὰς ἐκτάσεις ἀπαντῶμεν εἰς τὰς μεγάλους νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Ἐπίδρασις τῆς μορφῆς τῆς ξηρᾶς. Ἐξ ὧν ἐμάθαμεν δυνάμεθα τῶρα νὰ δώσωμεν μίαν γενικὴν εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς χώρας. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία πολύμορφος ὄρεινὴ

χώρα, με μεγάλην ἀλλαγὴν σχημάτων καὶ χρωμάτων, ἀπείρως διαμελισμένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἢ ὅποια τὴν περικλείει.

Ἐψηλαὶ ὄροσειραὶ χωρίζουν συνήθως τὰς περιοχὰς ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι οἱ κάτοικοι καὶ ἐν γένει ἡ ζωὴ. Ἡ μορφή τῆς ξηρᾶς ἐπιδρᾷ ἐφ' ὅλων τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς καὶ εἶναι αἰτία μεγάλων διαφορῶν. Οὕτω ἡ δυτικὴ Ἑλλάς, καὶ δὴ ἡ βορειοδυτικὴ εἶναι μία κλειστὴ ὄρεινὴ περιοχὴ, ἢ ὅποια ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς, τὴν συγκοινωνίαν καὶ κάθε εἶδους οἰκονομικὴν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Μόνον πρὸς νότον ὁ Κορινθιακὸς κόλπος καὶ ἡ Δυτικὴ Πελοπόννησος ἐξαλείφουν τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ δύσεως καὶ ἀνατολῆς, εὐκολύνουσαι τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων.

Ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὴν δυτικὴν, ἢ ἀνατολικὴν Ἑλλάς (πλὴν τῆς ἀνατ. Πελοποννήσου) ἀνοικτὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, με τὰς μεγάλας τῆς πεδιάδας, εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς κινήσεως, διευκολύνει τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, διότι εἶναι εὐκόλος εἰς τὴν συγκοινωνίαν, μαζὺ δὲ με τὰς νήσους καὶ τὴν παραλιακὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπετέλει πάντοτε τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰγαίου, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς δυσβάτου καὶ ὄγκώδους ὄρεινῆς χώρας τοῦ Αἴμου, ἀπλοῦται ἡ πεδινὴ παραλιακὴ χώρα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς δυτικῆς Θράκης, ὡς μία παραλιακὴ ὁδὸς φέρουσα πρὸς ἀνατολὰς. Εὐφωρωτάτη καὶ πλουσία, εἶναι μαζὺ με τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον μεγάλην περιοχὴν κινήσεως καὶ συγκεντρώνει πολλὰς ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΙ

Μορφολογία τῶν θαλάσσων. Αἱ τρεῖς μεγάλαι θάλασσαι, ποὺ βρέχουν τὴν ἑλληνικὴν ξηρὰν εἶναι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος πρὸς Α., τὸ Ἴόνιον πρὸς Δ καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα πρὸς Νότον.

Αἱ γεωλογικαὶ αἰτίαι ποὺ ἔδωσαν εἰς τὴν ξηρὰν τῆς Ἑλλάδος τόσον πολύμορφον σχῆμα συνετέλεσαν ἐπίσης εἰς τὴν ἀνώ-

μαλον διαμόρφωσιν τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ συνέχεια τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τὸ ὕδωρ.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἐνῶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ ὁποῖον ὑπέστη πολλὰς κατακορύφους κινήσεις, ἔχει μικρότερα βάθη καὶ εἶναι ἐγκατεσπαρμένον μὲ νήσους, ποὺ δὲν ἔχουν κανονικὴν διάταξιν, τὸ Ἴόνιον πέλαγος ἔχει μεγαλύτερα βάθη καὶ κανονικὸν βυθόν, ὁ ὁποῖος πίπτει κλιμακοειδῶς παραλλήλως πρὸς τὰς ἀκτὰς του. Αἱ νῆσοι δὲ τοῦ Ἰονίου πελάγους, κορυφαὶ τῆς βυθισθείσης δυτικῆς ὄροσειρᾶς, εὐρίσκονται κατὰ μῆκος τῶν παραλίων. Τὸ μεγαλύτερον βάθος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μεταξύ Κρήτης καὶ νοτίων Κυκλάδων, εἶναι μόνον 2250 μέτρα, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερον βάθος τοῦ Ἰονίου πελάγους (τὸ μεγαλύτερον τῆς Μεσογείου) εὐρίσκεται ΝΔ τοῦ Ἀκρίτα τῆς Μεσηνίας καὶ εἶναι 4404 μέτρα.

Ἐπίδρασις μορφολογίας θαλασσῶν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς τοιαύτης διαφόρου μορφολογίας τῶν δύο ἑλληνικῶν θαλασσῶν εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν ἀλιείαν, τὸ ἐμπόριον καὶ γενικῶς ἐπὶ τῶν κατοίκων εἶναι πολὺν διάφορος.

Ἡ σπουδαιότερα ἑλληνικὴ θάλασσα ἦτο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ εἶναι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Διὰ πολλοὺς λόγους:

1. Διότι τὸ Αἰγαῖον χωρίζει ξηρὰς, αἱ ὁποῖαι ὀλίγον ἀπέχουν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπειδὴ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς ἔχει τὰς περισσότερας εὐφόρους πεδινὰς ἐκτάσεις καὶ καταλήγει πολλαχοῦ εἰς παραλίαν εὐλίμενον, ἐπίσης δὲ πλουσία καὶ εὐλίμενος εἶναι ἡ ἀπέναντι μικρασιατικὴ παραλία, εἰς τὸ Αἰγαῖον τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον ἀνεπτύχθη πολὺν (ιδίως εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὅπου ἡ ναυτιλία εἶχεν ἀνάγκην τῶν νήσων πρὸς προσανατολισμὸν καὶ ἀσφάλειαν).

2. Εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὅπου ὑπάρχουν τόσαι νῆσοι καὶ ἡ παραλία εἶναι τόσο διαμελισμένη, οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν περισσότερο εἰς τὴν ναυτιλίαν.

3. Εἰς τὸ Αἰγαῖον ὅπου τὸ βάθος τῶν ὑδάτων εἶναι ὀλιγώτερον καὶ ὑπάρχει ρεῦμα ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἡ θαλασσία ἀλιεία εἶναι μᾶλλον ἐντατικὴ. Τουναντίον εἰς τὸ Ἴόνιον ἢ θαλασσία ἀλιεία, ἔνεκεν τοῦ μεγάλου βάρους τῶν

ὕδατων εἶναι περιωρισμένη καὶ μόνον ἡ ἀλιεῖα εἰς τὰ ἰχθυοτροφεία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Ἡ πρὸς νότον Μεσόγειος θάλασσα ἔχει μεγάλα βάθη, ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἀλιεῖαν καὶ εἶναι πτωχὴ εἰς νήσους.

Παραλιακὴ γραμμὴ. Τὰ περισσότερα ὄρη τῆς Ἑλλάδος φθάνουν μέχρι θαλάσσης, ὅπου πίπτουν ἀποτόμως, διὰ τοῦτο καὶ ἡ παραλία τῆς Ἑλλάδος σχηματίζεται συνήθως δι' ἄκτων.

Ὁ μέγας θρυματισμὸς τὸν ὅποιον ὑπέστη ἡ Αἰγίς κατὰ τὰς διαφόρους ἐξελίξεις της προσέδωκεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἑλλάδος πολύπλοκον σχῆμα, ἰδιαίτερος χαρακτηριστικόν. Οἱ ἄπειροι ὄρμοι καὶ κόλποι κάνουν ὥστε τὸ μῆκος τῶν ἑλληνικῶν ἄκτων νὰ εἶναι μέγιστον ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χώρας καὶ νὰ ἀνέρχεται εἰς 4000 χιλιόμετρα περίπου.

Ἡ παραλία τῆς Θράκης, διευθυνομένη ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου καὶ παραλλήλως πρὸς τὰ ὄρη τῆς ξηρᾶς, εἶναι ὀλίμενος καὶ ὁμαλὴ. Μόνον μία μικρὰ ἐσοχὴ τῆς θαλάσσης σχηματίζει τὸν κόλπον τοῦ Πορτολάγου.

Δυτικώτερον ὁ κόλπος τῆς Καβάλλας χωρίζεται ἀπὸ τὸν Στρυμωνικὸν κόλπον μὲ τὴν χερσόνησον τοῦ Παγγαίου. Ἡ παραλία ὅμως τῆς Μακεδονίας εἶναι πολύπλοκος. Ἡ μεγάλη ὄρεινὴ χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς μὲ τὰς τρεῖς λεπτὰς χερσονήσους της τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Σιθωνίας καὶ Παλλήνης ἔχει ἀποτόμους ἄκτας ποὺ βρέχονται ἀπὸ τοὺς κόλπους Συγγιτικὸν καὶ Τορωναῖον. Ὁ δυτικὸς εἰσχωρῶν ἀνοικτὸς Θερμαϊκὸς κόλπος βρέχει εἰς τὸ βάθος του χώραν πεδινήν καὶ εὐφορον εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἐκτίσθη ὁ μεγαλύτερος βόρειος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἡ παραλιακὴ γραμμὴ διευθυνομένη ΝΝΑ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σηπιάς εἶναι πολὺ ὁμαλὴ. Καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν ἡ παραλιακὴ χώρα εἶναι χαμηλὴ, ἐλώδης καὶ ἀβαθὴς, διότι οἱ ποταμοὶ Ἀξιὸς καὶ Ἀλιάκμων φέρουν ἰλὺν καὶ τὴν ἐξομαλύνουν, νοτιώτερον δὲ ἡ ὄρεινὴ ἄκτὴ τῆς Θασσαλίας πίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν θά-

λασσαν. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἑλληνικῆς παραλίας οὐδέποτε ἐξυπηρέτησε τοὺς κατοίκους καὶ δὲν εἶχε ποτὲ οἰκονομικὴν σημασίαν. Τὴν ὁμαλὴν αὐτὴν παραλιακὴν γραμμὴν διαδέχεται μέχρι καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου πρὸς νότον ἡ πολυπλοκωτέρα τῶν ἑλληνικῶν παραλιῶν, με ἀπειρίαν κόλπων καὶ ὄρμων, ἡ ἐξαιρετικῶς ἑλληνικοῦ τύπου παραλία. Πολλὰ νῆσοι, μεγάλα καὶ μικρὰ εἰς συστάδας πλησίον ἢ μακρὰν τῆς παραλίας ὑπάρχουν ἐδῶ. Ἡ Εὐβοία, μέγα τμήμα ξηρᾶς ἀποσπασθὲν ταύτης διὰ κατακρημνίσεων, καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο Κροφηρεύς. Οἱ μεγαλύτεροι σχηματιζόμενοι κόλποι εἶναι ὁ Παγασητικὸς, ὁ Μαλιακὸς, ὁ Εὐβοϊκὸς, ὁ Σαρωνικὸς καὶ ὁ Ἀργολικὸς. Οὗτοι σχηματίζουν τὰς χερσονήσους Μαγνησίαν με ἀκρωτήριο τὴν Σηπιάδα, τὴν Ἀττικὴν με ἀκρωτήριο τὸ Σούνιον καὶ τὴν Ἀργολικὴν με ἀκρωτήριο τὸ Σκύλαιον. Ὁ μέγας οὗτος θρυσματισμὸς ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγαλυτέρων λιμένων καὶ πόλεων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ τμήμα τοῦτο.

Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα ἡ παραλιακὴ γραμμὴ εἶναι ὁμαλὴ καὶ ἀλίμενος. Τὰ ὄρη κατερχόμενα παραλλήλως πρὸς ταύτην πίπτουν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν.

Πρὸς νότον τῆς Πελοποννήσου σχηματίζονται οἱ δύο κόλποι Λακωνικὸς καὶ Μεσσηνιακὸς με εὐφόρους πεδιάδας εἰς τοὺς μυχούς των. Τὰ ἄκρα τῶν κατερχομένων ἐπὶ τῶν χερσονήσων ὀρέων ἀποτελοῦν τὰ ἀκρωτήρια Μαλέας, Ταίναρον καὶ Ἀκρίτας.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς Δ σχηματίζεται ὁ ἀνοικτὸς Κυπαρισσιακὸς κόλπος καὶ ἡ χερσόνησος καταλήγει εἰς τὰ ἀκρωτήρια Χελωνᾶτας καὶ Ἰχθύς. Οἱ ποταμοὶ με τὴν ἰλὺν καὶ τὰς προσχώσεις των ἐξομαλύνουν τὴν παραλίαν. Πρὸς Β τῆς Πελοποννήσου διὰ μιᾶς μεγάλης ἐσοχῆς τῆς θαλάσσης σχηματίζονται ὁ Πατραϊκὸς καὶ ὁ Κορινθιακὸς κόλπος με ὄριον μεταξύ των τὸν πορθμὸν τοῦ Ρίου. Ἡ νότιος παραλιακὴ γραμμὴ τοῦ Κορινθιακοῦ εἶναι ὁμαλὴ καὶ ἡ χώρα εἰς στενὴν λωρίδα πεδινή, ἡ δὲ βόρειος (Στερ. Ἑλλάς)

πολύπλοκος καὶ ἡ χώρα ὄρεινὴ καὶ ἀπότομος. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Πατραϊκὸν σχηματίζεται εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ὁ κόλπος τοῦ Μεσολογγίου μεταβληθεὶς εἰς λιμνοθάλασσαν.

Ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ διαμελισμένη καὶ ἔχει πλῆθος νησίδων πλησίον τῆς.

Βορειότερον μεγάλῃ ἔσοχῇ θαλάσσης σχηματίζει τὸν κλειστόν Ἀμβρακικὸν κόλπον συνδεόμενον μὲ τὸ Ἴόνιον Πέλαγος διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Πρεβέζης.

Πρὸς Β. ἡ παραλία τῆς Ἡπείρου δέχεται τὰς προσχώσεις τῶν ποταμῶν καὶ εἶναι ἀσταθῆς καὶ ἀλίμενος. Ἡ ὄρεινὴ χώρα εἰς τὸ βάθος εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἑλληνικὴ χώρα.

Διὰ τοὺς κατοίκους ἡ τόσον ποικίλη διαμόρφωσις τῆς ἑλληνικῆς παραλίας, ἄλλοῦ μὲν εἶναι δυσμενῆς, ἄλλοῦ δὲ τοὺς ἐξυπηρετεῖ. Καὶ δυσμενῆς μὲν ὅπου τὰ ὄρη φθάνουν μέχρι τῆς παραλίας, ἐξυπηρετικὴ δὲ ὅπου ὑπάρχουν ὀπισθεν πεδινὰ καὶ εὐφοροὶ ἐκτάσεις συγκοινωνοῦσαι εὐκόλως μὲ αὐτήν.

Ν ἦ σ ο ι. Αἱ περισσότεραι τῶν ἑλληνικῶν νήσων, τεμάχια ξηρᾶς ἀποσπασθέντα ἐκ τῆς ἑναντι παραλίας ἢ κορυφαὶ καταβυθισθείσης χώρας, εὐρίσκονται διεσπαρμέναι εἰς τὸ νότιον Αἰγαῖον: Εὐβοία, Σποράδες, Κυκλάδες, νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τῆς Ἀργολίδος, Δωδεκάνησα καὶ αἱ μεγάλαι νῆσοι τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων. Τὸ βόρειον Αἰγαῖον καὶ ἡ νότιος Μεσόγειος θάλασσα εἶναι πτωχαὶ εἰς νήσους.

Ἡ μεγαλύτερα ἑλληνικὴ νῆσος Κρήτη (δευτέρα μετὰ τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Κύπρον) εὐρίσκεται σχεδὸν μόνη εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μεσόγειον. Πρὸς δυσμὰς αὐτῆς κεῖνται τὰ Κύθηρα.

Μετὰ τὴν Κρήτην κατ' ἑκτασιν καὶ σημασίαν οἰκονομικὴν ἔρχεται ἡ Εὐβοία.

Εἰς τὸ Ἴόνιον Πέλαγος, κορυφαὶ τῆς βυθισθείσης δυτικῆς ὀροσειρᾶς, κεῖνται κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος αἱ Ἴόνιοι νῆσοι μόνον.

Ἡ ὑπαρξίς τῶν πολλῶν νήσων εἰς τὰς ἑλληνικὰς θάλασσας

συνέτεινε τόσον ὅσον καὶ ἡ διαμελισμένη παραλία εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

5. ΠΟΤΑΜΟΙ ΚΑΙ ΛΙΜΝΑΙ

Ποταμοί. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει μεγάλους ποταμούς. Οἱ περισσότεροι τῶν ἑλληνικῶν ποταμῶν εἶναι χεῖμαρροι ξηραϊνόμενοι τὸ θέρος καὶ πλημμυροῦντες τὸν χειμῶνα, τὴν ἐποχὴν δηλ. τῶν βροχῶν. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῆς ἠπειρωτικῆς χώρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ἀσβεστολιθικὸν πορῶδες ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ τὰ ὕδατά των, ὡς καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐξάτμισιν τὴν ὁποῖαν παθαίνουν τὸ θέρος.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀκολουθοῦντες τὴν διεύθυνσιν τῶν κοιλάδων, ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ὄρη, ρέουν εἰς μὲν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, εἰς δὲ τὴν δυτικὴν ἀπὸ Β πρὸς Ν ἢ ἀντιστρόφως ἀναλόγως τῆς θέσεως ποὺ ἔχει ἡ θάλασσα εἰς τὴν ὁποῖαν ἐκχύνονται. Εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην οἱ ποταμοὶ ρέουν πρὸς τὴν λεκάνην τοῦ Αἰγαίου καὶ σχηματίζουν στενάς καὶ μακράς ποταμίους χώρας εἰς τὰς νοτίους κλιτύς τῶν ὀρέων. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ μόνον ὁ Ἑβρος. Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλωτοί, διότι καὶ ὕδατα ἀρκετὰ δὲν ἔχουν πάντοτε καὶ διότι διερχόμενοι ἀπὸ ὄρεινὰ ἐδάφη εἶναι καταρρακτώδεις καὶ παρασύρουν ἰλύν. Εἰς τὴν συγκοινωνίαν σημασίαν ἔχουν μόνον οἱ ποταμοὶ Ἄξιός καὶ Ἑβρος, διότι κατὰ μῆκος αὐτῶν βαίνει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ποὺ μᾶς ἐνώνει εὐκόλως μὲ τὰς γειτονικὰς χώρας.

Γενικῶς λοιπὸν οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶν χρήσιμοι εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπεναντίας μάλιστα πολλοὶ ἐξ αὐτῶν πλημμυροῦντες τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν φέρουν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν γεωργίαν.

Οἱ μεγαλύτεροι κατ' ἔκτασιν καὶ ποσότητα ὕδατος ποταμοὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα καὶ εἶναι ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἄξιός, ὁ Ἑβρος, ὁ Νέστος, καὶ ὁ Στρυμῶν. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ὁ Ἀχελῷος, τῆς Θεσσαλίας ὁ Πηνειός, τῆς Ἠπείρου ὁ

Ἄραχθες καὶ τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἄλφειός καὶ ὁ Εὐρώτας.

Οἱ καταρράκται τοῦ ποταμοῦ Βόδα ἐν Μακεδονίᾳ χρησιμοποιοῦνται ἐν μέρει διὰ τὴν παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως.

Λίμναι. Αἱ λίμναι τῆς Ἑλλάδος εἶναι κοιλώματα πού ἠνοίχθησαν ἀπὸ σεισμούς καὶ ἄλλας αἰτίας. Ἐπειδὴ συνήθως εὐρίσκονται εἰς ἀσβεστώδη ἐδάφη, τὰ ὕδατα πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορροφῶνται ὑπογείως καὶ σχηματίζουν ὑπογείους ὄχτους (καταβόθρας). Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, μὴ ἔχουσαι σταθερὰν ποσότητα ὑδάτων δὲν εἶναι χρήσιμοι εἰς τὸ ἄνθρωπον (δὲν εἶναι πλωταί). Ἀπεναντίας εἶναι βλαβεραὶ διότι καλύπτουν εὐφόρους ἐκτάσεις καὶ διότι εἰς τὰς ὄχθας των σχηματίζουν ἔλη, τὰ ὅποια εἶναι ἐστίαί πυρετῶν.

Αἱ μεγαλύτεραι λίμναι τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκονται εἰς τὴν Μακεδονίαν. Εἶναι δὲ αὗται ἡ Μεγάλῃ καὶ Μικρὰ Πρέσπα, ἡ Βεγγορίτις καὶ ἡ λίμνη τῆς Καστορίας εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, αἱ λίμναι Γενιτσῶν, Βόλβης, Λαγκαδοῦ, Δοϊράνης εἰς τὴν Κ. Μακεδονίαν (αἱ Ἄρτζάν καὶ Ἀματόβου ἀπεξηράνθησαν ἤδη), ἡ Κερκινίτις καὶ ἡ Κιτρινή εἰς τὴν Ἄνατ. Μακεδονίαν καὶ ἡ λιμνοθάλασσα Βιστωνίς ἐν Θράκῃ.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν εὐρίσκονται ἡ Βοιβηίς καὶ ἡ Ξυνιάς, εἰς τὴν Δ. Στερεὰν Ἑλλάδα ἡ Τριχωνίς, ἡ Ἀμβρακία καὶ ἡ Ὀζηρός, εἰς τὴν Ἠπειρὸν ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ Ὑλικὴ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἡ Στυμφαλίς.

6. ΚΛΙΜΑ—ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΑ

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος γενικῶς. Τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν, τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους του, τὰ δάση του καὶ ἀπὸ τὴν γειτνίασιν μὲ τὴν θάλασσαν. Ἐκ τούτων ἐπηρεάζεται ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος, ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνέμων, ἡ ὑγρασία καὶ αἱ βροχαὶ πού πίπτουν.

Ἡ Ἑλλάς, κειμένη εἰς τὴν Μεσόγειον, ἔχει γενικῶς τὸ ἰδιάζον

κλίμα τῶν παραμεσογείων χωρῶν τὸ καλούμενον μεσογειακόν, ἤτοι μικρόν, ἤπιον καὶ βροχερὸν χειμῶνα καὶ μεγάλης διαρκείας ξηρὸν θέρος.

Ἡ μορφή τοῦ ἐδάφους κάνει τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος νὰ διαφέρει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλὰ περισσότερον ταύτης ἢ θάλασσα, διαμελίζουσα βαθέως τὴν ξηρὰν, ἐπιδραῖ πολὺ ἐπὶ τοῦ κλίματός της. Ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ πρὸς βορρᾶν, ἡ ἐπίδρασις της ἐξασθενεῖ καὶ τὸ κλίμα μεταβάλλεται εἰς ἠπειρωτικόν, ἀλλὰ σχεδὸν πουθενὰ δὲν ἐκλείπει ἐντελῶς ἡ θαλασσιὰ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ κλίματος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἄνεμοι. Κατὰ τὸ θέρος πνέουν συνήθως ἄνεμοι βόρειοι καλούμενοι μελτέμια (αἱ ἔτησῖαι τῶν ἀρχαίων), ἐνῶ τὸ φθινόπωρον ἐμφανίζονται οἱ νότιοι ἄνεμοι, οἱ ὅποιοι ἀνυψώνουν τὴν θερμοκρασίαν καὶ κάνουν τὴν ἐποχὴν εὐχάριστον. Τὸν χειμῶνα ἐπανέρχονται βόρειοι ψυχροὶ ἄνεμοι, ἀλλὰ συχνὰ ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνέμων μεταβάλλεται καὶ ἐπικρατοῦν οἱ νοτιοδυτικοὶ καὶ νοτιοανατολικοὶ ἄνεμοι (Σορόκος), οἱ ὅποιοι φέρουν τὰς βροχάς. Τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐμποδίζουν τὴν εὐκολὸν διάβασιν τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐνῶ ἡ δυτικὴ Ἑλλὰς ἔχει πολλὰς βροχάς ἡ ἀνατολικὴ ἔχει ὀλίγας (περίπου τὸ 1)2).

Βροχαί. Αἱ βροχαὶ λοιπὸν εἶναι περισσότεραι πρὸς Δ παρὰ πρὸς Α καὶ περισσότεραι πρὸς Β παρὰ πρὸς Ν, πίπτουν δὲ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου. Οἱ ὑπόλοιποι μῆνες ἔχουν ἐλαχίστας βροχάς καὶ εἶναι ξηροί.

Ὁ χειμὼν εἰς τὰ παράλια μέρη εἶναι ἤπιος καὶ γλυκὺς καὶ ἡ θερμοκρασία σπανίως φθάνει τὸ μηδέν, ἐνῶ εἰς τὸ ὄρεινὸν ἐσωτερικὸν καὶ τὴν βόρειον Ἑλλάδα ὁ χειμὼν εἶναι δριμύς καὶ ἡ θερμοκρασία πολλάκις κατέρχεται κάτω τοῦ μηδενός.

Εἶδη κλίματος. 1) Ὅλαι αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος, ἡ Πελοπόννησος καὶ γενικῶς τὰ παράλια ἔχουν ἤπιον, γλυκὺν χειμῶνα καὶ ξηρὸν μεγάλης διαρκείας θέρος (μεσογειακὸν κλίμα).

2. Ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάς, περικλειομένη ἀπὸ ὄρη, ἔχει πολὺ θερμὸν θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸν χειμῶνα (ἠπειρωτικὸν κλίμα).

3. Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη ἔχουν καὶ αὐταὶ ἠπειρωτικὸν κλίμα, ἀλλ' ἡ διαφορὰ μεταξύ χειμῶνος καὶ θέρους δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ὅσον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

4. Ἡ Ἠπειρος ἔχει εἰς μὲν τὰ παράλια μεσογειακὸν κλίμα, εἰς δὲ τὸ ὄρεινόν ἐσωτερικὸν ἠπειρωτικόν.

Ἡ ἑλληνικὴ φύσις γνωρίζει μᾶλλον τρεῖς ἐποχάς: 1) τὴν ἐποχὴν τοῦ πρασίνου καὶ τῆς ὠριμάνσεως (Μάρτιος μέχρι Ἰουνίου), 2) τὴν ἐποχὴν τῆς ξηρασίας (Ἰούνιος μέχρι Ὀκτωβρίου), 3) τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν (Ὀκτώβριος μέχρι Μαρτίου).

Ἐπίδρασις τοῦ κλίματος ἐπὶ τῶν συνηθειῶν τῶν κατοίκων. Τὸ κλίμα ἐπιδρᾷ καὶ εἰς τὰς συνηθείας καὶ τὴν ψυχὴν τῶν κατοίκων ἐνὸς τόπου, ὅπως ἐπιδρᾷ εἰς τὰς ἀσχολίας των, εἰς τὴν φυτεῖαν καὶ τὴν μορφήν τῆς ξηρᾶς τοῦ τόπου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ καὶ αἱ βροχαὶ καὶ χιόνες ὀλίγαι, οἱ κάτοικοι εὐρίσκονται συγχρότερον ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια των. Ὡς ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες εἶναι πολὺ κοινωνικοί, τὰ σπίτια των εἶναι πάντοτε ἀνοικτὰ εἰς τοὺς ξένους (φιλοξενία), ἀγαποῦν τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων (πολιτικὴν) εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰς πλατείας.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ διαφυγὴς ἀτμόσφαιρα καὶ τὰ καθαρὰ σχήματα καὶ χρώματα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως ἐπέδρασαν πολὺ εἰς τὴν μετρημένην καὶ γεμάτην χάριν καὶ ζωὴν σκέψιν καὶ τέχνην τῶν ἀρχαίων (Παρθενῶν).

Ἑλληνικὴ χλωρίς. Ἡ Ἑλλάς, ἐπειδὴ ἔχει ποικιλίαν κλίματος καὶ ἐδαφῶν, ἔχει πλουσίαν εἰς εἶδη φυτεῖαν. Τὰ χαρακτηριστικώτερα φυτὰ τῆς ἑλλ. χλωρίδος εἶναι τὰ αἰθαλῆ μεσογειακὰ (ἐλαία, ἐσπεριδοειδῆ, συκῆ, μωρέα, κλπ.). Ἀλλὰ καὶ τὰ βιομηχανικὰ φυτὰ εἶναι πολλὰ: καπνός, βάμβαξ, λῖνον κλπ. Ἡ ἀμπέλος καὶ τὰ δημητριακὰ φύονται παντοῦ σχεδόν. Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πεῦκα καὶ βραχύκορμα εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη, ὄξυάς, πλατάνους, δρυς, εἰς τὰ μέσα ὕψη καὶ ἔλατα εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφάς.

Πανίς. Τὰ μόνα ἄγρια ζῶα τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ μικρὰ σαρκοβόρα—λύκοι, ἀλώπεκες, ἐνυδρίδες κλπ.—ποῦ εὐρίσκονται

εἰς τὰ δάση (κυρίως τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης) καὶ οἱ αἰγαγοροὶ, κοινῶς ἀγρίμια, τῆς Κρήτης.

Ἀπὸ τὰ κατοικίδια ζῶα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἴγες ὀλιγώτερον δὲ τὰ μεγάλα ζῶα, ἤτοι ἀγελάδες, ἀροτριῶντες βόες, βούβαλοι, ἵπποι. Τοῦτο δὲ διότι τὰ μὲν μικρὰ ζῶα εὐρίσκουν ἀρκετὴν τροφήν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὄρη, ἐνῶ τὰ μεγάλα δὲν εὐρίσκουν ἀρκετὴν χλόην νὰ βοσκήσουν, ἰδίως κατὰ τοὺς θερμοὺς θερινοὺς μῆνας καὶ εἰς τόπον τόσον ὄρεινόν, ὅπως ἡ Ἑλλάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΩΝ

1. ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται σήμερον εἰς 6.500.000 περίπου. Ἐκ τούτων (65ο) κατοικοῦν εἰς χωρία καὶ γεωργικὰς κωμοπόλεις (ἀγροτικὸς πληθυσμὸς) καὶ 35ο) εἰς τὰς πόλεις (ἀστικὸς πληθυσμὸς).

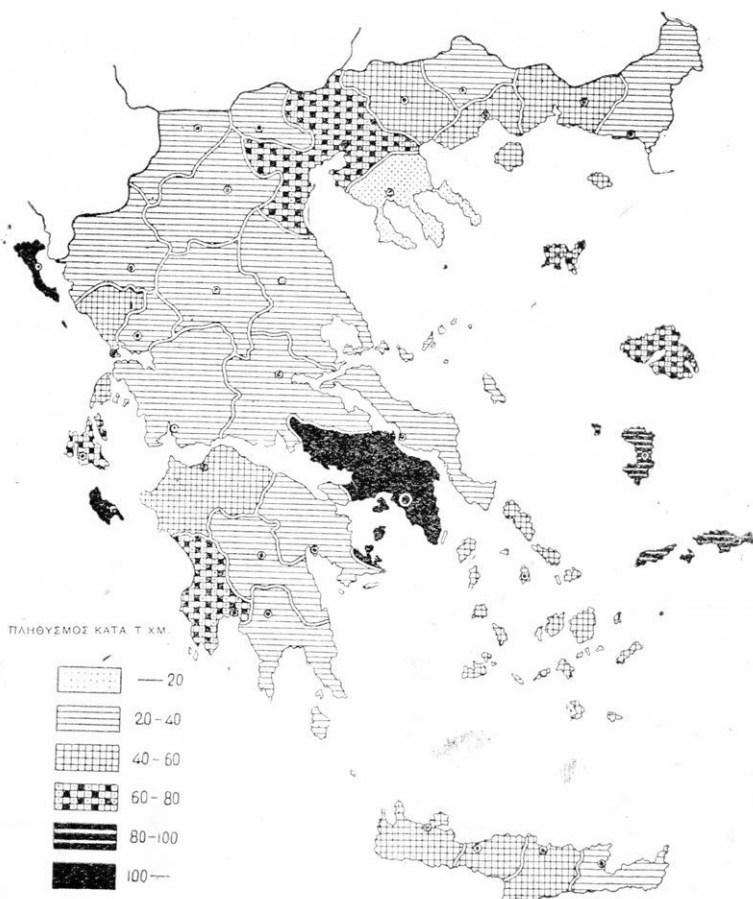
Πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀναλόγως πρὸς τὴν κτᾶσιν τῆς χώρας ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι πυκνῶς κατοικημένη, τοῦτο δὲ διότι εἶναι χώρα ἔρεινή καὶ μᾶλλον πτωχή. Κατὰ μέσον ὄρον εἰς κάθε τετρ. χιλιάμετρον εἰσερχοῦν 48 κάτοικοι (εἰς τὸ Βέλγιον, χώραν μικρὰν ἀλλὰ πλουσιωτάτην τῆς βορείου Εὐρώπης ἀναλογοῦν 240 κάτοικοι κατὰ τ. χλμ.).

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πυκνότης αὕτη εἶναι μέση πυκνότης καὶ ὅτι εἰς ἄλλας μὲν περιοχάς, ὅπου ὑπάρχουν πόλεις μεγάλαι καὶ ἐμπόριον ἢ ὅπου ἡ γῆ εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐφορος, ἡ πυκνότης εἶναι μεγαλυτέρα, ἄλλοῦ δέ, ὅπου αἱ περιοχαὶ εἶναι ὄριναὶ καὶ πτωχαί, ἡ πυκνότης εἶναι πολὺ μικροτέρα.

Ἡ πυκνότης κατὰ διαμερίσματα. Γενικῶς πυκνότερον κατοικημένη εἶναι ἡ ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ μέρος τῆς Θράκης, ἡ δυτικὴ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος. Ἀραιῶς δὲ ἡ ὄρεινή

ΠΥΚΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Κατά νομούς (1928)

(Γεν. Στατιστική Υπηρεσία τῆς Ἑλλάδος)

μέση και ανατολική Πελοπόννησος, ή Θεσσαλία και ή Δ. Μακεδονία, άραιότατα τέλος ή όρεινή βορειοδυτική Έλλάς, ιδίως ή Ήπειρος και ή Χαλκιδική. Οί λόγοι τής τοιαύτης διανομής αναπτύσσονται κατωτέρω εις τήν παράγραφον περί πόλεων τής Έλλάδος.

Πυκνότερον όλων τών σημείων τής Έλλάδος κατωκνημένοι είναι αί εύφοροι νήσοι Κέρκυρα και Ζάκυνθος και ή Άττική, όπου αί δύο μεγαλύτεραι πόλεις τής Έλλάδος.

Πληθυσμός τών διαμερισμάτων τής Έλλάδος κατά τήν άπογραφήν του 1928 και πυκνότης.

1. Στερεά Έλλάς και Εύβοια.....	1.600.000	64
2. Θεσσαλία	490.000	137
3. Ίόνιοι νήσοι	210.000	111
3. Κυκλάδες νήσοι.....	130.000	50
5. Πελοπόννησος	1.050.000	47
6. Μακεδονία	1.410.000	401)2
7. Ήπειρος	310.000	331)2
8. Νήσοι Αιγαίου (παρά τήν Μικρασίαν).	310.000	80
9. Κρήτη	390.000	47
10. Δυτική Θράκη	300.000	35
	<hr/>	
Σύνολον	6.200.000	48

Έθνική όμοιογένεια του πληθυσμοϋ. Μετά τόν άτυχή μικρασιατικόν πόλεμον κατέφυγον εις τήν Έλλάδα όλοι οί Έλληνες τής Μικράς Άσίας και Ανατολικής Θράκης πλην τών γεννηθέντων έν Κωνσταντινουπόλει, ως και οί Έλληνες τής Βουλγαρίας και του Καυκάσου, ανερχόμενοι έν όλω εις 1.300.000 άτομα περίπου. Έφυγον δέ άπό τήν Έλλάδα διά τας χώρας των άρκετοί Τουρκοί και όλίγοι Βούλγαροι οί όποιοί εύρίσκοντο έγκατεστημένοι εις τήν Μακεδονίαν και Θράκην (άντελλαγή πληθυσμών).

Οί καταφυγόντες εις τήν Έλλάδα πρόσφυγες έγκατεστάθησαν υπό του Κράτους, οί μόν άγρόται κυρίως εις τήν Μακεδονίαν και Θράκην, όπου συνέβαλον εις τήν ανάπτυξιν τής γεωργίας, οί δέ άστοί εις διαφόρους πόλεις τής Έλλάδος. Τοιουτοτρόπως

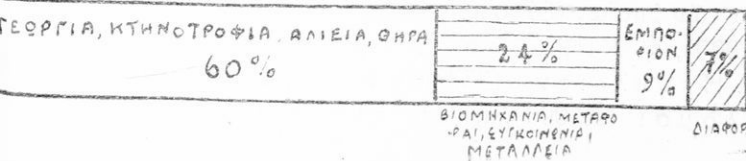
σήμερον, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἀπομεινόντων Τούρκων καὶ Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, τῶν Ἰσραηλιτῶν Θεσσαλονίκης, διαφόρων ξένων ὑπηκόων καὶ ὀλίγων Ἀρμενίων, οἱ ὅποιοι ὅλοι ὁμοῦ ἀνέρχονται μόλις εἰς 60ο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἢ Ἑλλάδος παλαιὰ καὶ νέα κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων.

Ἑλληνας ἐξωτερικοῦ. Ἕλληνες εὐρίσκονται ἀρκετοὶ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὡς μετανάσται ἐν Ἀμερικῇ (Ἡνωμ. Πολιτεῖαι), Αἰγύπτῳ καὶ ἄλλαχοῦ. Πολλοὶ παροικίαι Ἑλλήνων ἐμπόρων εἰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης, Λονδίνον, Παρισίους, Βερολίνον, Λειψίαν, Δρέσδην, κλπ. εἶναι ἀνθηρόταται. Διὰ τῆς ἐργατικότητός των καὶ τῆς εὐφυΐας των πολλοὶ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ διέπρηναν εἰς τὰς τέχναις καὶ τὰ γράμματα, εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Οἱ μεγαλύτεροί μας εὐεργέται εἶναι Ἕλληνες πλουτήσαντες εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν ἔχουν τὰ σημαντικὰ ποσά, τὰ ὅποια κατ' ἔτος ἐμβάζουν οἱ Ἕλληνες μετανάσται εἰς τοὺς οἰκείους των.

Ἄρκετοὶ Ἕλληνες παρέμειναν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς μὴ ἀνταλλάξιμοι.

Ἐὰν εἰς τοὺς ἀνωτέρω προσθέσωμεν καὶ τοὺς μὴ ἐλευθέρους Ἕλληνας τῆς Κύπρου καὶ Δωδεκανήσου δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς Ἕλληνας ἐξωτερικοῦ εἰς ἄνω τῶν 1.500.000. Ἄρα ἐν ὄλῳ οἱ Ἕλληνες ἀνέρχονται εἰς 8 ἑκατομμύρια περίπου.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Ἐκ τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὅποιος ὑπολογίζεται εἰς 2 1)2 ἑκατομμύρια περίπου, οἱ περισσότεροι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀλιείαν (60οο) καὶ οἱ λοιποὶ μὲ τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν συγκοινωνίαν, τὰ μεταλλεῖα καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀστικά ἐπαγγέλματα (ἰατροί, δικηγόροι κ.λ.π.).

2. ΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΙ

Σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ λόγοι τῆς διαμορφώσεώς των.

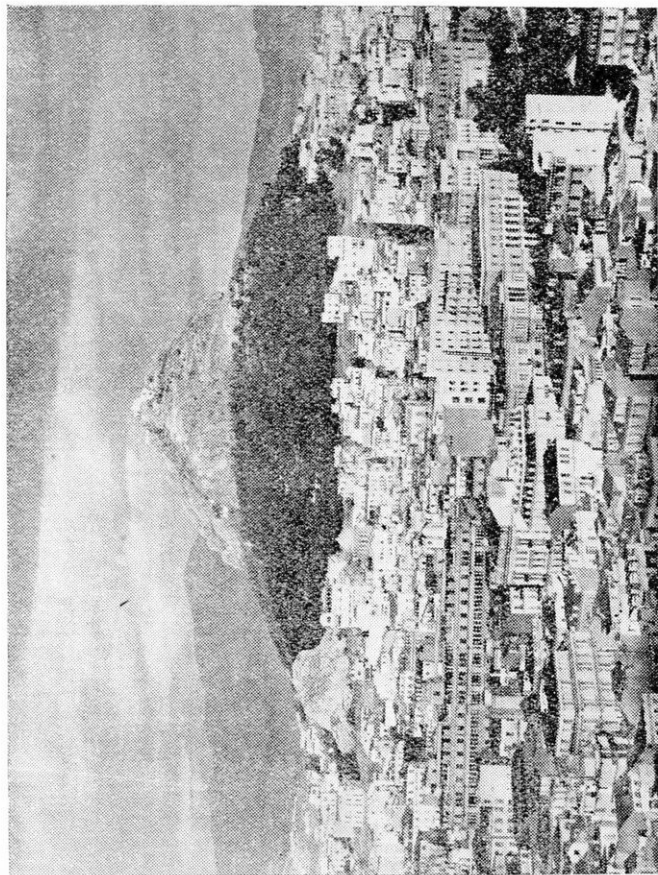
Διὰ τὸ ἐννοήσωμεν τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως τῶν μεγαλυτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ βόρειον Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι μορφολογικῶς τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας ἦτο προωρισμένον νὰ γίνῃ ἡ ὁδὸς τῆς διαβάσεως πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς νότον τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Ὅλαι αἱ ἐπιτόπιοι συγκοινωνιακαὶ γραμμαὶ τῆς Μακεδονίας καταλήγουσιν εἰς τὴν πεδινὴν κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ εὐρίσκουσι διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς τὸν ἀσφαλῆ κόλπον τῆς Θεσσαλονίκης. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἐκτίσθη ἐκεῖ ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης, σήμερον τρίτη εἰς πληθυσμὸν πόλις τῆς Ἑλλάδος (240.000) καὶ δεύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν

Ἐκείθεν κατέρχεται πρὸς νότον, διὰ τῆς πεδινῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἡ κυριωτέρα ὁδὸς τῆς ξηρᾶς, παραλλήλως δὲ πρὸς αὐτὴν ἡ θαλασσίαι συγκοινωνία Θεσσαλονίκης—Πειραιῶς. Εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ἡ χερσαία ὁδὸς διασταυροῦται μὲ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται ἐκ δυσμῶν, διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τοῦς λιμένας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἡ διασταύρωσις αὕτη τῶν συγκοινωνιῶν ἠνύνησε πάντοτε τὴν ἴδρυσιν πυκνῶς κατοικημένων πόλεων. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐδῶ ἤκμασαν αἱ σπουδαιαὶ πόλεις τῶν Ἀθηναίων, τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Κορίνθου καὶ σήμερον ἐδῶ εὐρίσκονται αἱ δύο μεγαλύτεραι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἡ πρωτεύουσα Ἀθῆναι (500.000) καὶ ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς χώρας, ὁ Πειραιεὺς (250.000), ἀφετηρία ὄλων τῶν συγκοινωνιῶν τῆς χώρας.

Αἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος εἶναι λιμένες οἱ ὅποιοι ἐξυπηρετοῦν τὰς εὐφόρους περιοχὰς των, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων ἐξάγουσιν ἢ βιομηχανοποιοῦσιν: αἱ Πάτραι (62.000), ἡ Καβάλλα (50.000), ὁ Βόλος (42.000), τὸ Ἡράκλειον (33.500), ἡ Κέρκυρα (32.000), αἱ Καλάμαι (29.000), ἡ Μυτιλήνη (28.000), τὰ Χα-

νιά (27.000), ἡ Χίος (22.000), ἡ Ἐρμούπολις (21.000 (21.000), ἡ Χαλκίς (17.000), ἡ Ἀλεξανδρούπολις (12.000), τὸ Αἶγιον (11.000), ἡ Ζάκυνθος (11.600), τὸ Ἀργοστόλιον κ.ἄ.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ. Ἀποψιν τμήματος τῆς πόλεως. Εἰς τὸ βάθος ὁ Λυκαβητὸς

Αἱ μεγαλύτεραι δὲ μεσόγειοι πόλεις εἶναι γεωργικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα, τὰ ὅποια συγκεντρώνουν τὰ προϊόντα τῶν πεδιάδων τῶν, διὰ νὰ τὰ ἀποστείλουν εἰς τοὺς λιμένας ἢ καὶ νὰ τὰ βιομηχανοποιήσουν. Αἱ πλεῖσται τούτων εὐρίσκονται εἰς

τὴν βόρειον καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν μέσῃν Ἑλλάδα, ὅπου αἱ μεγάλαι πεδιναὶ ἐκτάσεις: εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἡ Ζά ν θ η (34.000), ἡ Κομοτινὴ (30.000), αἱ Σέρραι (29.600) καὶ ἡ Δράμα (29.300), πόλεις συγκεντρώσεως τοῦ ἀρωματώδους μακεδονικοῦ καπνοῦ. Εἰς τὴν Κ. Μακεδονίαν αἱ βιομηχανικαὶ πόλεις Ἔδεσσα (13.000), Βέροια (14.500) καὶ Νάουσα (10.000) καὶ ἡ Κατερίνη (10.000). Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας ἡ Λάρισα (24.000), τὰ Τρίκκαλα (19.000) καὶ ἡ Καρδίτσα (14.000) πόλεις συγκεντρώσεως τῶν σιτηρῶν. Εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σπερχειοῦ ἡ Λαμία (14.200) καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ πόλις τοῦ βάμβακος Λεβάθεια (12.600).

Ἡ ὄρεινὴ δυτικὴ Ἑλλάς, πλὴν τῆς Πελοποννήσου, ἔχει μόνον ὀλίγας σημαντικὰς πόλεις εἰς τὰς μικρὰς τῆς πεδιάδας καὶ ἐπὶ τῶν ὄροπέδιων: τὰ Ἰωάννινα (20.500), τὴν Πρέβεζαν (8.500) καὶ τὴν Ἄρταν (7.500) εἰς τὴν Ἠπειρον, τὴν πόλιν τοῦ καπνοῦ Ἀγρίνιον (14.500) καὶ τὸ Μεσολόγγιον (9.300) εἰς τὴν Δ. Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Κοζάνην (12.700), Φλώριναν (10.600), Καστορίαν (10.300) καὶ Σιάτισταν εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν.

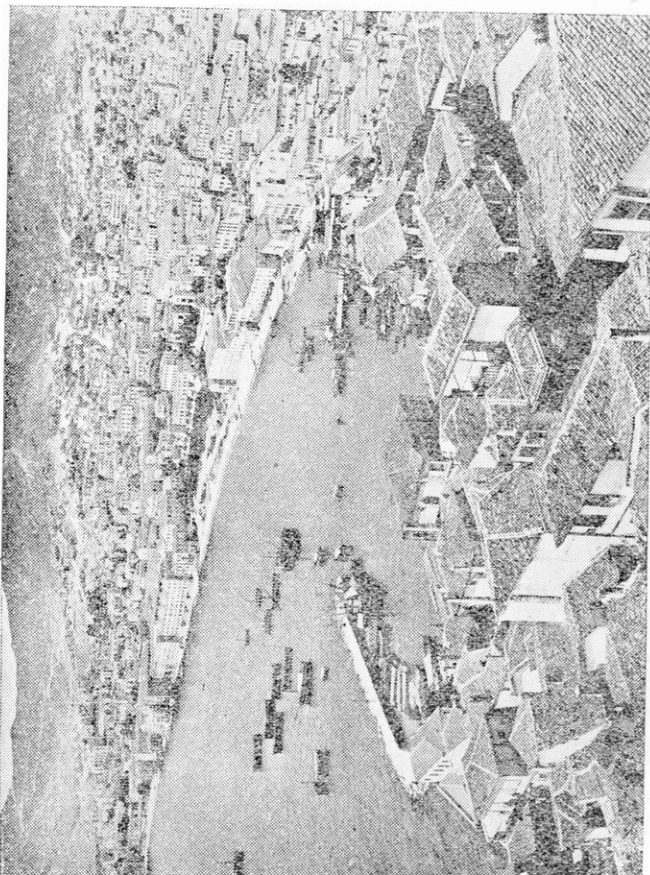
Ἀντιθέτως ἡ Πελοπόννησος, ὄρεινὴ ἀνατολικῶς καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς, δὲν ἔχει ἐκεῖ παρὰ τρεῖς πόλεις: τὸ Ἄργος (10.500), τὸ Νάυπλιον (7.200) καὶ τὴν Τρίπολιν (14.400), ἐνῶ εἰς τὰς πεδινὰς λωρίδας τοῦ βορρᾶ, δυσμῶν καὶ νότου ἔχει τοὺς σπουδαίους λιμένας τῶν Πατρῶν, Αἰγίου καὶ Καλαμῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν καὶ μεγάλα γεωργικὰ κέντρα τὸν Πύργον (19.400), τὴν Ἀμαλιάδα (12.400), ὡς καὶ πλῆθος ἀνθηρῶν κωμοπόλεων, κέντρα συγκεντρώσεως τῆς σταφίδος.

Ἀπληριθμήσαμεν ἀνωτέρω 41 πόλεις τῆς Ἑλλάδος μετὰ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων. Κατὰ τὸ 1853 ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε παρὰ 7 μόνον πόλεις μετὰ ἄνω τῶν 5.000 κατοίκους!

Ἡ ραγδαιοτέρα αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων παρετηρήθη ἰδίως μετὰ τὸ 1922 μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν προσφύγων. Οὕτω, ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐδιπλασιάσθη ἐντὸς τῶν ἐτῶν αὐτῶν.

Σήμερα ο συνολικός αριθμός τῶν συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος (πόλεων καὶ χωρίων) ἀνέρχεται εἰς 10.925.

(Νὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χάρτης μὲ τὰς ἀναφερθεῖσας πόλεις καὶ νὰ ἀναγραφοῦν τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα συγκεντρῶνουν ἢ ἐξάγουν).

Ὁ λιμὴν τῆς Καβάλλας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Πολίτευμα. Ἡ Ἑλλάς διὰ τὴν ἐνομοκράτειαν διαίρεται εἰς τμήματα, τὰ ὅποια καλοῦμεν νομούς. Ἐκαστος νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς ἐπαρχίας. Καθ' ἑκάστην τετραετίαν οἱ Ἕλληνες πολῖται τῶν διοικητικῶν τούτων τμημάτων, ὅσοι ἔχουν δικαίωμα ψήφου, καλοῦνται εἰς ἐκλογάς. Καλοῦνται δηλαδή ὅσοι ἔχουν φθάσῃ τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας των τὴν ψήφισον διὰ τὴν ἐκλέξουν τοὺς ἀντιπροσώπους των (βουλευτάς), οἱ ὅποιοι θὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύουν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν διαφόρων νόμων καὶ θὰ ἀποφασίζουσιν διὰ τὰ κοινὰ πράγματα π.χ. διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, διὰ τὰ σχολεῖα, τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους κλπ.

Οἱ βουλευταί, 250 τὸν ἀριθμὸν, ἀνήκουν εἰς διάφορα πολιτικὰ κόμματα, συνεδριάζουσιν δὲ ἐντὸς τῆς Βουλῆς. Τὸ πολιτικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τοὺς περισσοτέρους βουλευτάς, ἀναλαμβάνει τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας. Καλοῦνται δηλαδή δώδεκα ἢ περισσότεροι βουλευταί τὴν ἀναλάβουν τὴν εὐθύνην τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων. Οὗτοι καλοῦνται Ὑπουργοί.

Ἡ κεντρικὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος εἶναι σήμερον χωρισμένη εἰς 12 Ὑπουργεία, τὰ ἑξῆς: Ἐσωτερικῶν, Ἐξωτερικῶν, Δικαιοσύνης, Οἰκονομικῶν, Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γεωργίας, Συγκοινωνίας, Προνοίας καὶ Ὑγιεινῆς, Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἀεροπορίας.

Εἰς ἕκ τῶν ὑπουργῶν λέγεται πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ Πρωθυπουργός.

Πλὴν τῆς Βουλῆς ὑπάρχει καὶ ἄλλο νομοθετικὸν Σῶμα, τὸ

ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν, ἐκλεγόμενον καὶ αὐτὸ διὰ ψηφοφορίας: ἡ Γερουσία. Οἱ νόμοι τοὺς ὁποίους συντάσσει ἡ Βουλὴ μεταβιβάζονται κατόπιν εἰς τὴν Γερουσίαν διὰ νὰ ἐγκριθοῦν. Οἱ γερουσιασταὶ ἀνέρχονται εἰς 120 ἐν ὄλῳ.

Καθ' ἑκάστην πενταετίαν τὰ δύο νομοθετικὰ Σώματα, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία, ἐκλέγουν τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τοῦ Κράτους, ὃ ὁποῖος λέγεται Πρὸεδρος τῆς Δημοκρατίας. (Πῶς ὀνομάζεται ὁ σημερινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μας;).

Ὁ λαὸς λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐκλέγει, εἶναι ὁ κυρίαρχος καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συντάσῃ τοὺς νόμους του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ πολίτευμά μας λέγεται δημοκρατικὸν ἢ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Ἡ Δημοκρατία εἶναι πολίτευμα τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει ἰσότητα καὶ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πολίτας.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι δημοκρατικὸν ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου 1924 καὶ διέπται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Ἡ Ἑλλὰς διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 36 νομοὺς καὶ 141 ἐπαρχίας, εἰς δήμους καὶ κοινότητας.

Εἰς τὴν ἔδραν ἑκάστου νομοῦ ὑπάρχει εἰς Νομάρχης. Ὁ ἄρχων τοῦ δήμου καλεῖται Δήμαρχος, τῆς δὲ κοινότητος Πρόεδρος, ἐκλέγονται δὲ οὗτοι διὰ ψηφοφορίας τῶν πολιτῶν.

Αἱ νέαι χῶραι ἐπὶ πλέον ἔχουν διαιρεθῆ εἰς τέσσαρας Γενικὰς Διοικήσεις, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν, ἡ πρώτη τὴν Μακεδονίαν, πλην τῶν νομῶν Δράμας καὶ Καβάλλας, ἡ δευτέρα τὴν Θράκην, μετὰ τῶν νομῶν Δράμας καὶ Καβάλλας, ἡ τρίτη τὴν Ἠπειρον καὶ ἡ τετάρτη τὴν Κρήτην.

Ἄγιον Ὄρος. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἶναι αὐτοδιοικητὸν τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἀποτελεῖ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ διοίκησις ἀσκειται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἀποτελουμένης ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν 20 ἱερῶν μονῶν του.

Ἐλευθεραὶ Ζῶναι. Γνωρίζετε βεβαίως ὅτι τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα εἰσάγονται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ ἐξω-

τερικόν περνοῦν ἀπὸ τὸ τελωνεῖον διὰ τὰ πληρωθῆ ὁ δασμός των. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα μεταφέρονται προσωρινῶς εἰς ἓνα λιμένα, προοριζόμενα δι' ἄλλα κράτη.

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ. Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγ. Διονυσίου

(Διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον). Διὰ τὰ μὴν πληρώσουν δασμὸν τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ δημιουργήθησαν εἰς μερικοὺς λιμένας τοῦ κόσμου ζῶναι καλούμεναι ἐλεύθεροι, ὅπου τὰ ἐμπορεύματα ἀποθηκεύονται μέχρις ὅτου ἐξαχθοῦν ἐκ νέου ἀπὸ τὴν χώραν. Ἐκεῖ δὲν πληρώνουν παρὰ μόνον ἀποθήκευτρα.

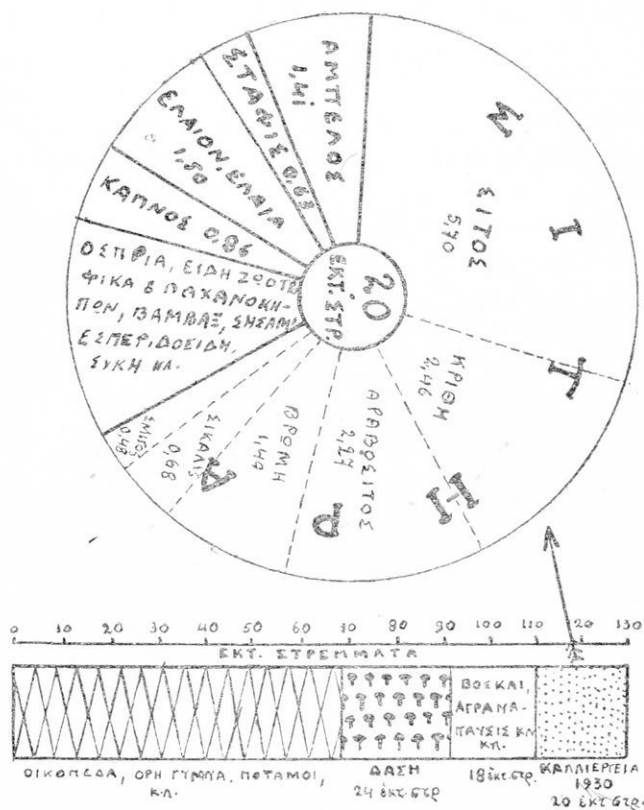
Ἡ Ἑλλάς ἔχει εἰς τοὺς δύο πρώτους λιμένας τῆς τοιαύτας

ἐλευθέρων ζώνων, τὴν ἐλευθέρων ζώνων Θεσσαλονίκης, λειτουργοῦσαν ἀπὸ τὸ 1925 καὶ τὴν ἐλευθέρων ζώνων Πειραιῶς, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τελευταίως.
(Βλέπε εἰς τὸ τέλος πίνακα νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν).

ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος οἰκονομικῶς.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται, ὡς εἴπομεν, εἰς 130.000

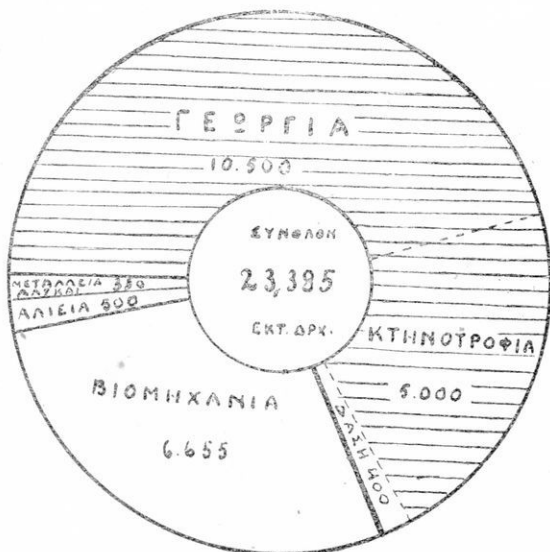
τετρ. χιλιόμετρα, ὁποτελεῖ δὲ τὸ 1.300ο τῆς ἐπιφανείας τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία εἶναι 10 ἑκατ. τ. χμ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι τοῦ 1922 ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος ἐτριπλασιάσθη. Περί τὰ 60ο)ο τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος καταλαμβάνουν τὰ οἰκόπεδα, τὰ γυμνά ὄρη, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, τὰ ἔλη καὶ περὶ τὰ 40ο)ο καταλαμβάνουν τὰ δάση, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, ἡ ἀγρανάπαυσις καὶ αἱ παντὸς εἴδους καλλιέργειαι.

Αἱ διάφοροι καλλιέργειαι καταλαμβάνουν ἐτησίως περίπου 20 ἑκατομμύρια στρέμματα (ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, 20.000 τετρ. χλμ.). Ἐκ τῶν καλλιεργουμένων δὲ εἰδῶν τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν καταλαμβάνουν οἱ ἀγροὶ τῶν σιτηρῶν.

1. ΓΕΩΡΓΙΑ

Γενικῶς, ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα γεωργικὴ. Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς σχετικῆς μετ' αὐτὴν κτηνοτροφίας καταλαμ-

Ἐθνικὴ παραγωγή 1927.

βάνουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν μας παραγωγὴν, παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἐξελίχθη ραγδαίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ σύνολον τῆς ἐτησίας παραγωγῆς ὄλων

τῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἤξιζε κατὰ τὸ 1927 περίπου 25 δισεκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκ τούτων ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία παρήγαγον προϊόντα ἀξίας 15 δισεκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἡ πρόοδος τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους. Αἱ νέαι γεωργικαὶ ἐπαρχίαι, αἱ προσαρτηθεῖσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα τότε ἔδωσαν νέαν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν γεωργίαν. Ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ηὔξηθη πολὺ καὶ ὁ καπνὸς κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὰ γεωργικὰ προϊόντα, τὰ ὅποια ἐξάγομεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, θέσιν τὴν ὁποίαν κατεῖχε προπολεμικῶς ἡ σταφίς. Μεγαλυτέραν πρόοδον ἐσημείωσεν ἡ γεωργία ἀπὸ τοῦ 1912 μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ τὴν διανομὴν εἰς αὐτοὺς γαιῶν καὶ ζώων. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο ἡ σημαντικὴ αὐξησις τῆς καλλιερ- γείας τοῦ καπνοῦ, τοῦ βάμβακος καὶ τῆς πτηνοτροφίας.

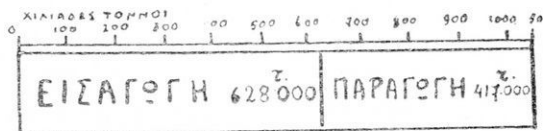
Γενικῶς ὅμως ἡ πρόοδος τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας δὲν εἶναι ἀναλογικὴ πρὸς τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη ἡ ἐλληνικὴ γεωργία ὕστερ εἰ πολὺ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν κηπουρικῶν εἰδῶν. Ἐπὶ πλεόν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (1930—1932) ἡ παγκόσμιος ἐμπορικὴ κρίσις ἔπληξε βαρέως τὴν ἐλληνικὴν γεωργίαν. Λόγω τῆς ἀσταθείας τοῦ κλίματος, τῶν ἐξαφικῶν βροχῶν, χαλαζῶν κλπ. ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς γεωργίας δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ πολλάκις ἡ παραγωγὴ ἑνὸς ἔτους εἶναι μεγαλυτέρα ἢ μικρότερα τοῦ προηγουμένου μέχρι καὶ 30οο. Μὲ τὰ μεγάλα ἀποξηραντικὰ καὶ ἐξυγιαντικὰ ἔργα τοῦ κράτους, χάρις εἰς τὰ ὅποια θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν γεωργίαν 4 ἑκατομμύρια στρέμματα εὐφόρου γῆς, ὡς καὶ μὲ τὴν βαθμιαίαν μόρφωσιν τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν ἡ ἐλληνικὴ γεωργία θὰ προοδεύσῃ περισσότερο.

Κύρια εἶδη ἐλληνικῆς γεωργίας. Ἡ μεγάλη ποικιλία τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἔδαφῶν τῆς Ἑλλάδος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ποικιλοτάτην γεωργικὴν παραγωγὴν.

Τὰς πρώτας ὅμως θέσεις εἰς τὰ ἐλληνικὰ προϊόντα τοῦ ἐδά-

φους κατ' ἀξίαν κατέχουν τὰ ἑξῆς πέντε εἶδη κατὰ σειράν: Σιτηρά, καπνός, κορινθιακὴ σταφίς, οἶνος, ἔλαιον καὶ ἔλαια.

1. Σιτηρά. Σιτηρά δηλ. σῖτος, ἀραβόσιτος, κριθή, σίκαλις καὶ σμιγὸς παράγονται κυρίως εἰς τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις τῆς Θεσσαλίας, τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ

ΑΡ. 8. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΙΤΟΥ & ΑΛΕΥΡΩΝ ΕΚ ΣΙΤΟΥ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΙΤΟΥ & ΣΜΙΓΟΥ ΤΟ 1929.

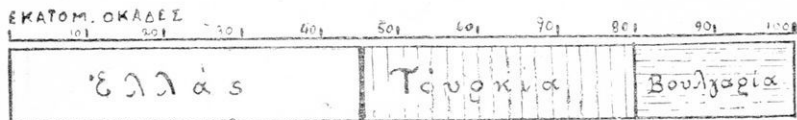
Θράκης, εἰς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον, εἰς τὰς μεγάλας νήσους καὶ εἰς τὰ ὄροπέδια τῆς δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου. Ἡ παραγωγή τῶν σιτηρῶν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπορκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ. Δι' αὐτὸ εἰσάγομεν μεγάλας ποσότητας ἀπὸ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὸν Καναδᾶν, τὴν Ἀργεντινὴν καὶ τὰ βαλκανικὰ κράτη. Ἐξ ὅλων τῶν δημητριακῶν τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει ὁ σῖτος. Ἡ εἰσαγωγή σίτου (600.000 τόννοι ἑτησίως) εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ 1)3 περίπου τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς (400.000).

2. Καπνός. Ἡ Ἑλλάς ἔρχεται πρώτη εἰς τὸν κόσμον διὰ τὰ ἀνατολικά καπνὰ σιγαρέττων, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ ἐκλεκτότερα. Ἀνατολικά καπνὰ ὀνομάζονται μόνον τὰ παραγόμενα ἐν Ἑλλάδι, Τουρκίᾳ, Βουλγαρίᾳ καὶ Σερβίᾳ.

Μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, χόρις εἰς τὰς προσαρτηθεῖσας καπνοπαραγωγικὰς περιφερείας τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἐν Ἑλλάδι ηὐξήθη πολὺ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1922, μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ καλλιεργούμενα διὰ καπνὸν στρέμματα γῆς ἐδιπλασιάσθησαν. Σήμερον ὁ καπνός εἶναι τὸ πρῶτον ἐθνικὸν προϊόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀποζοῦν χιλιάδες οἰκογένειαι. Ἡ ἐξαγωγή του εἰς ξένας χώρας ἀποφέρει περίπου τὰ 2)3 τοῦ ξένου νομίσματος, ποὺ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πωλήσεως γεωργικῶν προϊόντων. Τέλος οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ καπνοῦ εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους πόρους τοῦ κράτους.

Ἡ ἑτησία παραγωγή τοῦ καπνοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται κατὰ

μέσον ὄρον εἰς 45 ἑκατομμύρια ὀκάδας. Αἱ κυριώτεραι καπνικαὶ περιφέρειαι εἶναι ἡ Κεντρικὴ καὶ Ἐνατολικὴ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ πεδιάς τοῦ Ἄγρινιου, ἡ Θεσσαλία καὶ αἱ Ἴονιοι νῆσοι, αἱ Σάμος, Χίος, Μυτιλήνη καὶ ἡ Κρήτη καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Ἄργους.

ΑΡ. 9. ΠΑΡΑΓΟΓΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΠΝΩΝ

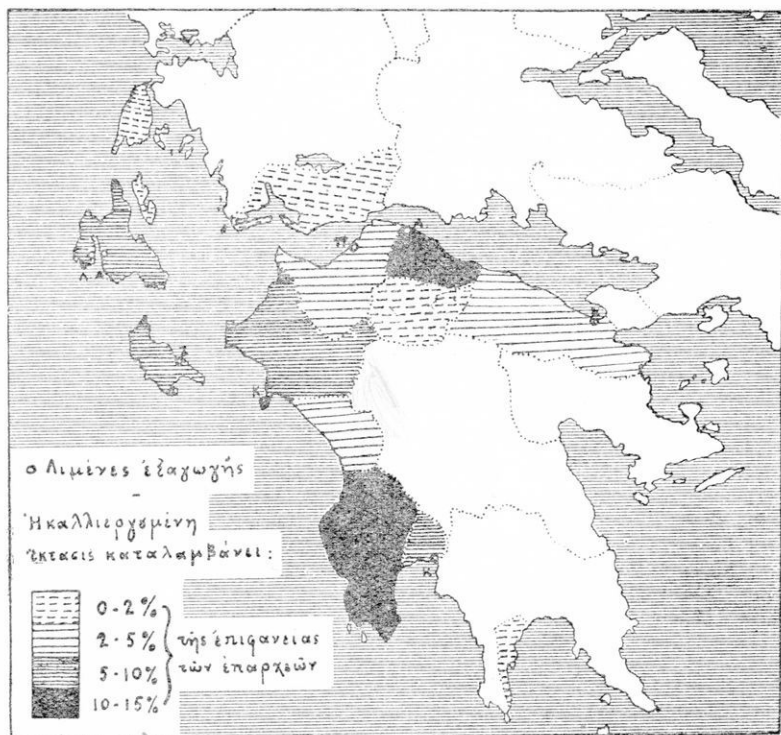
Ἐκ τοῦ παραγομένου καπνοῦ ὑπὲρ τὰ 5)6 ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Οἱ κυριώτεροι πελάται τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν εἶναι ἡ Γερμανία, αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Αἴγυπτος. Ἡ Καβάλλα εἶναι ὁ πρῶτος καπνικὸς ἐξαγωγικὸς λιμὴν.

3. Κορινθιακὴ σταφίς. Μετὰ τὸν καπνὸν ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἔχει ἡ Κορινθιακὴ σταφίς. Ἡ Κορινθιακὴ σταφίς παράγεται εἰς ὀλόκληρον τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν λωρίδα τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Καλαμῶν, εἰς μικρὸν τιμῆμα τῆς Ζακύνθου καὶ εἰς τὴν νότιον Κεφαλληνίαν. Λιμένες ἐξαγωγῆς σταφίδος εἶναι αἱ Πάτραι, τὸ Αἴγιον, αἱ Καλάμαι, τὸ Κατάκωλον, ἡ Ζάκυνθος καὶ τὸ Ἄργοςτόλιον.

Ἐο μεγαλύτερος πελάτης κορινθιακῆς σταφίδος εἶναι ἡ Ἀγγλία. Εἰς πολὺ μικροτέρας ποσότητας παράγεται καὶ σταφίς σουλτανίνα, ἰδίως ἐν Κρήτῃ,

4. Οἶνος. Ἡ οἰνοφόρος ἄμπελος καλλιιεργεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν περιοχῶν Ἄρτης, Δρόμας, Καβάλλας καὶ Πέλλης. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν οἱ νομοὶ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Ἀχαΐας, Ἡλιδος, Εὐβοίας, Ἀργολιδοκορινθίας, Χανίων καὶ Μεσσηνίας. Αἱ νῆσοι Σάμος, Κέρκυρα, Κεφαλληνία παράγουν ἀφρώδεις μαύρους οἶνους. Μέγα μέρος τῶν ἑλληνικῶν οἶνων ἐξάγεται εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ κυριώτερα πελάτις. (Βλέπε γραφικὴν παρά-

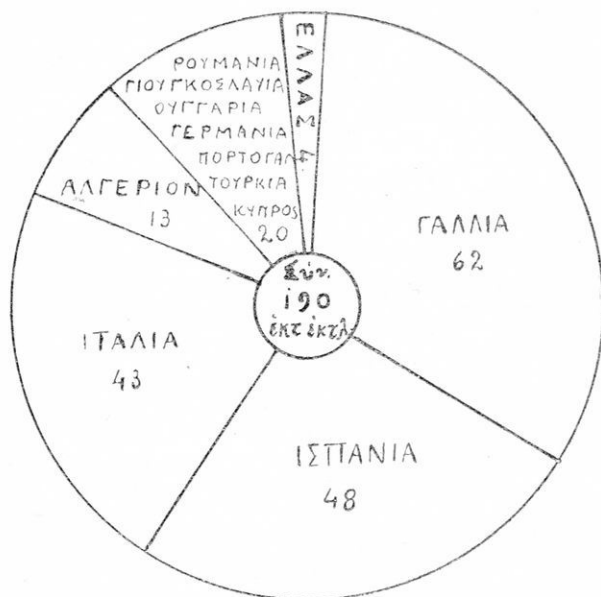
στάσιν: Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος μεταξύ τῶν μεγάλων οἰνο-
παραγωγικῶν χωρῶν).

Καλλιέργεια σταφίδος.

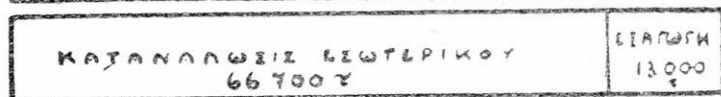
5. Ἑ λ α ι ο ν—Ἐλαία. Αἱ κυριώτεροι ἐλαιοπαραγωγοὶ
χωροὶ τοῦ κόσμου εἶναι κατὰ σειρὰν σπανία, τὸ Ἀλγέριον, ἢ
Ἰταλία, ἢ Τύνις, ἢ Παλαιστίνη καὶ ἢ Ἑλλάς. Ἡ ἐλαία βλαστᾶ-
νει καθ' ὅλην τὴν πεδινὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους ἐκτὸς μόνον
τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Αἱ ἐκτάσεις ποὺ καταλαμβάνουν
οἱ ἐλαιῶνες ἀνέρχονται εἰς 3 ἑκατ. στρέμματα, τὰ δὲ ἐλαιόδεν-
δρα εἰς 30 ἑκατομμύρια περίπου. Ἡ ἑτησία παραγωγή τοῦ
ἐλαίου ἐν Ἑλλάδι ποικίλει ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος ἀπὸ πλουσίαν ἐ-
σοδείαν εἰς πτωχὴν ἐσοδείαν. (Βλέπε γραφικὴν παρὰ

στασιν Παραγωγή και κατανάλωσις ελαίου καί ελαίας).

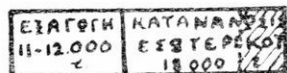

Παγκόσμιος παραγωγή οίνου εἰς ἑκατομ. ἑκατόλιτρα

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΤΟΝΝΩΝ 0 10 20 30 40 50 60 70 80

ΕΛΑΙΟΝ

ΕΛΑΙΑ

Μέσος ὀρος ἐτησίας παραγωγῆς ἐν Ἑλλάδι

6. Ὑπόλοιπα εἶδη ἑλληνικῆς γεωργίας.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω κυρίων προϊόντων παράγονται καὶ τὰ ἑξῆς ἰση:

Προϊόντα λαχανοκήπων, ἐκ τῶν ὁποίων σπου-

δαιότερα είναι τὰ γεώμηλα. Γεώμηλα παράγουν αἱ πεδιάδες Λαρίσης, Σερρών, Ἡρακλείου, Τεγέας, Μεσσηνίας καὶ Κερκύρας.

Ζωοτροφικὰ προΐόντα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ὁ σάνος, τὸ τριφύλλι καὶ τὸ χόρτον.

Ὅσπρια, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται εἰς τὴν πεδιάδα Θεσσαλονίκης, τὴν Πελοπόννησον, Θεσσαλίαν, Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν.

Ἡ παραγωγή ὀσπρίων, γεωμήλων, ὀρύζης καὶ λαχανικῶν δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου, συμπληροῦται δὲ μὲ εἰσαγωγήν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἀλλασχόθεν.

Βάμβαξ, καλλιεργεῖται κυρίως εἰς δύο περιφέρειας: α') τὴν περιφέρειαν Κωπαίδος (Λεβάδεια) καὶ β') ἐν Μακεδονίᾳ εἰς τὴν περιφέρειαν Σερρών, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης. Ἡ καλλιέργεια τοῦ βόμβακος ἐτετραπλασιάσθη κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἀλλ' ἡ παραγωγή δὲν ἐπαρκεῖ ἀκόμη παρὰ διὰ τὸ ἥμισυ τὴν ἀναγκῶν τῆς βιομηχανίας βαμβακουργίας. Τὸ ἀναγκαῖον ὑπόλοιπον εἰσάγεται ἐκ Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Ἀμερικῆς.

Κοκκύλια. Τὸ κλίμα καὶ τὸ ὄρεινόν ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι εὐνοϊκώτατον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μωρέας ἀπὸ τὴν ὁποῖαν τρέφονται οἱ μεταξοσκώληκες. Τὰ κυριώτερα κέντρα σηροτροφίας εἶναι ἡ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη.

Ἐσπεριδοεῖδη κ.λ.π. ὀπωροφόρα. Τὰ ἐσπεριδοεῖδη (λεμονιά, πορτοκαλιά, κιτριὰ καὶ μανδαρινιά) βλαστάνουν εἰς τὰς νήσους καὶ καθ' ὅλην τὴν πεδινὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὅπου τὸ ἠπειρωτικὸν κλίμα δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τροπικῶν τούτων δένδρων.

Ἡ Ἑλλάς παράγει ἐπίσης σημαντικὰς ποσότητας σύκων ἰδίως ἐν Μεσσηνίᾳ μὲ λιμένα ἐξαγωγῆς τῶν τὰς Καλάμας.

Ἄλλα ὀπωρικὰ εἶναι τὰ μῆλα, ἀπίδια, κάστανα, ἀμύγδαλα, ξυλοκέρατα, βάλανοι, κάρυα κλπ. Τὰ ὀπωρικά ὅμως τῆς Ἑλλάδος πλὴν τῶν σύκων καὶ τῶν νωπῶν σταφυλῶν, τῶν ὁποίων γίνεται καὶ ἐξαγωγή δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὸν τόπον καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι σημαντικὴ.

2. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν τῆς Ἑλλάδος ἀξιόλογος εἶναι μόνον ἡ ἐκτροφή προβάτων καὶ αἰγῶν. Τὰ μεγάλα ζῶα δὲν εὐρίσκουν ἀρκετὴν τροφήν εἰς τὸ ξηρὸν καὶ ὄρεινόν ἔδαφος τῆς χώρας.

Μόνον εἰς τὰς μεγάλους πεδιάδας ἀπαντῶμεν ἀγελάδας, χοίρους καὶ ἀροτριῶντα ζῶα.

Τὰ πρόβατα τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχονται εἰς 7.000 000 περίπου καὶ αἱ αἰγες εἰς 5.000.00.

Μεγάλαι κτηνοτροφικαὶ περιοχαὶ μικρῶν οἰκιακῶν ζῶων εἶναι αἱ πεδιναί, ἀλλὰ καὶ αἱ ὄρειναι περιοχαὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Ἡπείρου, Πελοποννήσου καὶ τῶν μεγάλων νήσων (Κρήτη, Εὐβοία κλπ.).

Ἐκ τῶν ζῶων μεταφορᾶς τὰ συνηθέστερα εἶναι οἱ ὄνοι καὶ ἡμίονοι.

Ἡ κονικλοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἐν Κρήτη.

Τὰ πλεῖστα κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς χώρας (κρέας, βούτυρον, τυρός, γάλα) δὲν εἶναι ἐπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, εἰσάγονται δὲ σημαντικαὶ ποσότητες ἐκ τῶν βαλκανικῶν κρατῶν καὶ ἄλλοθεν. Τὰ ἀκατέργαστα δέρματα τῶν ζῶων κατεργάζεται ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία βυρσοδεψίας καὶ ὑποδηματοποιίας.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κτηνοτροφία προοδεύει ἐλάχιστα. Μόνον ὁ κλάδος τῆς πτηνοτροφίας (κυρίως τῶν ὀρνιθοειδῶν) ηὐξήθη σημαντικῶς τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοὺς πρόσφυγας.

Δευτέρα εἰς τὴν πτηνοτροφίαν μετὰ τὴν Μακεδονίαν ἔρχεται ἡ Πελοπόννησος.

Τὰ ὀρνιθοειδῆ ἀνέρχονται εἰς πλέον τῶν 9 ἑκατομμυρίων ἐν Ἑλλάδι.

3. ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ

Ἡ Ἑλλάς ὡς πρὸς τὰ δάση, εἶναι ἀπὸ τὰ πτωχότερα κρά-

τη τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφικὴ ζωὴ τοῦ Ἑλλήνος κατὰ τὴν ἔποχὴν τῆς δουλείας καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ αἰγοβοσκὴ καὶ αἱ πυρκαϊαὶ τῶν δασῶν, ἄνω τῶν 500 ἔτησίως, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀποψίλωσιν τῶν ἑλληνικῶν δασῶν.

Τὰ δάση καταλαμβάνουν 24 ἑκατομμύρια στρέμματα ἤτοι μόνον 18,50ο)ο τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας καλύπτονται ὑπὸ δασῶν.

Ἡ κατανομὴ τῶν δασῶν εἶναι δυσανάλογος μεταξὺ τῆς Νέας καὶ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἡ Π. Ἑλλάς εἶναι ἀποψιλωμένη ἐκτὸς τῶν περιοχῶν Αἰτωλοακαρνανίας—Πίνδου, τοῦ ἐσωτερικοῦ Κορινθίας—Καλαβρύτων καὶ τῆς περιφερείας Βυτίνης—Πύργου. Ἐνῶ τουναντίον εἰς τὰς νέας χώρας, αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις, εἰς τὰς ὁποίας κυριαρχεῖ ἡ δρυς καὶ ἡ ὄξυά, καταλαμβάνουν ὅλην τὴν βουνοσειρὰν τῶν Γρεβενῶν, Καστορίας, ΒΑ Ὀλύμπου, Χαλκιδικῆς, Θράκης.

Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦνται ἀπὸ δρυς, βραχύκορμα (ἀειθαλῆ, ἀγριελιές), ἀπὸ τὴν πύκην τὴν παραθυλάσσιον, ἀπὸ ὄξυας καὶ ἔλατα εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφάς.

Δασικὰ προϊόντα εἶναι ἡ ξυλεία, τὰ καυσόξυλα, οἱ ξυλάνθρακες, ἡ ρητίνη κ.ἄ. Ἡ παραγομένη ποσότης δασικῶν προϊόντων, κυρίως δὲ ξυλείας καὶ ξυλάνθρακων, δὲν ἐπαρκεῖ. Ἡ ποιότης τῆς ἑλληνικῆς ξυλείας εἶναι μετρία.

Σημαντικὴ εἰσαγωγὴ παντὸς εἴδους ξυλείας, ξυλάνθρακων, καυσοξύλων καὶ βαφικῶν οὐσιῶν γίνεται ἐξ ὄλων τῶν γειτονικῶν βαλκανικῶν κρατῶν.

Τὰ δάση ἐκτὸς τῆς μεγάλης των οἰκονομικῆς σημασίας ἔχουν καὶ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κλίματος, τοῦ ἥθους καὶ τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων. Δι' αὐτὸ εἶναι καθήκον ὄλων τῶν πολιτῶν νὰ προστατεύουν τὰ δάση των μὲ κάθε τρόπον.

4. ΑΛΙΕΙΑ—ΘΗΡΑ

Ἀλιεΐα. Ἡ Ἑλλάς, χώρα κατ' ἔξοχὴν θαλασσινὴ, δὲν ἔχει ἀναλόγως τῶν παραλίων της πλουσίαν ἀπόδοσιν ἀλιείας. Τοῦτο δὲ διότι συνήθως αἱ ἄκται τῆς εἶναι ἀπόκρημνοι καὶ τὰ

βάθη τῶν θαλασσῶν μεγάλα, καὶ διότι δὲν ὑπάρχουν μεγάλοι ποταμοὶ μὲ προσχώσες καὶ ἀμμουδιές, πού θὰ ἐβροήθουν τὴν ἀλιείαν. Ἐκτὸς τῶν φυσικῶν τούτων ἐμποδίων, εἰς τὴν σχετικῶς μικρὰν ἀπόδοσιν τῆς ἀλιείας συντελοῦν καὶ αἱ συνήθως πρωτόγονοι μέθοδοι ἀλιείας.

Εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐπειδὴ τὰ βάθη τῶν νερῶν εἶναι μικρότερα, ἡ ἀλιεία εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένη παρὰ εἰς τὸ Ἴόνιον Πέλαγος. Ἡ μεγαλύτερα ἀλιεία ἐν Ἑλλάδι γίνεται εἰς τοὺς κόλπους Κορινθιακόν, Πατραϊκόν καὶ Εὐβοϊκόν, εἰς Θράκην ἀπὸ Ἐβρου μέχρι Νέστου, εἰς τὰς προσχώσεις τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὸν κλειστὸν Ἀμβρακικόν κόλπον.

Σημαντικὴ ἀλιεία γίνεται καὶ εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται εἰς 220. Τὰ πλουσιώτερα εἶναι τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Πρεβέζης, τοῦ Πορτολάγο, τῶν λιβαριῶν τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ προϊόν τῆς ἀλιείας μας εἶναι μὲν σχετικῶς μικρόν, ἀλλ'εἶναι ποικίλον καὶ ἐκλεκτὸν (φωσφοροῦχοι ἰχθύς). Ἐπειδὴ ἔμωσ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ εἰσάγομεν ἔξωθεν μεγάλας ποσότητας ἀλιπάστων ἰχθύων (Βακαλάου, σαρδελῶν εἰς δοχεῖα κλπ.).

Οἱ ἀλιεῖς καὶ ἰχθυοτρόφοι τῆς Ἑλλάδος ὑπολογίζονται εἰς 15.000, ἐξ αὐτῶν 230 εἶναι σπογγαλιεῖς. Οἱ σπόγγοι ἀλιεύονται εἰς τὰ παράλια τῆς Βορείου Ἀφρικῆς (Τύνις) καὶ εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Σπόγγων ἐξαγωγή γίνεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Θ ή ρ α. Κυνήγιον πτηνῶν καὶ λαγῶν γίνεται εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν, τὴν Πελοπόννησον, Κρήτην, Ἠπειρον κ.ἄ. εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν γίνεται ἀξιόλογον κυνήγιον ἀλωπεκῶν, ἐνυδρίδων καὶ ἄλλων μικρῶν ζώων διὰ τὸ τρίχωμά των.

5. ΟΡΥΚΤΟΡΥΧΙΑ

Μεταλλεία. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδος, χώρας εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν αἰώνων συνέβησαν ποικί-

λώτατα γεωλογικά φαινόμενα, περικλείει σημαντικά μεταλλεύματα. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι ὁ σίδηρος, ὁ μόλυβδος, τὸ χρώμιον, ὁ λιγνίτης, ὁ σιδηροπυρίτης, ὁ ψευδάργυρος, ἡ ναξία σμύρις, τὰ θειοῦχα μέταλλα κ.ἄ. Ἐπίσης εἰς πολλὰ σημεῖα εὐρίσκεται ἄφθονος λευκόλιθος.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ὁ γαιάνθραξ, ἡ σπουδαιότερα κινητήριος δύναμις τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς συγκοινωνίας. Ἡ εἰσαγωγή του ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (κυρίως ἐκ τῆς Μ. Βρετανίας) κοστίζει εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλα ποσὰ ἐτησίως.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐξεμεταλλεύθη τὰ γνωστὰ τότε «ἀργύρεια» τοῦ Λαυρίου, τὰ ὑπολείμματα τῶν ὁποίων ἐξεμεταλλεύθη καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς. Καὶ σήμερον τὰ σημαντικώτερα μεταλλεῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λ α υ ρ ί ο υ, ὅπου ἐξάγεται ψευδάργυρος, σίδηρος, μόλυβδος, χαλκός, ἀρσενικὸν καὶ ἄλλα.

Μετὰ ταῦτα σημαντικὰ μεταλλεῖα εὐρίσκονται εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὡς τῶν σιδηρομεταλλευμάτων τῆς Σ ε ρ ί φ ο υ, τοῦ ψευδαργύρου ἐν Θ ἄ σ φ καὶ Ἀ ν τ ι π ἄ ρ ω τῆς ἀρίστης σμύριδος Ν ἄ ξ ο υ καὶ τοῦ θείου καὶ μαγγανίου ἐν Μ ἤ λ ω. Ἀξιόλογοι εἶναι καὶ αἱ ἐκμεταλλεύσεις σιδηροπυρίτου Χ α λ κ ι δ ι κ ῆ ς καὶ Ἐ ρ μ ι ὄ ν η ς (Ἀργολίς), λευκόλιθου Χ α λ κ ι δ ι κ ῆ ς καὶ Ε ὑ β ο ί α ς, νικελίου Λ α ρ ῦ μ ν η ς Βοιωτίας, χρωμίου Φ α ρ σ ἄ λ ω ν καὶ Δ ο μ ο κ ο ῦ. Τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν μεταλλευτικῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Σπουδοῖα κοιτάσματα λιγνίτου εὐρίσκονται εἰς Κ ῦ μ η ν, Ὠ ρ ω π ὄ ν, Ἀ λ ι β ἔ ρ ι ο ν, Σ ἔ ρ ρ α ς, Φ λ ῶ ρ ι ν α ν, Κ ο ρ ῶ ν η ν, καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡ ἐκμετάλλευσίς των ὅμως εἶναι μικρά, διότι δὲν ὑπάρχουν μεγάλα κεφάλαια πρὸς τοῦτο. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον γενικῶς ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν ὑπαρχόντων ἐν Ἑλλάδι μεταλλευμάτων εἶναι σχετικῶς μικρά καὶ κἀνομεν μεγάλην εἰσαγωγὴν σιδήρου, χάλυβος, χαλκοῦ καὶ ἄλλων ἡμικατεργασμένων μετάλλων ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Λ α τ ο μ ε ῖ α. Τὰ πετρώματα τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλὰ σημεῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ μάρμαρα.

Μάρμαρα λευκά ἀρίστης ποιότητος ἐκλατομοῦνται εἰς τὸ Πεντελικὸν καὶ τὴν Πάρον (λυχνίτης), ποικιλόχροα δὲ εἰς Σκύρον, Τήνον, Φάρσαλα, Χίον κ.ἄ. Προϊόντα τῶν ἑλληνικῶν λατομείων ἐκτὸς τῶν μαρμάρων εἶναι ἡ θηραϊκὴ γῆ, προερχομένη ἐκ τῆς νήσου Θήρας καὶ χρησιμεύουσα εἰς τὰς οἰκοδομὰς, γύψος παραγόμενος εἰς τὰ λατομεῖα Αἰτωλικοῦ, Κρήτης καὶ Ζακύνθου καὶ αἱ μυλόπετραι τῆς Μήλου.

6. ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ἐξέλιξις. Ἐντὸς τῶν τελευταίων 20 ἐτῶν ἡ βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος ἐξελίχθη πολὺ γρηγορώτερον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Σήμερον ἡ Ἑλλάς ἔχει τὴν μεγαλυτέραν βιομηχανίαν ἀπὸ ὅλα τὰ γειτονικὰ βαλκανικὰ κράτη.

Πρὸ τῶν βαλκανικῶν πολέμων ἡ βιομηχανικὴ κίνησις τῆς χώρας ἦτο ἀσήμαντος. Μετὰ τὴν προσάρτησιν ὅμως τῶν νέων χωρῶν ἡ βιομηχανία εὗρεν ἐντὸς τῆς χώρας πολλὰς πρῶτας ὕλας πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἰδίως γεωργικὰς, ὅπως τὸν καπνόν.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεγάλου πολέμου πολλὰ ξένα κεφάλαια εἰσέρρευσαν καὶ ἐβοήθησαν τὴν ἀνάπτυξιν νέων βιομηχανιῶν. Κυρίως ὅμως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν 1920 ἕως 1930 ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἔκαμε τὰς σπουδαιότερας προόδους. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἰδρύθησαν περισσότερα τῶν 1200 ἐργοστασίων.

Ὅροι ἑλλ. βιομηχανίας. Οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐργάζεται ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία εἶναι οἱ ἑξῆς:

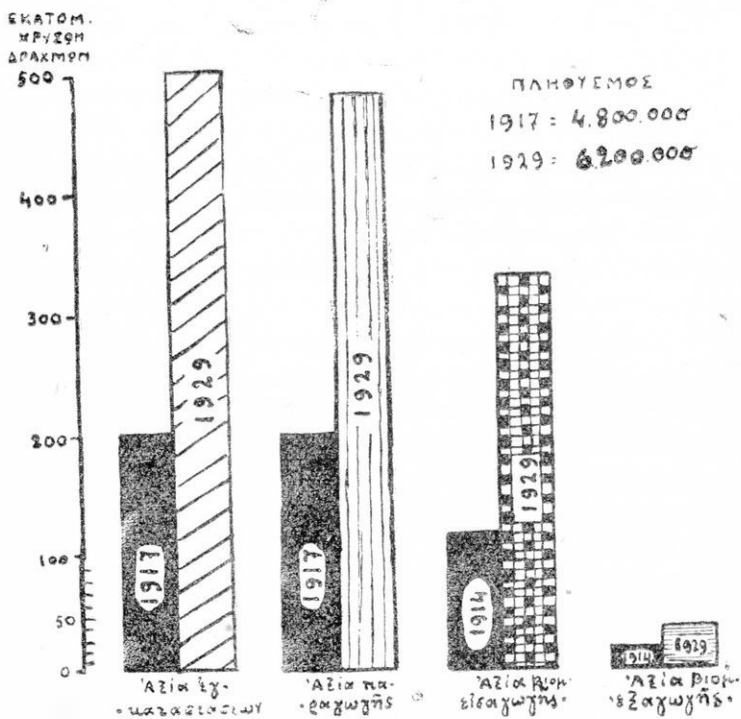
1. Μεγάλοι ἔθνικαὶ βιομηχανίαι, ποὺ ἔρχονται εἰς τὴν πρῶτην γραμμὴν, εἶναι κυρίως αἱ βιομηχανίαι ἐκεῖναι ποὺ εὐρίσκουν τὰς πρῶτας τῶν ὕλας πρὸς καταργασίαν ἐντὸς τῆς χώρας.

Καὶ πράγματι ὡς εἶδομεν ἐξετάζοντες τὴν γεωργίαν, ἡ Ἑλλάς διαθέτει μέγαν πλοῦτον γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν

πρώτων ύλων: σιτηρά, καπνόν, σταφίδα, έλαιας, δέρματα, κουκούλια, ως και αρκετά όρυκτά.

2. Η έλλην. βιομηχανία στερείται τών κυριωτέρων ύλων κινήσεως: γαιανθράκων και πετρελαίου. Τά ύ-

Μ. ΣΤΕΛΙΣΙΣ ΤΗΣ. ΕΛΛ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.

Σύγκρισις βιομηχανικών άξιών.

πάρχοντα κοιτάσματα λιγνίτου και ή δύναμις τών καταρρακτών μένει άκόμη σχεδόν άνεμετάλλευτος, διά τήν έλλειψιν κεφαλαίων.

3. Έργάται υπάρχουν πολλοί και τά ήμερομίσθια είναι σχετικώς εύθηνά.

4. Η θαλασσία συγκοινωνία χάρις εις τά έκτεταμένα παράλια διευκολύνει τήν βιομηχανίαν εις τήν μεταφοράν τών προϊ-

όντων της περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν χερσαίαν συγκοινωνίαν, ἢ ὅποια εἰς πολλὰ μέρη εἶναι ἀνεπαρκής. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ μεγαλύτερα βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι πόλεις παράλιοι ἢ κείνται πλησίον τῆς παραλίας (Πειραιεύς, Ἀθῆναι, Θεσσαλονίκη, Πάτραι, Βόλος, Καβάλλα, Ἡράκλειον. Ἐρμούπολις, Καλάμαι, Βαθὺ κλπ.). Ἡ βορειοδυτικὴ Ἑλλάς (Ἡπειρος, Δυτικὴ Μακεδονία) ἐπειδὴ στερεΐται καλῆς συγκοινωνίας δὲν ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν.

5. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐμποδίζει πολὺ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν πολλῶν κλάδων τῆς βιομηχανίας, ὅπως τῆς μηχανουργίας, εἶναι ἡ ἔλλειψις μεγάλων ἐθνικῶν κεφαλαίων.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπειδὴ δηλ. δὲν ἔχομεν μεγάλα κεφάλαια, αἱ περισσότεραι ἐπιχειρήσεις εἶναι μικροεπιχειρήσεις με 1—5 ἐργάτας καὶ δὲν ἔχουν πολλὰς μηχανικὰς γκαταστάσεις. Εἰς ὅλας τὰς μικρὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἀνεπτυγμένη εἶναι μόνον ἡ βιοτεχνία δηλ. αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις ὅπου ὁ ἰδιοκτῆτης ἐργάζεται μόνος ἢ καὶ με 1—2 ἐργάτας κατὰ παραγγελίαν (ὑποδηματοποιοί, ἐπιπλοποιοί κ.λ.π.).

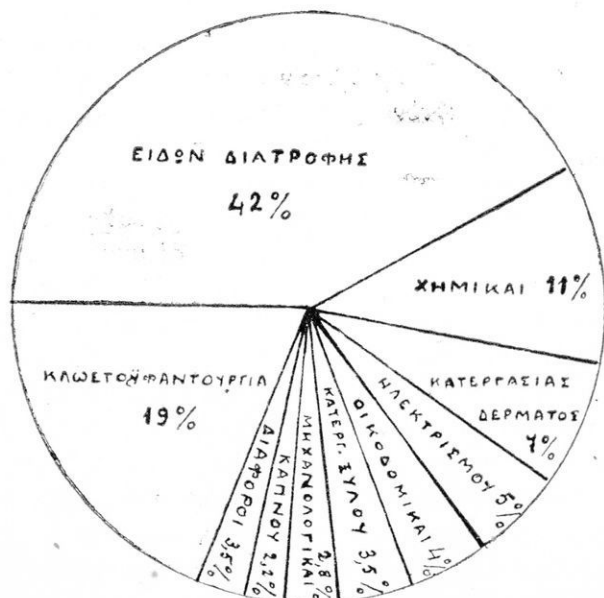
6. Τὸ κράτος φροντίζει διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς βιομηχανίας θέτον τέλων νειακοῦς δασμοῦς εἰς τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τοῦ ἐξωτερικοῦ, οὕτως ὥστε αἱ τιμαὶ τῶν ἰδικῶν μας προϊόντων νὰ εἶναι μικρότεραι, ἰδρύει ἐπαγγελματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχολὰς διὰ νὰ μορφωθοῦν καλοὶ τεχνῖται καὶ ἔμποροι καὶ παρέχει δάνεια εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανίας

Συμπέρασμα. Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία, ἔχουσα πολλοῦ. εὐνοϊκοὺς ὄρους ἀναπτύξεως, ὅπως πρῶτας ὕλας, ἐργάτας κ.λ. π. χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν ἑλλήνων ἐπιχειρηματιῶν δύναται νὰ προοδεύσῃ ἀκόμη πολὺ καὶ νὰ ἐξάγῃ προϊόντα τῆς καὶ εἰς τὰ γειτονικά μας κράτη. Πρὸς τοῦτο χρέος ὄλων τῶν ἑλλήνων εἶναι νὰ ὑποστηρίξουν τὰ προϊόντα τῆς χώρας των. καὶ νὰ τὰ προτιμοῦν ἀπὸ τὰ ξένα, χρέος δὲ τῶν βιομηχάνων μας νὰ τὰ τελειοποιοῦν καὶ νὰ μὴ ἀποβλέπουν εἰς ὑπέρμετρα κέρδη.

Κλάδοι τῆς ἑλληνικῆς Βιομηχανίας

1. Βιομηχανία εἰδῶν διατροφῆς. Αἱ βιομηχανία εἰδῶν διατροφῆς ἔρχονται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Τοιαῦται εἶναι ἡ ἄλευροβιομηχανία, ἡ οἴνοποιία καὶ οἴνοπνευματοποιία, ἡ ἐλαιουργία, αἱ βιομηχανία πάγου, ζύθου, ζαχαρωδῶν, κονσερβῶν καὶ βαμβακελαίου.

Αἱ περισσότεραι ἐξ αὐτῶν εὐρίσκουν τὰς πρώτας τῶν ὕλας εἰς τὸ ἔσωτερικόν: ἔλαιον, σταφυλᾶς, σιτηρὰ ἐν μέρει κ.λ.π.

Κλάδοι ἑλλην. βιομηχανίας, Ἀναλογία ἐπὶ τῆς ὅλικῆς ἀξίας τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἔτους 1929.

Οἱ σπουδαιότεροι μηχανικοὶ ἀλευρομύλοισι μετέωρα ἐγκαταστάσεις, εὐρίσκονται εἰς τοὺς λιμένας Πειραιῶς, Θεσσαλονίκης, Πατρῶν, Καλαμῶν. κ.ἄ. Αἱ πεδινὰι σιτοπαραγωγικὰι περιφέρειαι ἔχουν πλῆθος μικρῶν ἀλευρομύλων.

Τὰ μεγαλύτερα ἐργοστάσια οἴνων καὶ οἴνοπνευματωδῶν εἶναι 15 καὶ εὐρίσκονται εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας.

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τῆς οἰνοπαραγωγῆς τὸ δίδουν τὰ μικρὰ χωρικὰ οἰνοποιεῖα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς ὅλας τὰ ἀμπελοφόρους περιοχὰς (βιοτεχνία).

Ἐπίσης χιλιάδες μικρὰ ἐλαιουργεῖα εὐρίσκονται παντοῦ, πλὴν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Μεγάλαι μηχανικὰ ἐλαιουργεῖα ἀπαντῶμεν εἰς Λέσβον, Κρήτην, Μεσσηνίαν, Πειραιᾶ.

2. Κλωστικαὶ καὶ ὑφαντικαὶ βιομηχανίαι. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν αἱ κλωστικαὶ καὶ ὑφαντικαὶ βιομηχανίαι βαμβακουργίας, ἔριουργίας, μεταξουργίας καὶ ταπητουργίας ἀνεπτύχθησαν πολὺ.

Τὰ λειτουργοῦντα ἐν Ἑλλάδι κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια βάμβακος περὶ τὰ 100, εἶναι καλῶς ὀργανωμένα καὶ εὐρίσκονται διεσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν χώραν. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ (Βέρροια, Νάουσα, Θεσσαλονίκη) Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Λεβαδείᾳ, Σύρῳ. Ἡ βαμβακουργία εὐρίσκει τὸ ἥμισυ τοῦ ἀναγκαιοῦντος αὐτῇ βάμβακος ἐκ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς.

Ἡ Ἐριουργία προμηθεύεται πρῶτην ὕλην ἐκ τῆς ἐγχωρίου κτηνοτροφίας.

Κέντρα ἔριουργίας εἶναι αἱ Ἀθήναι, ὁ Πειραιεὺς, ἡ Νάουσα καὶ ἡ Βέρροια, ὅπου παράγονται τὰ ἐγχώρια μάλλινα ὑφάσματα.

Ἡ ἑλληνικὴ μεταξοβιομηχανία παράγει μέγα ποσὸν μετάξης καὶ θαυμάσια εἰς ποιότητα μεταξωτὰ ὑφάσματα καλῦτερα ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ. Τὰ μεγαλύτερα μεταξουργεῖα εὐρίσκονται εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην κ.ἄ.

Ἡ ταπητουργία ἀνεπτύχθη μόνον μετὰ τὸν πόλεμον χάρις εἰς τοὺς πρόσφυγας τῆς Μικρασίας, οἱ ὅποιοι εἶναι καλοὶ τεχνῖται. Ἰδρύθησαν μεγάλα ἐργοστάσια ταπήτων εἰς τὰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ Θεσσαλονίκην. Δυστυχῶς τελευταίως ὁ κλάδος οὗτος εἶχε μεγάλας ζημίας καὶ πολλὰ ἐργοστάσια ἔκλεισαν.

3. Χημικαὶ βιομηχανίαι. Οἱ κυριώτεροι κλάδοι εἶναι ἡ πυρηνελαιουργία, ἡ σαπωνοποιία, ἡ βιομηχανία χημικῶν λιπασμάτων, πυρομαχικῶν, κολοφωνίου.

Ἡ πρῶτη ὕλη διὰ τὴν πυρηνελαιουργίαν καὶ τὴν

σαπωνοποιίαν είναι ή έλαία. Μεγάλα έργοστάσια εύρίσκονται εις Πειραιᾶ, Κρήτην κ.ἄ. Εἰς τὸν Πειραιᾶ εύρίσκειται τὸ μέγα έργοστάσιον τῆς Ἑταιρίας Χημικῶν Προϊόντων καὶ Λιπασμάτων.

Κολοφώνιον, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀπὸ τὸ καταστάλαγμα τῆς ρητίνης, ξάγομεν εις πολλὰς εύρωπαϊκὰς χώρας.

4. Ἡ βιομηχανία κατεργασίας δέρματος. Αὕτη διαιρεῖται εις τρεῖς κλάδους: τὴν βυρσοδεψίαν, τὴν ὑποδηματοποιίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν δερματίνων ειδῶν (τσαντῶν, βαλιτσῶν κ.ἄ.). Καὶ οἱ τρεῖς κλάδοι έπαρκοῦν εις τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ λαμβάνουν τὴν πρώτην ὕλην ἀπὸ τὴν έγχώριον κτηνοτροφίαν.

Τὰ μεγαλύτερα βυρσοδεψεῖα εύρίσκονται εις Σάμον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Σῦρον, Μυτιλήνην, Χίον.

Ἡ ὑποδηματοποιία έχει κυρίως μικρὰς βιοτεχνικὰς έπιχειρήσεις παντοῦ καὶ μεγάλα έργοστάσια εις Ἀθήνας κ.ἄ.

5. Οἰκοδομικαὶ βιοτεχνίαι. Τοιαῦται εἶναι ἡ τσιμεντοποιία, ἡ κατασκευὴ πλίνθων καὶ κεράμων, πλακῶν καὶ ἀσβέστου.

Αἱ σχετικαὶ έπιχειρήσεις εις διάφορα μέρη εἶναι μικραὶ βιοτεχνικαὶ. Μόνον ἡ τσιμεντοποιία έχει τέσσαρα μεγάλα έργοστάσια εις Πειραιᾶ, Βόλον κ.ἄ.

6. Βιομηχανία κατεργασίας ξύλου. Αἱ περισσότεραι ξυλουργικαὶ έπιχειρήσεις εἶναι χειροτεχνικαὶ. Ὀλίγα μόνον μεγάλα έργοστάσια ἐπίπλων καὶ ξυλείας οἰκοδομῶν εύρίσκονται εις τὰς τέσσαρας μεγαλυτέρας πόλεις. Ἡ ξυλεία καλῆς ποιότητος εἰσάγεται ἀπὸ τὸ έξωτερικόν.

7. Βιομηχανία καπνοῦ. Τὰ μεγαλύτερα έργοστάσια καπνοῦ εύρίσκονται εις Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Καβάλλαν, Ἀργίριον, Βόλον, Σάμον, Πύργον, Ναύπλιον καὶ εις τὰς πόλεις τῆς Θράκης. Πολλὰ χιλιάδες καπνεργατῶν καὶ καπνεργατριῶν ζοῦν ἐξ αὐτῶν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς ἐξάγεται.

8. Ἡ μηχανουργία, ἡ ναυπηγία, καὶ αἱ μεταλλευτικαὶ βιομηχανίαι δέν εἶναι ἀρκετὰ ἀνε-

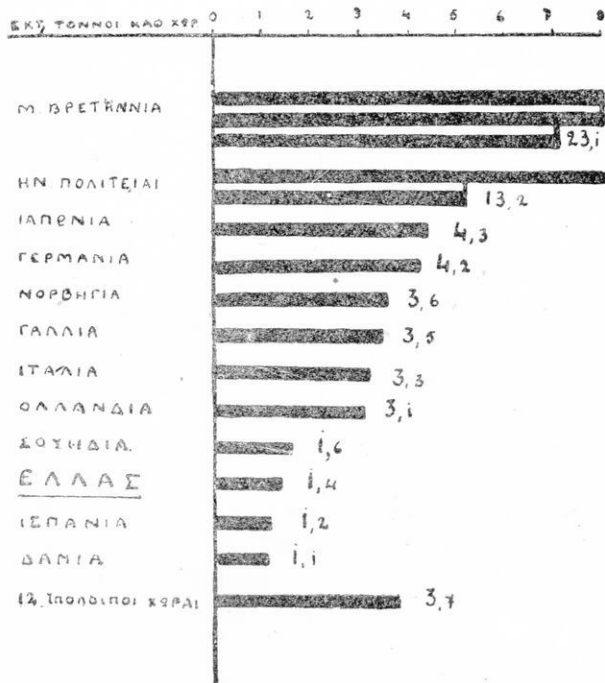
πτυγμένοι, ἐπειδὴ χρειάζονται μεγάλα κεφάλαια δι' ἐγκαταστάσεις. Τὰ μεγαλύτερα σχετικῶς ἐργοστάσια μηχανοργείας εὐρίσκονται εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἡ ναυπηγία ἀσχολεῖται κυρίως μὲ ἐπισκευὰς ἀτμοπλοίων καὶ μὲ τὴν κατασκευὴν ἱστιοφόρων (Πειραιεύς, Σύρος, καὶ ἄ. νήσους).

Τέλος ἡ μόνη ἀξία λόγου ἐπιχειρήσις κατεργασίας μετ' ἄλλων εἶναι ἡ ἐπιχειρήσις Λαυρίου, τῆς ὁποίας τὰ ἡμικατεργασμένα προϊόντα ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

8. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

α') Ναυτιλία.

Ἐμπορικὸς στόλος. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, χάρις εἰς

Ὁ παγκόσμιος ἀτμῆρης ἐμπορικὸς στόλος κατὰ τὸ 1930.

τὰ μεγάλα παράλια τῆς χώρας, τὰς νήσους καὶ τὸ ἐμπορικόν

του πνεῦμα, εἶχε πάντοτε ἀνεπτυγμένη ναυτιλίαν. Σήμερον ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἀποτελεῖ σπουδαιοτότην μορφήν τοῦ ἔθνικοῦ μας πλοῦτου, διότι ἐξυπηρετεῖ μὲ τὰ φορτηγά τῆς πλοῖα τὸ ἐξαγωγικόν μας ἐμπόριον, μὲ τὰ ἐπιβατικὰ πλοῖα τὴν ἀκτοπλοικὴν συγκοινωνίαν τῆς χώρας, εἰσπράττει σημαντικούς ναύλους μεταφέρουσα προϊόντα ξένων κρατῶν καὶ δίδει ἐργασίαν εἰς μεγάλον ἀριθμὸν ἑλλήνων.

Ὡς κεφάλαιον ὁ ἐμπορικὸς μας στόλος ἀντιπροσωπεύει ἀξίαν περίπου ἴσην μὲ τὸ 1)3 τῆς ἀξίας ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Ὁ ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος ἔρχεται δέκατος κατὰ σειρὰν εἰς τὸν παγκόσμιον ἐμπορικὸν στόλον, περιλαμβάνει δὲ 575 ἀτμόπλοια καὶ 700 ἰστιοφόρα, καθαρᾶς χωρητικότητος ἐν ὄλῳ 1.500.000 τόννων.

Τὰ περισσότερα τῶν ἑλληνικῶν πλοίων εἶναι παλαιᾶς ἡλικίας.

Θαλάσσιαι γραμμαὶ καὶ λιμένες. Αἱ κυριώτεραι γραμμαὶ ἄρχονται ἐκ Πειραιῶς, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει περίπου τὸ ἡμισυ τῆς ναυτικῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λιμένος τούτου συνέβαλε πολὺ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1893 κατασκευασθεῖσα διώρυξ τῆς Κορίνθου ἡ ὁποία ἔχει μῆκος 6.300 μέτρων. Δι' αὐτῆς διέρχονται τὰ πλοῖα ποῦ κατευθύνονται εἰς τοὺς δυτικούς εὐρωπαϊκούς λιμένας (ὁ λιμὴν Κερκύρας εἶναι ὁ τελευταῖος σταθμὸς ἐν Ἑλλάδι). Ἐπίσης δι' αὐτῆς διέρχονται καὶ αἱ ἀκτοπλοικαὶ γραμμαὶ, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν Ἰτέαν, τὸ Μεσολόγγιον, μὲ τὰς Πάτρας, τὰς Ἰονίους καὶ τὴν Ἠπειρον.

Ἐκ Πειραιῶς φεύγουν αἱ θαλάσσιαι γραμμαὶ, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς ξένους ἀνατολικούς λιμένας τῆς Μεσογείου, μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς λιμένας τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Θαλασσία γραμμὴ φεύγουσα ἐκ Πειραιῶς διέρχεται διὰ τῆς Σύρου καὶ καταλήγει εἰς Σάμον, ἐνῶ ἄλλη κάνει τὸν γύρον τῶν Κυκλάδων. Τρίτη γραμμὴ κατευθύνεται πρὸς τὰς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας Χίον, Λέσβον, Λῆμμον. Πρὸς νότον οἱ λιμένες τῆς Κρήτης, Χανιά, Ἡράκλειον, Ρέθυμνον ἐννοῦνται θαλασσίως μὲ τὸν Πειραιᾶ.

Ἄκτοπλοϊκὴ γραμμὴ διέρχεται διὰ τῶν νήσων τοῦ Ἀργο-
λικοῦ καὶ καταλήγει εἰς Ναύπλιον, ἐνῶ μία ἄλλη προσεγγίζει
εἰς τοὺς νοτίους καὶ ἀνατολικούς λιμένας τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ γραμμαὶ, αἱ ὁποῖαι ἐκ Πειραιῶς κατευθύνονται πρὸς τὴν
βόρειον ἀνατολικὴν Ἑλλάδα διέρχονται διὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ

Κυριώτεροι λιμένες Ἑλλάδος. Σύνολον κινήσεως εἰς χιλιάδας τόννους
ἐμπορευμάτων.

κόλπου (Χαλκίς), προσεγγίζουν εἰς Βόλον καὶ καταλήγουν
εἰς τὸν δεύτερον λιμένα τῆς Ἑλλάδος τὴν Θεσσαλονίκην.

Γραμμὴ ἐκ Θεσσαλονίκης κατευθύνεται εἰς τὴν Χαλκιδικὴν
(Ἄθως), ἄλλη σπουδαιοτέρα τὴν ἐνώνει μετὰ τὴν Καβάλλαν καὶ

Ἄλεξανδρούπολιν, ἐνῶ μία τρίτη διερχομένη διὰ τῆς Λήμνου, Σκύρου, Κύμης καὶ Καρύστου καταλήγει πάλιν εἰς Πειραιᾶ.

β') Συγκοινωνία ξηρᾶς.

Σιδηρόδρομοι. Ἡ συγκοινωνία τῆς ξηρᾶς ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν σιδηροδρόμων, τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν ὁμαξιτῶν ὁδῶν.

Τὸ μῆκος τῶν γραμμῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου εἶναι 2.600 χιλιόμετρα, ἐξ ὧν 1.300 χλμ. ἀνήκουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς διαφόρους ἑταιρείας.

Ἡ πυκνότης αὕτη τοῦ σιδηροδρομικοῦ μας δικτύου δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς συγκοινωνίας ἐν Ἑλλάδι. Ἐξ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς χώρας καλύτερον ἐξυπηρετεῖται ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς. Ἡ κεντρικὴ καὶ δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ δυτικὴ Μακεδονία, λόγῳ τοῦ ὄρειοῦ τῶν ἐδάφους, πάσχουν ἀπὸ ἔλλειψιν σιδηροδρόμων. Δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον αἱ μικραὶ ἐπιτόπιοι γραμμαὶ τοῦ Ἀγρινίου—Κρυονερίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης—Σόροβιτις—Φλωρίνης—Μοναστηρίου.

Ἡ σπουδαιότερα γραμμὴ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἐκ Θεσσαλονίκης ἀκολουθοῦσα τὸν Ἄξιον πρὸς βορρᾶν ἐνώνει τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς χώρας τῆς μέσης καὶ δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ γραμμὴ αὕτη καὶ αἱ διακλαδώσεις Λαρίσης—Βόλου, Βόλου—Καλαμπάκας καὶ Βόλου—Πηλίου ἐξυπηρετοῦν καλῶς τὴν Θεσσαλίαν.

Ὑπὸ κατασκευὴν εὐρίσκεται γραμμὴ ἐνώνουσα τὴν Καλαμπάκαν μὲ τὴν Κοζάνην καὶ Βέροιαν. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ φεύγουσα ἐκ Θεσσαλονίκης ἀνέρχεται κατ'ἀρχὰς πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν συνόρων, στρέφει κατόπιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ διέρχεται διὰ τῶν πόλεων τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Εἰς τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας προχωρεῖ πρὸς βορρᾶν κατὰ μῆκος τοῦ Ἐβρου καὶ διακλαδίζεται

πλησίον τοῦ Διδυμοτείχου. Μία γραμμὴ φεύγει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μία ἄλλη πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τοῦ Ἴσθμοῦ ἀκολουθῶν τὴν βορείαν καὶ κατόπιν τὴν δυτικὴν πεδινὴν παραλίαν διέρχεται διὰ τῶν κυριωτέρων πόλεων καὶ χωρίων διὰ τὰ καταλήξει εἰς Καλάμας.

Ἡ γραμμὴ αὕτη κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Μεσσηνιακῆς πεδιάδος διακλαδίζεται καὶ προχωρεῖ βορειανατολικῶς διὰ τῶν ὄροσπεδίων τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ Τριπόλεως καὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Ἄργους καταλήγουσα πάλιν εἰς Κόρινθον πρὸ τοῦ Ἴσθμοῦ. Μικραὶ διακλαδώσεις τῶν Πελοποννησιακῶν σιδηροδρόμων εἶναι ἡ τοῦ Ἄργους—Ναυπλίου, ὁ ὄδον τῶν Διακοφτοῦ—Καλαβρυτῶν, ἡ γραμμὴ Πύργου—Κατακόλου καὶ Πύργου—Ὀλυμπίας.

Ὀυδεμία ἐλευθέρᾳ ἑλληνικῇ νῆσος ἔχει σιδηροδρόμους. Μόνον ἡ πρωτεύουσα τῆς Εὐβοίας Χαλκίς ἐνοῦται διὰ διακλαδώσεως παρὰ τὸ Σχηματᾶρι μὲ τὰς Ἀθήνας.

Αἱ Ἀθηναὶ συνδέονται μὲ τὸν Πειραιᾶ μὲ τέλειον ἠλεκτρικὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος θὰ προεκταθῆ μέχρι Κηφισσιᾶς.

Ἄμαξιτὰ ἡ ὁδοί—Τροχοφόρα. Μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ αὐτοκινήτου αἱ ὁδοὶ μιᾶς χώρας ἀπέκτησαν μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς οἰκονομίας τῆς. Εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας, ὡς εἴπομεν, τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον εἶναι ἀνεπαρκές, ἡ βοήθεια τῶν ὁδῶν καὶ τῶν αὐτοκινήτων εἰς τὴν μεταφορὰν εἶναι σημαντικωτάτη.

Τὸ δίκτυον τῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀκόμη ἀνεπαρκές, ἡ δὲ συντήρησις του ἐλαττωματικῆ. Τὸ σύνολον τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν ἐν Ἑλλάδι εἶναι 10.600 χιλιόμετρα περίπου, ὑπὸ κατασκευὴν δὲ εὐρίσκονται ἀκόμη 2.000 χιλιόμετρα ἔθνικαὶ ὁδοί. Τὸ πυκνότερον δίκτυον κατέχουν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, τὸ δὲ ἐραιότερον ἡ Κρήτη, ἡ Δ. Στερεὰ Ἑλλάς καὶ ἡ Δ. Μακεδονία.

Τὰ κυκλοφοροῦντα αὐτοκίνητα ἐν Ἑλλάδι ὑπολογίζονται εἰς 27.000, συντελοῦν δὲ πολὺ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς συγκοινωνίας τῆς ξηρᾶς καὶ κάνουν μεγάλον ἀνταγωνισμὸν κατὰ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν τραίμ.

γ') Ἀεροπορία.

Τελευταίως εἰς ὅλας τὰς χώρας διεδόθη πολὺ ἡ συγκοινωνία με ἀεροπλάνα καὶ ὑδροπλάνα, κυρίως δὲ διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατιῶν, ταχυδρομείου καὶ ἐλαφρῶν ἐμπορευμάτων.

Ἡ Ἑλλάς λόγῳ τῆς θέσεώς της, πλησίον τῶν ἠπειρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς κ ἰ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν (διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ), εἶναι καὶ πρόκειται νὰ ἐξελιχθῆ εἰς σπουδαῖον ἀεροπορικὸν σταθμὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐναερίων γραμμῶν, πού κατευθύνονται πρὸς νότον καὶ ἀνατολάς.

Σήμερον πολλαὶ ξέναι ἐταιρίαι ἔχουν σταθμοὺς ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ Ἀεροεσπρέσσο (Aero Espresso) ἐξυπηρετοῦσα τὴν συγκοινωνίαν Ἀθηνῶν — Βρινδησίου — Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βρινδησίου — Ἀθηνῶν — Ρόδου.

Ἡ Αἶρ—Γιούνιον (Air Union) ἐξυπηρετοῦσα τὴν συγκοινωνίαν Μασσαλίας—Συρίας.

Ἡ Αἶρ—Γουαῖς (Air—Ways) ἐξυπηρετοῦσα τὴν συγκοινωνίαν Λονδίνου—Ἰνδιῶν καὶ ἄλλαι. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν συγκοινωνίαν τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀεροπλοΐα ἀπέκτησε σημασίαν. Οὕτω ἐντὸς τοῦ 1931 ἤρχισαν ἐκτελοῦντα ἐσωτερικὰς συγκοινωνίας τὰ δύο νέα ἐμπορικὰ ἀεροπλάνα «Ἀθηναί» καὶ «Ἰωάννινα» τῆς ἑλληνικῆς Ἑταιρίας ἐναερίων συγκοινωνιῶν, ἐνώνοντα ἀεροπορικῶς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν Θεσσαλονικίην, τὸ Ἀγρίνιον καὶ τὰ Ἰωάννινα.

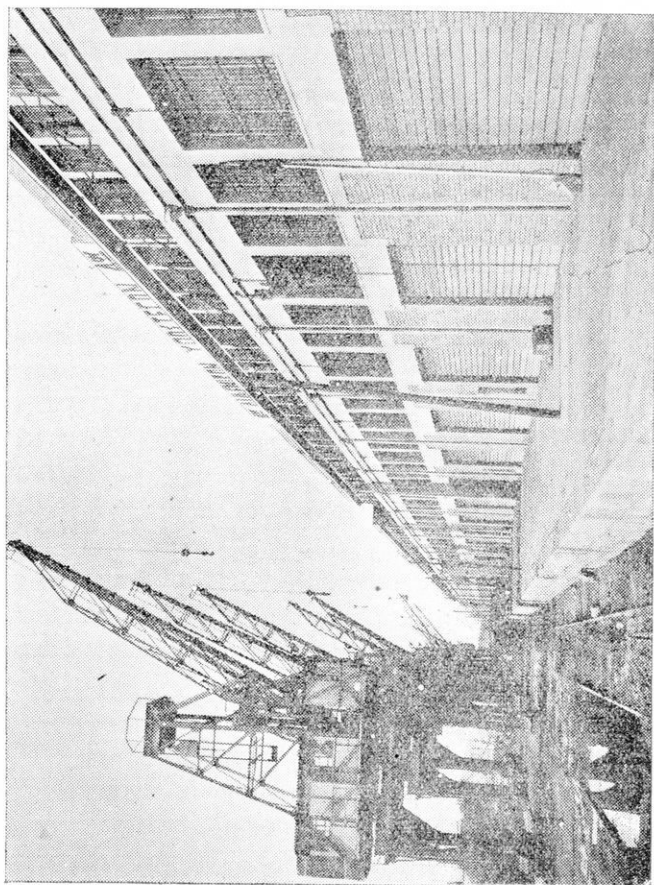
7. ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν πάντοτε λαὸς ἐμπορικός. Πρὸς τοῦτο συντελεῖ πολὺ ὁ μέγας διαμελισμὸς τῆς χώρας, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας καὶ ἡ ἔμφυτος κλίσις τοῦ Ἕλληνος πρὸς ἐπιχειρήσεις.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος οἱ Ἕλληνες ἐξηπλώθησαν εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον, ὅπου ἔκτισαν πλουσιωτάτας ἐμπορικὰς ἀποικίας, κυρίως δὲ εἰς τὰς Ἴονικὰς χώρας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰς χεῖρας αὐτῶν κυρίως εὐρίσκετο τὸ ἐμπόριον τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκτὸς τῶν ἐμπόρων τοῦ

ἔσωτεροῦ, πλῆθος ἐλλήνων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διακρίνονται ὡς τολμηροὶ καὶ ἔξυπνοι ἐπιχειρηματίαι.

Ἐσωτερικὸν ἐμπόριον. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ διενεργούμενον ἐντὸς τῶν συνόρων τῆς χώρας,

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ. Νέα λιμενικὰ ἔργα. Γέρανοι καὶ ἐπιβῆκαι.

εἶναι βεβαίως ζωηρότερον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ εἰς τὰς παραγωγικὰς περιφερείας. Αὐτὸ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀγορὰν καὶ πώλησιν τῶν διαφόρων ἐγχωρίων προϊόντων,

διὰ τὰ ὅποια πολλάκις ἐγένετο λόγος εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια.

Ἀπὸ τοῦ 1925 ἕκαστον φθινόπωρον γίνεται ἐν Θεσσαλονίκῃ Διεθνὴς Ἐκθεσις, ὅπου Ἕλληνες καὶ ξένοι βιομηχανοὶ ἐκθέτουν τὰ προϊόντα των εἰς τὰ περίπτερα τῆς ἐκθέσεως καὶ τὴν ὁποίαν ἐπισκέπτονται πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἔμποροι. Σκοπὸς τῆς ἐκθέσεως ταύτης εἶναι ἡ προαγωγή καὶ διαφήμησις τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς καθὼς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς Θεσσαλονίκης εἰς διαβαλκανικὸν ἐμπορικὸν κέντρον.

Ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Οὕτω ὀνομάζομεν τὸ ἐμπόριον τὸ ὁποῖον διενεργεῖ ἡ Ἑλλάς μὲ τὰς ξένας χώρας, ἐξάγουσα εἰς αὐτὰς τὰ προϊόντα τῆς καὶ εἰσάγουσα ξένα. Ἄρα τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον διαιρεῖται εἰς ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικόν.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἶναι δύο.

1. Ὅτι ἀγοράζομεν ἀπὸ τὰς ξένας χώρας προϊόντα πολὺ μεγαλυτέρας ἀξίας ἀπὸ ὅ,τι πωλοῦμεν εἰς αὐτάς. Κατὰ τὴν τριετίαν 1927—1930 σχεδὸν διπλασίας ἀξίας. Ἐχομεν δηλαδὴ «παθητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον».

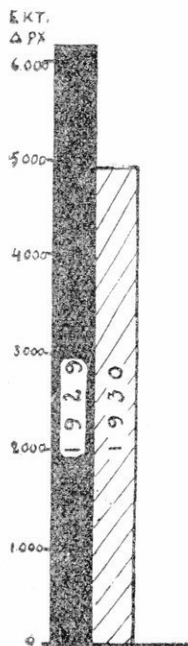
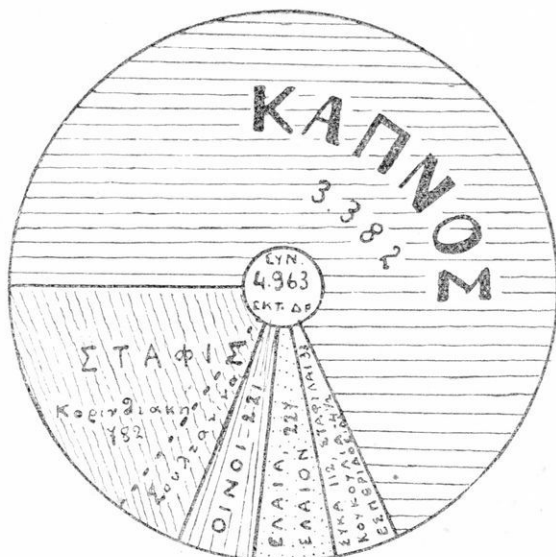
2. Ὅτι ἐνῶ ἐξάγομεν σχεδὸν μόνον γεωργικὰ προϊόντα, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα εἶναι ἀκατέργαστα, εἰσάγομεν ἀπὸ τὰς ξένας χώρας πάσης φύσεως προϊόντα, τόσον βιομηχανικά, ὅσον καὶ εἶδη διατροφῆς.

Ἡ αἰτία πρὸς τοῦτο εἶναι βεβαίως ὅτι ἡ παραγωγή τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ βιομηχανική καὶ ἡ γεωργική, εἶναι μικροτέρα ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ τῆς δηλ. τὰ προϊόντα μας δὲν ἐπαρκοῦν διὰ νὰ ζήσωμεν. Τὰς ἐλλείψεις ταύτας τὰς συμπληρώνομεν δι' εἰσαγωγῆς ἀπὸ τὰ ἄλλα κράτη.

1. Ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Ὡρισμένα προϊόντα κυρίως γεωργικά, τὰ ὅποια λόγῳ τοῦ εἰδικοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος παράγονται πολὺ ἀφθονώτερον ἀπὸ ὅτι χρειάζεται ὁ πληθυσμὸς, ἐξάγομεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. (Τὸ σύνολον τῆς

έλληνικῆς ἐξαγωγῆς κατ' ἔτος ἐκυμαίνεται τελευταίως εἰς 6-7 δισεκατομμύρια δραχμᾶς).

Εἰς αὐτὰ τὴν πρώτην καὶ σπουδαιότεραν θέσιν κατέχει ὁ καπνός, ὁ ὅποιος εἰς ἀξίαν ὑπερβαίνει τὸ ἥμισυ τοῦ συνόλου τῆς ἐξαγωγῆς.

Ἄξια ἐξαγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων ἔτους 1930 ἐπὶ συνόλου ἐξαγωγῆς Ἑλλάδος Δρχ. 5.917 ἑκατομμυρίων.

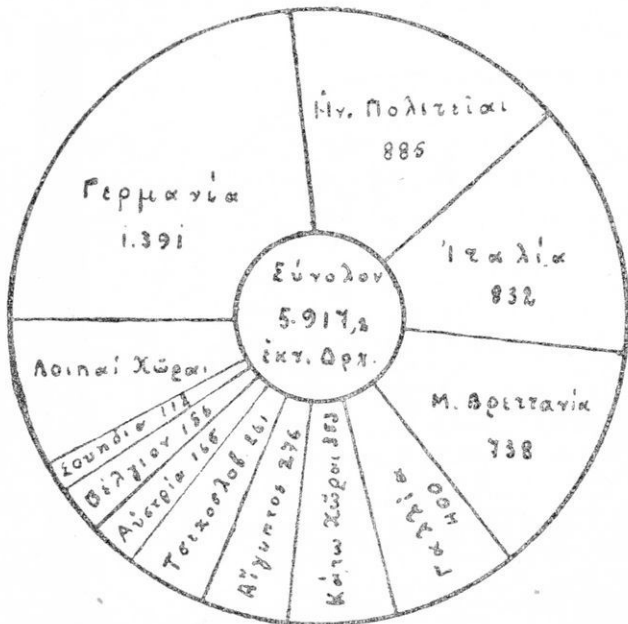
Ἐξαγωγή γεωργ. προϊόντων κατὰ τὸ 1929 καὶ 1930.

Μετὰ τὸν καπνὸν ἐξάγομεν σταφίδα κορινθιακὴν καὶ ὀλίγην σουλτανίαν. Ἐπίσης ἐξάγομεν οἶνους, ἐλαίας καὶ ἔλαιον, ξηρὰ σῦκα, κουκούλια, χαρούπια, νωπὰ σταφυλὰς κ.ἄ.

Ἐκτὸς τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐξάγομεν ὀρυκτὰ καὶ μέταλλα (σμύριδα, σιδηρομεταλλεύματα, κλπ.) ὀλίγα δέρματα καὶ γουναρικά, κλωστὰς, σάπωνας, τάπητας, κολοφώνιον κ.λ.π.

Οἱ καλύτεροι πελάται ἑλληνικῶν προϊόντων εἶναι κατὰ σειρὰν ἡ Γερμανία, ἡ ὁποία ἀγοράζει πολὺν καπνόν, αἱ Ἠνωμέναι

Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἰταλία, ἡ Μεγ. Βρετανία, ἡ καλυτέρα πελάτις μας διὰ τὴν σταφίδα, ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία ὡς τώρα ἠγόραζε πολὺν οἶνον, αἱ Κάτω Χῶραι, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Αὐστρία, τὸ Βέλγιον, ἡ Σουηδία, ἡ Πολωνία, ἡ Ρουμανία, Οὐγγαρία, Ρωσσία καὶ τὰ γειτονικὰ βαλκανικὰ κράτη.

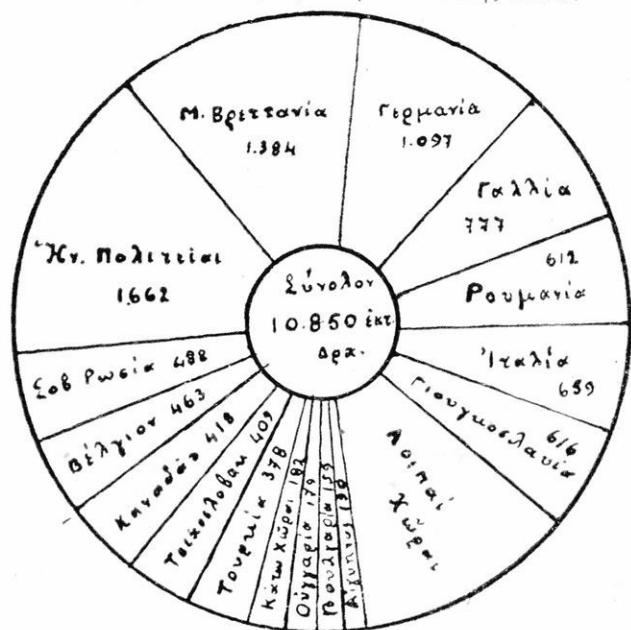
Ἐξαγωγή 1930 κατὰ χώρας.

2. Εἰσαγωγικὸν ἔμποριον. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν διπλασία τῆς ἔξαγωγῆς (Τῷ 1929 ἄξιας 13.275.000.000 δραχμῶν), τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, ἤτοι ὑφάσματα, ἐνδύματα καὶ κλωστοῖ, παντὸς εἶδους μηχαναὶ καὶ μετάλλινά εἶδη, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ προϊόντα, αὐτοκίνητα καὶ ἄλλα ὄργανα μεταφορᾶς, χάρτης, χρώματα, εἶδη ναυπηγίας κ.λ.π. Μετὰ ταῦτα ἔρχονται τὰ εἶδη διατροφῆς, τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὁ σῖτος, τὰ ἀποικιακὰ (καφές, τείιον) βού-

τυρον, τυρός, ώά, ιχθύς, κ.λπ. Κατὰ τρίτον λόγον εισάγομεν ἀκατεργάστους καὶ ἡμικατεργασμένας πρώτας ὕλας καὶ ὕλας κινήσεως διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἥτοι ὄρυκτά, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ὁ γαιάνθραξ, μέταλλα, ξυλείαν, βάμβακα, κ.λπ. Τέλος εισάγομεν καὶ ἀρκετὰ ζῶντα ζῶα.

Οἱ μεγαλύτεροι προμηθευταὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι:

1. Αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τὰς ὁποίας εισάγομεν σίτον, αὐτοκίνητα, εἶδη κλωστικῆς κ.λπ.

Εἰσαγωγή 1930 κατὰ χώρας.

2. Ἡ Μ. Βρετανία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εισάγομεν ὑφάσματα, γαιάνθρακα καὶ μέταλλα.

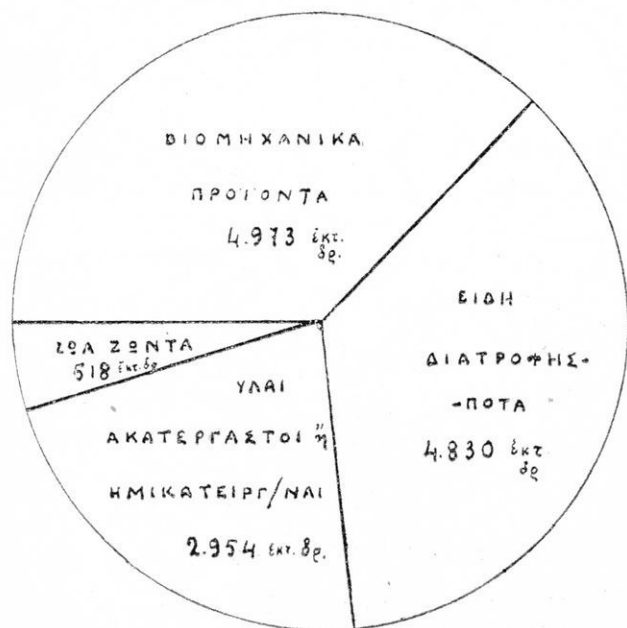
3. Ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία μᾶς προμηθεύει ὑφάσματα, κλωστάς, μέταλλα, δερμάτινα εἶδη, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη, ζωοοικονομικὰ καὶ ἀλιευτικὰ εἶδη.

4. Η Γερμανία, η οποία μᾶς ἀποστέλλει διάφορα βιομηχανικά προϊόντα.

5. Η Ἰταλία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσάγομεν γεωργικά εἶδη, ὄσπρια, ὄρυζαν, καπέλα κ.ἄ.

6. Αἱ βαλκανικαὶ χῶραι, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἰσάγομεν ζῶα, ὠά, σῖτον, πετρέλαιον κ.λ.π.

Προμηθευταὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία—σιτηρά, πετρέλαιον, ὠά—, τὸ Βέλγιον, βιομηχανικά εἶδη, ὁ Καναδάς, σιτηρά, ἡ Τσεχοσλοβακία, σάκχαριν καὶ ὑφάσματα, ἡ Αἴγυπτος καὶ αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Εἰσαγωγή 1929 κατὰ κατηγορίαν ἐμπορευμάτων.
Σύνολον : 13.275 ἐκτ. δρχ.

Ἄδηλοι πόροι. Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις, ποῦ εὕρισκεῖ ἡ Ἑλλὰς τὰ χρήματα διὰ ν' ἀγοράζῃ ἀπὸ τοὺς ξένους πολὺ περισσότερα ἐμπορεύματα παρ' ὅτι πωλεῖ εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπο-

μένως να εξαγάγη πολύ περισσότερον χρῆμα διὰ πληρωμὰς παρ' ὅ,τι εἰσάγει ἀπὸ εἰσπράξεις;

Διὰ τὸ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀνεπτυγμένον ἐμπορικὸν στόλον καὶ κυρίως φορτηγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἰσπράττουν μεγάλα ποσὰ ἀπὸ ναύλους δι' ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσφέρουν εἰς ξένους ἐμπόρους. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἕλληνες μετανάσται τῆς Ἀμερικῆς στέλλουν εἰς τοὺς οἰκείους τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐτησίως σεβαστὰ ποσὰ, τὰ ὁποῖα κερδίζουν ἐκεῖ, πολλοὶ δὲ ξένοι ἔρχονται καὶ ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ θαυμάσουν τὰς ἀρχαιότητας καὶ ἐξοδεύουν χρήματα ἐδῶ.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα εἶναι οἱ ὑπόλοιποι πόροι τῆς Ἑλλάδος (ἀδελφοὶ πόροι), οἱ ὁποῖοι ἐν μέρει συμπληρῶνουν τὸ ἔλλειμμα, πού ὑπάρχει μεταξὺ εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν τῆς Ἑλλάδος, δηλαδή μεταξὺ τῆς ἀξίας τῶν ἀγοραζομένων προϊόντων καὶ τῶν πωλουμένων προϊόντων.

Πολλάκις ὁμως διὰ διαφόρους ἀνάγκας (πόλεμοι, παραγωγικὰ ἔργα, κατασκευὴ ὁδῶν, σιδηροδρόμων κ.λ.π.) ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ δανείζεται μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τὰ ὁποῖα ἐξοφλεῖ τμηματικῶς πληρώνουσα κατ' ἔτος μεγάλους τόκους καὶ κεφάλαια εἰς τοὺς δανειστάς της (Τὸ σημερινὸν χρέος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τὰ δάνεια τὰ ὁποῖα ἔκαμε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 46 δισεκατομμυρίων δραχμῶν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς τόκους).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Θρησκεία—Ἐκκλησία. Ἐπίσημος θρησκεία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἶναι ἡ ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ θρησκεία. Ὁ πρῶτος κηρύξας τὸν Χριστιανισμόν ἐν Ἑλλάδι ἦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Σήμερον ἐπὶ 1000 κατοίκων τῆς Ἑλλάδος οἱ 992 ἀνήκουν εἰς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν ἐκκλησίαν. Οἱ λοιποὶ εἶναι καθολικοί, Ἰουδαῖοι, διαμαρτυρόμενοι καὶ μουσουλμᾶνοι.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου. Πρόεδρος αὐτῆς εἶναι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλάς διαιρεῖται ἐκκλησιαστικῶς εἰς 33 ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας καὶ ἡ νέα Ἑλλάς εἰς 47. Ἡ μοναστικὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους αὐτοδιοικεῖται, ἐξαρτουμένη πνευματικῶς ἐκ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ μόρφωσις τοῦ κλήρου γίνεται διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς καὶ τῶν διαφόρων Ἱεροδιδασκαλείων. Ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου παρέχεται ἀνωτέρα ἐπιστημονικὴ Θεολογικὴ μόρφωσις.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ ἐκκλησία μὲ κεφαλὴν τὸν Οἴκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος, τονώνουσα τὸ ἔθνικόν καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τῶν κηρυγμάτων, τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ τῶν λαμπρῶν σχολείων, τὰ ὁποῖα πολλαχοῦ συνετήρει, μορφώνουσα καὶ ἐξυ-

ψώνουσα τὸν λαὸν πρὸς τὰ ἀνώτερα ἰδεώδη τῆς φυλῆς. Λαμπροὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους, οἱ ὅποιοι ἦσαν κληρικοί, εἶναι ὁ Ἡλίας Μηνιάτης, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἄνθιμος Γαζής κ.ἄ. πολλοί.

Ἡθικαὶ σχέσεις ἐλλήνων. Οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς φιλόθησκος καὶ φιλόπατρις. Κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς ἱστορίας του ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὑποστὰς τοσαύτας ἐπιδρομὰς ξένων λαῶν καὶ μακροχρόνιον πικρὰν δουλείαν, κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ ἀκεραίαν τὴν θρησκευτικὴν του παράδοσιν καὶ χάρις εἰς τὴν βαθεῖαν του πίστιν πρὸς αὐτὴν νὰ ἀποκτήσῃ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἐκτοτε εἰς τὸ διάστημα μόλις ἑκατὸν ἐτῶν, τριπλασιάσας μὲ αἱματηρὰς θυσίας τὴν ἑκτασιν τῆς χώρας του, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπροχώρησεν εἰς ὅλα τὰ στάδια τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατέχει ζηλευτὴν θέσιν μεταξὺ τῶν γειτονικῶν λαῶν τοῦ Αἴμου.

Ὁ Ἕλλην ἀγαπᾷ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ διατηρεῖ τὰ αὐστηρὰ ἤθη αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες οἱ ὅποιοι πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης ἐξενητεύθησαν εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς γῆς, ποτὲ δὲν λησμονοῦν τοὺς δεσμούς, οἱ ὅποιοι τοὺς συνδέουν μὲ τὴν πατρίδα των καὶ τὰς οἰκογενεῖας των, ὁ μεγαλύτερός των δὲ πόθος εἶναι νὰ ἐπιστρέψουν ποτὲ εἰς τὴν πτωχὴν ἀλλὰ γλυκεῖαν πατρίδα των. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν πλουτήσαντες διὰ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ των πνεύματος καὶ τῆς ἐργατικότητός των εἰς τὰ ξένα διατηροῦν μὲ τὰ ἐμβάσματά των τὰς οἰκογενεῖας των. Οἱ μεγαλύτεροι ἐθνικοὶ εὐεργεταὶ ὑπῆρξαν Ἕλληνες πλουτήσαντες εἰς τὴν ξενητιάν.

Ἡ ζωὴ τοῦ Ἕλληνος εἶναι λιτή.

Πολὺ ἀνεπτυγμένον εἶναι καὶ τὸ αἶσθημα τῆς φιλοξενίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ παράδοσιν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Ἐκπαίδευσις.—Ἐπιστημαί—Τέχναι. Ἡ ἀγάπη τῆς παιδείας εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Χάρις εἰς αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον ἔθεσαν εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὰς βάσεις τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ διέδωσαν αὐτὰς εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς

ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως καὶ μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τοῦ κόσμου.

Κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ γράμματα ὄχι μόνον δὲν κατεπνίγη, ἀλλὰ καὶ πολὺ συνέβαλε διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας.

Εἰς τὰ 100 ἔτη τῆς ἀνεξαρτησίας της ἡ νεωτέρα Ἑλλάς ἔκαμε μεγάλας προόδους εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Πλήθος ἐλλήνων ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν ἐτίμησαν μὲ τὰς ἐργασίας των ἀνὰ τὸν κόσμον ὀλόκληρον τὸ ἔνδοξον τῆς πατρίδος μας ὄνομα.

Τὸ κράτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου παρ' ὅλα τὰ πτωχὰ μέσα πού διέθετε, κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας. Σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις διαιρεῖται εἰς τρεῖς κύκλους. 1) εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν β) εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν καὶ 3) εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν.

1. Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν ὅλης τῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἶναι ἐξαετῆς καὶ παρέχεται δωρεὰν ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων, εἶναι δὲ ὑποχρεωτικὴ. Δυστυχῶς ὅμως λόγῳ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν περιπετειῶν (πολέμων κ.λ.) καὶ τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων διδασκητῶν οἱ ἀναλφάβητοι Ἕλληνες εἶναι ἀκόμη πολλοί, κυρίως μεταξὺ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ τῶν νέων χωρῶν Θράκης, Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας, ὡς καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Κατὰ τὴν ἀπογραφήν τοῦ 1928 εἰς ἑκατὸν κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἡλικίας ἄνω τῶν 8 ἐτῶν ἀναλογοῦν περίπου 41 ἀγράμματοι.

Μὲ τὴν σημερινὴν ὅμως εἰρηνικὴν κατάστασιν τῆς χώρας καὶ χάρις εἰς τὰ νέα διδασκῆρια, τὰ ὅποια τελευταίως ἵδρυσεν τὸ κράτος, ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐξαπλοῦται ὁλονὲν περισσότερον καὶ αἱ νέα γενεαὶ δὲν θὰ ἔχουν πλέον ἀγράμματοις. Σήμερον εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτᾷ τὸ 1)8 περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καθ' ὅλον τὸ κράτος ἀνέρχονται εἰς 8.000 περίπου.

2. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ τῶν ἡμιγυμνασίων καὶ τῶν ἐξαταξίων γυμνασίων,

τῶν ἀστικῶν σχολείων θηλέων, τῶν διδασκαλείων, πρακτικῶν λυκείων, τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν κ.λ.π. Τὰ γυμνάσια ἔχουν σκοπὸν τὴν γενικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῶν διὰ τὰς ἀνωτέρας ἀκαδημαϊκὰς σπουδὰς. Ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀπὸ τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς. Ἡ μέση ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀπὸ τὰ διάφορα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Διὰ τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία ὑστερεῖ πολὺ παρ' ἡμῖν, τὸ κράτος ἵδρυσεν μέσας γεωργικὰς καὶ δασοκομικὰς σχολὰς. Ἐν Βυτίνῃ λειτουργεῖ τοιαύτη δασοκομικὴ σχολή, ἐν Λαρίσῃ γεωργικὴ σχολή, ἐν Πάτραις δενδροκομικὴ σχολή.

Τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, κλασικὰ γυμνάσια, πρακτικὰ λύκεια κ.λ.π. ὑπερβαίνουν τὰ 800, τὰ δὲ σχολεῖα τῆς εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν αἱ γεωργικαὶ σχολαί, αἱ ἐμπορικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, αἱ ἱερατικαὶ σχολαί κ.ἄ. ἀνέρχοντα εἰς 180.

3. Ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις. Αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὴν μόρφωσιν ἐπιστημόνων πάσης φύσεως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι. Παρέχεται δὲ ἀπὸ τὰ δύο δημόσια Πανεπιστήμια, τὸ Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὸ πρῶτον λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1837 καὶ ἔχει πέντε σχολὰς, τὴν Θεολογικὴν, τὴν Νομικὴν, τὴν Ἰατρικὴν, τὴν Φιλοσοφικὴν καὶ τὴν Φυσικομαθηματικὴν. Τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης ἰδρῦθη τὸ 1926.

Εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ἀνήκει καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν, σκοπὸν ἔχον τὴν μόρφωσιν μηχανικῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων, ἡ ἀνωτάτη σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἡ σχολὴ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἀθήναις. Διὰ τὴν μόρφωσιν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν λειτουργεῖ ἡ Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Ἀθήναις. Διὰ τὴν Μουσικὴν καὶ Δραματικὴν ἐκπαίδευσιν λειτουργοῦν εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις πολλὰ ἰδιωτικὰ ὤδεια.

Διὰ τὴν ἀνωτέραν Γεωπονικὴν ἐκπαίδευσιν λειτουργεῖ Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ σχολὴ ἐν Ἀθήναις.

ΠΙΝΑΞ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ (6 νομοὶ καὶ 23 ἐπαρχίαι).

1. Νομὸς Ἀργολίδος-Κορινθίας, Πρωτεύουσα Ναύπλιον, ἐπαρχίαι 6: Ναυπλίας-Ἄργους-Κορινθίας-Ἰγέρας-Σπετσῶν καὶ Ἐρμιονίδος-Κυθήρων.
2. Νομὸς Ἀχαΐας, Πρωτεύουσα Πάτραι, ἐπαρχίαι 3: Πατρῶν-Αἰγιαλείας-Καλαβρύτων.
3. Νομὸς Ἡλείας, Πρωτεύουσα Πύργος, ἐπαρχία 1 ὁμώνυμος.
4. Νομὸς Μεσσηνίας, Πρωτεύουσα Καλάμαι, ἐπαρχίαι 5: Καλαμῶν-Μεσσήνης-Πυλίας-Τριφυλλίας-Ὀλυμπίας.
5. Νομὸς Λακωνίας, Πρωτεύουσα Σπάρτη, ἐπαρχίαι 4: Λακεδαίμονος-Γυθείου-Οἰτύλου-Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.
6. Νομὸς Ἀρκαδίας, Πρωτεύουσα Τρίπολις, ἐπαρχίαι 4: Μαντινείας-Μεγαλοπόλεως-Γορτυνίας-Κυνουρίας.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ. (Τρεῖς νομοὶ καὶ 17 ἐπαρχίαι).

7. Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Πρωτεύουσα Ἀθήναι, ἐπαρχίαι 6: Ἀττικῆς-Μεγαρίδος-Αἰγίνης - Τροιζηνίας - Θηβῶν-Λεβαδείας.
9. Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, Πρωτεύουσα Λαμία, ἐπαρχίαι 5: Φθιώτιδος-Δομοκοῦ-Δωρίδος-Παρνασσίδος-Λοκρίδος.
9. Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, Πρωτεύουσα Μεσολόγγιον, ἐπαρχίαι 6: Μεσολογγίου-Ναυπακτίας-Τριχωνίας Εὐρυτανίας-Βάλτου-Βονίτσης καὶ Ζηρομέρου.

ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΙ Β. ΣΠΟΡΑΔΕΣ. (1 νομὸς καὶ 4 ἐπαρχίαι)

10. Νομὸς Εὐβοίας, Πρωτεύουσα Χαλκίς, ἐπαρχίαι 4: Χαλκίδος-Ἰσθιαίας-Καρυστίας-Σκοπέλου.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ (2 νομοί καὶ 10 ἐπαρχίαι).

11. Νομός Λαρίσης, Πρωτεύουσα Λάρισα, ἐπαρχίαι 7: Λαρίσης—Τυρνάβου—'Αγυιᾶς—Βόλου— 'Αλμυροῦ—Φαρσάλων—'Ελασσῶνος.

12. Νομός Τρικκάλων, Πρωτεύουσα Τρίκκαλα, ἐπαρχίαι 3: Τρικκάλων—Καλαμπάκας—Καρδίτσης.

ΗΠΕΙΡΟΣ (3 νομοί καὶ 11 ἐπαρχίαι)

13. Νομός 'Ιωαννίνων, Πρωτεύουσα 'Ιωάννινα, ἐπαρχίαι 6: 'Ιωαννίνων—Κονίτσης—Μετσόβου—Παρομυθίος—Γωγανίου—Φιλιππῶν.

14. Νομός Πρεβέζης, Πρωτεύουσα Πρέβεζα, ἐπαρχίαι 3: Πρεβέζης—Μαργαριτίου—Λευκάδος.

15. Νομός 'Αρτης, Πρωτεύουσα 'Αρτα, 1 ὁμώνυμος ἐπαρχία.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (8 νομοί καὶ 27 ἐπαρχίαι).

16. Νομός Φλωρίνης, Πρωτεύουσα Φλώρινα, ἐπαρχίαι 2: Φλωρίνης—Καστορίας.

17. Νομός Κοζάνης, Πρωτεύουσα Κοζάνη, ἐπαρχίαι 4: Κοζάνης—Γρεβενῶν, —Βοίου—'Εορδαίας.

18. Νομός Πέλλης, Πρωτεύουσα 'Εδεσσα, ἐπαρχίαι 3: 'Εδέσσης—'Αλμωπίας—Γιανιτσῶν.

19. Νομός Θεσσαλονίκης, Πρωτεύουσα Θεσσαλονίκη, ἐπαρχίαι 6: Θεσσαλονίκης—Πιερίας—'Ημαθίας—Παιονίας—Κιλκίς—Λαγκαδά.

20. Νομός Χαλκιδικῆς, Πρωτεύουσα Πολύγυρος, ἐπαρχίαι 2: Χαλκιδικῆς—'Αρναίας.

21. Νομός Σερρῶν, πρωτεύουσα Σέρραι, ἐπαρχίαι 4: Σερρῶν—Φυλλίδος—Βισαλτίας—Σιντικῆς.

22. Νομός Καβάλλας, πρωτεύουσα Καβάλλα, ἐπαρχίαι 4: Καβάλλας—Νέστου—Παγγαίου—Θάσου.

23. Νομός Δράμας, πρωτεύουσα Δράμα, έπαρχίαι 2: Δράμας-Νευροκοπίου.

ΘΡΑΚΗ (2 νομοί και 8 έπαρχίαι)

24. Νομός Ροδόπης, πρωτεύουσα Κομοτινή, έπαρχίαι 3: Κομοτινής-Ζάνθης-Σαπών.

25. Νομός Έβρου πρωτεύουσα Άλεξανδρούπολις έπαρχίαι 5: Άλεξανδρουπόλεως-Διδυμοτείχου-Νέας Όρεστιάδος-Σουφλίου-Σαμοθράκης.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ (1 νομός και 7 έπαρχίαι).

26. Νομός Κυκλάδων, Πρωτεύουσα Έρμούπολις, έπαρχίαι 7: Σύρου -Άνδρου -Τήνου -Νάξου -Κέας - Μήλου-Θήρας.

ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ (3 νομοί και 7 έπαρχίαι).

27. Νομός Ζακύνθου, Πρωτεύουσα Ζάκυνθος, έπαρχία 1 Ζακύνθου.

28. Νομός Κερκύρας, Πρωτεύουσα Κέρκυρα, έπαρχίαι 2 Κερκύρας-Παξών.

29. Νομός Κεφαλληνίας, Πρωτεύουσα Άργοστόλιον, έπαρχίαι 4:

Κραναιάς-Πάλης-Σάμης-Ίθάκης.

ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (3 νομοί και 6 έπαρχίαι).

30. Νομός Λέσβου, Πρωτεύουσα Μυτιλήνη, έπαρχίαι 3: Μυτιλήνης-Πλωμαρίου-Μηθύμνης.

31. Νομός Χίου, Πρωτεύουσα Χίος, έπαρχία 1. Χίου.

32. Νομός Σάμου, Πρωτεύουσα Βαθύ, έπαρχίαι 2. Σάμου-Ίκαρίας.

ΚΡΗΤΗ (4 νομοί και 20 έπαρχίαι).

33. Νομός Χανίων, Πρωτεύουσα Χανιά, έπαρχίαι 5. ᾿Αποκορώνου- Κισάμου- Κυδωνίας-Σελίνου-Σφακίων.

34. Νομός Ρεθύμνης, Πρωτεύουσα Ρέθυμνον, έπαρχίαι 4. Ρεθύμνης-᾿Αγίου Βασιλείου-᾿Αμαρίου-Μυλοποτάμου.

35. Νομός ᾿Ηρακλείου, Πρωτεύουσα ᾿Ηράκλειον, έπαρχίαι 6. Καινουρίου- Μαλεβιζίου - Μονοφατσίου - Πεδιάδος Πυργιωτίσσης -Τεμένους.

36. Νομός Λασηθίου, Πρωτεύουσα ᾿Αγιος Νικόλαος, έπαρχίαι 5:

Βιάννου -Λασηθίου,-᾿Ιεραπέτρας -Μεραμβέλλου -Σητείας.

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Εισαγωγικαὶ γνώσεις	3

ΜΕΡΟΣ Α' Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΚΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ

I	Πελοπόννησος	15
II	Στερεὰ Ἑλλάς.....*	45
III	Ἡπειρος.....	71
IV	Θεσσαλία	80
V	Ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία.....	90
VI	Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἑλλ. Θράκη.....	104
VII	Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους	114
VIII	Αἱ παρὰ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια νῆσοι	124
IX	Κρήτη.....	129
X	Ἴονιοι νῆσοι.....	135
XI	Αἱ ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν ἑλληνικαὶ νῆσοι	145

ΜΕΡΟΣ Β'

ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κεφ. Α'	Φυσικὴ ἐξέτασις.....	149
	Θέσις	149
	Στοιχεῖα γεωλογικῆς διαμορφώσεως	151
	Μορφολογία ξηρᾶς	153
	Ἐπιδράσεις τῆς μορφῆς τῆς ξηρᾶς.....	159
	Αἱ ἑλληνικαὶ θάλασσαι.....	160
	Ποταμοὶ καὶ λίμναι	165
	Κλίμα—φυτὰ καὶ ζῶα	166

Κεφ. Β' Οί κάτοικοι καὶ οἱ συνοικισμοὶ τῶν	170
Κεφ. Γ' Πολίτευμα καὶ διοικήσεις	178
Κεφ. Δ' Ἐθνικὸς πλοῦτος.....	181
Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος οἰκονομικῶς	181
Γεωργία	182
Κτηνοτροφία	189
Δάση	189
Ἄλεια—Θήρα.....	190
᾽Ορυκτορυχία.....	191
Βιοτεχνία καὶ Βιομηχανία	193
Συγκοινωνία.....	199
Ἐμπόριον.....	204
Κεφ. Ε' Πνευματικαὶ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων	212
(Πίναξ νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος)	216

100

20

217,10

47,10

x,

20

47,10

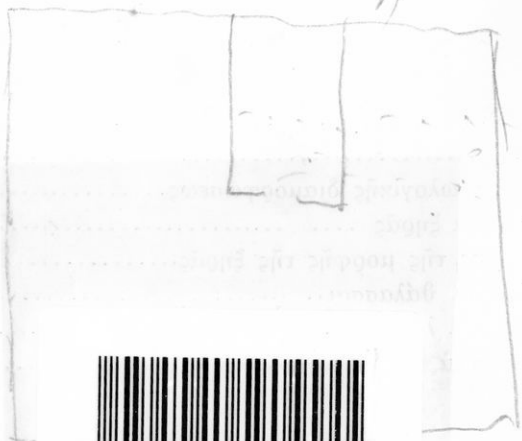
9,50

56,60

217,10
20

197,10

9	4	2	0	0	0
9	4	2	0	0	0

024000028189

Υ
Υ
Υ
24 20

Υπουργείου
Παιδείας και Θρησκευμάτων

Ἐν Ἀθήναις τῆ 26/8/1933

Λοιπ. } Πρωτ. 41721
 } Δικλ.

Πρὸς

τὸν κ. Δημ. Οἰκονομίδην

Ἀνακοινούμεν ὑμῖν ὅτι, διὰ ταυταριθμοῦ ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 3-2-1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 12-8-1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 31 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, πτηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 98 πρακτικὸν ταύτης ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τῶν Γυμνασίων τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ» βιβλίων σας.

Ἐντολῆ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Τυποτάχης
Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΑΙ 47.10

Βιβλιοποιημὸν Δοκ. 12.40
Ἀποφασιστ. Δόσεις • 1.80
Ἔκδ. 5

Ὑπεργρ. ἀπόφ. 52649
5/10/1933

Τὰ διδακτικὰ βιβλία, τὰ παλούμενα μακρῶν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως, τῶν ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ εἴκοσι τοῖς ἑκατὸ τῆς κανονικῆς πρὸς ἀντιμετάπωσιν τῆς διαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν. (Ἄρθρον 9 Διατάγματος ἀπερὶ τῶν τοῦ ἴου τοῦ διατυπώσεως διδομένου βιβλίων καὶ προηγήτας ἀδείας κυβερνήσεως τῆς 26/7/1929).